

ДАН СИМЪНС ПЕСЕНТА НА КАЛИ

Превод от английски: Емилия Масларова, 2007

chitanka.info

*Посвещавам на ХАРЛАН ЕЛИСЪН,
който е чул песента,
и на КАРЪН и ДЖЕЙН,
моите други гласове.*

*„Има мрак. Той е за всички...
Само някои гърци и техни
поклонници са смятали в ясното си
пладне, където между красотата и
човеци е имало свършен съюз, че
са встрани от този мрак. Но и те са
били вътре в него. Въпреки това
пред тях се прекланя останалото
човечество, затънало в кал,
пронизвано като с нож от глад,
скитащо се по улиците, мечтаещо
за войни, отрудено и усърдно,
подритвано и смазвано от скърби,
множеството, част от което под
огнедишация димящ Везувий на
хаоса, друга част в гърчещата се
нощ на Калкута — те знаят много
добре къде точно се намират.“*

Сол Белоу

*„Ето това е ад, а аз не съм излязъл от
него.“*

Кристофър Марлоу

На някои места има прекалено много зло, за да допуснем те да съществуват. В някои градове има прекалено много нечестивост, за да ги изстрадваме. Калкута е такова място. Преди Калкута щях да се изсмея, ако някой ми кажеше подобно нещо. Преди Калкута не вярвах в злото, най-малкото като сила, която не е свързана с човешките постъпки. Преди Калкута бях глупак.

След като са превзели град Картаген, римляните са избили мъжете, продали са в робство жените и децата, съборили са величествените сгради, натрошили са камъните, изпепелили са развалините и са поръсили земята със сол, за да не никне нищо по нея. Това не е достатъчно за Калкута. Калкута трябва да бъде заличена от лицето на земята.

Преди Калкута участвах в демонстрации против атомното оръжие. Сега сънувам ядрени облаци във вид на огромни гъби, издигнали се над града. Виждам сгради, разтопили се на езера от стъкло. Виждам павирани улици, които текат като реки от лава, и истински реки, кипнали сред валма пара. Виждам очертанията на хора, които подскочат като подпалени насекоми, като гнусни богомолки, които цвърчат и се пръскат върху нажеженочервения фон на окончателната погибел.

Градът е Калкута. Сънищата не са неприятни.

На някои места има прекалено много зло, за да допуснем те да съществуват.

1.

*Днес в Калкута се случва какво ли не...
Кого да виня?*

Санха Гош^[1]

— Не ходи, Боби — каза моят приятел. — Не си струва. Беше юни 1977 година, бях отскочил от Ню Хампшир до Ню Йорк, за да уточня с редактора в „Харпърс“ последните подробности около пътуването ми до Калкута. После реших да отида да се видя с приятеля си Ейб Бронстийн. След като часове наред бях гледал Медисън Авеню от висотата на „Харпърс“ с неговия разреден въздух, скромната административна сграда, където беше редакцията на малкото ни литературно списание „Други гласове“, ми се стори не толкова внушителна.

Ейб седеше сам в задръстения си с какво ли не кабинет и подготвяше есенния брой на „Гласове“. Прозорците бяха отворени, но въздухът в помещението беше спарен и влажен като угасналата пура между зъбите на Ейб.

— Не ходи в Калкута, Боби — повтори Ейб. — Да замине някой друг.

— Всичко е уредено, Ейб — отвърнах аз. — Заминаваме след седмица. — За миг се поколебах. — Хонорарът е много добър, покриват и всички разходи — добавих аз.

— Хmmm.

Ейб премести пурата от другата страна на устата си и се свъси срещу купчината ръкописи пред него. От вида на този плувнал в пот размъкнат дребосък, самото олицетворение на редактора работохолик, никога няма да се досетиш, че издава един от най-уважаваните „малки списания“ в страната. През 1977 година „Други гласове“ не бяха засенчили „Кениън Ревю“^[2], не бяха породили в „Хъдсън Ревю“ излишни притеснения за конкуренцията, но всяко тримесечие ние

продължавахме да радваме абонатите с поредния си брой, пет от разказите, които сме помествали, са включвани в антологията на творби, удостоени с наградата „О’Хенри“, а за юбилейния брой, посветен на нашата десетгодишнина, Джойс Каръл Оутс ни подари своя кратка творба. По едно или друго време съм бил заместник главен редактор на „Други гласове“, редактор на стиховете и коректор на доброволни начала. Сега, след една година в Ню Хампшир, където се оттеглих да мисля и да творя, и след една току-що издадена стихосбирка, не бях нищо повече от ценен сътрудник. Но пак смятах „Гласове“ за „нашето“ списание. Пак смятах Ейб Бърнстийн за свой добър приятел.

— Защо, да го вземат мътните, пращат точно теб, Боби? — попита Ейб, — Защо от „Харпърс“ не командироваат някой от тежката артилерия, щом го смятат за толкова важно и поемат всички разходи?

Беше прав. През 1977 г. малко хора бяха чували за Робърт К. Лучак, макар че „Таймс“ пушна огромна рецензия за „Зимни духове“. Въпреки това се надявах, че онова, което са чули хората — няколкостотинте души, на които държах, е многообещаващо.

— В „Харпърс“ са се сетили за мен покрай материала, който пуснах миналата година в „Гласове“ — обясних аз. — Нали си спомняш, онзи за бенгалската поезия. Тогава ми каза, че посвещавам прекалено много време на Рабиндранат Тагор.

— Да, спомням си — потвърди Ейб. — Изненадан съм, че ония палячовци в „Харпърс“ изобщо знаят кой е Тагор.

— Обади ми се Чет Мороу — уточних аз. — Бил възхитен от статията.

Пропуснах да съобщя на Ейб, че Мороу е забравил името на Тагор.

— Чет Мороу ли? — изсумтя Ейб. — Кога му е останало време, мислех, че се е отдал изцяло на романчетата по телевизионни сериали.

— Временно е заместник главен редактор на „Харпърс“ — обясних аз. — Искате да пусне статията за Калкута в октомврийския брой.

Ейб поклати глава.

— А Амрита и малката Елизабет-Регина?

— Виктория — поправих го аз.

Ейб знаеше прекрасно името на дъщеричката ми.

Когато му съобщих какво име сме й избрали, той подметна, че е прекалено снобско и гръмко за издънката на една индийска принцеса и на поляк от Чикаго. Ейб не е от най-тактичните. Макар че отдавна беше прехвърлил петдесетте, още живееше с майка си в Бронксвил. Беше погълнат изцяло от издаването на „Гласове“ и се отнасяше равнодушно към всичко и всички, които нямаха връзка със списанието. Една зима парното в редакцията нещо беше излязло от строя и почти целия януари Ейб работи по яке, накрая все пак повика да го оправят. Напоследък общуваше с хората главно по телефона и с писма, но от това подмятанията му не ставаха по-малко жлъчни. Сега вече разбирах защо никой не е заел мястото ми на заместник главен редактор и редактор на стиховете.

— Казва се Виктория — повторих аз.

— Добре де, Виктория. Как гледа Амрита на това, че ще си вдигнеш чукалата и ще я изоставиш с детето? Всъщност то на колко е сега? На два-три месеца ли?

— На седем — отговорих аз.

— Не е най-подходящият момент да заминеш за Индия и да ги зарежеш — рече Ейб.

— Амрита идва с мен — уточних аз. — И Виктория. Убедих Мороу, че Амрита може да ми превежда.

Не беше съвсем така. Всъщност Мороу сам предложи да я взема с мен. Няма да се учудя и ако ме пращаха там именно заради Амрита. Преди да се обадят на мен, от „Харпърс“ се бяха свързали с трима специалисти по бенгалска литература, двама от тях бяха индийски писатели, които живееха в Щатите. И тримата бяха отказали, но последният споменал Амрита, въпреки че тя беше математичка, а не писателка, и чак тогава Мороу ми звънна.

— Нали тя знае бенгалски? — попита ме по телефона той.

— Разбира се — уверих го аз.

Амрита всъщност знае хинди, маратхи, тамилски, малко пенджабски, както и немски, руски и английски, но не и бенгалски. „Все пак е близо“, помислих си аз.

— Амрита иска ли да ходи там? — любопитства Ейб.

— Изгаря от желание — казах му. — Не е стъпвала в Индия от седемгодишна, когато баща ѝ се е преместил с цялото семейство в

Англия. Иска й се на път за Индия да поостанем малко в Лондон и майка й и баща й да видят Виктория.

Последното отчасти беше вярно. Амрита не искаше и да чуе да ходи с бебето в Калкута, докато не я убедих, че е важно за кариерата ми. Тя се реши чак когато чу за престоя в Лондон.

— Добре де — изсумтя Ейб. — Върви в Калкута.

От гласа му веднага разбрах какво мисли по въпроса.

— Каж ми защо не искаш да ходя там — настоях аз.

— После — отвърна Ейб. — А сега ти ми кажи за тая история с Дас, с която те занимава Мороу. Интересно ми е и защо искаш да оставя половината пролетен брой на „Гласове“ за Дас. Не обичам да пускам препечатки, а едва ли има и десет негови стиха, които да не са печатани и препечатвани до втръсване.

— Да, Дас — потвърдих аз. — Но не препечатки. Нови неща.

— Разказвай, де — подкани Ейб.

И аз му разказах.

— Отивам да търся в Калкута поета М. Дас — обясних аз. — Да го издиря, да поговорим и да се върна с негови нови творби, които да публикуваме.

Ейб ме зяпна изненадан.

— Да бе, да — изсумтя той. — На друг ги разправяй тия. М. Дас е мъртъв. От шест-седем години. Ако не ме лъже паметта, умря през 1970-а.

— През юли 1969-а — поправих го аз. Не се съдържах и го казах самодоволно. — През юли 1969 година, докато се връщал от погребението, по-точно от кремацията на баща си в някакво село в Източен Пакистан, днешен Бангладеш, изчезнал безследно и всички решили, че е убит.

— Да, помня — каза Ейб. — Нали ви бях на гости за два-три дни в апартамента в Бостън, когато Сдружението на поетите от Нова Англия организира литературно четене в негова памет. Ти прочете нещо на Тагор и части от епичната поема на Дас за онази, какви беше името... монахинята... Майка Тереза.

— А два от Чикагските ми цикли са посветени на него — допълних аз. — Но доколкото разбирам, сме поизбързали. Според слуховете Дас се е появил отново в Калкута..., ако не самият той, то

негови нови стихове и писма. От тамошна агенция, с която работят, в „Харпърс“ са получили няколко неща и хора, които познават Дас, твърдят, че със сигурност са негови. Но никой не е виждал самия Дас. От „Харпърс“ ме пращат да издиря негови нови творби, но статията ще се казва „В търсене на М. Дас“, нещо от този род. Ето я и добрата новина. „Харпърс“ ще публикува стиховете, чиито права ще взема, но ако нещо не влезе в броя, можем да го поместим в „Други гласове“.

— Всичко, което не струва, нали — изсумтя Ейб и задъвка пурата. През годините бях свикнал да получавам от Бронстийн точно такава въодушевена признателност. Замълчах си и накрая той попита: — Да го вземат мътните, Боби, къде е бил Дас през тези осем години.

Свих рамене и му метнах пресниманата на ксерокс страница, която Мороу ми беше дал. Ейб я разгледа, отдалечи я на една ръка разстояние, обърна я на една страна, сякаш е снимка върху фолиото на списанието, и ми я метна обратно. — Предавам се — заяви Ейб. — Какво е това?

— Част от нова поема, за която се предполага, че Дас е написал през последните две-три години.

— На какъв език е, на хинди ли?

— Не, на санскритски и главно на бенгалски. Това тук е преводът на английски.

Подадох му и другата преснимана страница.

Ейб сбърчи потно чело и зачете.

— Майко мила, Боби, това тук ли е за пролетния брой? Как някаква се чука кучешката, докато пие кръвта на обезглавен мъж? Или не съм разбрал?

— Не, разбрал си, за това е. Е, в откъса има само няколко реда — допълних аз. — И преводът е съвсем приблизителен.

— Пък аз си мислех, че Дас пише лирични, сантиментални стихове. Малко в духа на Тагор, както ти го представи в статията.

— Така пишеше. По-точно, така пише. Но не сантиментални, а оптимистични стихове.

Със същото изречение съм защитавал неведнъж Тагор. А и собствените си стихове.

— Аха — вметна Ейб. — Оптимистични, значи. Допада ми оптимистичната част тук: „Kama Rati, kame viparita kare rati“. Според превода това означава „Обезумели от страст, като псета се чукаха Кама

и Рати“. Чудно. И много напевно, Боби. Малко като ранния Робърт Фрост.

— Взето е от бенгалска народна песен — обясних аз. — Обърни внимание как Дас е вплел римата в останалите стихове. От традиционната ведическа форма се прехвърля на народен бенгалски и после отново на ведически. Дори ако отчетем загубите при превода, е използвал сложен стилистичен похват.

Замълчах. Всъщност бях повторил каквото ми е казал Мороу, той пък бе повторил казаното от неговите „консултанти“. В тясното помещение беше много задушно. През отворените прозорци влизаше приспивният шум на уличното движение, чух и писъка на далечна сирена, която, интересно, ми вдъхна спокойствие.

— Прав си — допълних аз. — Изобщо не прилича на стихотворение на Дас. Почти невъзможно е да повярваш, че го е писал авторът на епоса за Майка Тереза. Допускам, че Дас не е жив и това е менте. И аз не знам, Ейб.

Той се отпусна назад върху стола на колелца и за миг ми се стори, че ще махне от устата си угасналата пура. Но Ейб само се свъси, завъртя пурата наляво, после и надясно, облегна се и сплете дебели къси пръсти зад врата си.

— Казвал ли съм ти, Боби, че съм бил в Калкута?

— Не — примигах аз от изненада.

Преди да напише първия си роман, беше пътувал много като репортер, но рядко говореше за онова време. Когато одобри за печат материала ми за Тагор, спомена между другото, че е прекарал девет месеца заедно с лорд Маунтбатън в Бирма. Рядко се отдаваше на спомени за репортерските си дни, но затова пък винаги бе много забавно да го слушаш.

— По време на войната ли? — попитах аз.

— Не. Непосредствено след нея. През четирийсет и седма, когато избухнаха бунтовете за отделяне на мюсюлманите от индуистите. Великобритания се изтегляше, но оставяше Индия разделена на две, с две религиозни общности, които се изстребваха помежду си. Това е било преди твоето време, нали, Роберто?

— Чувал съм, Ейб. Значи си заминал за Калкута да отразяваш бунтовете?

— А, не. Точно тогава на хората не им се четеше за още и още битки. Отидох в Калкута заради Ганди... Не Индира, а Мохандас... Ганди беше на посещение там и ние отидохме да го отразяваме. Миротворец, светец в сари, все дивотии от тоя род. Та прекарах в Калкута около три месеца.

Ейб замълча и прокара ръка през оредяващата си коса. Явно търсеше думите. Никога дотогава не го бях виждал разколебан в употребата на езика, бил той писмен, говорим или изкрещян.

— Боби — рече той накрая, — знаеш ли какво означава думата „миазма“?

— Отровно изпарение — отвърнах аз. Подразних се, че ме пита такова нещо. — Има го по блатата. Или вредно влияние. Вероятно идва от гръцкото „*miainein*“, което означава „замърсявам“.

— Да — рече Ейб и отново завъртя пурата. Изобщо не обърна внимание на блестящото ми представяне. Явно *очакваше* бившият му редактор на поетичния раздел да знае гръцки. — Единствената дума, с която според мен Калкута можеше да се опише тогава... а и сега, е миазми. Чуя ли едното, веднага се сещам за другото.

— Градът е построен върху мочурища — вметнах аз, все така по дразнен.

Не бях свикнал да чувам от Ейб такива дрънканици. Все едно благоразумният ви стар водопроводчик изведнъж да заговори за астрология.

— Ще бъдем там през дъждовния сезон, който едва ли е най-приятното годишно време. Но не мисля, че...

— Не ти говорех за времето — прекъсна ме Ейб. — Макар че това е най-горещата, най-задушната и ужасна дупка, която някога съм виждал. По-гнусна и от Бирма през четирийсет и трета. По-ужасна и от Сингапур по време на тайфун. По-ужасна и от Вашингтон през август. Не, Боби, говоря ти за проклетото място. В тоя град имаше нещо... нещо, което наподобяваше миазми. Не съм виждал потблъскващ и гнусен град, а съм бил в какви ли не отвратителни градове. Калкута ме уплаши, Боби.

Аз кимнах. От жегата ме заболя глава.

— Просто не си ходил, където трябва, Ейб — подметнах нехайно. — Я се опитай да изкараш едно лято в Северна Филадельфия

или в южната част на Чикаго, където съм израсъл. В сравнение с тях Калкута ще ти се види земен рай.

— Хм — изсумтя той. Вече не ме гледаше. — Не беше само градът. Искях да се махна от Калкута, затова шефът на кореспондентското бюро — гадно копеле, което след две-три години умря от цироза, ми възложи да отразя откриването на мост в затътената бенгалска провинция. Там още не беше прокарана и железница, мостът просто свързваше една с друга част на джунглата, беше построен над река, широка към двеста метра и дълбока десетина сантиметра. Но беше направен с парите от първите следвоенни помощи, изпратени от Щатите, затова трябваше да отразя откриването му. — Ейб замълча и погледна през прозореца. Долу от улицата се чува викове на испански. Той май не ги чу. — Щях да умра от скука. Инженерите и работниците вече си бяха тръгнали, откриването премина под знака на обичайната смесица от политика и религия, на която задължително ще се натъкнеш в Индия. Стана късно, за да се връщам още същата вечер с джипа, затова отседнах в хотелче в края на селото. Вероятно беше останало от инспекциите по време на британската власт. Оная нощ обаче беше много задушно — потта сякаш дори не капеше от теб, просто избиваше по кожата и увисваше във въздуха, — щях да полудея от комарите и затова някъде след полунощ станах и отидох на моста. Изпуших една цигара и тръгнах да се връщам. Ако не беше луната, нямаше да го видя.

Ейб извади пурата от устата си. Свъси се, сякаш е гадна не само на вид, но и на вкус.

— Хлапето едва ли беше на повече от десетина години, ако не и по-малко — продължи той. — Беше набучено на едно арматурно желязо в бетонната подпора откъм западната страна на моста. Личеше, че не е издъхнало веднага и след като е било пронизано от желязото, е опитвало да се отскубне...

— Катерело се е по новия мост ли? — попитах аз.

— И аз си помислих това — отвърна Ейб. — Това ми обясниха и местните власти, когато тръгнах да разпитвам за случая. Но не си представям как изобщо е възможно да се надене на железата... Би трябвало да скочи от напречните греди, а те бяха много високо. После, след около половин месец, точно преди Ганди да прекрати гладната си стачка и размириците в Калкута да утихнат, отидох в британското

консулство и намерих „Строителите на мостове“ на Киплинг. Чел си я, нали?

— Не, не съм — отвърнах аз.

Не понасях прозата и стиховете на Киплинг.

— Лошо — укори ме Ейб. — Разказите му не са никак лоши.

— Та за какво са тези „Строители“? — по любопитствах аз.

— Ами за сложните религиозни обреди, които бенгалците изпълняват след построяването на мост.

— Не е нещо необичайно, нали? — попитах аз, макар и вече да се досещах накъде отиват нещата.

— Изобщо не е необичайно — потвърди Ейб. — В Индия всяко събитие е свързано с религиозен обред. Но Киплинг е написал разказа заради начина, по който го изпълняват бенгалците. — Ейб захапа отново пурата и продължи през стиснати зъби: — След като построят мост, те принасят човешка жертва.

— О, да — казах аз. — Страхотно. — Събрах ксерокопията, пъгнах ги в куфарчето и станах да си вървя. — Ако си спомниш още някоя приказка от Киплинг, на всяка цена да ни звънеш, Ейб. Амрита ще се зарадва много.

Той се изправи и се подпря на писалището. Натисна с дебели пръсти купчините ръкописи.

— Да го вземат мътните, Боби. Наистина предпочитам да не се забъркваш с тях...

— Миазми — довърших аз вместо него. Ейб кимна.

— Няма и да припарвам до нови мостове — казах, като вече вървях към вратата.

— Поне помисли дали да водиш Амрита и детето.

— Заминаваме всички — отвърнах аз. — Резервациите са направени. Биха ни ваксините. Единственият въпрос сега е дали искаш да видиш тия неща на Дас, ако те наистина са негови и ако успея да уредя авторските права. Е, Ейб?

Той отново кимна. Метна пурата в препълнения пепелник.

— Ще ти пратя картичка от басейна в грандхотел „Оберой“ в Калкута — обещах, докато отварях вратата.

Погледнах за последен път Ейб: той стоеше с ръка, протегната като за довиждане или може би като безмълвен израз на умора и примирение.

[1] *Санха Гош* (р. 1932), индийски поет и критик, сред най-големите познавачи на живота и творчеството на Рабиндранат Тагор. — Б.пр. ↑

[2] През 40-те и 50-те години на двайсети чек едно от най-известните и влиятелни литературни списания в англоезичния свят със славата, че открива нови таланти, която не е помръкнала и до днес. — Б.пр. ↑

2.

*Искате ли да опознаете Калкута? Тогава
бъдете готови да я забравите.*

Сушил Рой

Вечерта преди заминаването седях на предната веранда заедно с Амрита, която кърмеше Виктория. Светулките примигваха и изписваха тайнствените си послания пред черната редица на дърветата. Щурците, дървесните жаби и няколко нощни птици тъчаха гоблена на вечерния фонен шум. Къщата ни се намираше само на няколко километра от Ексетър, щата Ню Хампшир, но понякога беше страшно тихо, сякаш бяхме в друг свят. През зимата, докато пишех стихосбирката, това усамотение ми беше само добре дошло, сега обаче усещах, че вече не ме свърта на едно място, и отчасти именно заради тези месеци на откъснатост бързах да поема на път, да видя непознати места и лица.

— Сигурна ли си, че искаш да дойдеш и ти? — попитах аз.

Гласът ми прозвуча прекалено високо в нощта. Амрита вдигна очи — вече бе накърмила бебето. Слабата светлина от прозореца освети скулестото ѝ лице и нежната мургава кожа. Черните ѝ очи сякаш сияеха. Понякога беше толкова красива, че чак ме заболяваше физически при мисълта, че е могло и да не се срещнем, да се оженим и да имаме дете. Амрита вдигна малко Виктория и аз зърнах заоблената ѝ гърда и набъбналото зърно, после блузата ѝ отново си беше на мястото.

— Нямам нищо против да дойда — отговори Амрита. — Ще се радвам да се видя с мама и татко.

— Но Индия — казах аз. — Калкута. — И там ли искаш да дойдеш?

— Нямам нищо против, щом ще бъда от полза — рече Амрита.

Сложи на рамото ми чист сгънат памперс и ми връчи Виктория. Аз разтърках бебето по гръбчето и усетих топлината му, миризмата на

мляко и на новородено.

— Сигурна ли си, че няма да ти попречи на работата? — попитах.

Виктория се задърпа в прегръдката ми и протегна пълна ръчица към носа ми. Духнах в дланта ѝ, тя се засмя и после се оригна.

— Няма да ми попречи — увери ме Амрита, аз обаче знаех, че не е така.

През есента ѝ предстоеше да започне работа като преподавателка по математика на горните курсове в Бостънския университет и аз знаех, че трябва да хвърли доста труд, за да се подготви.

— Интересно ли ти е да видиш отново Индия? — попитах я.

Виктория бе доближила главица до бузата ми и щастливо ми лигавеше яката.

— Любопитно ми е да я сравня със спомените си — отговори Амрита.

Гласът ѝ беше тих, модулиран от трите години в Кембриджския университет, но без да насича като англичаните думите. Докато я слушах, изпитвах чувството, че ме гали твърда, но нежна длан.

Амрита е била на седем години, когато баща ѝ преместил инженерната си фирма от Делхи в Лондон. Спомените от Индия, които ми беше разказвала, потвърждаваха стереотипа за култура, белязана от врявата, хаоса и кастовата дискриминация. Едва ли нещо можеше да ѝ бъде по-чуждо — тя бе самото въплъщение на смиреното достойнство и мразеше шума и суетнята, възмущаваше се от несправедливостта, а умът ѝ бе подчинен на строгия ред, внесен от ритмите на лингвистиката и математиката.

Навремето ми беше описвала дома си в Делхи и апартамента в Бомбай, където през лятото ходела заедно със сестрите си на гости на чичо си: голи стени, окадени и нашарени със следи от ръце, отворени прозорци, груби чаршафи, гущери, притичващи нощем по стените, долнопробен безпорядък навсякъде. Къщата ни край Ексетър бе чиста и просторна като в мечтите на скандинавските дизайнери, с лъскаво голо дърво, удобни олекотени канапета, безупречно бели стени и произведения на изкуството с насочени към тях лампи в ниши.

И къщата ни, и малката ни колекция от художествени произведения бяха станали възможни благодарение на парите на Амрита: на „зестрата ѝ“, както шеговито ги наричаше тя. В началото

недоволствах. През 1969, първата година на брака ни, обявих пред данъчните годишен доход от 5732 долара. Бях напуснал колежа „Уезли“, където преподавах, и сега през цялото време пишех и редактирах. Живеехме в Бостън, в апартамент, където дори плъховете трябваше да вървят наведени. Не ми пукаше. В името на изкуството бях готов да страдам вечно. Но не и Амрита. Не казваше нищо, съгласяваше се с принципното ми възражение да посягаме на парите, дадени от баща ѝ, но през 1972 година плати капарото на къщата и на четирите акра и купи първата от общо деветте ни картини, малко маслено платно на Джейми Уайът.

— Виктория заспа — каза Амрита. — Вече можеш да не я люлееш.

Погледнах надолу и видях, че е права. Виктория бързо се беше унесла с отворена уста и стиснати юмручета. Дишаше леко и учестено до врата ми. Продължих да я люлея.

— Дали да не я внесем вътре? — попита Амрита. — Захладня.

— След малко — отвърнах аз.

Прегръдката ми беше широка, можеше да обхване не само гръбчето на бебето.

Бях на трийсет и пет, когато се роди Виктория, а Амрита, беше на трийсет и една. Години наред разправях на всеки срещнат, готов да ме изслуша — а рядко липсваха желаещи, — че е страшно глупаво да правиш деца в този свят. Говорех за пренаселеността на планетата, колко е нечестно да подлагаме подрастващите на ужасите на двайсети век, колко е безразсъдно хората да правят деца, които не желаят. И по този въпрос Амрита изобщо не спореше с мен, макар и да подозирам, че след като бе учила логика, сигурно можеше за две минути да направи на пух и прах всичките ми доводи, но в началото на 1976 година, някъде около първичните избори в нашия щат, бе спряла едностранно противозачатъчните. Дъщеря ни Виктория се роди на 22 януари 1977 година, два дни след като Джими Картър встъпи в длъжност като президент и влезе в Белия дом.

Лично аз никога не бих избрал името Виктория, но тайничко му се радвах. Амрита го предложи един горещ юлски ден и ние го обърнахме на шега; Доколкото разбрах, един от първите ѝ спомени бил как е пристигнала с влака на гара „Виктория“ в Бомбай. Огромната сграда — наследство от британската власт, която явно и досега

предопределя облика на Индия, открай време изпълвала с благоговение Амрита. Оттогава името Виктория пробуждало в нея спомена за красотата, изяществото и тайнствеността. И така, в началото се шегувахме, че ще наречем бебето Виктория, но на Коледа 1976 година вече знаехме, че ако ни се роди дъщеря, няма да ѝ приляга никое друго име.

Преди раждането на Виктория все мърморех и се възмущавах от познати семейства, които след появата на децата им направо сякаш претърпяваха лоботомия. Съвсем интелигентни хора, с които спорехме до премала за политика, проза, смъртта на театъра или упадъка на поезията, не спираха да говорят как на момченцето им му поникнало първото зъбче и часове наред ни занимаваха с увлекателни подробности за първия ден на Хедър в забавачницата. Кълнях се, че никога няма да стана жертва на това.

Но виж, с нашето дете беше *друго*. Развитието на Виктория заслужаваше да бъде проучвано внимателно от всеки. Бях направо омагьосан от първите ѝ звуци и съвсем плахи движения. Дори такова отблъскващо задължение като сменянето на памперси можеше да ми доставя наслада, когато моето дете — *моето* дете — размахваше пълни ръчици и ме гледаше с нещо, което тълкувах като обич и признателност, че баща ѝ, издаван поет, прави такива делнични неща за нея. Когато Виктория стана на седем седмици и една сутрин ни благослови с първата си истинска усмивка, аз тутакси звъннах на Ейб Бронстийн, за да му съобщя добрата новина. Ейб, известен не само с усета си за добрата проза, а и с това, че никога не става преди десет и половина сутринта, ми честити и внимателно ми напомни, че съм му се обадил в шест без петнайсет.

Сега Виктория вече беше на седем месеца и бе още по-очевидно, че е талантливо дете. Преди цял месец се беше научила да играе на „боц“, а доста седмици преди това се смееше, когато ѝ се криех. На шест и половина месеца вече пълзеше, сигурен признак на висока интелигентност, колкото и Амрита да твърдеше обратното, а мен изобщо не ме притесняваше това, че при всички опити да се придвижи Виктория тръгва назад. От ден на ден езиковите ѝ умения ставаха все по-уверени: аз още не бях различил (дори когато пусках записите на забавена скорост) в потока от срички „тата“ или „мамаа“, а Амрита се кълнеше с едва загатната усмивка, че била чула няколко руски и

немски думи, та дори и цяло изречение на хинди. Междувременно четях на Виктория всяка вечер, като редувах детските стихчета с Уърдсуортс, Кийтс и внимателно подбрани куплети от „Поемите“ на Паунд. Тя проявяваше предпочитание към Паунд.

— Ще си лягаме ли? — попита Амрита. — Утре трябва да ставаме рано.

Нещо в гласа ѝ привлече вниманието ми. Понякога тя питаше: „Ще си лягаме ли?“, а друг път: „*Ще си лягаме ли?*“. Днес имахме втория случай.

Занесох Виктория в легълцето ѝ и я завих. Постоях малко и я погледах как лежи по корем под леката завивка, заобиколена от плюшените си играчки, с главица върху възглавницата. Лунната светлина около нея приличаше на благословение.

После слязох долу, заключих входната врата, угасих лампите и се върнах горе, където Амрита ме чакаше в леглото.

По-късно, в последните мигове, докато се любехме, се извърнах да видя лицето ѝ, сякаш търсех там отговорите на незададени въпроси, но луната беше закрыта от облак и всичко бе потънало във внезапно спусналия се мрак.

3.

В полунощ този град е Дисниленд.

Субрата Чакраварти

Пристигнахме в Калкута в полунощ, откъм юг, над Бенгалския залив.

— Господи! — прошепнах аз.

Амрита се надвеси над мен и погледна през илюминатора.

По съвет на майка ѝ и баща ѝ се качихме първо на самолета на „Бритиш Еървейс“ за Бомбай, за да минем през митницата там. Всичко мина добре, но самолетът на „Еър Индия“ за Калкута закъсня с три часа заради техническа неизправност. Накрая ни пуснаха в залата за заминаващи, но там висяхме още един час без осветление и климатична инсталация, понеже външният генератор бил изключен. Някакъв бизнесмен, седнал пред нас, обясни, че вече три седмици полетът от Бомбай за Калкута имал всеки ден закъснение, защото пилотът се бил скарал с бордовия инженер.

След като излетяхме, заради силни гръмотевични бури се наложи да се отклоним на юг от курса. Почти цялата вечер Виктория беше неспокойна, но сега спеше в ръцете на майка си.

— Господи — повторих аз.

Долу, върху шейсет и шест квадратни километра, се беше разпрострял град Калкута, галактика от светлини след непрогледната чернилка на облаците и Бенгалския залив, над които бяхме летели. Пристигал съм нощем със самолет в най-различни градове, но никой не приличаше на Калкута. Вместо обичайните геометрични фигури на електрическото осветление тук видях среднощен град, озарен от безброй фенери, огньовете и странно меко сияние — почти като фосфоресцирането на гъбите, — идващо от хиляди невидими източници. Вместо предвидимата градска прогресия от прави линии: улици, магистрали, паркинги, неизброимите светлини на Калкута бяха

разхвърляни и безредни — хаотично съзвездие, нарушавано само от черната извивка на реката. Представих си, че по време на войната, докато са горели, Лондон и Берлин сигурно са изглеждали така за уплашените екипажи на бомбардировачите.

След като колесникът опря в пистата, вътре в самолета нахлу ужасна влага, ние слязохме и се сляхме с множеството, което отиваше да си вземе багажа. Летището беше малко и мръсно. Въпреки късния час бяхме заобиколени от потни тълпи, които се блъскаха и крещяха.

— Нали ще ни посрещнат? — попита Амрита.

— Да.

Бях успял да грабна от счупената лента за багажа четирите ни сака и сега стояхме до тях, а множеството прииждаше на мощен поток срещу нас. Имаше нещо истерично в това човечество в бели ризи и сарита, което туптеше като сърце в тясната постройка.

— Мороу се е обадил в Съюза на бенгалските писатели. До хотела трябваше да ни закара някой си Майкъл Ленард Чатерджи, но закъсняхме доста. Сигурно си е тръгнал. Ще се опитам да спра такси.

Но само погледнах към изхода, задръстен от мъже, които крещяха и се блъскаха, и останах при багажа.

— Господин и госпожа Люцак? Робърт Люцак?

— Лучак — отвърнах аз, като по инерция поправих произношението. — Да, аз съм Робърт Лучак.

Погледнах мъжа, успял да си проправи път до нас. Беше висок и кокалест, беше облечен в мръсен кафяв панталон и бяла риза, която на зелената флуоресцентна светлина изглеждаше сива и захабена. Лицето му беше относително младо — може би към трийсетте, — и бе гладко обръснато, но черната му коса стърчеше във всички посоки, а тъмните му пронизващи очи бяха толкова напрегнати, че създаваха усещане за съдържано насилие. Черните му вежди сякаш бяха нарисувани с дебела четка и почти се ключаха над носа като клюн на граблив сокол. Отстъпих половин крачка назад и изпуснах куфара, за да освободя дясната си ръка.

— Господин Чатерджи?

— Не, не съм виждал господин Чатерджи — отговори той пискливо. — Аз съм П. З. Кришна.

В началото — заради шума и силния напевен Диалект — ми се стори, че е казал „празен Кришна“.

Протегнах ръка, но Кришна се беше обърнал и вече вървеше към изхода. С дясната си ръка разбутваше хората.

— Насам, ако обичате. Бързо, бързо.

Кимнах на Амрита и вдигнах три от саковете. Колкото и да е невероятно, въпреки жегата и суетнята Виктория продължаваше да спи.

— От Съюза на писателите ли сте? — попитах аз.

— Не, не, не. — Кришна дори не се обърна, за да ми отговори. — Преподавател съм. Към Американската образователна фондация в Индия. Там работя под ръководството на господин Шах, от Ню Йорк му се е обадил неговият много добър дългогодишен приятел господин Ейбрахам Бронстийн, който помоли да ви предам поздрави. Побързайте.

Навън беше още по-задушно и влажно, отколкото в сградата на летището. Над изхода имаше сребриста табела, осветена с прожектори.

— Летище „Дум-дум“ — прочетох аз на глас.

— Да, да. Точно тук са произвеждали куршумите до края на Първата световна война, преди да ги забранят — обясни Кришна. — Насам, ако обичате.

Изведнъж бяхме обкръжени от десетина носачи, които се надпреварваха да вземат багажа ни. Бяха слаби като върлини, с голи крака, които се подаваха изпод кафявите дрипи. Един беше еднорък. Друг изглеждаше така, сякаш се е спасил от ужасен пожар: от брадичката до гърдите кожата му беше надиплена от огромни белези. Той очевидно не можеше да говори, но от осакатеното му гърло излизаше припряно гъргорене.

— Дайте им багажа — подвижна Кришна.

Той махна властно към носачите, които се блъскаха в опит да се доберат до саковете.

Имахме да вървим само около шейсет метра по извитата алея. Едвам се дишаше, въздухът беше натежал от влагата, черна и притискаща като подгизнало войнишко одеяло. За миг ми се стори, че вали сняг — пред нас на вихрушка сякаш се носеха бели снежинки, после обаче си дадох сметка, че в лъчите на прожекторите около летището танцуват милиони насекоми. Кришна махна с ръка към носачите, посочи „превозното средство“ и аз застинах от изненада.

— Автобус ли? — възкликнах: пред мен стоеше нещо, което приличаше на синьо-бял раздрънкан микробус.

Отстрани пишеше АОФИ^[1].

— Да, да, да. Не можах да осигуря друго. Хайде, побързайте.

Един от носачите се покатери пъргаво като маймуна отзад на покрива на автобуса. Подадох му четирите ни сака, които той прихвана върху багажника. Докато го покриваше с черен найлон, се запитах някак между другото толкова ли не е могло да ги качим при нас в автобуса. Свих рамене и извадих от джоба си две банкноти от по пет рупии, които да дам на носачите. Кришна ги взе от ръката ми и ми върна едната.

— Не. Много са — обясни той.

Пак свих рамене и помогнах на Амрита да се качи в автобуса. От виковете на превъзбудените носачи Виктория най-после се беше събудила и се бе разпищяла, с което допринасяше за всеобщата суматоха. Кимнахме на сънения шофьор и седнахме на втората седалка отдясно. Кришна се разправяше на вратата с трима от носачите, които бяха донесли багажа. Амрита не разбираше всичко във водопада от бенгалски, но все пак схвана достатъчно, за да ми обясни, че носачите негодували, понеже не можели да поделят между тримата петте рупии. Искали още една. Кришна им изкрещя нещо и отиде да затвори вратата на автобуса. Най-възрастният носач с лице, набраздено от плетеница обрасли с бяла четина бръчки, излезе напред и препречи с тялото си сгъваемата врата. От местата си пред летището към нас се насочиха и други носачи. Виковете прераснаха в писъци.

— За Бога — казах аз на Кришна, — вземете още няколко рупии и им ги дайте. Да се махаме отгук!

— Не! — Кришна насочи погледа си към мен и насилието в него вече не бе сдържано, В очите му се четеше ликуване, каквото виждаме по лицата на мъже, посветили се на кървави забавления. — Много са — отсече той.

Сега вече пред вратата се беше струпала цяла тълпа носачи. Най-неочаквано отстрани по автобуса задумкаха юмруци. Шофьорът изправи гръб и притеснен, намести фуражката си. Старецът при вратата се беше качил на първото стъпало, сякаш се канеше да влезе в автобуса, но Кришна допря до гърдите му три пръста и го избута твърдо. Старецът падна назад, в морето от облечени в кафяво силуети.

В смъкнатия донякъде прозорец до Амрита внезапно се вкопчиха криви пръсти и носачът с изгореното лице се изтегли като на лост нагоре. Само на няколко сантиметра от нас устата му замърда трескаво и ние видяхме, че мъжът е без език.

По пращното стъкло се пръсна слюнка.

— По дяволите, Кришна!

Станах, за да дам парите на носачите. Точно тогава от мрака изникнаха трима полицаи. Бяха с бели каски, каиши с кобури през раменете и бежови панталони до коленете. Двама носеха „лати“ — индийското съответствие на дълга около метър тежка дървена палка с железен наконечник в горния край.

Тълпата носачи продължиха да крещят, но се отдръпнаха, за да направят път на полицаите. Мъжът с белязаното лице се пусна от прозореца на Амрита. Първият полицаи стовари палката отпред по автобуса и възрастният носач се извърна, за да му изложи оплакването си. Полицаят вдигна смъртоносната палка и също се разкрещя. Кришна се възползва и завъртя ръчката, с която се затваряше вратата на автобуса. Изкрещя две срички на шофьора и ние потеглихме, после бързо набрахме скорост по тъмната улица. Отзад автобусът бе улучен от метнат камък и се чу силен трясък.

После излязохме от летището и се понесохме по празното шосе с четири платна.

— Това тук е специален път — обясни Кришна от вратата, където продължаваше да стои. — По него минават само важни личности.

Отдясно се мерна белезникава табела. На нея пишеше само „ДОБРЕ ДОШЛИ В КАЛКУТА“ на хинди, бенгалски и английски.

Пътувахме на изгасени фарове, но осветлението вътре в автобуса беше включено. Хубавите очи на Амрита бяха обточени с кръгове на умора. Виктория — прекалено изтощена, за да заспи или да плаче — скимтеше тихо в ръцете на майка си. Кришна седеше странично на мястото пред нас, а профилът му с орловия нос и гневното му лице бяха озарени от лампите по тавана и понякога от уличното осветление.

— Следвал съм близо три години в Щатите — каза той.

— Виж ти! — възкликнах аз. — Много интересно.

Заради бъркотията, която беше създал, ми идеше да го размажа от бой.

— Да, да. Работил съм с черни, с латиноамериканци и индианци. С онеправданите в страната ви.

Тъмните мочурища покрай магистралата внезапно отстъпиха място на бедняшки къщи, които стигаха чак до пътя. През брезентовите стени светеха газеници. В далечината гореше огън и на фона на пламъците му се мяркаха ярко открити силуети, които се движеха припряно. Сякаш без никакъв преход се озовахме в града и закриволичихме по тесни, наводнени от дъжда улици, между занемарени високи сгради, километри бордеи с ламаринени покриви и нанизали се сякаш до хоризонта порутени магазини с черни витрини.

— Преподаваха ми глупаци. Коне с капаци. Смятаха, че литературата се състои от мъртви думи в книги.

— Да — казах аз.

Нямах представа за какво ми говори.

Улиците бяха наводнени. На места водата стигаше половин-един метър. Под опърпаните навеси се мяркаха хора по сари, които седяха, спяха, клечаха и ни гледаха с очи, от които се виждаше само бялото в черни очни ябълки. На всяка уличка изникваха стаи с отворени врати, ярко осветени дворове, тъмни сенки, които се стрелкаха в мрака. Някакъв изпостелял мъж, бутач тежка количка, отскочи встрани, когато автобусът ни профуча и метна върху него и количката плътна завеса от вода. Той ни се закани с юмрук и изруга.

Сградите изглеждаха допотопни и приличаха на разложени останки от забравено хилядолетие, от време, когато не е имало хора, защото сенките, ъглите, отворите и кухините не се вместваха в човешката архитектура. Но на всеки втори или трети етаж имаше отворени прозорци с надзъртащи оттам човеци, които населяваха тези друидски развалини, люшнаха се голи електрически крушки, клатещи се глави, олющени стени с мазилка, прогнила по белия гръден кош на сградата, кичозни картинки с многоръки божества, изрязани от списания и прихванати накриво с лепенки по стените и рамките на прозорците, викове на деца, които играеха, припкаха, гонеха се по уличките с тяхната непрогледна чернилка, плач на новородени, който почти не се чуваше — и навсякъде случайни движения, засечени с края на окото, съссъкът на гумите на автобуса по мократа глина и асфалт, гледката на покрити с чаршафи тела, налягали като трупове в

мрака на пресечките. Врълхлетя ме ужасното усещане, че вече съм изживявал всичко това.

— Заряхах отвлечен следването, след като един от преподавателите не прие курсовата ми работа за влиянието на дзен-будизма върху Уолт Уитман. Нагъл, ограничен тъпак.

— Да — казах аз. — Как мислите, дали можем да изключим осветлението в автобуса?

Наближавахме центъра на града. Прогнилите бордеи отстъпиха място на по-големи, още по-порутени на вид сгради. Почти нямаше улично осветление. Малкото улични лампи се отразяваха в дълбоките локви черна вода по кръстовищата. Едва ли не пред всички тъмни магазини се виждаха покрити с чаршафи безмълвни фигури, които лежаха като непотърсени вързопи пране или се бяха облегли на стената и ни гледаха как отминаваме. От жълтата светлина в автобуса тримата приличахме на възрастни трупове. Сега вече знаех как се чувстват военнопленниците, подкарани по улиците на вражеската столица.

Точно отпред един малчуган беше застанал върху щайга в черен кръг вода и въртеше за опашката нещо, което ми заприлича на мъртва котка. Щом автобусът наближи, той метна косматото трупче, което отскочи кухо о предното стъкло, и аз видях, че е плъх. Шофьорът изруга и зави към хлапето. То отскочи с пъргави мургави крачета, а щайгата, върху която беше стояло, се разцепи на трески под дясната ни гума.

— Вие, естествено, разбирате, защото сте поет — каза Кришна и оголи ситни остри зъбки.

— А осветлението? — напомних аз.

Усещах как в мен се надига гняв. Амрита ме докосна с лявата си ръка по китката.

— Бутонът е повреден — отвърна Кришна.

Завихме и излязохме на просторен площад. Нещо като парк прорязваше на плътна черна черта плетеницата занемарени постройки. В средата на задръстения с какво ли не площад бяха изоставени два трамвая, десетина семейства се бяха сгушили под увиснал платнен навес наблизо. Отново заваля. Внезапният порой забарабани като пестници от тъмното небе по метала на автобуса. Имаше чистачка

само откъм страната на шофьора и тя се задвижи вяло през завесата на дъжда, която не след дълго ни отдели като с було от града.

— Трябва да поговорим за господин М. Дас — каза Кришна.

Примигах.

— Бих искал да угасим осветлението — провлачих аз бавно и ясно.

Още от летището в мен се трупаше необясним гняв. Знаех, че още малко и ще започна да душа този самонадеян безчувствен тъпанар, да го душа, докато, жабешките му очи изскочат от тъпата му глава. Усещах как ядът се плисва в мен като топлината на силна напитка. Амрита явно долови обзелата ме за миг лудост, защото ме стисна като с менгеме за ръката.

— Много е важно да поговоря с вас за господин М. Дас — продължи Кришна.

В автобуса бе непоносимо горещо. По лицата ни бяха избили капки пот с размерите на мехури от изгорено. Дъхът ни сякаш увисваше като пара във въздуха, а светът бе все така затулен от тътнещия пороен дъжд навън.

— Ще изключа това проклето осветление — заявих аз и понечих да стана.

Ако не беше Виктория, Амрита сигурно щеше да ме спре и с двете ръце. Когато се надвесих над Кришна, той вдигна изненадан гъсти вежди. Отскубнах дясната си ръка точно когато Амрита каза:

— Не се притеснявай, Боби. Пристигнахме. Виж, ето го и хотела.

Наведох се да погледна през прозореца. Поройният дъжд бе спрял точно толкова внезапно, както и бе започнал, Сега само ръмеше. Гневът ми отстъпи заедно с все по-тихото трополене на дъжда по покрива.

— Може би ще поговорим по-късно, господин Лучак — рече Кришна. — Много важно е. Може би утре.

— Да.

Гушнах Виктория и тръгнах да слизам.

Фасадата на грандхотел „Оберой“ беше черна като гранитен зъбер, но през двойните врати се процеждаше светлина. Над тротоара пред входа имаше опърпан навес. В здрача от двете страни стояха по десетина души с лъскави от дъжда чадъри. Някои държаха мокри

плакати. Върху един различих сърп и чук и английската дума „НЕСПРАВЕДЛИВ“.

— Стачници — обясни Кришна и щракна с пръсти пред лицето на съннения портиер в червено сако.

Свих рамене. Не се изненадах, че пред потънал в мрак хотел в един и половина след полунощ в Калкута по време на мусоните има стачка. През последния половин час чувството за реалност като че ли ме беше напуснало. Ушите ми бучаха, сякаш чувах жуженето на безброй насекоми. „Умора от полета“, помислих си аз.

— Благодаря ви, че ни посрещнахте — каза Амрита, когато Кришна скочи отново в автобуса.

Той ни озари с гримасата си като на малка акула.

— Да, да. Ще поговоря с вас утре. Лека нощ. Лека нощ.

За да влезе в хотела, човек трябваше да мине по няколко тъмни коридора, които отделяха като защитен лабиринт фойето от улицата. Самото фойе беше осветено сравнително добре. Администраторът беше бодър, добре облечен и ни се зарадва. Да, разбира се, че имало резервации за господин и госпожа Лучак. Да, били получили телекса, че ще закъснеем. Пиколото беше възрастен мъж, но въпреки това започна да гука на Виктория, докато се качвахме с асансьора на шестия етаж, и аз му дадох десет рупии.

Стаята ни беше огромна като пещера и тънеше в здрач както всичко в този град, но изглеждаше сравнително чиста и на вратата имаше тежко резе.

— О, не! — долетя гласът на Амрита откъм банята, С разгуптяно сърце стигнах дотам само с три крачки.

— Няма хавлии — обясни Амрита. — Само кърпички за търкане.

И двамата прихнахме. Тъкмо единият се поуспокоеше, и другият отново избухваше в смях.

Отне ни десет минути да направим върху празното легло нещо като гнездо за Виктория, да смъкнем влажните от потта дрехи, да се измием възможно най-добре и да се пъхнем заедно под тънката завивка. Климатикът потракваше и бръмчеше кухо. Някъде наблизно някой пусна водата в тоалетната и се чу звук като от малък взрив. Ушите ми още бучаха — ехо от самолетните двигатели.

— Сладки сънища, Виктория — пожела Амрита.

Бебето изгука тихо насън.

След две минути вече спяхме.

[1] Американска образователна фондация в Индия. — Б.пр. ↑

4.

*А в големия двор, след като паднаха
местните прегради, започна истинско общуване
между хората, приятно безделничене.*

Пурненду Патри

— На дневна светлина всичко изглежда по-добре — отбеляза Амрита.

Закусвахме в откритото кафене на хотела. Виктория дърдореше щастливо от високото детско столче, което любезните сервитьори донесоха. Кафенето беше с изглед към градината във вътрешния двор на хотела. Имаше скеле с работници, които си подвикваха весело.

Пиех чай, отхапвах от препечената филия и четях вестника на английски, издаван в Калкута. В уводната статия се призоваваше за посъвременен преход. Имаше реклами за сари и мотоциклети. Усмехнато индийско семейство държеше бутилки кока-кола. До него на страницата беше сложена снимка в едър план на труп — разлагащ се, с лице, отворено като спукана автомобилна гума и с изскочили изцъклени очи. Тялото било намерено вчера, четиринайсети юли, четвъртък, в непотърсен метален сандък на железопътна гара Ховра и ако някой знаел нещо за покойника, да позвънял на следователя Говт Рли от Ховраския полицейски участък й да кажел, че се обажда във връзка с дело № 23 от 7. VII. 1977 г., 302–301 Полиц. участък, Калкута (С 3. 39/77).

Сгънах вестника и го оставих на масата.

— Господин Лучак? Добро утро!

Станах и се ръкувах с индицеца на средна възраст, който беше дошъл при нас. Беше нисък, със светла кожа, почти плешив, носеше очила с дебели рогови рамки. Лекият му камгарен костюм му стоеше безупречно, докато се ръкуваше, мъжът почти не стискаше дланта ми.

— Господин Лучак — продължи той, — аз съм Майкъл Ленард Чатерджи. Много се радвам да се запознаем, госпожо Лучак. — Мъжът кимна леко и пое ръката на Амрита. — Искрено съжалявам, че снощи не ви посрещнах на летището. Шофьорът ми съобщи погрешно, че полетът от Бомбай е отменен за днес сутринта.

— Не се притеснявайте — отвърнах аз.

— Наистина е неприятно и негостоприемно да ви оставим да дойдете в града, без да бъдете посрещнати както трябва. Още веднъж извинете. Ние се радваме много, че сте тук.

— Кой „ние“? — попитах аз.

— Заповядайте, седнете — покани го Амрита.

— Благодаря. Какво прелестно дете! Има вашите очи, госпожо Лучак. „Ние“ — това, господин Лучак, е Съюзът на бенгалските писатели. Поддържаме постоянна връзка с господин Мороу и прекрасното му издание и очакваме с нетърпение да ви предоставим последната засега творба на най-добрия бенгалски... не, *индийски* поет.

— Значи господин Дас е жив?

Чатерджи се усмихна любезно.

— О, със сигурност, господин Лучак. От половин година получаваме много писма от него.

— А виждали ли сте го? — притиснах го аз. — Откъде сте убедени, че това наистина е господин Дас? Защо го е нямало осем години? Кога мога да се срещна с него?

— Всичко с времето си, господин Лучак — отвърна Майкъл Ленард Чатерджи. — Всичко с времето си. Уредих ви първоначална среща с изпълнителния съвет на нашия писателски съюз. Днес в два следобед удобно ли ви е? Или предпочитате да си починете и да разгледате града с госпожа Лучак?

Погледнах Амрита. Вече се бяхме разбрали, че ако нямам нужда от преводач, тя ще остане с Виктория да си почине в хотела.

— Да, удобно е — потвърдих аз.

— Чудесно, чудесно. В един и половина ще ви пратя кола.

Гледахме Майкъл Ленард Чатерджи, докато той излизаше от кафенето. Зад нас работниците по бамбуковото скеле подвикваха щастливо на служителите от хотела, които прекосяваха градината.

Виктория заблъска силно по масичката на детското столче и се присъедини към веселието.

От другата страна на улицата, на мръсния площад срещу хотела имаше билборд на Обединената индийска банка. По него нямаше картинки, само черни букви върху бял фон: „Калкута — културната столица на държавата? Нагледен пример за сквернословие?“ Стори ми се странно някой да рекламира така банка.

Автомобилът беше черен и малък, марка „Премиер“, с шофьор с фуражка и бежови панталони до коленете. Поехме по пътя Чоурингхи и докато пъплехме през задръстванията, имах възможност да разгледам Калкута денем.

Онова, което виждах, бе едва ли не комично в лудешката си наситеност. Пешеходците, флотилиите велосипеди, рикшите, автомобилите, камионите с открити каросерии, украсени със свастики, безбройните мотоциклети, скърцащите волски каруци си оспорваха тесния път с изронена настилка. Домашните животни си се разхождаха на воля и пречеха на движението, пъхаха глави в магазините и ровичкаха из купчините отпадъци по завоите или в средата на улицата. По едно време боклуците вече стигаха до колене и обточваха като канавка пътя. Из отпадъците ровеха и човешки същества и те си оспорваха с добитъка и кравите онова, което ставаше за ядене.

Малко по-нататък строени в редица ученички с белоснежни блузи и сини поли прекосиха улицата, а един полицай с кафяв колан спря движението, за да минат. На следващото кръстовище имаше малък червен храм, разположил се точно в средата на пътя. През отворения прозорец на колата влизаше възладката миризма на благовония и канал. По занемарените фасади и по жиците се вееха червени знамена. И навсякъде неуморно пъплеха мургави хора — почти приливна вълна от блъскащо се население в бели и бежови дрехи, което с влажното си дихание сякаш правеше въздуха по-задушен.

На светло Калкута беше внушителна, може би малко стряскаща, но не ми вдъхваше странния страх и гняв от предната вечер. Затворих очи и се опитах да проумея яростта, която ме бе обзела в автобуса, но жегата и шумът ми пречеха да се съсредоточа. Всички звънци на велосипеди във вселената сякаш ечаха заедно с автомобилните

клаксона, крясъците и засилващата се врява на града, за да вдигнат едва ли не осезаема шумова стена.

Съюзът на писателите се помещаваше в огромна сива сграда точно при площад „Далхаузи“. Господин Чатерджи ме чакаше в долния край на стълбите и ме заведе на третия етаж. Помещението беше голямо, без прозорци. От опушения таван ме гледаха излинените остатъци от фреска, от масата пък ме гледаха седем души, които вдигнаха очи от зеленото сукно.

Запознахме се. И при най-добри обстоятелства не помня имена и се почувствах леко замаян, докато се опитвах да свържа водопада от бенгалски срички, които чувах, с мургавите интелигентни лица. Единствената жена — с уморено лице, бяла коса и плътно зелено сари, което постоянно наместваше върху рамото си, — май се казваше Лила Мина Басу Белиапа.

Последваха няколко минути общи приказки, които ме затрудниха заради разликите в произношението. Установих, че ако се отпусна и оставя напевният устремен индийски английски да ме залива на воля, не след дълго започвам да схващам смисъла. Отсечено-напевният им говор ми действаше някак си успокоително, почти хипнотично. Най-неочаквано от мрака изникна сервитьор в бяло дълго сако, който раздаде нащърбени чаши с огромни количества захар, пресечено биволско мляко и малко чай. Седях между жената и директора на изпълнителния съвет, някой си господин Гупта. Беше висок, на средна възраст, с дълго лице и ужасно издадени напред горни зъби. Съжалих, че Амрита не е дошла с мен. Безстрастното ѝ присъствие щеше да послужи за буфер между мен и тези странни чужденци.

— Смятам, че господин Лучак би трябвало да чуе предложението ни — рече внезапно Гупта.

Другите кимнаха. Точно тогава осветлението угасна.

В стаята без прозорци стана тъмно като в рог. От различни места в сградата се раздадоха викове, донесоха ни свещи. Господин Чатерджи се надвеси над масата и ме увери, че това било нещо обичайно. Имало режим на тока, спирали го всеки ден първо в една част на града, после в друга.

От тъмнината и светлината на свещите жегата стана още потискаща. Главата ми се замая леко и аз се вкопчих в края на масата.

— Вие, господин Лучак, си давате сметка, че е огромна привилегия да получите най-добрата творба на такъв велик бенгалски поет като господин Дас. — Гласът на господин Гупта беше пронизителен като обой. Тежките звуци увиснаха във въздуха. — Дори ние не сме виждали пълния вариант на произведението. Дано читателите на вашето списание оценят тази чест.

— Да — казах аз. На върха на носа на господин Гупта беше увиснала капка пот. От мигащата светлина на свещите сенките, които хвърляхме, бяха дълги към четири метра. — Получихте ли и други части от ръкописа на господин Дас?

— Още не — отговори господин Гупта. Черните му очи бяха влажни, с увиснали клепачи. По сукното капеше восък от свещите. — Предстои комисията да вземе решение за съдбата на английската версия на епоса.

— Бих искал да се срещна с господин Дас — рекох аз.

Хората около масата се спогледаха.

— Няма да е възможно.

Каза го жената. Гласът ѝ беше тънък и писклив като трион, който стърже по метал. Раздразнените носови звуци не съответстваха на достолепната ѝ осанка.

— Защо?

— От доста години нямаме достъп до М. Дас — отвърна благо Гупта, — Известно време всички смятахме, че е починал. Скърбахме за загубата на такова национално богатство.

— А сега откъде знаете, че е жив? Някой виждал ли го е?

Пак се спусна мълчание. Свещите вече се бяха стопили до половината и капеха неудържимо, макар че въздухът изобщо не се помръдваше. Беше ми ужасно горещо, гадеше ми се. За някакъв налудничав миг ми се стори, че свещите ще изгорят, а ние ще продължим да разговаряме във влажния мрак — духове от плът в порутена сграда вътре в търбуха на мъртъв град.

— Поддържаме кореспонденция — обясни Майкъл Ленард Чатерджи. Той извади от куфарчето си пет-шест шумолящи плика. — Установихме по безспорен начин, че нашият приятел все още е жив и е сред нас.

Той наплюнчи пръсти и започна да търси нещо из старателно сгънатите тънки листове. В мъждивата светлина редовете индийско

писмо приличаха на вълшебни руни, на зловещи заклинания.

Господин Чатерджи прочете няколко реда, за да докаже твърдението си. В писмата се задаваха въпроси за роднини, споменаваха се общи приятели. Посочваха се подробности от спор, проведен преди двайсет години. Към господин Гупта имаше питане и за кратко стихотворение на Дас, хонорарът за което бил платен преди доста години, но което така и не било издадено.

— Чудесно — казах аз. — Но за статията ми е важно да се срещна лично с господин Дас, за да...

— Моля ви — прекъсна ме господин Чатерджи и вдигна ръка. Там, където би трябвало да са очите му, очилата отразяваха двойни пламъци. — Ето това тук вероятно обяснява защо е невъзможно. — Той сгъна една страница, прокашля се и зачете: — „... И така, приятелю мой, всичко се мени, само хората си остават същите. Помня онзи юлски ден през 1969 година. Беше по време на празниците на Шива. В «Таймс» ни съобщаваха, че човекът е оставил следи по Луната. Връщах се от селото на баща ми: място, където и досега, вече пет хилядолетия хората оставят следи в пръстта след впрегнатите волове. В селата, през които минаваше влакът ни, селяните едвам извлачваха от калта тежките каруци. По време на онова шумно и пренаселено пътуване назад към любимия град аз постоянно си мислех колко кух и безсмислен е бил животът ми. Баща ми бе живял дълго и плодотворно. На кремирането му пожелаха да дойдат всички в селото, от брамина до хариджана^[1]. Бях вървял през ниви, които баща ми е напоявал, обработвал и извоювал от капризите на природата много преди да се родя. След погребението оставих братята си и отидох под сянката на голямо фикусово дърво, което баща ми беше посадил като млад. Всичко наоколо свидетелстваше за постигнатото от баща ми. Сякаш самата земя скърбеше за татко. Запитах се: а аз какво съм направил? След половин месец ставам на петдесет и две години и на какво съм посветил живота си? Написал съм някой и друг стих, забавлявал съм колегите си, дразнил съм някои критици. Изплел съм паяжина на заблудата, че уж продължавам традициите на великия Тагор. А после сам съм се оплел в своята паяжина на измамата. Когато пристигнах на гара Ховра, вече бях разбрал колко сухи са животът и изкуството ми. Над трийсет години бях живял в любимия ни град — сърце и сърцевина на Бенгалия, — а в немощото ми изкуство нямаше

нищо за същността на града, дори и намек за него. Бях се опитал да предам душата на Бенгалия чрез описания на лишения ѝ от смисъл външен вид, на чуждите нашественици, на най-нечестното ѝ лице. Сякаш се бях опитал да опиша душата на красива интересна жена, като изброявам подробностите от облеклото, което тя е взела назаем. Навремето Ганди е казал: «Човек не може да живее пълноценно, ако не е умрял поне веднъж». Когато на гара Ховра слязох от вагона първа класа, бях проумял повелята в тази велика истина. За да живея — в душата, в изкуството си, — трябваше да се освободя от всичко, което ме е свързвало със стария ми живот. Дадох двата си куфара на първия срещнат просяк, който се приближи. Изненаданият му вид и досега за мен е извор на наслада. Виж, нямам представа какво е направил после със скъпите ми ленени ризи, парижки вратовръзки и многото книги, които бях сложил вътре. Тръгнах по моста Ховра към града — знаех само едно, че съм мъртъв за стария си живот, мъртъв за стария си дом и навици и по принуда мъртъв за хората, които обичах. Само ако влезех в Калкута наново, точно както преди около трийсет и три години като преизпълнен с надежди смутен студент от малко селце, само тогава можех да видя с ясни очи последната си творба. И аз посветих живота си именно на тази творба... на първия си истински опит да разкажа историята на града, който ни храни... От онзи ден преди много години новият ми живот ме е отвеждал на места, за които не бях и чувал в любимия си град, град, за който безразсъдно смятах, че познавам отблизо. Този нов живот ме тласна да търся пътя си сред залутаните, да притежавам само онова, което лишените от всичко са изхвърлили, да се трудя с безработните, да търся мъдрост от безумците в Кързънския парк и добродетелност от проститутките по улица «Шудер»^[2]. Докато вършех всичко това, се видях принуден да призная присъствието на тъмните божества, които държат това място в ръцете си още преди да се родят самите богове. След като открих тях, открих и себе си. Много ви моля, не ме търсете. И да ме издирвате, няма да ме намерите. И да ме намерите, няма да ме познаете. Приятели мои, оставям на вас да изпълните напътствията ми във връзка с тази нова творба. Поемата не е довършена. Предстои да се работи още много по нея. Но времето става все по-малко. Искам вече готовите части да бъдат разпространени възможно най-широко. Откликът на критиците

не значи *нищо*. Авторските права не са важни. Творбата *трябва* да се издаде. Отговорете по обичайните канали. Дас.“

Чатерджи спря да чете и в тишината се чува далечните звуци на уличната врява. Господин Гупта се прокашля и зададе въпрос за авторските права в Щатите. Обясних му, доколкото можах — и за предложението на „Харпърс“, й за по-скромните условия на „Други гласове“. Последваха още въпроси и обсъждане. Свещите бяха почти изгорели.

Накрая Гупта се обърна към другите и изстреля нещо на бърз бенгалски. Отново съжалих, че не съм довел и Амрита. Майкъл Ленард Чатерджи каза:

— Бихте ли изчакали отвън в коридора, господин Лучак? Съветът ще гласува каква да бъде по-нататъшната съдба на ръкописа на М. Дас.

Станах и с изтръпнали крака тръгнах след слугата със свещ, който ме заведе в коридора. На стълбищната площадка имаше стол и кръгла масичка, на която бе оставена свещта. През матовите прозорци към площад „Далхаузи“ се процеждаше слаба светлина, но от мъждивото сияние тъмнината в ъглите на площадката и по коридорите изглеждаше още по-непрогледна.

Седях там десетина минути и вече бях на път да задрема, когато забелязах някакво движение в тъмнината. Нещо се прокрадваше и излизаше от кръга светлина. Вдигнах свещта и видях как един плъх с размерите на малък териер застива на място. Спря в края на стълбищната площадка и заудря с мокра опашка по дъските. От края на светлината в мен се впиха диви блеснали очи. Плъхът пристъпи половин крачка напред и мен ме прониза ледената тръпка на погнусата. С движенията си тази твар тук ми приличаше не на друго, а на котка, дебнеща жертвата си. Понадигнах се и сграбчих паянтовия стол, за да го метна.

Най-неочаквано зад мен се чу по-силен звук, от който подскочих. Тъмното петно на плъха се сля с мрака в коридора и по дървото се чу драскане сякаш от много нокти. От тъмната заседателна зала изникнаха господин Чатерджи и господин Гупта. В очилата на господин Чатерджи се отразяваха пламъци. Гупта направи една крачка към моя кръг примигваща светлина. Усмиваше се радостно, зъбите му бяха дълги и жълти.

— Всичко е уредено — каза той. — Утре ще получите ръкописа. Ще се свържат с вас, за да се уговорите.

[1] Букв. „божие чедо“, „човек на Хари“, „божи човек“, представител на нисшата каста на неприкосновените. — Б.пр. ↑

[2] Улица в Калкута, известна с евтините си хотели и заведения. — Б.пр. ↑

5.

*Няма мир в Калкута,
кръвта зове в полунощ.*

Суканта
Бхатачарджи

Стана прекалено лесно. Ето какво ми хрумна, докато ме караха обратно към хотела. Бях се вживял в ролята на разследващия журналист в дълъг шлифер — Господи, в тая жега, — който предпазливо тръгва по една или друга следа, за да разбули тайнственото изчезване и поява на призрачния бенгалски поет. Сега, този първи следобед в града, пъзелът бе нареден от друг. Утре, събота, щях да разполагам с ръкописа и можех да взема Амрита и бебето и да се прибера. И каква статия щеше да излезе от всичко това. Бе станало прекалено лесно.

Тялото ми упорито твърдеше, че е ранна утрин, а часовникът ми показваше пет следобед. От почернелите от времето административни сгради при хотела излизаха служители, които приличаха на бели мравки, изпъплили от сив каменен скелет. По изронените тротоари седяха семейства, подтопящи вода за чай, а мъже с куфарчета прекрачваха заспали пеленачета. Някакъв дрипав мъж пикаеше в канавката, а само на метър и половина — два от него друг се миеше в локва. Подминах забързано стачниците комунисти и влязох в убежището на хотела с неговата климатична инсталация.

Във фойето ме чакаше Кришна. Заместник-управителят на хотела го гледаше така, сякаш е известен терорист. То оставаше да не го гледа! Той имаше още по-див вид и отпреди. Черната му коса стърчеше като наелектризирани удивителни знаци, а жабешките му очи под черните вежди бяха още по-огромни и бели. Щом ме видя, той грейна в усмивка и тръгна към мен с протегната ръка. Стиснах я още

преди да съм схванал, че със сърдечното посрещане Кришна иска да оправдае пред заместник-управителя присъствието си тук.

— А, господин Лучак! Много се радвам да ви видя отново! Дошъл съм да ви помогна в търсенето на поета М. Дас.

Той продължаваше да стиска ръката ми. Беше облечен в същата захабена риза, както снощи, и миришеше на долнопробен одеколон и на пот. Усетих как от свирепия климатик потта по тялото ми изсъхва и ръцете ми настръхват.

— Благодаря, господин Кришна, но няма нужда. — Отскубнах ръката си. — Уредил съм всичко. Утре вече ще съм приключил.

Кришна замръзна на място. Усмивката му помръкна, а веждите му се склчиха още повече над огромния орлов нос.

— Аааа, ясно. Ходили сте в Съюза на писателите. Нали?

— Да.

— А, да, да. Те със сигурност са ви разказали нещо много убедително за прочутия М. Дас. Убедително ли ви прозвуча, господин Лучак?

Кришна едва ли не пошушна последното изречение — държеше се толкова съзаклятнически, че заместник-управителят се свъси чак от другия край на фойето. Един дявол знае какво си е помислил за предложението, което ми правят.

Поколебах се. Нямах представа какво общо има Кришна с цялата история, а и не исках да губя време, за да изяснявам. Изругах наум Ейб Бронстийн, задето ми се бърка и неволно ми е натресъл това влечуго. В същото време усещах как мислите ми постоянно ме връщат към Амрита и Виктория, които ме чакаха, и към раздражението ми от обратата, който приемаше цялата история.

Кришна изтълкува колебанията ми като неувереност, затова се наведе и ме сграбчи за китката.

— Уредил съм ви среща с един човек, господин Лучак. Той може да ви каже истината за М. Дас.

— В какъв смисъл „истината“? Кой е този човек?

— Той предпочита да не разгласявам името му — пошушна Кришна. Ръцете му бяха влажни. По бялото на очите му имаше жълти жили. — Ще разберете, след като го изслушате.

— Кога? — троснах се аз.

Само усещането за нещо недовършено ме спря да не пратя Кришна по дяволите.

— Още сега! — ухили се победоносно Кришна. — Можем да се срещнем с него още сега!

— Невъзможно. — Издърпах рязко ръката си от хватката на Кришна. — Качвам се горе. Взимам си душ. Обещах на жена си да отидем някъде на вечеря.

— А, да, да — кимна Кришна и изсвистя през долни зъби. — Разбира се. — Тогава ще преместя срещата за девет и половина. Удобно ли ви е?

Подвоумих се.

— Този ваш приятел иска ли пари за информацията?

— О, не, не! — вдигна Кришна и двете си ръце. — Не би допуснал такова нещо. Едвам го убедих да разговаря с вас.

— Девет и половина? — повторих аз.

Пригади ми се при мисълта да излизам нощно време в Калкута.

— Да. Кафенето затваря в единайсет. Ще се срещнем с него там.

„Кафене ли?“ Думата звучеше безобидно позната. Ако имаше някаква друга гледна точка, която да използвам за статията...

— Добре — съгласих се аз.

— Ще ви чакам тук, господи Лучак.

Жената, която държеше детето ми, не беше Амрита. Застинах с ръка върху дръжката на вратата. Сигурно щях да продължа да стоя така или дори да се върна объркан в коридора, ако точно тогава от банята не беше излязла Амрита.

— О, Боби, това е Камахия Бхарати. Това, Камахия, е мъжът ми, Робърт Лучак.

— Радвам се да се запознаем, господин Лучак. Гласът ѝ беше като вятър сред пролетни цветя.

— Много ми е приятно, госпожице... а, да... Бхарати.

Примигах глупаво и погледнах Амрита. Винаги бях смятал, че чертите на жена ми с нейните искрени очи и честно лице се доближават до истинската красота, но до тази млада жена виждах по плътта на Амрита само бръчките на приближаващата средна възраст, двойната брадичка и гърбицата на носа ѝ. Образът на младата жена се връзва в ретините ми като оптично ехо на фотографска светкавица.

Косата ѝ беше гарвановочерна и стигаше до раменете. Лицето ѝ беше сърцевидно и съвършено, с нежни потрепващи устни, сякаш създадени за смях и голяма чувственост. Очите ѝ бяха изумителни: невероятно огромни, подчертани от сенки и от гъсти мигли, със зеници, толкова черни и пронизващи, че погледът ѝ ме удари като тъмни фарове. В тези очи имаше нещо източно и същевременно те излъчваха върховно усещане за непорочност, както го възприемат западниците, воюващо с някаква заземеност.

Камахия Бхарати беше млада, най-много на двайсет и пет години, и беше облечена в сари от коприна, тъй лека, че сякаш се рееше на два-три сантиметра от тялото ѝ, вдигната от дъхавия пулс на женствеността, която лъхаше от нея като уханен ветрец.

Винаги съм свързвал думата „сласт“ с пищните форми на Рубенс, с примамливата плът, но стройното тяло на тази млада жена, едва загатнато под мърдащите пластове коприна, ме изуми именно с усещането за сласт, толкова силно, че устата ми пресъхна, а съзнанието ми се изпразни от всякакви мисли.

— Камахия е племенницата на М. Дас, Боби. Дошла е да пита за статията ти и от един час си говорим.

— О!

Погледнах Амрита, после отново момичето. Не се сетих какво друго да кажа.

— Да, господин Лучак. До мен достигнаха слухове, че чичо ми поддържа връзка с някои от бившите си колеги. Искях да разбера дали сте виждали чичо ми... дали той е добре...

Тя сведе очи и замълча.

Седнах в края на креслото.

— Не — отвърнах аз. — Не съм го виждал, той обаче е добре. Но ми се иска да се срещнем. Да го видя. Пиша статия за...

— Да.

Камахия Бхарати се усмихна и остави Виктория в средата на леглото, при одеялцето и плюшеното ѝ мече. Прокара леко, с много обич тънките си мургави пръсти по бузката на бебето.

— Няма да ви притеснявам повече. Искях само да узная как е със здравето чичо ми.

— Ама, разбира се! — отвърнах аз. — С удоволствие ще поговорим с вас, госпожице Бхарати. Щом сте познавали добре чичо

си... това ще ми помогне за статията. Ако поостанете малко...

— Трябва да вървя. Баща ми очаква, когато се прибере, да си бъда вкъщи. — Тя се обърна и се усмихна на Амрита. — Защо да не ви разкажа, когато се срещнем утре, както се уговорихме?

— Чудесно! — каза Амрита. За пръв път от Лондон я виждах толкова спокойна. Тя се извърна към мен. — Камахия знае един добър продавач на сари недалеч оттук, при кино „Елит“. Всъщност ми се иска, докато сме в Калкута, да купя малко плат. Но само ако утре нямаш нужда от мен, Боби.

— Ммм, и аз не знам — отвърнах ѝ. — Добре, разберете се. Нямам представа за кога ще ми уговорят среща.

— В такъв случай ще ви звънна утре — рече момичето.

Усмихна се на Амрита и аз усетих, че ревнувам и ми се иска да е възнаградила мен с такава усмивка. Младата жена стана и се ръкува с Амрита, като междувременно намести сарито с изящното движение, присъщо на всички индийки.

— Чудесно — отвърна Амрита.

Камохия Бхарати ми кимна леко, докато вървеше към вратата. Аз също ѝ кимнах, после тя излезе. След нея остана едва доловим прелъстителен мирис.

— Майко мила! — възкликнах аз.

— Отпусни се, Робърт — каза Амрита. В ясното английско произношение се прокрадваше намек на развеселеност. — Тя е само на двацет и две години, но от единайсет години е сгодена. През октомври се омъжва.

— Жалко — заявих аз и се свлякох на леглото до бебето.

Виктория се извърна и замаха с ръце, готова за игра. Аз я люшнах във въздуха. Тя издаде радостни звуци и зарита.

— Наистина ли е племенница на Дас?

— Помагала му е с ръкописите. Острела му е моливите. Ходела е да му носи книги от библиотеката. Поне така твърди.

— Виж ти! Сигурно е била на десет години. Виктория се разписка, когато я завъртях, обърнах я и пак я люшнах.

— Била е на тринайсет, когато той е изчезнал безследно. Доколкото разбрах, баща ѝ се е скарал с Дас точно преди смъртта на баща им.

— На баща им ли? А, да, значи...

— Точно така. При всички положения името му не се споменава у тях от години. Останах с впечатлението, че тя се притеснява да се обърне към Чатерджи и Съюза на писателите.

— Но дойде при нас.

— Друго е — напомни Амрита. — Ние сме чужденци. Не влизаме в сметките. Ще ходим ли все пак на вечеря?

Сложих Виктория върху корема си. Лицето ѝ беше поруменяло от удоволствие и тя се чудеше дали да не се разплаче. Заби пети в стомаха ми и запълзя върху гърдите ми. Стисна в мъртва хватка яката ми.

— Къде ще хапнем? — попитах аз. Обясних, че в девет и половина имам среща с Тайнствения непознат на Кришна. — Малко късно е да ходим до центъра. В стаята ли да поръчам вечеря или ще отскочим до „Покоите на принца“? Доколкото разбрах, имало програма с екзотични танци, изпълнени от някоя си Фатима.

— Виктория няма да кротува — каза Амрита. — Но според мен ще предпочете Фатима пред вечеря в стаята.

— Да вървим тогава — подканих аз.

— Ще се приготвя бързо.

Фатима беше дебела застаряваща индийка, която преспокойно можеше да изпълнява екзотичните си танци и пред деца от прогимназията, без това да предизвиква скандал. И все пак тълпата дебели застаряващи посетители в „Покоите на принца“, главно мъже, дошли по двама, изглеждаха доста очаровани от изпълнението ѝ. За разлика от Виктория. Тя се разплака и тримата се изнесохме още по средата на втория танц на Фатима.

Но вместо да се върнем в стаята, тръгнахме с Амрита да се разхождаме из тъмния вътрешен двор на хотела. Почти цялата вечер беше валяло, но сега между ниските зеленикаво-жълти облаци успяхме да видим няколко звезди. По повечето прозорци с изглед към вътрешния двор бяха дръпнати плътни завеси, само тук-там се процеждаха ивици светлина. Редувахме се да носим бебето, което още плачеше, после се разхлипа и накрая млъкна. Спряхме при басейна и седнахме на пейка недалеч от тъмното кафене. По гъстите листа на дърветата и бамбуковите навеси играеше светлина, която идваше от прожекторите под надиплената вода. Забелязах, че в тъмния край на

басейна по повърхността се носи нещо черно и си дадох сметка, че е удавен плъх.

— Виктория заспа — каза Амрита.

Погледнах към бебето и видях, че е стиснало юмручета и е затворило очи — беше потънало в напрегнат, някак си доволен сън, както често след пристъп на плач.

Протегнах крака и отпуснах назад главата си. Усетих, че съм много уморен — дългото пътуване явно още ми тежеше. Изправих гръб и погледнах Амрита. Тя люлееше леко детето и гледаше отнесено и замислено, както когато решаваше сложна математическа задача.

— Как се чувстваш отново тук?

Амрита се извърна към мен и примига.

— Какво?

— В Индия — уточних аз. — Как се чувстваш отново в Индия?

Тя оправи рехавата косица на детето и ми го подаде. Аз наместих главницата му в кухнята върху рамото си и загледах как Амрита отива при басейна и оправя бежовата си пола. Светлината под водата озари отдолу скулестото ѝ лице. „Жена ми е красива“, помислих аз за хиляден път, откакто сме се оженили.

— Имам чувството, че вече съм изживявала всичко това — пророни тя съвсем тихо. — Не, по-скоро, че отново съм се озовала в сън, който често сънувам. Горещината, шумът, многоезичието, миризмата — всичко е познато и същевременно чуждо.

— Съжалявам, ако ти е неприятно.

Амрита поклати глава.

— Не ми е неприятно, Боби. Плаши ме, но не ми е неприятно. Струва ми се много изкусително.

— Изкусително ли? — зяпнах я изненадан. Какво толкова изкусително сме видели, да го вземат мътните!

Не беше в стила на Амрита да употребява думите напосоки. Често ги избираше по-точно от мен.

Тя се усмихна.

— Освен Камахия Бхарати ли?

Амрита изхлузи сандала си и топна крак в синята вода. Вече не виждах мъртвия плъх в другия край на басейна.

— Наистина, Боби, всичко ми се струва странно съблазнително. Сякаш през всичките тези години съм използвала само една част от

съзнанието си и сега на преден план е излязла друга.

— Искаш ли да останеш по-дълго? — попитах я аз. — След като приключа с работата, де.

Бях объркан.

— Не — отговори Амрита и тонът ѝ бе съвсем категоричен.

Поклатих глава.

— Извинявай, че цял следобед те оставих сама и се съгласих да ходя на тази среща — казах аз. — Вероятно беше грешка да идваме и тримата. Не прецених добре колко трудно ще ти бъде тук с Виктория.

Някъде отгоре се чуха няколко резки заповеди на език, който прозвуча като арабски, последва водопад от носов бенгалски. Затръшна се врата.

Амрита се върна и отново седна до мен. Взе Виктория и я сложи върху коленете си.

— Не се притеснявай, Боби — рече ми тя. — Знаех какво ще е. Досещах се, че няма да имаш нужда от мен, докато не вземеш ръкописа.

— Извинявай — повторих аз.

Амрита погледна отново към басейна.

— Когато бях на седем години — рече тя, — лятото преди да се преместим в Лондон, видях призрак.

Взрях се смаян в нея. Едва ли щях да се изненадам и стъписам повече, ако ми беше казала, че се е влюбила във възрастния пиколо и ме изоставя. Амрита беше — поне до този момент, — най-трезвомислещият човек, когото някога съм познавал. Никога досега не беше проявявала интерес към свръхестественото, нито беше вярвала в него. Така и не успях да събудя любопитството ѝ към безполезните романи на Стивън Кинг, които всяко лято мъкнех на плажа.

— Призрак ли? — промълвих аз накрая.

— Бяхме тръгнали от нас, от Делхи, с влака на гости на чичо в Бомбай — обясни тя. — Всяка година през юни поемахме с мама и сестрите ми на такова пътуване и много се вълнувахме. Тази година обаче сестра ми Сантха се разболя. Северно от Бопал слязохме от влака и два дни останахме в едно хотелче недалеч от гарата, докато местният лекар я лекуваше.

— Тя оздравя ли? — попитах аз.

— Да, беше хванала дребна шарка — рече Амрита. — От децата само аз не я бях карала, затова спях извън стаята, на балконче с изглед към гората. На балкона се излизаше само през стаята, където спяха мама и сестрите ми. Онова лято още не беше започнал дъждовният сезон и беше много горещо.

— И ти видя призрак?

Амрита се усмихна едва доловимо.

— През нощта се събудих, защото някой плачеше. В началото помислих, че е сестра ми или мама, после забелязах, че в края на леглото ми е седнала старица, която ридае. Помня, че не се уплаших, само се учудих, че мама е позволила тази жена да прекоси стаята и да дойде при мен на балкона. Тя плачеше съвсем тихо, но някак много ужасно. Посегнах с ръка да я успокоя, но още преди да съм я докоснала, тя спря да хлипа и ме погледна. Тогава видях, че всъщност не е стара, само е състарена от някаква непоносима скръб.

— И после? — подканих нетърпеливо аз. — Откъде разбра, че е призрак? Какво направи жената, стопи ли се, по въздуха ли тръгна или се превърна в купчина дрипи и кости?

Амрита поклати глава.

— За миг луната се скри зад облаците и когато се показа отново, жената вече я нямаше. Извиках, на балкона дойдоха мама и сестрите ми и ме увериха, че през стаята не е минавал никой.

— Хммм — рекох аз. — Звучи ми съмнително. Била си на седем години, сигурно си сънувала. Дори и да си била будна, откъде знаеш, че не е била камериерка, която се е качила по аварийното стълбище например?

Амрита вдигна Виктория по-близо до рамото си.

— Така е, този разказ за призраци не е много страшен — съгласи се тя. — Но ме плашеше години наред. Знаеш ли, в мига, преди луната да се скрие зад облаците, погледнах жената в лицето и видях коя е. — Амрита потупа бебето по гръбчето и се извърна към мен. — Това бях аз.

— Ти ли? — ахнах.

— Тогава реших, че искам да живея в страна, където няма призраци.

— Съжالياвам, че трябва да ти го съобщя, моето момиче — рекох аз, — но Великобритания и Нова Англия са прочути с призраците,

които се навъртат там.

— Възможно е — съгласи се Амрита и както държеше здраво Виктория, се изправи. — Но аз не ги виждам.

В девет и половина същата вечер седях във фоайето — борех се с все по-силното главоболие от жегата и умората, гадеше ми се от долнопробното вино, което бях пил на вечеря, и умувах какво оправдание да си измисля, когато се появи Кришна. В десет без петнайсет вече бях решил да кажа, че Амрита или бебето са болни. В десет си дадох сметка, че не е нужно да му казвам нищо, и тъкмо станах, за да се кача горе в стаята, когато той се появи изневиделица, размъкнат и покрусен. Очите му бяха зачервени и подпухнали, сякаш беше плакал. Кришна дойде при мен и се ръкува тъжно, все едно хотелското фоайе беше погребален дом, а аз — най-близкият роднина на покойника.

— Какво се е случило? — попитах.

— Тъжно, много тъжно — отвърна индиецът и в пискливия му глас се долови хлип. — Ужасна новина.

— Приятелят ви ли? — възкликнах аз.

Олекна ми от внезапно обзелата ме надежда, че тайнственият информатор си е счупил крака, бил е прегазен от тролейбус или е бил повален от инфаркт.

— Не, не, не. Ама вие не знаете ли! Починал е господин Набоков. Голяма трагедия.

— Кой, кой?

Кришна говореше така, че не чух друго освен поредното неразбираемо бенгалско име.

— Набоков! Набоков! Владимир Набоков! „Блед огън“. „Ада“. Най-великият белетрист и най-тънкият стилист на родния ви език. Изключителна загуба за всички нас. За всички литератори.

— А — рекох аз.

Така и не бях намерил време да прочета „Лолита“. Докато си спомня, че съм решил да не ходя никъде с Кришна, вече бяхме навън, във влажния мрак, а той ме заведе при рикша с червена седалка, на която дремеше изпит съсухрен дребен мъж. Дръпнах се назад. Нещо в мен се разбунтува при мисълта, че това плашило с вид на човек ще ме тегли по мръсните улици.

— Хайде да спрем такси — предложих аз.

— Не, не. Запазил съм рикшата. Съвсем наблизно е. Нашият приятел ни чака.

От дъжда, който бе валил вечерта, седалката беше мокра, но иначе беше удобна. Дребният мъж скочи долу, при което босите му ходила изшляпаха, грабна двата еднакви теглича, подрипна с добре усвоена пъргавина във въздуха и опънал ръце, намести нещо рикшата.

Тя беше без фарове, на металната кука се полюшваше само газеник. Не ми подежда никак успокоително, че камионите и колите, които ни заобикаляха с надути клаксони, също се движат без фарове. Трамваите още вървяха и в мъждивото жълто осветление в тях се виждаха потни лица, наблъскани като сардели зад прозорците с телени мрежи. Въпреки късния час общественият транспорт беше препълнен: автобусите се клатушкаха под тежестта на хората, увиснали от прозорците с пръчки по тях и по дръжките при стъпалата, в минаващите влакове се виждаха безброй глави и тела от кръста нагоре, струпани като гроздове по вратите на черните вагони.

Само тук-там имаше улично осветление, но пресечките и зърнатите набързо вътрешни дворове сияеха с бледата мъждива фосфоресцираща светлина, която бях видял от въздуха. Въпреки че вече беше нощ, още беше много горещо. Точно над надвисналите сгради се виждаха черни облаци и влажната им тежест сякаш отразяваше горещината по градските улици и я връщаше обратно при нас.

Отново ме загложди тревога. Дори сега ми е трудно да опиша естеството на това напрежение. То няма почти нищо общо с усещането за физическа опасност, въпреки че се чувствах нелепо уязвим, докато се клатушкахме по разбития паваж, купчините отпадъци и трамвайните релси. Знаех, че нося в портфейла си пътни чекове за двеста долара. Но не те бяха истинският източник на притеснение, заседнало като жлъч на гърлото ми.

Имаше нещо в нощта в Калкута, което действаше направо на най-потайните кътчета на съзнанието ми. Почти детинският страх се вкопчваше за кратко в него, докато зрялото съзнание не го отпъдеше. Сами по себе си нощните звуци не бяха плашещи: далечни викове, съсък и стържене, тук-там откъслечни разговори, докато подминавахме омотани в чаршафи силуети, но те ми действаха точно така, както ако

някой ви диша нощем под кревата: веднага привличаха вниманието ми и аз застивах от ужас.

— Каликсетра — каза Кришна.

Гласът му беше тих, почти не се чуваше от запъхтяното дишане на мъжа, който теглеше рикшата, и от шляпането на босите му крака по настилката.

— Моля?

— Каликсетра. Означава „обиталище на Кали“. Сигурно знаете, че името на града идва оттам.

— А, не. Всъщност може и да съм знаел. Вероятно съм забравил.

Кришна се извърна към мен. В тъмното не виждах ясно лицето му, но усещах тежкия му поглед.

— Трябва да го знаете — отсече той. — Каликсетра се е превърнала в село Каликата. В Каликата е бил вдигнат великият Калигхат, най-свещеният храм в прослава на Кали. И досега си стои. На около три километра от хотела ви. Със сигурност го знаете.

— Хммм — рекох аз.

Изад ъгъла се показва трамвай, който се носеше с бясна скорост. Мъжът, теглец рикшата, внезапно свърна към релсите и се размина най-много на метър с трамвая. В по-широката и по-безлюдна улица ни последваха гневни викове.

— Кали беше богиня, нали? — попитах аз. — Една от жените на Шива.

Въпреки интереса ми към Тагор не бях чел от години Ведите.

Кришна нададе силен звук. В началото помислих, че това е несдържан израз на презрение, после обаче се обърнах и го погледнах. Той беше затиснал с пръст едната си ноздра и се секнеше шумно в лявата си ръка.

— Да, да — потвърди индиецът. — Кали е свещената „шакти“ на Шива.

Той огледа внимателно съдържанието на дланта си, кимна доволно и тръсна пръсти отстрани на рикшата.

— Със сигурност знаете проявленията ѝ, нали? — попита Кришна.

Бяхме подминали няколко потънали в мрак порутени сгради и от една от тях се чу как някакви жени си крещят една на друга.

— Проявленията й ли? Не, не мисля. Тя... статуите... са четириръки, нали?

Огледах се и се запитах дали вече не сме пристигнали. Тук имаше по-малко магазини. Направо не си представях къде сред тези развалини има кафене.

— Разбира се! Разбира се! Тя е богиня, естествено е четириръка. Трябва да видите големия идол в Калигхат. Това там е „джаграта“, „много будната“ Кали. Много ужасна. Ужасна по красив начин, господин Лучак. Ръцете й показват „абхая“ и „вара мудра“, мудри, които премахват страха и носят благодат. Но много ужасна. Много висока. Много изпита. Устата й е отворена. Езикът й е дълъг. Тя е с два... как беше думата... с два вампирски зъба.

Хванах се здраво за влажното покривало на седалката и се запитах какво ли ми говори Кришна. Завихме по по-тъмна и по-тъсна улица.

— А, да, да. Само тя от боговете е победила времето. Поглъща всички твари, хора и животни. „Purusam, asvam, gam, avim, ajam.“ Няма дрехи по себе си. Стъпила е с красивите си крака върху труп. Държи в ръце два... примка, khatvanga... как ли се превеждаше?... Пръчка, не, жезъл с череп, khadga... меч и отсечена глава.

— Отсечена глава ли?

— Ами да. Би трябвало да го знаете.

— Вижте какво, Кришна, какви ми ги приказвате...

— А, пристигнахме, господин Лучак. Слизайте. Побързайте, ако обичате. Закъсняваме. Кафенето затваря в единсет.

Улицата беше съвсем тъсна и бе наводнена от отпадъчните води и дъжда. Нямахме табели на магазини, камо ли кафене. Стените не бяха осветени, виждаше се само слабото отражение на фенери, идващо от един от горните прозорци. Човекът, който теглеше рикшата, бе пуснал тегличите и палеше малка лула. Аз продължих да седя.

— Побързайте, ако обичате — подкани пак Кришна и ми щракна с пръсти, както бе направил и с носачите.

Спря при някакъв мъж, заспал на тротоара, и отвори врата, която не бях забелязал. Тясното стръмно стълбище се осветяваше от една-единствена електрическа крушка. В далечината се чува разговори.

Скочих от рикшата и тръгнах след Кришна към светлината. На стълбищната площадка на втория етаж имаше врата и зад нея широк

вестибюл.

— Видяхте ли университета, беше на същата улица, малко по-нататък? — попита през рамо Кришна. Кимнах, макар че не бях забелязал сграда, в която да има нещо повече от склад. — Това, разбира се, е университетското кафене. Точно както в Гринидж Вилидж. Да.

Кришна зави наляво и ме заведе в помещение, което наистина приличаше на пещера. Високият таван, тежките колони и стените без прозорци ми напомниха един подземен гараж в центъра на Чикаго. В слабата светлина се виждаха най-малко петдесет-шейсет боядисани в тъмнозелено груби маси, но малко от тях бяха заети. Тук-там седяха сериозни на вид младежи в широки бели ризи. От тавана, висок към шест метра, висяха вентилатори, които се въртяха бавно, и макар че задушният въздух не се помръдваше, светлината от наредените на големи разстояния една от друга крушки потрепваше леко и създаваше стробоскопското впечатление, че съм сред декор за ням филм.

— Кафене — повторих като последния глупак.

— Насам — каза Кришна и ме поведе сред масите с насядалите около тях младежи към най-далечния ъгъл...

На пейка, вградена в стената, седеше младеж към двайсетте, беше сам. Изправи се, когато се приближихме.

— Това, господин Лучак, е Джаяпракеш Муктанандаджи — представи го Кришна и му каза нещо на бенгалски.

Беше тъмно и аз не успях да разгледам добре младежа, но докато се ръкувахме, усетих, че ръката му е влажна и плаха, после забелязах, че е със слабо лице и очила с дебели стъкла и има акне, толкова страшно, че пъпките едва ли не лъщяха.

Продължихме да стоим и да мълчим. Младежът потри длани и погледна крадешком към студентите по другите маси. Когато влязохме, някои се бяха обърнали, но сега не ни наблюдаваше никой.

Тъкмо седнахме и един старец с бяла четина ни донесе кафе. Чашите бяха много нащърбени, с пукнатини, открити се върху емайла като светещи бледи разклонения. Кафето беше силно и изненадващо хубаво, ако не броим това, че някой вече беше сложил конски дози захар и пресечено мляко. Старецът застана отстрани на масата, а Кришна и Муктанандаджи се извърнаха към мен, затова отворих

портфейла си и сложих върху плота банкнота от пет рупии. Мъжът се обърна и си тръгна, без да ми връща ресто.

— Господин Муктанандаджи подхванах аз, горд, че съм запомнил името, — имате ли някаква информация за поета от Калкута М. Дас?

Момчето наведе глава и каза нещо на Кришна. Той му отговори рязко и се извърна към мен с острозъбата си усмивка.

— Съжалявам, но господин Муктанандаджи не знае толкова добре английски. Всъщност, господин Лучак, изобщо не го знае. Помоли ме да му превеждам. Ако сте готов, господин Лучак, той ще ви разкаже историята си.

— Мислех, че ще бъде интервю — казах аз.

Кришна вдигна дясна длан.

— Да, да. Разберете, господин Лучак, господин Муктанандаджи се съгласи да разговаря с вас само за да ми направи услуга, навремето съм му преподавал, за това. Няма никакво желание да го прави. Ако му разрешите да разкаже историята си, ще превеждам възможно най-добре, а после, в случай че имате въпроси, ще ги предам на господин Муктанандаджи.

„По дяволите“, помислих си аз. Днес за втори път допусках грешката да не взема със себе си и Амрита. Подвоумих се дали да не отложа срещата за друг път, но се отказах. По-добре да приключим още сега. Утре щях да получа ръкописа на Дас и ако извадех късмет, вечерта щяхме да си тръгнем оттук.

— Чудесно — казах аз.

Младежът се прокашля и намести очилата с дебели стъкла. Гласът му беше още по-писклив, отколкото на Кришна. Спираше след няколко изречения, та Кришна да преведе, и разтъркваше разсеяно лицето или врата си. В началото се дразнех, че се бавим, но напевният поток на бенгалския, следван от припрения английски, който говореше Кришна, ми действаше като мантра и сякаш ме омайваше. Приличаше на изостреното съсредоточаване и съпричастност, с които гледаме чужди филми просто защото трябва да се напругаме да следим субтитрите.

Няколко пъти ги прекъсвах, за да ги попитам нещо, но това явно потискаше Муктанандаджи и след няколко минути се задоволих да отпивам от все по-студеното кафе и да слушам. От време на време

Кришна се извърщаше и казваше нещо на бенгалски, а момчето му отговаряше и аз се проклинах, че съм такъв смотаняк и знам само един език. Питах се дали Амрита ще разбере такъв бърз бенгалски.

След като историята започна, се хващах, че пренареждам наум често спънатия синтаксис на Кришна и заменям някоя смехотворно избрана дума. Понякога си записвах набързо подробностите, но след малко и това започна да ме разсейва и аз оставих химикалката. Вентилаторите горе се въртяха бавно, светлината трепкаше като далечна улична неонова лампа в лятна нощ и аз насочих цялото си внимание към Джаяпракеш Муктанандаджи, докато той разказваше с гласа на Кришна своята история.

6.

МОЛБА

*Когато умра,
не хвърляйте плътта и костите,
на купчина ги струпайте,
за да разкажат
с мириса си
колко струва животът
на тази земя
колко струва накрая
любовта.*

Камела Дас

— Аз съм бедняк от кастата на шудрите. Син съм на Джагдисваран Бибхути Муктанандаджи, който има още десет момчета и е участвал в Похода към морето на Ганди. Роден съм в село Ангуда недалеч от Дургапур, разположен на железопътната линия от Калкута за Джамшедпур. Селото е бедно и никой от външния свят не се интересува от него освен оня път, когато един тигър изял двама от синовете на Шубхоранджан Венкатешварани и от някакъв вестник в Бхубанешвар дошъл журналист да пита Шубхоранджан Венкатешварани как се чувства след всичко това. Не си спомням добре случката, защото е станала през войната, петнайсетина години преди да се родя.

Семейството ми не винаги е било бедно. Дядо ми С. Мокеша Муктанандаджи е давал назаем пари на селския лихвар. Когато съм се родил аз — осмият от общо единайсет синове, — отдавна бяхме взели обратно парите на дядо и още доста освен тях. За да плати част от лихвите по заемите, баща ми се видял принуден да продаде трийсет декара от най-плодородните си земи — онези, които били най-близо до селото. Останали му седемдесет и пет декара, но пръснати на много

километри, които да поделити между нас, единайсетте си синове. На такива малки нивички човек не може да отгледа тръстика и за воловете. Положението стана малко по-добро, когато през 1971 година по-големият ми брат Мармадешвар отиде да изпълни патриотичния си дълг и скоро бе убит от пакистанците. Въпреки това нас, останалите, не ни чакаше светло бъдеще.

Тогава на баща ми му хрумна нещо. От осем години учех в Християнската селскостопанска академия в Дургапур. Средствата за училището идваха от много богатия господин Дебе от Бенгалския център за осеменяване на добитъка. Училището не беше голямо. Имахме малко учебници и само двама учители, единият от които полудяваше все повече от сифилис. Въпреки това бях единственият от семейството на баща ми, който някога е ходил на училище, и той реши да ме прати да следвам. Искаше да ме прави лекар или — още по-добре, — търговец, за да нося в семейството много пари. Това решаваше и въпроса с моя дял от земята. Според баща ми един богат търговец или лекар няма да опре до някаква си неплодородна нива. Самият аз посрещнах предложението със смесени чувства. Не бях ходил на повече от два пъти километра от Ангуда. Не бях се качвал на влак или автомобил. Можех да чета само съвсем лесни книги и да пиша прости изречения на бенгалски, но не знаех английски и хинди, а санскритският ми беше съвсем беден, колкото да прочета няколко реда от „Рамайна“ или „Махабхарата“. Накратко, не бях сигурен, че съм подготвен да ставам лекар. Баща ми взе от селския лихвар още пари назаем — вече на мое име. Учителят ми, нали си е луд, ми написа препоръка да ме приемат в Университета на Калкута и го прати на някогашния си преподавател там. Дори господин Дебе, който преди да приеме християнството, бе дал обет пред Ганди, че ще работи смирено за нашите села и ще настоява прахът му да бъде разпилян над главния път на Ангуда, също написа писмо до университета с молба да бъдат така любезни да приемат в учебното заведение едно бедно невежо селянче от нисшата каста. Миналата година обявиха прием на студенти. Почти целият заем отиде за рушвета на учителя и на секретаря на Дебе, после аз напуснах родния дом и се отправих към големия град.

Колко ужасен бях! Няма да ви описвам какво съм чувствал при вида на всички чудеса на Калкута. Достатъчно е да кажа, че час по час

правех нови и нови невероятни открития. Но скоро се омърлуших. С оскъдните си средства едвам платих таксата за първия семестър и не ми останаха пари за скъпите общежития недалеч от университета. Първата седмица в града спях зад храстите по парковете, но проливните дъждове и двата побоя, нанесени ми от полицията, ме убедиха да си потърся стая. Четирите предмета, които учех, ме разочароваха. На лекциите по въведение в индийската история имаше над четиристотин студенти. Не ми беше по джоба да си купя учебник и рядко седях достатъчно близо, за да чувам преподавателя, а и той мънкаше на английски, който не разбирах. Затова по цял ден обикалях да търся квартира, беше ми много мъчно за Ангуда. Знаех, че дори и да ям само веднъж на ден ориз с чапати^[1], след няколко седмици ще остана без пукната пара в джоба. Ако извадех късмет да си намеря квартира, щях да гладувам много по-скоро. После се натъкнах в студентския вестник на обява, че търсят съквартирант, и всичко се промени. Стаята беше на десет километра от университета, на седмия етаж в сграда, където живееха главно бежанци от Бангладеш и Бирма. Студентът, който си търсеше съквартирант, също беше от началните курсове — блестящ мъж, няколко години по-голям от мен, който следваше фармация, но искаше някой ден да стане велик писател или в най-лошия случай атомен физик. Казваше се Санджай и още щом го видях онзи първи път да стои сред купчините вестници и мръсни дрехи, аз някак си разбрах, че животът ми вече никога няма да бъде същият. За моята половина от стаята той ми поиска двеста рупии на месец. Отчаянието ми сигурно се е изписало върху лицето. По онова време разполагах с има-няма стотина рупии. Дадох си сметка, че съм вървял напразно Цели два часа. Попитах дали мога да поседна. Преди няколко вечери полицаите бяха налагали ходилата ми с палки и сега те ме боляха непоносимо. По-късно установих, че са счутили и сводовете на стъпалата ми. Още щом чу това, Санджай се смили над мен. Вбеси се, когато му казах за побоите и за огромните рушвети, които ми искат от университетското общежитие. Както щях да науча много скоро, настроенията на Санджай приличаха на буря по време на дъждовния сезон. Гледаш го — спокоен, замислен, неподвижен като статуя, а след миг започва да беснее срещу някоя обществена несправедливост, да блъска с пестник по прогнилите дъсчени стени или да ритя някое бирманче надолу по задното стълбище. Членуваше и в Маоистката

студентска коалиция, и в Индийската комунистическа партия. Изобщо не се притесняваше, че двете организации се презират и често си нанасят удари. Описваше родителите си като „упадъчни паразити капиталисти“ — те имаха малка фармацевтична фирма в Бомбай и всеки месец му превеждаха пари. Първо го бяха пратили да следва в чужбина, но освен че се върнал, за да „поднови връзките си с революционната борба в своята родина“, той ги обидил още повече, като предпочел да се запише в шумния плебейски университет в Калкута, а не в някой престижен колеж в Бомбай или Делхи.

След като ми разказа всичко това за себе си и чу и моята история, Санджай тутакси промени искането си за наема и го смъкна на пет рупии на месец, а после предложи и да ми даде пари назаем за първите два месеца. Признавам си, разплаках се от радост. През следващите седмици Санджай ми показва как да оцелея в Калкута. Сутрин още преди изгрев слънце отивахме в центъра на града с камионите, които прекарваха до екарисажа мъртви животни. Именно от Санджай научих, че в такъв голям град като Калкута кастовите различия не означават нищо и скоро след като избухне революцията, ще бъдат заличени напълно. Съгласявах се с него, но бях възпитан така, че не можех да седна в автобуса до непознат или да взема от продавача поничката и инстинктивно да не се запитам от коя каста са. И все пак Санджай ме научи да се бръсна при един бръснар на ъгъла, който му беше задължен, научи ме и как да пътувам гратис във влака и как в почивката на тричасовата вечерна прожекция да влизам в киното без билет. Вече не ходех на лекции, а от средни оценките ми скочиха на добри и отлични. Санджай ме отвори как да купувам от студентите в горните курсове стари курсови работи и тестове. За да го правя, се видях принуден да взема от съквартиранта си назаем още триста рупии, той обаче ми услужи веднага. В началото ме водеше по събранията на Маоистката студентска коалиция и на Индийската комунистическа партия, но безкрайните политически речи и безцелните вътрешни боричкания само ме приспиваха и не след дълго съквартирантът ми вече не настояваше да ходя с него. Много по-приятно ми беше да ходим в бара на хотел „Лакшми“, където гледахме как жените танцуват по бельо. Подобно нещо бе едва ли не немислимо за благочестив индуист като мен, но си признавам, вълнувах се страшно. Санджай го наричаше „буржоазен упадък“ и обясняваше, че е

наш дълг да бъдем свидетели на отблъскващата поквара, която революцията е предопределена да изкорени. Ходихме да ставаме свидетели на упадъка общо пет пъти и всеки път Санджай ми даваше назаем баснословната сума от петдесет рупии.

Живеехме в една стая от три месеца, когато Санджай ми разказа, че е свързан с гундасите — мафиотите, и с капаликите. Подозирах, че има нещо общо с гундасите, но виж, за капаликите нямах и представа. Дори аз знаех, че от доста години азиатските банди и гундасите на Калкута са превзели цели квартали в града. Взимаха от бежанците пари, за да им разрешат да се заселят и да просят в тях, контролираха потока от наркотици, които влизаха и излизаха от Калкута, и убиваха всеки, който им пречеше в „охранителната“ дейност, в контрабандата и престъпленията в града. Санджай ми каза, че дори окаяните жители на бордеите, които всяка вечер изпъпляха от *shaw*^[2], за да крадат един бог знае защо синьочервената светлинна маркировка за навигацията по реката, плащали „комисиона“ на гундасите. Комисионата била утроена, след като нает от гундасите кораб, който бил натоварен с опиум и контрабандно злато и пътувал за Сингапур, заседнал на река Хугли заради липсата на маркировка. Според Санджай почти цялата печалба от кораба отишла за подкупи на полицията и пристанищните власти, та те да го изтеглят от тинята и да го пуснат да продължи нататък. По това време миналата година страната изживяваше, разбира се, последните етапи от извънредното положение. Във вестниците имаше цензура, затворите бяха пълни с политически затворници, подразнили госпожа Ганди, говореше се, че на юг скопявали младежите като наказание, че са се возели гратис по влаковете. Калкута обаче си имаше свое извънредно положение. През последното десетилетие населението се беше увеличило заради бежанците многократно. Според някои беше достигнало десет милиона. Според други — петнайсет. Когато отидох да живея в квартирата на Санджай, в града за четири месеца се бяха сменили шест кметски управи. Накрая, разбира се, едва ли не по инерция на власт дойдоха комунистите, но дори те не успяха да решат повечето проблеми. Истинските господари на града си оставаха зад кулисите. И днес полицаите в Калкута не се осмеляват да влизат в някои големи квартали. Миналата година се опитаха да патрулират по двама-трима, но след като гундасите върнаха някои от тези патрули на по седем-

осем части, шефът на управлението отказа да праща хората си там без защитата на войската. От индийската армия съобщиха, че си имат друга работа.

Санджай призна, че се е забъркал с гундасите покрай връзките си с фармацевтичните среди. Но както ми обясни, в края на първи курс разширил ролята си и започнал да събира от съкурсниците си пари за „охрана“, служел и за свързка между гундасите и Съюза на шефовете на просяците в северната част на града. Не изкарвал много, но се ползвал с голямо уважение. Именно Санджай предал на съюза заповедта да намалят броя на отвличанията, когато „Таймс ъф Индия“ подхвана в уводните си статии кампания срещу това, която, както обикновено, трая ден до пладне. По-късно, щом „Таймс“ насочи морализаторския си взор към убийствата, извършвани заради зестра, пак Санджай съобщил на шефовете на просяците, че им е разрешено да попълнят оределия си „личен състав“ с нови отвличания и осакатявания. Именно чрез тях Санджай получил възможност да се присъедини към капаликите. Тяхното братство е по-старо от гундасите, по-старо дори от града. Те, разбира се, се прекланят пред Кали. Дълги години са я почитали открито в храма Калигхат, но през 1831-а англичаните забраняват братството заради обичая веднъж в месеца в петък да принасят в жертва невръстно момче. Капаликите преминават в нелегалност и направо процъфтяват. По време на борбата за национална независимост през деветнайсети век мнозина се стремят да влязат в братството. Но приемната такса е висока, както ние със Санджай щяхме да се убедим много скоро. Вече от доста месеци той се опитваше да се свърже с тях. После миналата есен те сами му предоставиха тази възможност. Ние със Санджай вече бяхме неразделни приятели. Заедно дадохме обет за вярност към братството, аз също имах някакъв малък принос: бях пренасял съобщения и веднъж, когато Санджай беше болен, дори бях ходил да събирам пари за „охрана“.

Изненадах се, когато Санджай ми предложи да се присъединя заедно с него към капаликите. Изненадах се и се изплаших. В родното ми село има храм на Дурга, богинята майка, затова познавах дори такъв яростен неин аватар и възплъщение като Кали. Въпреки това бях разколебан. Дурга е майка, а Кали се слави като разпътна. Дурга е изобразявана съвсем скромна, докато Кали е гола, всъщност дори не

гола, а мръснишки разголена, заметната като с наметало само е тъмнината. Който почита Кали и в друго време освен на нейния празник, значи е последовател на вамачара, съмнителна тантра на извращенията.

Помня, когато бях малък, един Мой братовчед — беше по-голям от мен — показваше на всички картичка с жена, богиня, в непристойно съвкупление с двама мъже. Чичо ни завари да я разглеждаме, взе я и удари братовчед ми през лицето. На другия ден доведоха един брамин, който да ни чете конско за опасността от такива тантрически глупости, Нарече ги „грешката на петте М“: мадя, мамса, мация, мудра, маитхун. Това, разбира се, са панча макари, които капаликите може би щяха да изискват от нас: пиене, месо, риба, ръкоблудство и съвкупление. Честно казано, тогава често си мислех за съвкупления, ала се плашех от мисълта, че за пръв път ще го направя по време на богослужение. Но бях задължен на Санджай. Всъщност вече си мислех, че едва ли някога ще успея да му върна дълговете. Затова отидох с него на първата му среща с капаликите.

Те ни чакаха вечерта на празния площад недалеч от Калигхат. Не знам какво съм очаквал — представите ми за капаликите идваха от разказите, с които плашеха немирните деца, — но двамата мъже на площада изобщо не отговаряха на изградения в мен плашещ образ. Бяха облечени като бизнесмени, единият дори носеше дипломатическо куфарче, и въпреки класовите и кастовите различия се държаха възпитано и любезно. Церемонията, която вече беше започнала, бе много внушителна. Беше новолуние, празник в прослава на Дурга, и пред идола на Кали имаше бича глава, набучена на железен кол. В мраморния съд отдолу още капеше кръв. От съвсем малък съм се прекланял благочестиво пред Дурга и не се затрудних да се присъединя към молитвата, отправена към Кали-Дурга. Бързо свикнах с няколкото промени, макар че се случваше погрешно да призовавам Парвати-Дурга, а не Кали-Дурга. Двамата мъже се усмихваха. Само един от откъсите бе съвсем различен и се наложи да го усвоявам наново:

*Светът е болка,
о, жено ужасна на Шива,*

*ти поглъщаш плът,
о, ужасна жено на Шива,
езикът ти пие кръв,
о, черна Майко! О, разголена Майко.
О, любима на Шива,
светът е болка.*

Насъбралите се тръгнаха на шествие из Калигхат, като носеха големите глинени изображения. Всички бяха поръсени с кръвта на принесената жертва. Някои бяха аватари на Кали във вид на Чанди — Всяващата ужас, други на Чинамаста — Обезглавената на десетте мапхавиди, когато Кали сама се е обезглавила, за да пие от собствената си кръв. Тръгнахме след шествието и излязохме навън, на брега на река Хугли, където, разбира се, текат водите на свещения Ганг. Там идолите бяха хвърлени във водата с твърдото убеждение, че ще се въздигнат отново. Пеехме заедно с множеството:

*Kali, Kali balo bhaj
Kali bai are gate naj.
О, братя, вземете името на Кали,
само в нея избавление има.*

Бях трогнат до сълзи. Церемонията беше много по-величествена и красива от простиците селски жертвоприношения в Ангуда. Двамата мъже ни одобриха. Същото очевидно важеше и за джаграта на Калигхат, защото ни поканиха на истинска сбирка на капаликите в първия ден на следващото пълнолуние.

Кришна спря да превежда. Беше леко прегракнал.
— Дотук имате ли някакви въпроси, господин Лучак?
— Не — отговорих аз. — Продължавайте.

— През този месец Санджай беше много развълнуван. Давах си сметка, че той няма религиозното възпитание, което аз съм имал щастиято да получа. Подобно на всички членове на Индийската

комунистическа партия и Санджай трябваше някак да се примири, че политическите му убеждения са в разрез с по-дълбокото индуистко наследство. Разберете, че за нас религията е нещо естествено като дишането, а не някаква отвлечена „вяра“, която изисква ясни проявления. Всъщност е по-лесно да наредим на сърцето си да спре, отколкото да забравим индуисткия си светоглед. Да изповядваш индуизма, особено в Бенгалия, означава да приемаш всичко като проявление на божеството и никога да не разделяш изкуствено свещеното от земното. Санджай притежаваше това познание, но тънкият пласт западен светоглед, нанесен върху индуистката му душа, отказваше да го приеме.

Веднъж през този месец го попитах защо изобщо си прави труда да се стреми да става капалика, щом не почита истински богинята. Той се ядоса и започна да ме нарича как ли не. Дори се закани да ми вдигне наема и да си поиска дълговете. После обаче явно си спомни обета на братството, който сме дали, видя скръбта, изписала се върху лицето ми, и се извини. „Властта — рече ми. — Стремя се към всичко това, Джаяпракеш, заради властта. От известно време знам, че капаликите притежават власт, несъизмерима с числеността им. Гундасите не се страхуват от нищо... от нищо освен от капаликите. Мафиотите, колкото и глупави да са, колкото и да са свикнали с насилието, за нищо на света няма да тръгнат срещу някого, за когото знаят, че е капалика. Обикновените хора ги мразят и се преструват, че такова братство вече не съществува, но това е омраза, породена от завист. Страхуват се от самото име капалика.“ „Може би «уважение» е по-уместна дума“ — казах аз. „Не — възрази Санджай, — най-уместна е думата «страх».“

Първата вечер на новолунието, веднага след празника на Дурга, първата вечер от празника на Кали отидохме на изоставен пазар — там ни чакаше мъж в черно, който трябваше да ни отведе на сбирката на капаликите. На път за там минахме по улицата с глинените идоли и докато вървахме, ни наблюдаваха стотици аватари на Кали — сламени кости, пронизали недовършената им глинена плът. Храмът се помещаваше в голям склад. Под част от него течеше реката и по време на цялата церемония ние чувахме ромола ѝ.

Навън се бе спуснал мек здрач, но щом влязохме в склада, стана тъмно като в рог. Храмът представляваше сграда вътре в сградата. От свещите разбрахме накъде да вървим. По хладния под на воля се

стрелкаха змии, но беше много тъмно и не видях какви са, дали кобри и пепелянки или по-безобиден вид. Помислих си, че това придава някакъв мелодраматичен оттенък.

Идолът на Кали беше по-малък, отколкото в Калигхат, но и по-изпит, по-тъмен, с по-остър поглед, изобщо по-ужасен. В мъждивата трепкаща светлина устата сякаш ту се отваряше, ту се притваряше леко в жестока усмивка, Статуята беше току-що боядисана. Гърдите ѝ бяха увенчани с червени зърна, между краката ѝ се чернееше тъмно петно, езикът ѝ беше кървавочервен. В сумрака дългите ѝ зъби бяха много-много бели, а присвитите ѝ очи ни наблюдаваха как се приближаваме.

Имаше още две видими разлики. Първо, трупът, върху който идолът танцуваше, беше истински. Още щом влязохме в самия храм, усетихме миризмата. Смрадта беше примесена с тежкото ухание на благовония. Трупът беше на мъж — с бяла плът, с кости, щръкнали изпод опънатата като пергамент кожа, той сякаш беше изваян от умел скулптор в позата на смъртта. Едното му око беше притворено. Не бях съвсем изненадан, че има и труп. Според преданието капаликите носели нанизите от черепи и преди всяка церемония изнасилвали и принасяли в жертва девствен човек. Само преди няколко дни Санджай се беше пошегувал, че нищо чудно да изберат мен. Но сега, в мрака на храма в склада, сред миризмата на тлен, изпълнила ноздрите ни, бях доволен, че няма признаци капаликите да спазват такъв обичай.

Втората разлика в статуята не беше толкова на очи и бе някак си по-стряскаща. Кали продължаваше да вдига яростно четирите си ръце: от едната се поклащаше примка, във втората беше жезълът с череп, а третата, най-високо вдигнатата, стискаше меч. Но четвъртата ръка беше празна. Там, където би трябвало да бъде изображението на отсечена глава, имаше само въздух. Пръстите на идола не стискаха нищо. Усетих как сърцето ми започва да бие лудешки, погледнах Санджай и видях, че и той едвам сдържа ужаса си. Миризмата на потта ни се смесваше със свещения мирис на благовония и на мъртва плът.

Влязоха капаликите. Не бяха в мантии или някакво по-особено облекло. Носеха най-обикновени *дхоти*, с каквито ходят много селяни. Всички бяха мъже. Беше тъмно, не можех да различа знаците на брамините, но предположих, че сред тях има много свещеници. Бяха общо към петдесетина; Мъжът в черно, който ни беше довел в склада,

отново се сля със здрача, изпълнил почти изцяло храма, а аз не се и съмнявах, че там има още невидими хора.

Освен нас със Санджай имаше още шестима, които чакаха да бъдат посветени в братството: Застанахме на разтреперан полукръг пред идола. Капаликите отзад се раздвижиха и запяха. Безполезният ми език едвам успяваше да изрече отговорите, и то винаги един миг по-късно. Санджай се отказа от опитите да се присъедини към молебствието и през цялото богослужение се подсмиваше. Само от обезкръвените му устни разбирах колко е притеснен. И двамата току извърщахме очи към празната ръка на Кали. Песента беше от моето детство. Свързвах прочувствените ѝ думи със слънчевата светлина по камъка на храма, с обещанието за празнични гощавки и с уханието на разпилени цветчета. Сега, докато я пеех в нощта, сред миризмата на тлен, изпълнила влажния въздух, думите придобиха друго значение:

*О, майко моя,
дъще на планината!*

*Светът е болка,
бремето му с минало е заредено,
не копнея за нищо, за нищо не жадувам,
понеже суета е неговото царство.*

*Розови са нозете ѝ,
заслон срещу страха,
и да шепти смъртта: наблизо съм,
с усмивка ще се срещнем ний.*

Службата приключи внезапно. Шествие нямаше. Един от капаликите стъпи в подножието на идола. Вече бях свикнал с тъмнината и ми се стори, че съм познал човека. Беше високопоставена личност в Калкута. Нямаше как да не е, щом само след няколко месеца в града го познавах по лице. Свещеникът заговори тихо. Гласът му почти не се чуваше от звуците на реката. Той спомена свещеното братство на капаликите. „Мнозина са призвани — изрече напевно, — малцина са избрани.“ Обясни, че посвещаването ни ще продължи три

години. При тези думи аз ахнах, а Санджай само кимна. Тогава разбрах, че приятелят ми знае за посвещаването повече, отколкото е споделил с мен. „Ще бъдете помолени да вършите едно или друго, с което да докажете, че сте достойни за Кали и вярвате в нея — каза едва чуто свещеникът. — Сега можете да си тръгнете, но поемете ли веднъж по Пътя, връщане назад няма.“ После настана тишина.

Погледнах другите, дошли да бъдат посветени. Никой не се и помръдна. Трябваше да си тръгна... и щях да го направя... ако Санджай не продължи да стои като закован с устни, обтегнати в безкръвна усмивка. Краката ми бяха като олово. Гръдният кош ме болеше от лудото биене на сърцето ми. Едвам си поемах дъх. Но не си тръгнах.

„Чудесно — каза свещеникът на Кали. — Преди да се срещнем отново утре в полунощ, трябва да изпълните две неща. Първото можете да направите сега.“ При тези думи свещеникът извади от гънките на дхоти малък кинжал. Чух как Санджай си поема въздух заедно с мен. Всички — общо осем мъже — изправихме гръб, притеснени и стреснати; Но капалика само се усмихна и завъртя острието върху меката плът на дланта си. Тясната кървава рязка се изду бавно, в светлината на свещите изглеждаше черна. Свещеникът прибра кинжала и взе от стиснатия юмрук на трупа в нозете на идола нещо, което приличаше на стръкове трева. Вдигна един от тях към светлината. После сложи разрязаната си длан над него. Чуваше се ясно как кръвта капе бавно върху каменния под. Няколко от тези алени сълзи се разпръснаха по края на единия от десетсантиметровите стръкове. От мрака веднага излезе друг от капаликите, който вдигна всички стръкове трева, обърна се с гръб към нас и се приближи до идола. Когато се отдръпна, тъпичките стръкове едвам се виждаха — стърчаха от стиснатия юмрук на богинята Кали. Не успях да различа кой от еднаквите стръкове е белязан с кръвта на свещеника.

„Излезте напред — подкани той. Посочи Санджай. — Доближете се до богинята. Получете своя дар от джаграта.“

Чест му прави на Санджай, че се поколеба само за стотна от секундата. Той излезе напред. Спря под протегнатата ръка на богинята, която сякаш стана по-висока. Точно когато Санджай се пресегна нагоре, се разнесе ужасна смрад, сякаш някакъв отровен газ на тлението бе избрал тъкмо този миг, за да се надигне от затиснатия

труп. Санджай посегна нагоре, издърпа една от сламките и веднага я покри с дланите си. Чак когато се върна в кръга ни, отвори длани и погледна стръка трева. Не беше белязан.

След това посочиха едър мъж в другия край на редицата. Краката му трепереха видимо, докато той вървеше към богинята. Скри инстинктивно сламката, която беше издърпал припряно, точно както беше направил Санджай, точно както щяхме да направим всички ние. После вдигна високо непокътнатия стрък трева. Върху всяка гънка на месестото му лице се беше изписало облекчение. Същото стана и с третия мъж, който не се сдържа и въздъхна едва чуто, когато отвори длани и видя чистата сламка между тях. Очите на богинята гледаха втренчено надолу. Червеният език изглеждаше няколко сантиметра по-дълъг, отколкото по времето, когато дойдохме. Четвъртата сламка беше чиста. Аз бях летият, когато избрах. Докато се приближавах към богинята, сякаш се наблюдавах сам от голямо разстояние. Докато се пресягах нагоре, нямаше как да не гледам лицето ѝ. Примката се поклащаше. От хатванга в мен се бяха втренчили празните очни ябълки. Мечът беше от стомана и изглеждаше остър като бръснач.

Докато стоях там, от сгърчения труп като че ли се чу гъргорене. Но може просто да е била реката, която течеше под краката ни. Студените каменни пръсти на богинята не искаха да пуснат стръка трева, който бях избрал. Докато го дърпах, ми се стори, че хватката ѝ става още по-здрава. Накрая стръкът трева се отскубна и без да се замислям, скрих го между дланите си. В слабата светлина дори аз не успях да разгледам повърхността му. Помня какво въодушевление ме обзе, когато се върнах в кръга. Усетих странно разочарование, щом вдигнах ръка, завъртях между пръстите си тънкия стрък и не забелязах никаква следа. Отметнах назад глава и се взрях право в очите на богинята. Сега усмивката ѝ ми се стори по-широка, дългите зъби — по-бели. Шестият мъж беше по-млад от мен, почти момче. Въпреки това отиде с мъжка крачка при джаграта и без следа от колебание си избра от стръковете трева. Върна се в кръга и вдигна бързо стръка, при което всички видяхме червеното петно. На черния под дори капна една последна капка. Тогава затаихме дъх и зачакахме... какво? Не се случи нищо. Свещеникът посочи седмия човек и той също взе небелязан стрък трева. Последният мъж изтегли от хватката на богинята последния стрък. Продължихме да стоим доста дълго в кръга —

смълчани, преизпълнени с трепет и очакване, и да се питаме какво ли си мисли момчето, какво ще стане оттук нататък. „Защо не бяга?“ Тогава ми хрумна, че макар и момчето да е станало помазаник на Кали, дали именно то не е изключено, а не предопределено за някаква съдба? „Мнозина са призвани, малцина — избрани“ — беше казал свещеникът, а аз го бях изтълкувал като преднамерена пародия на отегчителните брътвежи на християнските мисионери, които обикаляха площадите при градския парк. Ами ако това означаваше, че тази джаграта се е усмихнала само на това момче и единствено то е било одобрено да се влее в редиците на капаликите? Разочарованието се смеси с облекчение в объркания въртоп на мислите и страховете ми.

Свещеникът се върна при подиума.

— Изпълнихте първото си задължение — промълви той тихо. А второто ще изпълните, когато се завърнете тук утре в полунощ. А сега вървете да чуete повелята на Кали, невеста на Шива.

Напред излязоха двама мъже, които ни повикаха. Отидохме след тях в дъното на храма вътре в склада, при стена с малки ниши, пред които имаше черни завеси. Капаликите ни насочваха като шафери на сватба, даваха на всеки по стаичка, после правеха още няколко крачки, за да укажат мястото на следващия. Санджай влезе в черната си ниша, а аз подсъзнателно спрях, докато черният мъж отпред не ме повика.

Помещението беше съвсем тясно и доколкото можех да видя в почти пълния мрак, вътре нямаше мебели или украшения по трите каменни стени. Мъжът в черно прошепна:

— Застани на колене.

После дръпна тежката завеса. Изчезна и последната светлинка. Паднах на колене.

Спусна се мъртвешка тишина. Не се чуваше дори реката. Реших да поуспокоя сърцето си, което биеше лудо, започнах да броя пулса си и тъкмо стигнах до двайсет и седем, когато точно до ухото ми се чу шепот.

Гласът беше женски. По-точно нежен, без пол. Тогава скочих и протегнах ръце, ала там нямаше никой.

— Трябва да ми донесеш принос — прошепна гласът.

Отново заставах разтреперан на колене и зачаках някакъв друг звук или нещо да ме докосне. След миг дръпнаха завесата, аз се изправих и излязох от нишата.

Вече се бяхме подредили на полукръг пред идола, когато забелязах, че сме само седмина. „Господи — помислих си. — Избягал е.“ Тогава Санджай ме докосна по ръката и кимна към богинята. Голият труп, върху който тя танцуваше, беше по-млад, не така разложен. И обезглавен.

Четвъртата ѝ ръка вече не беше празна. Онова, което богинята стискаше за косата, се поклащаше леко, Върху младото лице се беше изписала лека изненада. Капките трополеха едва чуто по пода, като току-що завалял дъжд.

Не бях чул вик.

— Kali, Uali, balo bhai — запяхме ние. — Kali bai are gate nai.

Капаликите излязоха в редица по един. Мъжът в черно ни отведе в мрака при някаква врата. В преддверието си обухме сандалите и напуснахме сградата. Ние със Санджай стигнахме по плетеницата от улички до Странд Роуд. Там спряхме рикша и се прибрахме в стаята. Беше много късно.

— Какво искаше тя? — попитах аз, след като и двата фенера бяха запалени и ние си легнахме и се завихме с одеялата. — Какъв принос?

— Глупак — каза Санджай. Трепереше неудържимо като мен. Леглото му се тресеше. — До утре в полунощ трябва да ѝ занесем труп. Човешки.

[1] Безквасна питка. — Б.пр. ↑

[2] Бедняшки жилищни блокове с общи тоалетни и кухни. — Б.пр. ↑

7.

*Калкута, Калкута, ти си поле,
от нощта обсебено,
безмерна жестокост,
нагънат като змия шарен бързей,
по който се нося неизвестно накъде.*

Шунилкумар Нанди

Кришна спря да превежда. Гласът му ставаше все по-дрезгав, докато накрая съвсем заприлича на крякане, съответстващо на жабешките му очи. Едвам откъснах поглед от Муктанандаджи. Дадох си сметка, че съм бил погълнат от разказа му и съм забравил за присъствието на Кришна. Сега се подразних, че е замълчал, точно както се дразним от повреден касетофон или телевизор, спрял на най-интересното място.

— Какво има? — попитах аз.

Кришна понаведе глава и аз се извърнах. Към нас се приближаваше собственикът с бялата четина. Колкото и да беше невероятно, огромното помещение се беше изпразнило, без изобщо да забележа. Тежките столове бяха преобърнати и наслагани по всички други маси. Вентилаторите бяха престанали да се въртят бавно. Погледнах си часовника. Беше единайсет и трийсет и пет.

Собственикът — ако това наистина беше той, — изсумтя нещо на Кришна и Муктанандаджи. Кришна махна уморено с ръка, а мъжът повтори нещо — вече по-високо и сприхаво.

— Какво има? — казах отново аз.

— Трябва да затваря — изграчи Кришна. — Плаща за тока.

Погледнах няколкото слаби крушки, които все още светеха, и само дето не се изсмях на глас.

— Можем да довършим утре — каза Кришна.

Муктанандаджи беше свалил очилата и разтъркваше уморено очите си.

— Ох, да му се не види — рекох аз.

Извадих няколко индийски банкноти, които бях взел със себе си, и дадох на стареца дващест рупии. Той продължи да стои и да мърмори. Дадох му още десет рупии. Мъжът се почеса по четинестата буза и затътри крака към бар-плота. Бях се разделил с по-малко от три долара.

— Продължавайте — подканих аз.

— Санджай беше сигурен, че до полунощ ще намерим два трупа. Все пак бяхме в Калкута.

На сутринта отидохме в центъра на града и попитахме хариджаните, които прекарваха мъртви животни, дали в камионите им има и трупове на хора. Не, отговориха те, кметството наемало други хора — бедняци, но не от нисшата каста, — сутрин те обикаляли и събирали труповете, с които тротоарите неминуемо били осеяни. Правели го само в центъра. Не ходели нататък, където започвали големите бордеи. Там с труповете се занимавали роднините или кучетата.

— След като съберат телата в центъра, къде ги карат? — попита Санджай.

В моргата „Сасун“, гласеше отговорът. Хапнахме при градския парк няколко мекици и в десет и половина двамата със Санджай вече бяхме при моргата „Сасун“.

Тя се помещаваше на първия етаж и в сутерена на сграда в стария английски квартал. Цред стълбището като на стража още стояха каменни лъвове, но вратата беше заключена и закована с дъски, очевидно не се използваше от години. Всичко се вършеше през задния вход, където камионите спираха и откъдето поемаха отново.

Моргата беше препълнена. По количките в коридора и дори пред кабинетите имаше заметнати с чаршафи трупове. Носеше се много силна смрад. Това ме изненада.

От един кабинет излезе мъж в бяла престилка на жълти петна, който държеше поставка с прихванати към нея листове и който ни се усмихна.

— Какво обичате?

Нямах представа какво да кажа, но Санджай веднага заговори убедително:

— Ние сме от Варанаси. Дошли сме в Калкута заради двама от нашите братовчеди, които за беда останаха без нивите си в Западна Бенгалия и пристигнаха наскоро да си търсят работа в града. Но уви, както личи, са се разболели и още преди да се наемат някъде, са умрели на улицата. Жената на клетия ни втори братовчед ни го събщи с писмо, после заминала при роднините си в Тамилиад. Кучката му с кучка дори не се е опитала да потърси трупа на съпруга си и на другия ни братовчед, ние обаче пристигнахме въпреки големите разходи, за да ги приберем във Варанаси и да ги кремираме както подобава.

— А, такава ли била работата — свъси се санитарят. — Тези проклети южнячки! Не знаят да се държат. Добичета.

Кимнах в знак на съгласие. Всичко се бе наредило толкова лесно!

— Мъж или жена? Старец, младеж или новородено? — попита отегчено човекът от моргата.

— Моля?

— Другият братовчед. Ясно е, че жената, която е заминала, е била омъжена за мъж, но какъв е полът на другия роднина? И възрастта на двамата? Освен това кой ден са били прибрани от улицата? Първо полът.

— Мъж — каза Санджай.

— Жена — отговорих аз едновременно с него.

Санитарят, който ни беше повел към друго помещение, спря като закован. Санджай ме изгледа на кръв, още малко и да ме одере с поглед.

— Извинявайте — подхвана той благо-благо. — Камила, клетата братовчедка на Джаяпракеш, със сигурност е жена. Но сега аз не мога да мисля за нищо друго освен за братовчед си Самар. Ние с Джаяпракеш сме роднини по сребрена линия.

— Аха — каза санитарят, но ни изгледа с присвити очи. — Да не сте случайно студенти?

— Не — усмихна се Санджай. — Аз работя в магазина за килими на баща си във Варанаси. Джаяпракеш пък помага на чичо си в кърската работа. Аз съм учил малко. А той си е съвсем неук. Защо питате?

— Просто така. Просто така — отвърна санитарят.

Той ме погледна и аз се притесних, че ще чуе как сърцето ми бие лудешки, — понякога студентите, които следват медицина тук, в нашия университет... ох... губят свои близки, които умират направо на улицата. Насам, ако обичате.

Помещенията на приземния етаж бяха големи и задушни, от боботещата климатична инсталация вътре беше прохладно. По масите и количките бяха наслагани трупове. Не бяха подредени освен по възраст и пол. Детското отделение, покрай което минахме, беше препълнено.

Санджай посочи дата отпреди една седмица, когато братовчедите ни уж са умрели. От разказа му излезе, че братовчед ни Самар е прехвърлил четирийсетте.

В първото помещение, където влязохме, имаше двайсетина мъже. Вяха в различен стадий на разложение. Тук беше доста горещо. По труповете капеше вода в напразен опит да ги охлади. Дватама със Санджай запушихме устата и носовете си с долния край на ризите. Очите ни се насълзиха.

— Проклетият режим на тока — смутолеви санитарят. — Напоследък е през няколко часа. Е?

Той отиде при няколко от труповете и махна чаршафите. Протегна ръце, сякаш предлагаше за продан вол.

— Не — отсече Санджай, след като се взря покрусено в първото лице. Отиде при друг труп. — Не. Не. Я чакайте... не. Трудно е да кажа.

— Хммм.

Санджай обикаляше от маса на маса, от количка на количка. Ужасните лица го гледаха с изцъклени очи, с отворени уста, някои с подпухнали изплезени езици. Други се хилеха отблъскващо, сякаш ни приканваха да изберем тях.

— Не — продължи да повтаря Санджай. — Не.

— Това са всички трупове, докарани тази седмица. Сигурни ли сте, че не сте объркали датите?

Служителят от моргата дори не си направи труда да прикрива отегчението и неверието в гласа си. Санджай кимна и аз се запитах каква ли игра играе. „Посочи някого и да се махаме оттук!“

— Чакайте — каза той. — А този там в ъгъла?

Трупът лежеше сам върху метална маса, сякаш някой го е метнал от разсеяност там. Коленете и китките стърчаха, ръцете бяха стиснати в юмруци. Трупът беше почти плешив и се беше извърнал към влажната стена, сякаш засрамен от безжизнената си голота.

— Прекалено стар е — изпелтечи служителят, но моят приятел вече беше отишъл с пет бързи крачки в ъгъла.

Надвеси се и се взря в лицето. Щръкналият бял юмрук на трупа се допря леко до вдигнатата риза и голия корем на Санджай.

— Братовчеде Самар! — изхлипа моят приятел.

Той се вкопчи във вкочанената ръка.

— Не, не, не — намеси се човекът от моргата. После се изсекна в пеша на ухабената си престилка. — Този е тук едва от вчера. Прекалено нов е.

— Въпреки това е клетият братовчед Самар — отвърна задавено Санджай.

Видях в очите му истински сълзи.

Служителят от моргата сви рамене и се зае да проверява нещо върху подложката с листовете. Наложих му се да отгърне няколко.

— Неустановена самоличност. Докаран сутринта във вторник. Намерен гол на улица „Шудел“... съответства, нали? Предполагаема причина за смъртта — счупен врат в резултат на падане или на душене. Дрехите му вероятно са откраднати. Предполагаема възраст — шейсет и пет години.

— Братовчедът Самар беше на четирийсет и девет — каза Санджай.

Той си избърса очите и пак запуши с ризата носа си. И този път служителят само сви рамене.

— Защо, Джаяпракеш, не потърсиш братовчедката Камила? — рече Санджай. — А аз ще уредя превоз за братовчеда Самар.

— Не, не — намеси се човекът от моргата.

— Не ли? — повторихме в хор ние със Санджай.

— Не. — Служителят погледна свъсен листовете върху поставката. — Не можете да откарате трупа, докато не се установи самоличността му.

— Но нали аз я установих. Това тук е братовчедът Самар — напомни Санджай, без да пуска костеливия юмрук на трупа.

— Не, не. Имах предвид да се установи *официално*. Това трябва да се направи в пощата.

— В пощата ли? — учудих се аз.

— Да, да, да. Общинската служба „Безследно изчезнали“ и „Непотърсени трупове“ се намира там. На третия етаж. След като се установи самоличността, ще платите такса от двеста рупии в бюджета на общината. Двеста рупии на тяло, де.

— Ой! — ревна Санджай. — Двеста рупии за какво?

— За официалното установяване на самоличността и за удостоверение, разбира се. После трябва да отидете в кметството на улица „Ватерлоо“. Работят с граждани само в събота.

— Но това е чак след три дни! — възроптах аз.

— Защо трябва да ходим там?

— За да платите, разбира се, таксата за превоза — петстотин рупии. — Служителят въздъхна. — И така, за да ви дам трупа, трябва да ми донесете удостоверението за установена самоличност, квитанцията за платена такса, квитанцията за такса „Превоз“ и, разбира се, копие от разрешителното ви, че имате право да прекарвате покойници.

— Ох! — рече Санджай. Той пусна ръката на братовчеда Самар. — И откъде да си извадим такова разрешително?

— От Бюрото за разрешителни към щатската администрация недалеч от Радж Бхаван.

— Ами да каза Санджай. — И това ще ни струва...

— Осемстотин рупии на покойник, който смятате да превозвате. За повече от пет мъртъвци има намаление.

— Това ли е всичко, което трябва да представим? — попита Санджай, а в гласа му прозвуча нотката, която често бях чувал, преди той да почне да блъска по стените или да изрита някое от бирманчетата, които се трупаха във вътрешния двор и по стълбището.

— Да, да — каза служителят. — Освен смъртния акт. Него мога да ви издам и аз.

— Аааа! — въздъхна Санджай. — И това ще ни струва?...

— Само петдесет рупии — усмихна се служителят. — Без наема.

— Наем ли? — повторих аз през ризата.

— Да, да, да. Тук при нас е пренаселено, както сами виждате. За предоставеното място взимаме наем от петнайсет рупии на ден. — Той

си провери листовете върху поставката. — Наемът на братовчед ви Самар възлиза на сто и пет рупии.

— Но нали той е бил тук само един ден! — възкликнах аз.

— Така си е, така си е. Но се опасявам, че трябва да вземем наем за цялата седмица, защото той е бил настанен при специални условия предвид неговия... напреднал стадий. А сега ще потърсим ли братовчедка ви Камила?

— Това ще ни струва близо две хиляди рупии! — избухна Санджай. — За всяко тяло!

— О, да, да — потвърди с усмивка мъжът от моргата. — Надявам се във Варанаси да се търсят килими.

— Ела, Джаяпракеш — каза Санджай и се обърна да си ходи.

— Ами братовчедката Камила? — извиках аз.

— Идвай, де! — рече пак Санджай и ме затегли към изхода.

Пред моргата беше спрял бял камион. Санджай отиде при шофьора.

— Труповете? — каза той. — Къде отиват?

— Какво?

— Къде отиват непотърсените трупове, след като ги откарат оттук?

Шофьорът изправи гръб и се свъси.

— В болницата за инфекциозни болести „Найду“. Повечето, Там ги унищожават.

— Къде се намира тя?

— В горния край на шосе „Читпур“.

Имаше голямо задръстване и ни отне цял час, докато се доберем дотам с трамвая. Старата болница беше пълна с хора, които се надяваха да оздравеят или чакаха да умрат. Дългите, задръстени с легла коридори ми напомняха за моргата. През решетките по прозорците влизаха птици, които подскачаха по разбърканите чаршафи, дано намерят някоя троха. По напуканите стени се стрелкаха гущери и докато вървахме, аз видях как под един от креватите притичва гризач.

Изведнъж на пътя ни се изпречи мустакат стажант лекар.

— Вие кои сте?

Стреснат, Санджай каза имената ни. Забелязах как мисли трескаво — дано му хрумне някаква правдоподобна история.

— Тук сте заради трупите, нали? — попита лекарят.

И двамата примигахме.

— Репортери сте, нали? — попита човекът.

— Да — потвърди Санджай.

— Да го вземат мъртвите! Знаехме си, че все ще се разбере отнякъде — изръмжа лекарят. — Е, ние нямаме никаква вина!

— Как така да нямате? — възкликна Санджай.

Извади от джоба на ризата си опърпаното старо тефтерче, където си записваше кой колко дължи на шефовете на просяците, номерата на квитанциите за прането и списъците какво трябва да купим от магазина.

— Какво ще кажете в свое оправдание?

Той наплюнчи върха на счупен молив.

— Елате с мен — тросна се лекарят.

Преведе ни през отделението на тифозните, после през кухнята до него. Излязохме навън и подминахме купчини отпадъци. Зад болницата имаше обрасъл с бурени пущинак, разпрострял се на доста декари. В далечината се виждаха брезентовите навеси и ламаринените покриви на разрастващ се бедняшки квартал. Насред бурените имаше ръждясал булдозер и на него се беше облегал старец по торбести панталони до коленете с допотопна пушка.

— Ей! — изкрещя лекарят. Старецът скочи и свали от рамото си пушката. — Там! Там! — извика лекарят и посочи бурените.

Старецът гръмна с пушката и ехото прокърна о сградата зад нас.

— Мамка му, мамка му! — развика се лекарят и бързо се наведе да вдигне голям камък.

При звука на изстрела от буренаците се беше показало сиво куче с щръкнал гръден кош, което сега ни наблюдаваше. Изпосталялата животинка подви опашка и захапала нещо розово, хукна да бяга. Лекарят метна камъка, който падна в тревата по средата между него и псето. Старецът при булдозера се бореше с предпазителя на пушката.

— По дяволите — изруга лекарят и ни поведе през полето.

Навсякъде се виждаха ровове и купчини пръст, сякаш булдозерът копаеше като огромна домашна котка тук от години. Спряхме на ръба на плитък ров, където бяхме видели кучето.

— Ай! — възкликнах аз и се дръпнах назад.

Разложената човешка ръка, която се подаваше от влажната пръст, се беше докоснала до сандала ми и до голия ми крак. Виждаха се и други неща. После забелязах в далечината още ровове и още кучета.

— Преди десет години всичко си беше наред — обясни лекарят, — но сега, когато индустриалната зона е толкова наблизно...

Той млъкна, за да метне друг камък по друга глутница псета. Те се отправиха спокойно към храстите. Старецът зад нас бе успял да махне празния патрон и зареждаше друг.

— Това какви са били, мюсюлмани или християни? — попита Санджай.

Беше вдигнал молива.

— По всяка вероятност индуисти. Знае ли човек? — избълва лекарят. — Крематориумите не желаят да приемат неплатежоспособни клиенти. Но вече от няколко месеца проклетите кучета ги изравят. Имахме желание да покриваме разходите, докато... Чакайте. Чули сте какво се случи днес, нали? И заради това сте тук.

— Разбира се — каза напосоки Санджай. — Но вие може би искате да ни кажете вашата версия.

Почти не слушах. Бях погълнат от това да разглеждам наоколо и да откривам нови и нови човешки части, които се показваха от преобърнатата пръст като мъртви риби, излезли на повърхността на езеро. Поне от онова, което виждах, едва ли имаше вероятност ние със Санджай да намерим тук цял труп за принос. Над нас кръжаха гарвани. Старецът беше седнал върху веригата на булдозера и май беше задрямал.

— Заради днешната история получихме много жалби — каза лекарят. — Но трябваше да предприемем нещо. Постарайте се да съобщите, че болницата е била готова да плати кремациите.

— Да — рече Санджай и си записа нещо.

Отново тръгнахме към сградата на болницата. Край планините от боклуци имаше импровизиран палатков лагер на роднини на пациентите.

— Трябваше да предприемем нещо — повтори лекарят. — Нали разбирате, режим на тока. А при тези кучета, които се навъртат насам, не можехме да направим онова, което сме правили от години. Затова платихме на общината да извози труповете и днес сутринта извадихме от хладилника трийсет и седем, които да бъдат откарани в

крематориума „Ашуттош“. Откъде да знаем, че ще пратят камион с открита каросерия, който часове наред ще чака в задръстванията.

— Наистина откъде — каза Санджай и си записа нещо.

— А после, след като товарът е бил изсипан в парка на крематориума, се е появило множеството, участващо в празника.

— Да! — намесих се и аз. — Днес започва Кали Пуджа.

— А ние откъде да знаем, че церемонията ще привлече в парка точно на този крематориум десет хиляди души? — попита рязко лекарят.

Не му напомних, че Кали е богиня, покровителка на всички крематориуми и места, където витае смъртта, включително бойни полета и неиндуистки гробища.

— Знаете ли колко време продължава една истинска кремация дори в новите електрически пещи в града? — попита лекарят. — Два часа — отговори си той сам. — Два часа всяка.

— Какво е станало с труповете? — попита Санджай така, сякаш темата не е особено интересна за него.

Вече беше ранен следобед. До полунощ оставаха десет часа.

— Ах, жалбите! — простена лекарят. — Мнозина от поклонниците са припаднали. Днес сутринта беше много горещо. Но се наложи да оставим повечето трупове тук. Заради следобедните задръствания шофьорите отказаха да се върнат при нас в болницата или в моргата „Сасун“ и да натоварят отново камионите.

— Благодаря ви — рече Санджай и се ръкува с мъжа. — Нашите читатели с радост ще научат и гледната точка на болницата. А между другото вашият пазач ще бъде ли тук и след като се мръкне? — кимна Санджай към заспалия старец.

— Да, да — тросна се лекарят, който беше плувнал в пот. — Макар че полза никаква. Еййй! — провикна се той и се наведе да вземе камък и да го метне по псето, което точеше лиги и влачеше към шубрака нещо голямо.

В десет часа същата вечер отидохме в крематориума „Ашуттош“. Санджай беше уредил да вземе за малко един от микробусите, с които шефовете на просяците събираха сакатите си подопечни. Тясното пространство отзад беше без прозорци и вонеше ужасно.

Не знаех, че Санджай знае да управлява автомобил. Не се уверих в това и след като безразсъдно започнахме да се провираме с натиснат

клаксон и мигащи фарове по задръстените вечерни улици.

Портата на крематориума беше заключена, но ние влязохме през пералнята до него. Водата вече не течеше от отворените тръби, по циментовите плочи и корита нямаше пране, работниците от кастата на перачите си бяха тръгнали на свечеряване. Между крематориума и пералнята имаше каменен зид, но за разлика от много огради в града по него не бяха наслагани парчета стъкло и ножчета за бръснене и ние се прехвърлихме лесно.

След като се озовахме от другата страна на зида, се поколебахме какво да правим. Вече имаше звезди, но новата луна не беше изгряла. Беше тъмно като в рог. Постройките с ламаринени покриви на крематориума се очертаваха в тъмното като сиви силуети. Имаше още една сянка по-близо до портата: дървена площадка на колела, огромна и висока, с огънат на купол навес и гигантски дървени колела.

— Божията колесница на Кали Пуджа — пошушна Санджай.

Аз кимнах. Отстрани на площадката бяха наслагали ламаринени листове, но и двамата знаехме, че огромното разярено четириръко божество е вътре. Идолите за празници рядко се смятаха за джаграта, но знае ли човек с каква сила се сдобиваше този тук нощем, на място, където витаеше смъртта?

— Насам — прошепна Сандзкай и се отправи към най-голямата постройка най-близо до кръглата алея. Минахме покрай купчини дърва гориво за заможни семейства, и струпани на едно място изсъхнали кръгли кравешки изпражнения за по-обичайните кремации. В светлината на звездите павилионът без покрив за погребалния оркестър наподобяваше гола сива плоча. Заприлича ми на маса в моргата, която чака трупа на огромен бог. Извърнах се притеснен към колесницата с покритото с ламарини божество.

— Насам — каза Санджай.

Трупове бяха наслагани на криви редици. Ако имаше луна, сянката на колата с божеството щеше да пада върху тях. Направих една крачка и се извърнах.

— Уф! — простенах. — Утре ще си изгоря дрехите.

Представях си какво ще стане, ако тръгна в жегата из навалищата с тях.

— Моли се да има утре — изсъска Санджай и започна да прекрачва сгърчените трупове.

Някои бяха заметнати с платница и одеяла. Повечето лежаха направо под небето. Бях свикнал със слабата светлина на звездите и вече различавах кости, които бяха щръкнали от плътта и проблясваха белезникаво. Тук-там над купчините разбъркани трупове се подаваше огънат крайник. Сетих се за ръката, която се беше докоснала до крака ми зад болницата, и потреперих.

— Побързай!

Санджай си избра труп от втория ред и започна да го влечи към задната стена.

— Чакай! — прошепнах отчаян, но той вече бе погълнат от тъмнината и аз бях останал сам с черните препятствия под краката ми.

Отидох в средата на третия ред и веднага съжалих. Понечех ли да стъпя, кракът ми хлътваше в нещо, което поддаваше гнусно. Излезе лек вятър и на няколко крачки от мен се вдигна парче разкъсан плат.

Изведнъж нещо се размърда в редицата трупове най-близо до колесницата с божеството и се чу шум. Изправих се и стиснах длани в немощни юмруци. Беше птица — огромна, прекалено тежка, за да полети, с настръхнали черни криле. Тя заподскача по труповете и изчезна в тъмнината зад навеса с богинята. Изпод прихванатите надвенатри ламаринени листове екна трополене. Представих си как огромният идол се размърдва, как четирите му ръце се пресягат към краищата на дъсчената площадка, как слепите му белеещи се очи се разтварят, за да огледат неговите владения.

Нещо се вкопчи в глезена ми и го стисна здраво.

Изпицях, скочих встрани, препънах се и се свлякох сред преплетените студени крайници. Накрая се подпрях с китка в крака на труп с лице, заровено в тревата. Хватката около глезена ми не се разхлаби. И не само това, теглеше ме назад.

Застанах с усилие на колене и прокарах трескаво ръка по десния си крак. Викът ми беше толкова силен, че очаквах откъм портата да дотичат пазачи. Надявах се някой да дойде на бегом при мен. Но пазачи нямаше. Повиках с цяло гърло Санджай, отговор обаче не последва. Глезенът ми направо гореше там, където нещото се беше вкопчило здраво в него.

Наложих си да се поуспокоя и да се изправа. Хватката се поотпусна. Застанах на коляно и се взрях в нещото, което ме стискаше.

Трупът беше покрит с гладък като коприна брезент, към който бяха прикачени много найлонови върви. Бях стъпил в една от широките примки и със следващата си крачка я бях затегнал. Отне ми само няколко секунди да разплета въжето.

Усмихнах се. Изпод копринената плащаница се показваше само бледа длан, която в светлината на звездите изглеждаше бяла като ларва. Пъхнах я с върха на сандала обратно под покривалото. „Чудесно!“ Нека Санджай се бори като презрените превозвачи на трупове с плътта на мъртвеца. Без дори да докосвам тялото под брезента, го пъхнах навътре в копринените гънки, завързах го с поклащащите се върви, вдигнах пихтиестата маса върху рамото си и забързах покрай черните постройки. Докато се отдалечавах от колесницата с божеството, шумовете вътре в ламарините заглъхнаха.

Санджай ме чакаше в сянката на зида.

— Побързай! — изсъска той.

Беше минало единайсет часът. Бяхме на доста километри от храма на капаликите. Прехвърлихме с общи усилия двете тела през зида.

Пътуването от крематориума до храма на капаликите се състоеше от кошмари — от нелепи кошмари. Товарът ни се търкаляше отзад в микробуса, докато Санджай криволичеше по шосето, като изтласкваше встрани волските каруци, принуждаваше пешеходците да скачат върху купчините боклуци, за да не бъдат прегазени, и мигаше трескаво с фаровете, за да предупреди камионите в насрещното движение, че няма да се отдръпнем. На два пъти той свръщаше в лявото платно и бяхме принудени да се покатерим на тротоара. Онази нощ пътят ни през Калкута беше белязан от крясъци и какви ли не ругатни.

Накрая се случи неизбежното. На едно кръстовище, недалеч от градския парк Санджай се опита да профучи пред трите платна на насрещното движение. Регулировчикът скочи от огромната тракторна гума, откъдето насочваше движението, и вдигна длан, за да ни спре. За някакъв лудешки миг бях убеден, че Санджай ще го прегази. Той обаче стовари и двата си крака върху спирачката и дръпна назад волана, сякаш се опитваше да озапти разбеснял се вол. Микробусът се завъртя на една страна, за малко да се преобърне, и закова на трийсетина сантиметра от протегнатата ръка на полицая. Двигателят заглъхна.

Един от трупите отзад се беше дотъркалял при нас и голото му ходило стърчеше между моята седалка и седалката на шофьора. За късмет и двете тела още бяха омотани в брезента. Дръпнах припряно платнището, за да скрия ходилото, точно когато вбесеният регулировчик заобиколи микробуса и застана откъм страната на Санджай. Надзърна през десния прозорец и лицето му се сгърчи от възмущение.

— Какво, да ви вземат мътните, правите?

Широката каска на полицаия се клатушкаше, докато той крещеше. Благодарих на всички богове, че не е сикх. Крещеше си на западнобенгалско наречие. От време на време удряше с тежката палка по вратата на Санджай. Ако беше сикх — а повечето полицаи в Калкута са сикхи, — щеше да ни налага с нея по главите. Странни хора са тия сикхи.

Още преди Санджай да е измислил какво да отговори или да е запалил отново двигателя, полицаят отстъпи крачка назад и побърза да закрие с длан лицето си.

— Пфу! — ревна той. — Какво карате там вътре? Сنيших се на седалката. Всичко беше изгубено. Полицаят щеше да ни арестува. Щяха да ни осъдят до живот и да ни хвърлят в ужасния затвор „Хугли“, но щяхме да лежим там само няколко дни, защото капаликите щяха да ни убият.

Но Санджай се усмихна широко и се надвеси през прозореца.

— А, уважаеми господине, нима не познахте превозното средство?

Той плесна с длан по очуканата врата. Полицаят се свъси разярен, но отстъпи още една крачка назад.

— Брррр — каза той през длан.

— Да, да, да — извика Санджай със същата тъпа усмивка. — Микробусът е собственост не на друг, а на Гопалакришна Нирендренат Дж. С Махапатра, шеф на Съюза на просяците в Читпур и Горен Читаранджан! И отзад возим шестима от най-окаяните му прокажени, които носят най-големи печалби. Много големи, драги ми господине! — Санджай запали с лява ръка двигателя, а с широко движение на дясната показа задната част на микробуса. — Закъснял съм с цял час, трябва да прибера, уважаеми господине, хората на Махапатра там, където те се хранят и спят. Господин Махапатра ще ми откъсне

главата. Но ако ни арестувате, уважаеми господин полицай, поне ще имам оправдание, задето съм закъснял толкова позорно. Ако искате да ни задържите, с удоволствие ще отворя задните врати. Но колкото и големи печалби да носят, господине, прокажените вече не могат да вървят и ще се наложи да ми помогнете да ги изнесем от микробуса.

Санджай се престори, че отваря вратата, за да слезе.

— Не! — ревна регулировчикът, Той разклати тежката палка към ръката, с която Санджай отваряше вратата. — Изчезвайте! Незабавно!

И при тези думи той ни обърна гръб и забърза към средата на кръстовището. Там размаха ръце и наду свирката към пищящото гъмжило от превозни средства, които през краткото му отсъствие върху гумата бяха задръстили три улици.

Санджай подкара микробуса, заобиколи скупчените автомобили, като мина през тревата в средата на площада, и зави пред насрещното платно към Странд.

Спряхме възможно най-близо до склада. Улицата беше много тъмна, но отзад в микробуса имаше фенер. Наложих се Санджай да го запали, за да измъкнем труповете за принос от заплетените въжета на плащаницата, в която беше омотан моят. Часовникът ми, подарък от Санджай, показваше дванайсет без десет. Но той често изоставаше.

Във внезапно припламналата светлина на фенера видях, че Санджай е взел от крематориума трупа на старец. Беше беззъб, имаше съвсем малко коса и пердета и на двете очи. Беше се заплел в паяжината от въжета, прихванати към покривалото на моя труп.

— Да го вземат мътните! — изсумтя Санджай. — Все едно е смрадлив парашут. Не, в брезента се е заплела някаква *проклета* мрежа.

Накрая се наложи Санджай да прегризе със зъби въжето.

— Побързай — подкани той. — Махни покривалото от твоя труп. Няма да го приемат завит.

— Но според мен...

— Махни го, ти казах — тросна се съвсем разярен Санджай. Още малко и очите му щяха да изхвъркнат от почервенялото му лице. Фенерът запука и засъска. — Мамка му, мамка му, мамка му! — избухна той. — Трябваше да направя с теб това, което смятах в началото. Щеше да бъде толкова просто. Мамка му.

Вбесен, Санджай хвана своя труп под мишниците и го дръпна, за да го освободи от преплетените въжета.

Аз продължих да стоя като вцепенен. Дори когато започнах да развързвам последните възли и да разплитам последните върви, не си давах сметка какво точно вършат ръцете ми. „Знаеш ли какво, Джаяпракеш. Ти си жертва на социалната несправедливост. Трогна ме с тежкия си жребий. Ще смъкна наема от двеста на пет рупии месечно. Ако искаш пари назаем за първите два-три месеца, веднага ще ти дам.“

По бузите ми се застичаха сълзи, които капеха върху плащаницата. Някъде от далечината чух как Санджай ми вика да побързам, но ръцете ми се движеха бавно и методично и развързваха последните заплетени въжета. Спомних си как съм се разплакал от благодарност, задето Санджай ме е взел за съквартирант, колко изненадан и признателен съм бил, че е повикал и мен да бъда посветен заедно с него за капалика.

„Трябваше да направя с теб това, което смятах в началото.“

Избърсах припряно очите си, дръпнах ядосано покривалото и го метнах в дъното на микробуса.

— Оооооо! — изтръгна се от мен писък.

Отскочих назад и се блъснах отстрани в микробуса, след което за малко да се свлека върху нещото, разкрило се пред мен. Фенерът се преобърна и се затъркаля по металния под. Изпищях още веднъж.

— Какво има?

Санджай се беше върнал тичешком при микробуса. Спря и се хвана здраво за вратата.

— Ооооо!

Нещото, което бях изнесъл като невеста от крематориума, може би някога е било човек. Но не и сега. Не беше останала никаква следа. Тялото се беше подуло и бе двойно по-голямо от човешкото — приличаше по-скоро на великан, на разложена морска звезда, отколкото на човек. Лицето беше безформено — бяла пихтия с нагънати отверстия и подути цепки там, където някога са били очите, устата и носът. Нещото представляваше отвратително подобие на човешка форма, направено надве-натри от покрита с гной плесен и мъртва обезобразена плът.

Беше бяло, съвсем бяло като коремчетата на мъртвите шарани, изхвърлени от Хугли. Кожата приличаше на залята с белина прогнила

гума, на нещо, свалено от долната страна на отровна гъба. Трупът се беше издул като стегнат плондер, беше подпухнал от ужасния натиск, оказван отвътре от разширилите се газове и набъбналите до пръсване органи. Тук-там се виждаха парчета натрошени ребра и кости, които стърчаха от тупналата пихтия като клечки, забучени в превтасало тесто.

— Ооооо — простена Санджай. — Удавник.

Сякаш в потвърждение на думите му ни лъхна смрадта на речна тиня и в една от черните очни ябълки се показва нещо, което приличаше на плужек. То размърда в нощния въздух лъскави пипала и после се скри от светлината. Усетих как в шупналата пихтия се движат много други неща.

Притиснах се до страничната стена на микробуса и се плъзнах към задната врата. Смятах да се шумюгна покрай Санджай и да избягам в гостоприемната нощ, но той ми препречи пътя и ме тикна обратно в тясното пространство заедно с онова нещо.

— Вдигни го — нареди ми той.

Взрях се в него. Падналият фенер хвърляше помежду ни бесни сенки. Нямах сили за друго, освен да гледам.

— Вдигни го, Джаяпракеш. Церемонията започва само след две минути. Вдигай го.

Идеше ми да му се нахвърля. Идеше ми да го удуша и да чуя как последните глътки въздух гъргорят в лъжлиското му гърло. Но видях пистолета. Беше се появил в юмрука му изневиделица, като цвят на лотос в дланта на обигран пътуващ фокусник. Беше малък. Толкова малък, че приличаше на играчка. Но си беше истински. Изобщо не се съмнявах в това. И черният кръг на цевта беше насочен точно между очите ми.

— Вдигни го.

Нищо на света не бе в състояние да ме убеди да вдигна нещото върху пода отзад. Нищо освен съвсем ясното съзнание, че не се ли подчиня, след три секунди ще бъда мъртъв. *Мъртъв*. Като нещото в микробуса. И че ще лежа заедно с него. Върху него. С него.

Застанах на колене, вдигнах фенера, докато той не бе запукал и не бе подпалил покривалото, и пъхнах ръце под нещото. То сякаш очакваше прегръдката ми. Плъзна ръка отстрани на хълбока ми като плахата милувка на свенлива любовница. Пръстите ми хлътнаха в

бялото нещо. На допир плътта беше студена и податлива като гума и аз бях сигурен, че всеки миг пръстите ми ще потънат в нея. Вътре в пихтията мърдаха и шаваха някакви меки неща, аз слязох от микробуса и отстъпих крачка назад. Нещото се свлече върху мен и за миг аз изпитах ужасяващото чувство, че трупът ще се втечни и ще ме залее като мокра речна глина.

Вдигнах лице към нощното небе и тръгнах с несигурна крачка. Отзад Санджай метна на рамо студения си товар и ме последва към храма на капаликите.

8.

*Sa etan panca apasyat — purusam, asvam,
gam, avim, ajan... Purusam prathamam alabhate,
puruso hi prathamam pasunamm...*

Запахме свещените думи от „Сатапатха Брамана“.

— И приносят ще се осъществи в следния ред... първо човек, после кон, бик, овен и коза... Човекът е пръв сред зверовете и най-приятен за боговете...

Коленичихме в мрака пред джаграта Кали. Бяха ни облекли в най-обикновени бели дхоти. Краката ни бяха боси. Челата ни бяха белязани. Ние, седемте мъже, които щяха да бъдат посветени, бяхме коленичили на полукръг пред богинята. Зад нас на дъга бяха наслагани свещи, следваше външният кръг на капаликите. Пред нас лежаха телата, които бяхме донесли като принос. Върху стомаха на всеки от труповете капаликите бяха сложили малък бял череп. Черепите бяха човешки, на деца. Празните очни ябълки ни наблюдаваха вторачено като ненаситните очи на богинята.

*Светът е болка.
О, ужасна жено на Шива,
ти плът поглъщаш.*

Главата на осмия посветен още висеше в ръката на Кали, сега обаче младото лице беше бяло като тебешир и устните се бяха ширнали в злокобна усмивка. Но трупът беше изчезнал от мястото си в подножието на идола и свитият крак на богинята бе вдигнат над празното пространство.

*О, ужасна жено на Шива,
езикът ти кръв пие,
о, черна Майко! О, Майко разголена!*

Докато стоях на колене, не усещах почти нищо. В мозъка ми още кънтяха думите на Санджай: „Трябваше да направя с теб това, което смятах в началото.“ Бях глупаво селянче. И още по-страшно, бях глупаво селянче, което никога нямаше да се върне в селото си. Каквото и да изживеех през тази нощ, знаех, че простичките истини на живота в Ангуда са останали завинаги в миналото.

*О, любима на Шива,
светът е болка.*

Храмът потъна в тишина. Затворихме очи и потънахме в дхиана, най-дълбокото съзерцание, което е възможно в присъствието на *джаграта*. Нахълтаха звуци. Реката нашепваше нечуто някакви срички. Нещо се плъзгаше по пода недалеч от босите ми крака. Аз не усещах нищо. Не мислех нищо. Когато отворих очи, видях, че аленият език на идола е увиснал още повече от зейналата уста. Не ме изненадваше нищо.

Напред излязоха други капалики, пред всеки от нас, от другата страна на отблъскващите жертвеници, които бяхме донесли, коленичи по един брамин. Моят изглеждаше добродушен. Може би беше банкер. Човек, свикнал да се усмихва на хората, защото с това си изкарва прехраната.

*О, Кали, о, всяваща ужас,
о, Чинамаста, която е обезглавена,
о, Чанди, най-яростна от всички аватари,
о, Камаски, поглъщаща души,
чуй молитвата ни, о, ужасна жено на Шива.*

Моят брамин вдигна дясната ми ръка и я обърна с дланта нагоре, сякаш се канеше да ми предсказва съдбата. Другата му ръка се скри в гънките на широката дхоти. Когато се показа отново, аз видях как за миг проблясва остра стомана.

Първосвещеникът положи чело върху вдигнатия крак на богинята. Гласът му беше много тих.

— Богинята ще се възрадва, ако получи от плътта ви, примесена с кръв.

Останалите свещеници се раздвижиха едновременно като по команда. Остриетата се плъзнаха по дланите ни, сякаш капаликите белеха бамбук. Острието отрязва дебело парче от месестата част на дланта ми, която се хлъзна по него. Всички простенахме, но само дебелият мъж извика от болка.

— Ти, о, Всемогъща Богиньо, която обичаш жертвена плът. Приеми кръвта на този човек ведно с плътта му.

За мен думите не бяха нови. Бях ги чувал всеки октомври, по време на скромните празненства Кали Пуджа в нашето село. Всяко бенгалско дете знае молитвата. Но никога досега не бях присъствал на жертвоприношение, което да не е символично. Никога не бях виждал брамин, който държи високо кръгло розово парче от плътта ми, а после се навежда, за да го сложи в зейналата уста на труп.

После усмихнатият дребен мъж срещу мен, който сякаш се извиняваше, ме хвана за наранената ръка и я обърна с дланта надолу. Капаликите отзад в мрака заповтаряха в съвършено съзвучие най-свещената от гаиатри мантрите, а черните капки западаха бавно и тежко по бялата повърхност на удавника в нозете ми.

Мантрата свърши, моят banker брамин извади чевръсто изпод мантията си парче бял плат и ми превърза ръката. Замолих се на богинята всичко да приключи по-скоро. Изведнъж се почувствах някак си кух, пригади ми се. Ръцете ми се разтрепериха и аз се притесних, че ще изгубя съзнание. Дебелият мъж през трима души от мен наистина припадна, свлече се напред върху студените гърди на трупа на беззъба старица, който беше донесъл. Без да му обръща внимание, неговият свещеник се върна при другите в тъмнината.

„Много те моля, богиньо, нека всичко свърши“, заповтарях аз.

Но то не свърши. Поне в онзи миг.

Първият брамин вдигна чело от крака на джаграта и се обърна към нас. Мина бавно покрай полукръга, в който се бяхме наредили, и огледа телата, които бяхме донесли като приноси. Пред мен се позастоя по-дълго. Не намирах сили да вдигна очи и да го погледна. Бях убеден, че ще сметнат трупа на удавника за недостоен. Дори сега от него се носеше смрадта на речна тиня и тлен, наподобяваща лош дъх, който се е вдигнал от зейналата му паст. Но след миг свещеникът продължи нататък. Огледа и приноса на Санджай и пак закрочи покрай редицата.

Престраших се да погледна крадешком встрани и видях как браминът изритва с бос крак туловището на дебелия мъж от студената му възглавница. Натам забърза друг капалика, който веднага намести детския череп върху хлътналия стомах на трупа. Дебелият мъж продължи да лежи в безсъзнание до студената вещица — двама неправдоподобни любовници, изтръгнати от своята прегръдка. Малцина сред нас се съмнявахме чия ще бъде следващата глава, която черната богиня ще вдигне за косата.

Тъкмо се бях овладял и вече не треперех, когато свещеникът се върна и застана пред мен. Този път щракна с пръсти и при него дойдоха трима капалики. Долових, че на Санджай му се иска ужасно да се дръпне и да се отдалечи от мен. Самият аз не чувствах нищо. В мен се плисна невероятна студенина, която охлади туптящата ми ръка, угаси страховете ми и изпразни съзнанието ми. Когато капаликите се наведоха към мен, ми идеше да се изсмея. Предпочетох да не го правя.

Те вдигнаха нежно, едва ли не с любов пихтиестия труп и го отнесоха при плочата в подножието на идола. После ми махнаха да отида при тях.

Следващите няколко минути са се слели като откъслечни сънища в паметта ми. Помня, че коленичих заедно с капаликите пред безформеното мъртво нещо. Струва ми се, че казахме Пуруша Шукта от десетата мандала в Ригведа. От мрака при нас дойдоха още мъже с кофи вода, за да измият разложената плът на моя принос. Спомням си, че ми се стори доста смешно да къпеш някого, който е прекарал толкова време в свещената река. Не се засмях.

Първосвещеникът донесе стръка трева, по който и досега имаше спечена кръв и който преди ден бе предрешил съдбата на онзи младеж. Свещеникът го топна в съд с черни сажди и нарисува полумесеци над

отверстията в трупа, откъдето навремето очите са гледали света. Бях виждал свещени изображения, изрисувани по този начин, и отново едвам се преборих с желанието да прихна при мисълта, че така са отбелязани веждите. В церемониите на село с този обред давахме зрение на глинените фигури.

Приближиха се и други мъже, които сложиха върху челото трева и цветя. Докато повтаряхме сто и осем пъти основната мула-мантра, високият ужасен идол на Кали ни наблюдаваше от високото. Свещеникът отново излезе напред, този път за да докосне всеки от крайниците и да долепи палец до отеклата бяла плът там, където някога е било сърцето. После изрекохме в хор разновидност на ведическата мантра, която завършва с „Ом, да ти даде Вишну органи, Тващар да извае формата, Праджapati да даде семето, а Кали да го поеме“.

Гласовете изпълниха отново мрака и се извисиха, запяха най-свещената веда — гайатри мантра. Точно тогава екна силен звук и в храма се изви мощен вятър. За миг бях сигурен, че реката е придошла и ще ни отнесе всички.

Вятърът всъщност беше студен и затътна из храма, вдигна косата ни, нагъна белия плат на дхоти и угаси почти всички свещи, подредени на права линия пред нас. Доколкото си спомням, в храма не се спусна пълен мрак. Някои от свещите продължиха да горят, а пламъците им заиграха от зловещия повей. Но дори и да е имало светлина, пък била тя и слаба, не мога да обясня онова, което се случи после.

Не се помръдвах. Продължих да стоя на колене само на метър — метър и половина от идола и помазания му принос. Не съм забелязал някой да се движи, само по едно време няколко капалики зад нас драснаха клечки кибрит, за да запалят отново част от свещите. Направиха го за секунди. После вятърът утихна, звукът заглъхна, а джаграта Кали отново бе осветена отдолу.

Трупът се беше преобразил.

Плътта пак беше бяла като ларва, сега обаче Кали беше стъпила върху тяло, което видимо беше на мъж. Както и преди, беше голо, по челото му още имаше цветя, очите му бяха обрамчени със сажди, но там, където допреди миг имаше разложен израстък, сега висеше член. Обезобразеното лице не беше цяло — нещото още нямаше устни, клепачи и нос, — но определено беше човешко. После отворенията по

него се запълниха от очи. Бялата плът беше разядена от отворени рани, но вече не се виждаха разцепени кости.

Стиснах клепачи и отправих безмълвна молитва — вече не помня към кое божество. Санджай ахна и аз вдигнах очи.

Трупът дишаше. През отворената уста свистеше въздух, доскоро мъртвата гръд се надигна веднъж, после втори път и задиша равномерно. Изведнъж тялото седна с плавно движение. Целуна бавно и благоговейно с уста без устни ходилото на Кали. После дръпна краката си изпод идола и се изправи несигурно. Лицето се обърна право към мен и там, където преди е бил носът, аз видях резки влажна плът. Нещото пристъпи напред.

Нямах сили да извърна очи, докато високото нещо вървеше сковано към мен. То направи трите крачки, които ни дяляха, и се надвеси над мен, затулвайки цялата богиня без изпитото лице, което продължи да гледа през рамото му. Дишаше трудно, сякаш дробовете му и досега бяха пълни с вода. И наистина, докато нещото крачеше, долната му челюст увисна леко и от отворената му уста рукна вода, която потече по надигащите се гърди.

Едва когато то беше на педя-две от мен, успях да отскубна очи. Смярда на река ме обгърна като мъгла. Възкръсналото нещо доближи бавно бяла длан и ме докосна по челото. Дори след като я дръпна и тръгна бавно към следващия посветен в братството, продължих да усещам над очите си отпечатъка на ръката му, който прогаряше като леден огън пламналата ми кожа.

Капаликите запяха последната си молитва. Устните ми се раздвижиха сами и се включиха в хора:

*Kali, Kali, balo bhai
Kali bai are gate nai.
О, братя, името на Кали вземете,
единствено в нея избавление има.*

Песента заглъхна. При първия брамин дойдоха още двама, за да му помогнат да отведе новопробудените в здрача в дъното на храма. Останалите капалики се изнизиха в друга посока. Огледах вътрешния кръг и забелязах, че дебелият мъж вече не е с нас. Ние, останалите

шестима, продължихме да стоим в сумрака и да се гледаме. Мина може би една минута, после първосвещеникът се върна. Беше облечен по същия начин, изглеждаше по същия начин, но въпреки това беше различен. Ходеше по-спокойно, стойката му бе по-нехайна. Заприлича ми на актьор, който след успешно представление се е слял със зрителите, смъкнал е едното превъплъщение, за да се вживее в друго.

Той се усмихна, приближи се щастлив и се ръкува с всеки от нас с думите:

— Namaste. Сега вече си капалика. Чакай любимата богиня да те призове отново.

Когато ми го каза, допирът на ръката му върху моята бе понереален, отколкото отпечатъка върху челото ми, който още усещах.

Един мъж в черно ни отведе в преддверието, където се облякохме в мълчание. Другите четирима се сбогуваха и си тръгнаха заедно — бърбеха като малки ученици, пуснати след наказание. Ние със Санджай продължихме да стоим сами при вратата.

— Вече сме капалики — прошепна той.

Озари ме с лъчезарна усмивка и протегна ръка. Погледнах го, погледнах и отворената длан и се изплюх върху пода. После обърнах гръб на Санджай и без да казвам и дума, излязох от храма.

Оттогава не съм го виждал. Месеци наред обикалям града, спя на тайни места, не се доверявам на никого. През цялото време очаквам „любимата богиня да ме призове“ и се страхувам от този миг. Но не идва никой. В началото изпитвах облекчение. После се изплаших още повече, отколкото в началото. Сега вече ми е все едно. Наскоро се върнах съвсем открито в университета, започнах да минавам по познати улици и да ходя по места, които съм посещавал навремето. Като това тук.

Хората сякаш долавят, че съм се променил. Видят ли ме, познатите ме избягват. Минувачите по улицата ми правят път да мина. Може би сега вече съм недосегаем. Може би въпреки паническото ми бягство съм капалика. Не знам. Не съм се връщал в храма или в Калигхат. Може би съм белязан не като капалика, а като жертва на братството. Чакам да науча отговора.

Бих напуснал завинаги Калкута, но нямам пари. Кой съм аз, беден селянин от кастата на шудрите, родом от Ангуда, но едва ли някога ще се върна отново там.

Само господин Кришна ми остана приятел. Именно той ме повика да ви разкажа своята история. Вече я чухте.

Кришна едвам преведе последното изречение, беше съвсем прегракнал. Краката на собственика се подаваха на пода иззад тезгяха, където той беше заспал. В помещението беше тихо. Отвън не долитаха никакви звуци. Часовникът ми показваше два и двацет след полунощ.

Станах рязко и неволно съборих стола. Болеше ме гърбът, от дългия полет и умората бях паднал духом. Протегнах се и разтърках схванатите мускули при гръбначния си стълб.

Муктанандаджи изглеждаше съвсем изтощен. Беше махнал очилата с дебели стъкла и разтъркваше уморено очите си и основата на носа. Кришна се пресегна към студеното му кафе, изпи го на един дъх и на няколко пъти се опита да се прокашля.

— Имате ли... хрррр... имате ли въпроси, господин Лучак?

Както стоях, погледнах и двамата. Не бях сигурен дали гласът ми няма да ме подведе. Кришна се изсекна шумно с пръсти, изплю се на пода и заговори отново:

— Имате ли някакви въпроси, господине?

Продължих да го гледам безизразно, после отвърнах:

— Само един въпрос — рекох аз.

Веждите на Кришна се извиха любезно.

— Какво, по дяволите — подхванах аз. — Да го вземат мътните... какво общо има всичко това с поета М. Дас?

Юмрукът ми се стовари сякаш сам върху масата. Чашите с кафето подскочиха. Беше ред на Кришна да ме изгледа смаяно. Спомних си, че точно така ме е гледала и учителката в детската градина, когато бях на пет години и по време на следобедния сън бях подмокрил гащите. Кришна се извърна към Муктанандаджи и му каза пет думи. Младежът си сложи уморено очилата и отвърна още по-кратко.

Кришна ме погледна.

— Сигурно сте разбрали, че говорим за М. Дас.

— Какво? — възкликнах тъпо аз. — Кой? В какъв смисъл, да го вземат мътните? Какво искате да ми кажете, че свещеникът е бил великият поет М. Дас? Сериозно ли говорите?

— Не — каза безизразно Кришна. — Не свещеникът.

— А кой тогава?

— Жертвата — каза бавно Кришна, сякаш говореше на несхватливо дете. — Приносът. М. Дас е бил онзи, когото господин Муктанандаджи е донесъл за жертвоприношението.

9.

*Калкута, на пазара продаваш въжета за
удушвачи.*

Тушар Рой

Онази нощ сънувах коридори и пещери. После мястото на съня се премести в склада за мебели на едро в Саутсайд в Чикаго, където бях работил лятото след втори курс в университета. Складът беше затворен, но аз продължих да обикалям из безкрайните изложбени зали, задръстени с какви ли не мебели. Миришеше на евтина политура и на изкуствена дамаска. Затичах се между наслаганите близо един до друг мебели. Изведнъж си бях спомнил, че Амрита и Виктория и досега са някъде в магазина и ако не ги намеря бързо, всички ще стоим чак до сутринта заключени в него. Не исках двете да са сами и да ме чакат, затворени в тъмното. Продължих да тичам и да ги викам по име — обикалях от изложбена зала на изложбена зала и крещях.

Телефонът иззвъня. Пресегнах се към будилника върху нощното шкафче, който си бяхме донесли, но звъненето не спря. Беше осем и пет. Точно както се бях досетил, шумът идваше от телефона и Амрита вдигна, след като излезе от банята. Докато говореше, аз продължих да дремя. Звукът на пуснат душ отново ме извади от съня.

— Кой беше?

— Господин Чатерджи. Чак утре ще можеш да вземеш ръкописа на Дас. Извини се за забавянето. Иначе всичко останало било уредено.

— Ммм. По дяволите. Още един ден.

— В четири сме канени на чай.

— Хммм. Къде?

— У господин Майкъл Ленард Чатерджи. Ще ни прати кола. Искаш ли да слезеш долу за закуска с дъщеря си и с мен?

— Ммм.

Придърпах третата възглавница върху лицето си и отново се унесох.

Стори ми се, че само след пет минути Амрита е влязла в стаята, беше гушнала Виктория. След нея се появи и сервитьор в бяло, който носеше поднос. Будилникът показваше десет и два и осем.

— Благодаря ви — каза Амрита.

Остави бебето на килима и даде на келнера няколко рупии бакшиш. Виктория запляска с ръце и след като отметна главица, загледа как мъжът излиза. Амрита пое подноса, закрепил го върху едната си ръка и сложила пръст под брадичката си, направи изящен реверанс.

— Namaste^[1], добро утро, sahib^[2]. Управата ви пожелава прекрасен и хубав ден, макар че той почти отмина. Да, да, да.

Облегнах се на възглавниците, а Амрита размаха салфетка, все едно бърше праха пред мен, после намести внимателно подноса. Пак направи реверанс и подложи длан. Пуснах върху нея стрък магданоз.

— Задръжете рестото — казах аз.

— О, благодаря, благодаря, много сте щедър, уважаеми господине — изтананика Амрита, както вървеше заднишком и се кланяше раболепно.

Виктория пъкна в устата си три пръста и ни загледа подозрително.

— Мислех, че днес ще ходиш да си търсиш сари — казах аз. Амрита дръпна тежките завеси и аз се взрях в ослепителната сива светлина. — Господи — възкликнах, — това наистина ли е слънце? В Калкута?

— Ние с Камахия вече напазарувахме. Чудесен магазин. Но със съвсем разумни цени.

— Намери ли нещо?

— О, да. Ще доставят плата по-късно. И двете купихме едва ли не цели топове. Сигурно съм изхарчила целия ти аванс.

— Ужас!

Сведох очи и направих кисела физиономия.

— Какво има, Боби? Кафето да не е студено?

— Не, хубаво е. Всъщност много хубаво. Току-що си дадох сметка, че съм пропуснал възможността да видя още веднъж Камахия. Ужас.

— Все ще го преживееш някак — каза Амрита и сложи Виктория на леглото, за да ѝ смени памперса.

Кафето наистина беше хубаво, в малката метална каничка имаше още. Махнах салфетката от подноса и видях две яйца, намазана с масло препечена филия и... о, чудо на чудесата... три резена истински бекон.

— Невероятно — възкликнах аз. — Благодаря ти, моето момиче.

— О, за нищо — отвърна Амрита. — Кухнята, разбира се, беше затворила преди доста часове, но им казах, че е за прочутия поет от стая шестстотин и дванайсет. За поета, който е будувал почти цяла нощ и си е разказвал с момчетата разни небивалици за казармата, а после се е прибрал и се е смял толкова силно, че е събудил жена си и бебето.

— Извинявай.

— За какво толкова си говорихте нощес? Бълнуваше, наложи се да те ръгам.

— Извинявай, извинявай, извинявай.

Тя смени памперса на Виктория, отиде да хвърли стария и след като се върна, приседна в края на леглото.

— Наистина, Боби, какво толкова ти разкри Тайнственият непознат на Кришна? Има ли изобщо такъв човек?

Поднесох ѝ препечената филия — да си хапне малко. Тя поклати глава, след това обаче я взе от ръката ми и отхапа.

— Наистина ли искаш да чуеш разказа?

Амрита кимна. Аз отпих от кафето, реших да не се впускам в подробности и заговорих с нехаен, леко подигравателен глас. От време на време прекъсвах, за да изкажа с няколко думи или с клатене на глава мнението си за някои части от разказа, и накрая успях да вляза в по-малко от десет минути тричасовия монолог на Муктанандаджи.

— Господи — възкликна Амрита, след като млъкнах.

Изглеждаше объркана, дори разтревожена.

— При всички положения беше ужасно да приключи така първия си ден в красивия център на Калкута — казах аз.

— Изплаши ли се, Боби?

— Господи, не. Защо да се плаша, моето момиче? Единственото, което ме притесняваше, бе дали ще успея да се прибера в хотела, без да се разделям с портфейла си.

— Да, но...

Амрита не се доизказа, отиде при Виктория, върна в ръката ѝ биберона, който беше паднал, и пак дойде да седне на леглото.

— Ако не друго, Робърт, цяла вечер си седял с един луд... Жалко... Жалко, че не дойдох да ти превеждам.

— И аз съжалявам — признах си чистосърдечно. — Мен, ако питаш, Муктанандаджи е повтарял през цялото време Обръщението от Гетисбърг на бенгалски, а Кришна си е измислил цялата история с призраците.

— Значи според теб момчето не е казало истината.

— Истината ли? — повторих аз. Съвсих ѝ се. — В какъв смисъл? За трупове, върнати отново към живот? За мъртви поети, възкресени от речната тиня? Скъпа, М. Дас е изчезнал безследно *преди цели осем години*. Трупът му би трябвало отдавна да се е разпаднал, нали?

— Не, друго имах предвид — рече Амрита.

Усмихна се, но някак уморено. Осъзнах, че изобщо не е трябвало да я водя тук. Бях се притеснявал, че ще имам нужда от преводач, от човек, който да ми помага да се ориентирам в тази култура. „Дрън-дрън, та пляс.“

— Може би момчето просто си е вгълпило, че казва истината — уточни Амрита. — Не е изключено наистина да се е опитало да влезе в братството на капаликите, или както там се казват. Възможно е и да е видяло нещо, което не е разбрало.

— Да, възможно е — съгласих се аз. — Не знам. Хлапето не беше на себе си — зачервени очи, изпъпчено лице, нервни движения. Нищо чудно да е било и дрогирано. Останах с впечатлението, че Кришна добавя и променя много неща. Чувствах се като герой от онези комедии, в които чужденецът сумти, а след това преводачът дърдори цели десет минути. Нали се сещаш? Все пак няма да се учудя, ако момчето се е опитало да влезе в тайното братство, а те са му разиграли тези страхотии, за да му направят по-силно впечатление. Но според мен всичко това е измислено от Кришна.

Амрита взе подноса и го отнесе на шкафчето. Започна да реди по различни начини чашата и сребърните прибори. Не ме гледаше.

— И защо? Поискаха ли ти пари?

Отметнах чаршафа и отидох на прозореца. По средата на улицата пъплеше трамвай, който в движение разтоварваше и товареше

пътниците. Небето още бе изрисувано с ниски облаци, но имаше достатъчно слънце и по напуканата пътна настилка падаха сенки.

— Не са ми искали пари — отговорих аз. — Поне не с толкова много думи. Но Кришна приключи вечерта с кратък ярък епилог — обясни ми много тихо как приятелят му трябвало да намери начин да се измъкне от града, за да отиде някъде другаде, в Делхи или може би дори в Южна Африка. Даде да се разбере, че няма да откажат, ако им дам няколкостотин щатски долари.

— Поиска ли ти пари? — натърти по-остро от обикновено Амрита.

— Не. Не с толкова много думи...

— Колко им даде?

Не личеше да е ядосана, просто ѝ беше любопитно.

Отидох при куфара и се заех да вадя чисто бельо и чорапи. Отново си дадох сметка, че най-силният довод срещу брака, най-неоспоримият довод срещу това да живееш с някого години наред, се свежда до това, че този човек постоянно ти дава да разбереш колко предвидим си, и това унищожава напълно илюзията, че имаш свободна воля.

— Двайсет долара — отговорих аз. — Нямах пътнически чек за по-малка сума. Оставих ти всички индийски пари.

— Двайсет долара повтори замислено Амрита. — При днешния курс това прави към сто и осемдесет рупии. Муктанандаджи едва ли ще стигне с тези пари чак до Южна Африка — отсече тя.

— Все ми е тая, ако искат, двамата могат да си купят с тях и кокаин. Или да учредят благотворителен фонд с името „Да спасим Муктанандаджи от гнева на капаликите“. И даренията в него да бъдат освободени от данъци. Хайде, включвайте се всички.

Амрита не каза нищо.

— Приеми го така — допълних аз. — Без тези дваайсет долара няма да повикаме детегледачка и няма да отидем на кино в Ексетър, а после в „Макдоналдс“. Разказът му беше много по-увлекателен от някои филми, които сме ходили да гледаме в Бостън. Как се казваше онзи смешен детски филм, който гледахме за по пет долара билета заедно с Дан и Барб точно преди да заминем?

— „Междузвездни войни“ — уточни Амрита. — Как мислиш, ще можеш ли да използваш нещо от този разказ за статията си в

„Харпърс“?

Аз пристегнах колана на халата за баня.

— Ще използвам самата среща и кафенето. Ще разкажа колко нереални и нелепи са били някои от действащите лица в моето... как ли го нарече Мороу... а, да, в моето търсене на М. Дас. Но няма да мога да използвам небивалиците на Муктанандаджи. Повечето от тях, де. Ще ги спомена, но цялата тази история с капаликите е твърде зловеща. Вече никой не се хваща на тия дрънканици за богинята убийца. Ще проверя дали капаликите наистина не са някакви главорези, нещо като мафията на Калкута, но останалото звучи твърде нелепо, за да го включа в сериозна статия за един чудесен поет. Не само е зловещо, но и...

— Извратено ли?

— Не, от списанието едва ли ще възразят, ако включа и малко здравословна перверзия. Думата, която търсех, е „изтъркано“.

— Бог да ни пази от клишета, нали?

— Точно така, моето момиче.

— Добре, Боби. Какво ще правиш сега?

— Хмм, уместен въпрос — отбелязах аз.

Играех си с Виктория на криеница. И двамата използвахме част от чаршафа, за да се крием зад него. Заливахме се от смях, когато го вдигах като завеса между нас. После Виктория се криеше зад пръстите си, а аз се озъртах озадачен, уж се опитвам да я намеря. Харесваше й.

— Мисля да си взема душ — отговорих аз. — После ще ви качим с малката на следобедния самолет за Лондон. Дотук изобщо не се е налагало да превеждаш, ако не броим бръцоловенето на пиколото. Уморих се да храня толкова гърла тук. Няма причина да стоите и ден повече в Калкута, дори и да се наложи да почакам Чатерджи. Днес е събота. Можете да поостанете в Лондон, да погостувате ден-два на вашите, а после ще се приберем в Ню Йорк по едно и също време... например във вторник вечер.

— Извинявай, Боби. Няма да стане по няколко причини.

— Глупости — възразих аз. — Ще стане, защо да не стане. — Ние с Виктория се намерихме и пак избухнахме в смях. — Посочи възраженията и аз тутакси ще ги оборя.

— Първо, днес в четири часа сме поканени на чай у семейство Чатерджи...

— Ще се извиня от твое име. Друго?

— Второ, още не съм получила от магазина плата за сарито.

— Ще го донеса аз. Друго?

— Трето, ще ни липсваш на нас с Виктория. Нали, съкровище?

Виктория се откъсна от играта и погледна любезно майка си. След това промени правилата и се зави презглава с нейния край на чаршафа.

— Съжалявам, но и трите ти опита са неуспешни — казах аз на Амрита. — Губиш. И вие, милички, ще ми липсвате, но след като си заминете, може би ще успея да прекарам известно време с твоята приятелка Камахия. Мисля, че днес в два следобед има полет за Лондон. Ако няма, ще изчакам с вас на летището следващия.

Амрита събра няколко от играчките на бебето и ги сложи в едно от чекмеджетата.

— Има и четвърти проблем — каза тя.

— Какъв?

— „Бритиш Еървейс“ и „Пан Ам“ са отложили всички полети от Калкута освен този в седем без петнайсет със самолета на „Бритиш Еървейс“ от Тайланд. Човекът ми обясни, че имало някакви затруднения с получаването на багажа. Снощи ми стана скучно и звъннах да питам.

— Мамка му. Сериозно ли? Ужас. — Виктория долови промяната в тона и пусна чаршафа. Беше на път да се разплаче. — Все трябва да има начин да се измъкнете от тази смрадлива дупка... извинявай, малкото ми... от този град.

— О, да. Вътрешните полети на „Еър Индия“ не са отменени. В Делхи можем да се прехвърлим на някой от полетите на „Пан Ам“, от Бомбай можем да се качим и на индийски самолет от международните линии. Но вече сме изпуснали ранния полет до Делхи, а всички останали са с ужасно закъснение. Предпочитам да те изчакам, Боби. Не искам да пътувам без теб из страната. Правила съм го достатъчно като малка.

— Добре, скъпа — казах аз и я прегърнах. — Добре, ще се опитаме да хванем самолет на „Бритиш Еървейс“ в понеделник сутринта. Господи, шест и половина сутринта! Е, поне ще ни дадат закуска. Нали нямаш нищо против да осъществя плана Си и да си взема душ?

— Не, нямам — отвърна Амрита и прегърна бебето. — Ще звънна в представителството на „Бритиш Еървейс“, а ти върви да се изкъпеш.

Същия следобед тръгнахме да разглеждаме забележителностите. Пъхнах Виктория в раницата за бебето и излязохме в жегата, врявата и суматохата. Беше много горещо и задушно. Обядвахме в ресторант с името „Шахиншах“, който се оказа повече от добър, после отидохме с такси в Индийския музей.

На малка табела отвън пишеше „ЙОГИЙСКИТЕ УПРАЖНЕНИЯ В ПАРКА АБСОЛЮТНО ЗАБРАНЕНИ!“ Вътре беше много горещо, витринките бяха прашни и сградата беше изненадващо безлюдна, ако не броим шумната и отблъскваща група германски туристи. Проявих умерен интерес към антропологичните експонати на първия етаж, но погледът ми беше привлечен най-вече от произведенията на изкуството, намерени при археологически разкопки.

— Какво е това? — попита Амрита, след като видя, че съм се надвесил над една от витринките.

До мъничката черна фигурка пишеше „Изображение на богинята Дурга като Кали, ок. 80 г. пр.н.е.“. Беше всичко друго, но не и страшна. Не открих и следа от примки, черепи и отсечени глави. Едната ръка държеше нещо като клонка, втората — преобърнатата чашка за яйца, третата — нещо като тризъбец, което приличаше по-скоро на швейцарско сгъваемо ножче, а последната ръка беше протегната и поднасяше с разтворена длан мъничък жълт сладкиш като поничка. Подобно на всички статуи на богини, които бях видял в музея, и тази беше с широк ханш, стегнати гърди и дълги уши. Лицето ѝ беше свъсено, многото ѝ зъби бяха остри, но така и не забелязах вампирски бивни или проточен език. Богинята беше увенчана с пламъци. Много по-страшна според мен беше статуята в една съседна витрина, която също беше с надпис „Дурга“. Това уж дружелюбно възлъщение на Парвати беше с десет ръце, всяка стиснала оръжие, по-зловещо, отколкото в предишната.

— Твоята приятелка Кали не изглежда чак толкова ужасна — отбеляза Амрита.

Дори Виктория се надвеси от раницата, за да разгледа витрината.

— Това нещо тук е отпреди две хилядолетия — обясних аз. — Може би междуременно Кали е станала по-зла и кръвожадна.

— Някои жени не остаряват красиво — съгласи се Амрита и тръгна към следващия експонат.

Виктория явно си хареса голям бронзов идол на Ганеша, игривия бог със слонска глава, покровител на благоденствието, и до края на престоя в музея си играхме да търсим още и още негови изображения.

Амрита искаше да посетим и мемориала „Виктория“, за да разгледаме предмети, запазили се от времето на британската колониална власт, но вече беше късно и се задоволихме само да минем оттам с таксито и да покажем на бебето внушителната бяла постройка, за която му обяснихме, че носи неговото име.

Влязохме в хотела в пороен дъжд, преоблякохме се набързо и когато отново слязохме долу, видяхме, че колата на Чатерджи ни чака и вече не вали.

За пръв път от доста дни бях с вратовръзка и докато колата се сливаше с уличното движение, седях притеснен, подръпвах възела и си мечтаех яката да е по-широка или вратът ми — по-тесен. Отзад бялата ми риза с къс ръкав вече беше мокра и аз най-неочаквано забелязах колко износени и неподдържани изглеждат верните ми мокасини. Накратко, чувствах се намачкан, размъкнат и плувнал в пот. Погледнах крадешком Амрита. Както винаги, тя изглеждала страхотно и беше съвсем спокойна. Беше в бялата памучна рокля, която си беше купила в Лондон, беше си сложила и гердана от лапис лазули, който ѝ подарих, преди да се оженим. Косата ѝ би трябвало да виси на безжизнени кичури, но тя както винаги бе лъскава и падаше буйно върху раменете ѝ.

Пътувахме с колата близо час, което ми напомни, че като площ Калкута е по-голяма от Ню Йорк. Уличното движение беше точно толкова безредно и налудничаво, както обикновено, но мълчаливият шофьор на Чатерджи намираще в суетнята най-бързия път. Притесненията ми не се разсеяха особено при вида на големите бели табели, които бяха наслагани на доста от кръстовищата с хаотично въртящи се превозни средства и на които пишеше на бенгалски, хинди и английски: „ПОВИШЕНА БДИТЕЛНОСТ! ЗА ЕДНА ГОДИНА НА ТОВА МЯСТО СА ЗАГИНАЛИ... ДУШИ!“ Квадратчетата бяха запълнени с подвижни цифри, които се вадеха и се сменяха както едно

време по бейзболните игрища. Най-голямото число, което видяхме по време на пътуването, беше 28. Запитах се някак между другото дали това са жертвите по цялото шосе или само в този участък от няколко квадратни метра.

От време на време подкарвахме с шеметна скорост по магистрали, от двете страни на които имаше огромни chawls — невероятни бордеи с ламаринени покриви, стени от зебло и кални улици, които се бяха разпрострели на километри и винаги завършваха със сивите монолитни сгради на заводите, бълващи към дъждовните облаци огън и непречистени сажди. Дадох си сметка, че такива широкообхватни философски представи като екологията и опазването на околната среда са лукс, достъпен единствено на нашите развити индустриални държави. Въздухът в Калкута, в който вече се стелеше възсладката миризма на нечистотии, на запалени кравешки изпражнения, на милиони тонове боклуци и безбройните вечно горящи огньовете, ставаше съвсем негоден за дишане от неотработените газове на автомобилите и промишлените отпадъци.

Самите заводи представляваха огромни постройки от изронени тухли, ръждясала стомана, плъзнали навсякъде бурени и счупени прозорци — картини от някакво мрачно бъдеще, когато индустриалната епоха ще си е отишла както динозаврите, но ще е оставила след себе си своите прогнили скелети, пръснати навсякъде из пейзажа. Да, дим се виеше и над най-порутените развалини, а от черната паст и на най-тъмните сгради излизаха и пак влизаха опърпани човеци. Почти не можех да си представя да живея в някои от тези колиби без под и да работя в някоя от тези мрачни фабрики.

Амрита явно си мислеше същото, защото пътувахме в мълчание и наблюдавахме панорамата на човешката безнадеждност, разкрила се зад прозорците на автомобила.

После само за няколко минути минахме по мост над цяла плетеница от железопътни релси, след това и през преходен квартал с малки магазинчета и внезапно се озовахме в стар, добре уреден район с улици с три платна и големи къщи, охранявани от зидове и железни порти. Мъждивото слънце проблясваше по безбройните парчета натрошено стъкло, с които оградите бяха поръсени отгоре. Върху една висока стена видяхме разчистено от стъклата пространство с широчина около метър, но по мазилката с цвят на кал личаха черни

отпечатъци от обувки. По дългите алеи пред къщите се виждаха лъснати до блясък автомобили. По портите с шипове от ковано желязо в горния край имаше табелки, на които най-малко на три езика пишеше: „Внимание, зло куче“.

Не се искаше кой знае каква прозорливост, за да се досети човек, че тук навремето са живели англичани, отделили се от шумотевицата на града и на туземците така, както умее само британската управляваща класа. Дори тук се забелязваше упадък: често мръсни стени, непокрити покриви и прозорци със сковани надве-натри върху тях дъски, — но този упадък бе овладян за разлика от необузданата ентропия, която сякаш властваше в другите квартали на Калкута, а усещането за занемареност бе донякъде притъпено от ярките цветя и другите очевидни опити за градинарство, мяркащи се понякога зад високите входни порти.

Спряхме пред една от тези порти. Шофьорът слезе припряно от колата и с ключ, окачен на верижка върху колана му, отключи катинара. Покрай кръглата; алея растяха окичени с цвят високи храсти и дървета с надвиснали клони.

Бяхме посрещнати от Майкъл Ленард Чатерджи.

— О, господин и госпожо Лучак! Добре дошли!

Заедно с него пред вратата стоеше и жена му, а до нея имаше невръстно дете, което в началото реших, че им е син, но после се досетих, че сигурно им е внук. Госпожа Чатерджи беше прехвърлила шейсетте и аз отсъдих, че съм сгрешил в преценката за възрастта на съпруга ѝ и той явно е по-възрастен, отколкото съм мислел. Беше от онези постоянно оплешивяващи мъже с гладко лице, които, след като навършат петдесет, си изглеждат все на толкова, докато не наближат седемдесетте.

Поговорихме малко на предното стълбище. Както би могло да се очаква, домакините обявиха Виктория за много сладка, ние пък се възхитихме от внука им. После ни разведоха набързо из къщата и ни поканиха във вътрешния двор с изглед към една от пресечките.

Къщата ми се стори интересна. За пръв път имах възможност да видя как живее индийско семейство от висшата класа. Онова, което веднага ми направи впечатления, бе резкият контраст: големи строги стаи с високи тавани и с боя, която се лющи по напуканите стени, красив, но издраскан орехов шкаф, на който беше сложена

препарирана мангуста с проскубана козина, скъп кашмирски килим ръчна изработка, постлан върху напукан линолеум, просторна, навремето съвременна кухня, която сега беше пълна с прашни бутилки, стари щайги, очукани метални тенджери, точно в средата имаше камина на въглища. Някога белият таван беше опушен.

— Навън ще бъде по-приятно — каза Чатерджи и отвори вратата пред Амрита.

Плочникът още беше влажен от последния пороеен дъжд, но тапицираните столове бяха сухи, а по масата имаше чаши за чай. Дъщерята на Чатерджи, едра млада жена с красиви очи, поседя малко с нас и няколко минути поговори с Амрита на хинди, после взе сина си и ни остави. Чатерджи явно бе изумен от езиковите способности на Амрита и я попита нещо на френски. Тя му отговори с лекота и двамата се засмяха. Домакинът превключи на тамилски, както разбрах по-късно, Амрита пак му отговори. Двамата започнаха да си разменят любезности на руски. Аз отпих от чая и се усмихнах на госпожа Чатерджи. Тя също ми се усмихна и ми предложи сандвич с краставица. Продължихме да се усмихваме още няколко минути, по време на триезичния оживен разговор между господин Чатерджи и Амрита, после Виктория започна да нервничи. Амрита я взе, а Чатерджи се извърна към мен.

— Искате ли още чай, господин Лучак?

— Не, благодаря, достатъчно.

— Може би нещо по-силно?

— Ами...

Чатерджи щракна с пръсти и веднага се появи прислужник. След няколко секунди той се върна при нас с поднос, върху който имаше няколко шишета и чаши.

— Пиете ли скоч, господин Лучак?

„Папата католик ли е?“, помислих аз.

— Да.

Амрита ме беше предупредила, че скочът в Индия не става за пиене, но след една глътка разбрах, че в шишето на Чатерджи има първокачествено уиски, почти сигурно дванайсетгодишно, почти сигурно вносно.

— Отлично е.

— „Гленливит“ обясни Чатерджи. — Без примеси. Струва ми се по-истинско, отколкото уискито с примеси.

Няколко минути обсъждахме поезията и поетите. Опитах се да насоча разговора към М. Дас, но домакинят не искаше да обсъждаме безследно изчезналия поет и само спомена, че Гупта е уредил утре да получи ръкописа. Заговорихме колко трудно е и в Индия, и в Щатите един сериозен писател да живее от книгите си. Останах с впечатлението, че Чатерджи е наследил парите си и че има и други интереси, вложения и доходи.

Разговорът неизбежно се насочи към политиката. Чатерджи се впусна да разказва с удоволствие какво облекчение е изпитала страната, след като на предишните избори Индира Ганди е била отстранена от власт. Проявявах голям интерес към възстановената демокрация в Индия и се надявах да включа темата в статията си за Дас.

— Тя, господин Лучак, беше тиранка. Така нареченото извънредно положение бе хитър ход, който да прикрие грозното лице на нейното потисничество.

— Как мислите, дали Индира Ганди ще се завърне в политиката?

— Изключено! Изключено, господин Лучак!

— А аз смятах, че Индира Ганди и досега има много поддръжници и че партията Индийски национален конгрес пак може да спечели мнозинство, ако сегашната коалиция се разпадне.

— Не, не — махна пренебрежително с ръка Чатерджи. — Вие не разбирате. Госпожа Ганди и синът ѝ са бита карта. До една година ще бъдат в затвора. Помнете ми думата. Вече има разследване срещу сина ѝ за различни скандали и жестокости, а когато истината излезе на бял свят, той пак ще извади късмет, ако не го осъдят на смърт.

Кимнах.

— Четох, че с крайните си мерки за ограничаване на раждаемостта е отблъснал мнозина.

— Той е свиня — отсече без всякакви емоции Чатерджи. — Нагъл невеж диктатор и свиня. Програмите му не бяха нищо повече от опит за геноцид. Беше взел на мушка бедните и необразованите, макар че самият той си е неграмотен. Дори майка му се беше уплашила какво чудовище е. Ако днес случайно се озове сред тълпа, хората ще го

разкъсат с голи ръце. И аз бих се включил с удоволствие. Още чай, госпожо Лучак?

По тихата пресечка зад оградата от ковано желязо мина кола. По широките листа на фикуса над нас изтрополиха няколко капки дъжд.

— Вашите впечатления от Калкута, господин Лучак?

Внезапният въпрос на Чатерджи ме завари неподготвен. Отпих от уискито, изчаках топлината му да плъзне по жилите ми и чак тогава отговорих:

— Калкута е прекрасна, господин Чатерджи. Много сложен град, трудно е човек да си състави мнение само за два дни. Жалко, че не разполагаме с повече време, за да го опознаем.

— Голям дипломат сте, господин Лучак. Всъщност искате да кажете, че Калкута е отблъскваща. Вече е засегнала чувствата ви, нали?

— Не точно отблъскваща — поправих го аз. — Но бедността наистина ме потиска.

— О, да, бедността — повтори Чатерджи и се усмихна, сякаш думата съдържаеше дълбок ироничен смисъл. — Тук наистина има голяма бедност. Много нищета — според западните представи. Това сигурно наскърбява американския ум, защото американците многократно са насочвали огромната си воля към премахване на бедността. Как го е казал бившият ви президент Джонсън... да обявим война на бедността, нали? Човек би си помислил, че той ще се задоволи с войната във Виетнам.

— Войната срещу бедността е поредната, която сме загубили — казах аз. — В Щатите и досега си има бедност.

Оставих празната чаша и до мен изникна прислужник, който ми наля още уиски.

— Да, да, но сега говорим за Калкута. Един от добрите ни поети я е описал като „полусмачкана хлебарка“. Друг наш писател я сравнява с възрастна издъхваща куртизанка, заобиколена от бутилки кислород и прогнили обелки от портокал. Съгласен ли сте, господин Лучак?

— Според мен това са доста силни метафори, господин Чатерджи.

— Мъжът ви винаги ли е толкова предпазлив, госпожо Лучак? — попита домакинът и ни се усмихна над чашата. — Не, не, не се притеснявайте, че ще се обидя. Свикнал съм с американците и с

начина, по който гледат на нашия град. Те реагират по два начина: или смятат Калкута за „екзотична“ и насочват вниманието си единствено към туристическите наслади, или веднага изпадат в ужас, отдръпват се и се опитват да забравят какво са видели и не са разбрали. Да, да, американската душа е точно толкова предсказуема, колкото и стерилната и уязвима храносмилателна система на американците, озовали се в Индия.

Погледнах госпожа Чатерджи, но тя дундуркаше Виктория върху коленете си и явно не чуваше какво говори мъжът ѝ. В същия миг Амрита ме стрелна с очи и аз го изтълкувах като предупреждение. Усмихнах се, за да ѝ покажа, че няма да се впускам в излишни спорове.

— Вероятно сте прав — рекох аз. — Но не бих дръзнал да твърдя, че разбирам „американската“ и „индийската душа“, ако изобщо съществува такова нещо. Първите впечатления винаги са повърхностни. Не мога да го отрека. Отдавна се възхищавам на индийската култура, още преди да се запозная с Амрита, а тя определено споделя с мен част от красотата ѝ. Но си признавам, Калкута е доста стряскаща. В проблемите на града има нещо уникално... уникално и притеснително. Може би е заради мащабите. Приятели са ми казвали, че колкото и да е красив, град Мексико е изправен пред същите проблеми.

Чатерджи кимна, усмихна се и остави чашата. Допря върховете на пръстите си на нещо като колибка и ме погледна така, както учител гледа ученик, за да прецени дали си струва да си пилее времето за него.

— Често ли пътувате, господин Лучак?

— Не. Преди няколко години обиколих Европа. Прекарах известно време в Танжер.

— А в Азия не сте идвали, така ли?

— Не, не съм.

Чатерджи отпусна ръце, сякаш мисълта му е била потвърдена по красноречив начин. Но урокът още не беше приключил. Домакинът щракна с пръсти, изстреля някаква заповед и след миг прислужникът донесе тънка синя книжка. Не успях да разчета заглавието.

— Кажете ми, господин Лучак, дали това според вас е справедливо и смислено описание на Калкута — подкани Чатерджи и зачете:

Струпани нагъсто къщи, толкова стари, че сякаш щяха да се срутят всеки момент, и сред тях се вият и лъкатушат тесни криви улички. Тук човек не може да се усамоти и ако се престаши да дойде в този квартал, вижда, че улиците, наричани така само от любезност, гъмжат от безделници, вижда и през мътните от прахта прозорци стаи, толкова пълни, че няма къде игла да падне... смрадливите канавки... боклуците, задръстили тъмните пресечки... стените с полепнали по тях сиви сажди, вратите, увиснали на пантите... и вездесъщите деца, които се облекчават където им падне.

Той спря да чете, затвори книгата и вдигна вежди в любезен въпрос.

Нямах нищо против и занаят да се държа като пълен наивник, ако това забавляваше домакина ни.

— Има някои уместни неща — заявих му аз.

— Да. — Чатерджи се усмихна и вдигна книгата. — Това, господин Лучак, е описание на Лондон през петдесетте години на XIX век, направено от човек, живял по онова време. Не бива да забравяме, че Индия едва сега навлиза във времето на промишления преврат. Хаосът и суматоката, които ви стряскат толкова много... — не, не, не отричайте, господин Лучак, — те са негова неизбежна рожба. Имате късмет, господин Лучак, че този период вече е отминал за вашата култура.

Кимнах и не се поддадох на желанието да му кажа, че описанието, което бе прочел, бе твърде уместно и за квартала в Южен Чикаго, където съм израсъл. Но още си мислех, че си струва да опитам още веднъж да изясня чувствата си.

— Това си е самата истина, господин Чатерджи. Съгласен съм с вас. Днес, докато пътувахме насам, си мислех нещо подобно и вие го изразихте много добре. Но съм длъжен да отбележа, че за краткия ни престой тук долових в Калкута нещо... нещо различно. И аз не знам какво. Странно усещане за... вероятно за насилие. Усещане за насилие, което дреме под повърхността.

— Или може би за безумие? — попита безизразно Чатерджи.

Аз си замълчах.

— Мнозина наблюдатели, които твърдят, че познават града ни, господин Лучак, открояват това усещане за вездесъщо насилие. Виждате ли тази улица? Да, тази там.

Аз погледнах накъде сочи. По иначе безлюдната пресечка бавно се движеше волска каруца. Ако не броим нея и фикусовите дървета с пъстри дънери, човек можеше да си помисли, че е в стар занемарен квартал на американски град.

— Да — потвърдих аз. — Виждам я.

— Преди няколко години — продължи домакинът — седях тук и докато закусвах, станах свидетел на убийството на цяло семейство. Не, те не бяха убити. Те бяха заклани, господин Лучак, заклани. Там. Направо пред очите ми. Където сега минава каруцата.

— Какво се е случило?

— Беше по време на размириците между индуисти и мюсюлмани. Имаше едно бедно семейство мюсюлмани, което живееше у тукашен лекар. Бяхме свикнали с присъствието им. Мъжът беше дърводелец и баща ми го е викал много пъти да свърши едно или друго. Децата им си играеха с по-малкия ми брат. После, през 1947 година, точно в разгара на размириците, семейството реши да се изсели в Източен Пакистан. Видях ги как се задават по улицата — бяха петима с най-малкото дете, още пеленаче в ръцете на майка си. Бяха в теглена от кон каруца. Закусвах, когато чух врявата. На пътя им се изпречи тълпа. Мюсюлманинът започна да се разправя е хората. Допусна грешката да удари с камшика водача на тълпата. Онези се разяриха. Седях точно на вашето място, господин Лучак. Виждах много добре всичко. Хората размахаха сопи, започнаха да хвърлят павеа, впуснаха се в ръкопашен бой. Няма да се учудя, ако са използвали и зъбите си. Когато всичко приключи, мюсюлманинът и семейството му приличаха на кървави вързопи, метнати на улицата. Дори конят им беше мъртъв.

— Господи — простенах аз. А после в тишината: — Значи казвате, господин Чатерджи, че сте съгласен с онези, които твърдят, че в града ви се долавя безумие.

— Точно обратното, господин Лучак. Споменавам този случай, защото хората в тълпата ми бяха... и още са... ми съседни: учителят господин Голвалкар, хлебарят господин Ширшик, възрастният

господин Мухкерджий, който работи в пощенския клон при хотела ви. Бяха най-обикновени хора, господин Лучак, които до този тъжен случай живееха съвсем благоразумно и които след това се върнаха към благоразумния си живот. Споменавам това, защото то показва колко глупав е всеки, възприемащ Калкута като гнездо на бенгалското безумие. За всеки град може да се каже, че под повърхността му тлее безумие. Видяхте ли днешния брой на вестника, който излиза на английски?

— Вестника ли? Не.

Чатерджи разгъна вестника, оставен до захарницата. Подаде ми го.

Под уводната статия пишеше „Ню Йорк“. Предната вечер там имало проблеми с електрозахранването, най-сериозните от 1965 година насам. Почти веднага в гетата и най-бедните квартали започнали грабежи. Хиляди се включили в наглед безразсъдния вандализъм и кражби. Хората се трупали да насърчават крадците: цели семейства разбивали витрините и отнасяли кой телевизори, кой дрехи, всичко, което можело да се вдигне. Били задържани стотици, но от Кметството и полицията признавали, че са били безсилни, толкова масови били кражбите.

Във вестника бяха препечатани и уводни статии от американски издания. Според либералите това било нова вълна в обществените протести, надигнала се заради дискриминацията, бедността и глада. Консервативно настроените журналисти изтъкваха, че който е гладен, едва ли ще тръгне да краде стереоуредби, и призоваваха за по-крути мерки. Всички по-разумни уводни статии звучаха кухо в светлината на този с нищо непредизвикан произвол. Човек оставаше с впечатлението, че големите градове по света са защитени от пълната варварщина само с тънка стена от електрически ток.

Подадох вестника на Амрита.

— Какъв ужас, господин Чатерджи. Напълно прав сте. Със сигурност не съм искал да останете с впечатлението, че подхождам фарисейски към проблемите на Калкута.

Чатерджи се усмихна и пак допря върховете на пръстите си. Стъклата на очилата му отразяваха сивото сияние и тъмната сянка на главата ми. Той кимна леко.

— Стига да разбирате, че това е урбанистичен проблем, господин Лучак. Проблем, задълбочен от равнището на бедността тук и от преселниците, наводнили града ни. Калкута буквално е залята от необразовани чужденци. Проблемите ни са съвсем реални, но ги имаме не само ние.

Кимнах, без да казвам нищо.

— Не съм съгласна — обади се Амрита. Двамата с Чатерджи се обърнахме изненадани. Амрита остави вестника с рязко движение на китката.

— Изобщо не съм съгласна, господин Чатерджи — натърти тя. — Според мен това е проблем на културата, какъвто в много отношения се наблюдава само в Индия, да не кажа, само в Калкута.

— Така ли? — възкликна домакинът.

Както беше долепил пръстите на двете си ръце, започна да почуква с тях. Въпреки усмивката и самоувереността му личеше, че е учуден и подражен, задето му противоречи жена.

— В какъв смисъл, госпожо Лучак?

— Тъй като явно всички доказват хипотезите си с конкретни случки — каза тя тихо, — нека ви разкажа на какво станах свидетелка вчера.

— Слушаме ви — подкани Чатерджи и в усмивката му имаше едва загатната напрегната гримаса.

— Вчера закусвах в откритото кафене на „Оберой“ — подхвана Амрита. — На нашата маса бяхме само ние с Виктория, но в ресторанта имаше много хора. На съседната маса седяха няколко пилоти от „Еър Индия“. На няколко метра от нас една жена от кастата на недосегаемите подрязваше тревата с най-обикновена ножица...

— Много ви моля — прекъсна я Чатерджи, сега вече гримасата се виждаше съвсем ясно върху гладкото му лице. — Предпочитаме израза „човек от трудоустроената класа“.

Амрита се усмихна.

— Да, знам — каза тя. — Трудоустроената класа или хариджан, Божии любимци. Израсла съм с тези представи. Но със сигурност знаете, господин Чатерджи, че това са просто евфемизми. Та жената беше от „трудоустроената класа“, защото по рождение не се числи към никоя от кастите и ще си остане извън тях, докато е жива. Децата ѝ също като нея са обречени на черен труд. Тя е недосегаема.

Усмивката на нашия домакин беше застинала, но той пак не прекъсна Амрита.

— Та тази жена беше приклепнала и режеше тревата стрък по стрък, като се придвижваше по един доста труден според мен начин. Никой не ѝ обръщаше внимание. Тя беше невидима като бурените, които плевеше. През нощта от портика се беше откъснал електрически кабел. Беше паднал върху моравата във вътрешния двор на хотела, но никой не се беше сетил да го поправи или да спре тока. Келнерите се накланяха и минаваха под него, ако трябваше да отидат до басейна. Жената стигна до кабела и се опита да го отмести. Той не беше изключен от мрежата. Щом го допря, жената беше отхвърлена с все сила назад, но не успя да се пусне от жицата. Сигурно я е заболяло ужасно, но тя изпищя само веднъж. Буквално се гърчеше на земята, направо пред очите ни по нея течеше ток. Казвам „пред очите ни“, господин Чатерджи. Сервитьорите стояха отстрани и я наблюдаваха със скръстени ръце. Работниците по скелето само я погледнаха безизразно. Един от пилотите, който седеше недалеч от мен, пушна някаква шега и продължи да си пие кафето. Аз, господин Чатерджи, не съм от хората, които реагират бързо. Откакто се помня, предпочитам някой друг да върши вместо мен и най-простите неща. Навремето молех сестрите си те да ни купят билети за влака. Дори днес, когато си поръчахме с Боби пица, настоях той да се обади по телефона. Но когато мина половин минута и стана ясно, Че мъжете във вътрешния двор на хотела — а те бяха най-малко десетина, — няма да направят нищо, за да спасят жената и електрическият ток ще я умъртви, аз реших да предприема нещо. Не се искаше много мислене или смелост. Далеч от вратата имаше метла. С дървената дръжка магнах кабела от ръката на жената.

Погледнах стъписан Амрита. Изобщо не ми беше споменала. Чатерджи кимаше объркан, но аз пръв си възвърнах дар словото.

— Жената пострада ли?

— Очевидно не — отговори Амрита. — Някой спомена дали да не я откарат в болница, но след петнайсет минути тя отново подрязваше тревата.

— Да, да — каза Чатерджи. — Това е доста интересно, но не бива да се вади от контекста...

— Вторият случай се разигра само час — час и нещо след първия — продължи спокойно Амрита. — Тръгнахме с една приятелка да купуваме плат за сари недалеч от кино „Елит“. Имаше страхотно задръстване. Насред улицата беше застанала стара крава. Хората крещяха и натискаха клаксоните, но никой не се и опита да я отпъди. Изведнъж кравата започна да пикае на мощна струя. Недалеч от нас на тротоара стоеше момиче — много красиво, на около петнайсет години, в снежнобяла блуза и с червено шалче около врата. Та момичето тутакси се завтече към улицата, подложи длан под струята урина и си наплиска челото.

Листата изшумолиха в тишината. Чатерджи стрелна с поглед жена си и пак се извърна към Амрита. Върховете на пръстите му се опираха беззвучно един в друг.

— Това ли е втората случка? — попита той.

— Да.

— Въпреки че сте напуснали родината си Индия още като дете, госпожо Лучак, със сигурност помните с каква почит се отнасяме ние към кравите като олицетворение на нашата вяра.

— Да, помня.

— И със сигурност знаете, че не всички в Индия изпитват... ужаса на западняците от класовите различия.

— Да, знам.

— Смята се, че урината, особено човешката, притежава силни духовни и лечебни свойства, знаете ли? Знаете ли и че сегашният ни министър-председател господин Мораджи Десай пие всяка сутрин по малко от собствената си урина?

— Да, знам.

— В такъв случай, госпожо Лучак, да ви призная, не виждам какво толкова разкриват вашите случки освен културен шок и отвращение към някогашните ви културни традиции.

Амрита поклати глава.

— Не е само културен шок, господин Чатерджи. Аз съм математичка и съм склонна да разглеждам различните култури по-скоро отвлечено, като сходни множества с някои общи елементи. Или, ако предпочитате, като поредица човешки експерименти за това как да живеем, как да мислим и да се отнасяме един към друг. Сигурно заради произхода ми, сигурно защото като дете съм пътувала много, се

отнасям до известна степен обективно към различните култури, които съм посещавала и сред които съм живяла.

— И?

— И смятам, господин Чатерджи, че някои елементи в културните нагласи на Индия липсват в повечето други култури — а дори те да са ги притежавали, са предпочели да се откажат от тях. Тук, в родината си, откривам някакъв изначално заложен расизъм, какъвто едва ли има другаде. Тук откривам, че философията на ненасилието, в духа на която съм възпитана — и с която се чувствам най-добре, — и досега е подкопавана от преднамерени и груби проявления на диващината, и то не от друг, а именно от нейните поборници. А това, че вашият министър-председател пие всеки ден по няколко чаши от урината си, господин Чатерджи, не ме убеждава да го правя и аз. Не убеждава и останалия свят. Баща ми често ми напомняше, че докато Махатма Ганди е обикалял от село на село, първото, което е проповядвал, е било не братството между хората, не как да се извоюва независимост от англичаните, не ненасилие, а основите — именно основите на човешката хигиена. Не, господин Чатерджи, сега ви говоря като индийка и ви заявявам, че според мен не всички трудности в Калкута се свеждат до урбанистичните проблеми, каквито има навсякъде.

Чатерджи я изгледа над пръстите си. Притеснена, жена му се намести на стола. Виктория погледна майка си, но не издаде и звук. Не знам какво щяхме да си кажем оттук нататък, ако точно тогава първите големи капки дъжд не забарабаниха около нас като влажни топовни изстрели.

— Мисля, че вътре ще ни бъде по-приятно — каза госпожа Чатерджи, а бурята се разрази с пълна сила.

Докато се прибирахме в хотела, присъствието на шофьора на Чатерджи ни спираше да обсъждаме случилото се, ние обаче все пак общувахме със сложни кодове, познати само на женените двойки.

— Трябвало е да отидеш на работа в ООН.

— Аз съм работила там — напомни Амрита. Забрави ли, едно лято като преводач. Две години преди да се запознаем.

— Хм, и колко войни избухнаха?

— Нито една. Предоставих това на професионалните дипломати.

— Не си ми казала, че по време на закуска си видяла как онази жена е била ударена от ток и за малко да умре.

— Не си ме питал.

Има моменти, когато дори един съпруг знае, че трябва да замълчи. Гледахме през мърдащата пелена на дъжда бордеите отстрани на пътя. Някои от хората там дори не се опитваха да се скрият от дъжда и клечаха безжизнено в калта, свели глави под пороя.

— Видя ли децата? — попита тихо Амрита.

Не ги бях забелязал, но сега им обърнах внимание, Имаше момиченца на по седем-осем години, които държаха деца. За да се предпазят от дъжда, бяха застанали под навеси, надлези и протекли платнища. Дрипавите им рокли бяха боядисани в ярки цветове, но дори огненочервеното и морскосиньото не можеха да прикрият мръсотията и вехторията. По тънките си като вейки китки и глезени момичетата носеха гривни от масивно злато. Бъдещата си зестра.

— Има много деца — отбелязах аз.

— И в същото време почти няма деца — почти прошепна Амрита.

Бързо осъзнах, че е права. За повечето деца, които виждахме, детството вече беше отминало. Чакаше ги бъдеще, в което им предстояха грижи за по-малките братя и сестри, тежък труд, ранен брак, грижи за собствените им деца. Сред по-малките деца, които виждахме да тичат голи в калта, само единици щяха да оцелеят през следващите няколко години. А онези, които все пак доживееха до нашата възраст, щяха да посрещнат новия век в нация, която е надхвърлила един милиард души и която е изправена пред глад и обществен хаос.

— Боби — каза Амрита. — Знам, че в американските начални училища не се преподава сериозно математика, но в гимназията сте учили Евклидова геометрия, нали?

— Да, тя, моето момиче, се учи дори в прогимназията.

— Тогава знаеш, че има и неевклидова геометрия.

— Чувал съм за нея какви ли не ужасии.

— Сериозно ти говоря, Боби. Опитвам се да разбера нещо тук.

— Я да чуем.

— Ами замислих се за това, след като споменах на Чатерджи множествата и експериментите.

— Аха.

— Щом индийската култура е експеримент, западняшките ми предубеждения ми подсказват, че той се е провалил. Най-малкото като способност да се приспособява и да защитава хората.

— Безспорно.

— Но ако тя е просто друго множество, моята метафора предполага много по-страшна възможност.

— Каква?

— Ако възприемаме нещата като множества, убедена съм, че моите две културни множества са напълно несъвместими. А самата аз съм рожба на тези две култури. Излиза, че съм елемент, общ за две множества, които нямат помежду си общи елементи.

— Изтокът си е Изток, Западът — Запад и те никога не ще се срещнат.

— Разбираш какъв ми е проблемът, нали, Боби?

— Може би един психолог, специалист по брачните проблеми, би могъл да...

— Млъквай, де. Покрай тази метафора ми хрумна едно по-стряскащо сравнение. Ами ако различията, които ни плашат в Калкута, са породени от култура, която е не друго множество, а съвсем различна геометрия?

— А каква е разликата?

— Мислех, че познаваш Евклид.

— Запознавали са ни, но така и не успяхме да се сближим.

Амрита въздъхна и се взря в промишления кошмар, сред който пътувахме. Хрумна ми, че това тук е индустриалната пустош от „Гетсби“ на Фицджералд, повдигната на десета степен. Хрумна ми още, че и моите литературни сравнения вече са заразени от математическите метафори на Амрита.

Видях мъж, клекнал да се облекчи край пътя. Той вдигна ризата над главата си и приготви пиринчено канче с вода така, че да го достига с пръстите на лявата ръка.

— Теориите за множествата и за числата се застъпват — продължи Амрита. От напрежението в гласа ѝ изведнъж осъзнах, че тя говори съвсем сериозно. — А геометриите не се застъпват. Те се основават на различни теореми, признават различни аксиоми и пораждаат различни истини.

— Различни истини ли? — повторих аз. — Нима е възможно да има различни истини?

— Сигурно не е възможно — рече Амрита. — Истината сигурно е една. И само една от геометриите е истинска. Но въпросът е: какво става с мен... с всички нас... ако сме избрали погрешната истина?

Когато влязохме в хотела, ни чакаха от полицията.

— Един господин иска да ви види — обясни заместник-управителят, докато ми подаваше ключа от стаята.

Погледнах към фойето — смятах, че ще видя Кришна, но мъжът, който стана от лилавото канапе, беше висок, с тюрбан и брада, очевидно сикх.

— Господин Люч-щак?

— Лу-чак. Да, аз съм.

— Казвам се Сингх, следовател от Полицейското управление на Калкута.

Той ми показа значка и излиняла снимка в пожълтяла пластмасова карта.

— Следовател ли?

Не му протегнах ръка.

— Господин Лучак, бих искал да поговорим за един случай, който управлението разследва.

„Кришна ме е забъркал в някаква история.“

— Какъв случай, господин следовател?

— Изчезването на М. Дас.

— А, това ли! — възкликнах аз и подадох на Амрита ключа от стаята. Нямах намерение да каня горе следователя. — С жена ми искате ли да говорите, господин следовател? Малката трябва да се нахрани.

— Не. Ще ни отнеме само минута, господин Лучак. Извинявайте, че ви развалям следобеда.

Амрита понесе Виктория към асансьора, а аз се огледах. Заместник-директорът и няколко пикола ни наблюдаваха любопитно.

— Дали да не отидем в Стаята за гости, господин следовател?

Това беше индийският евфемизъм за бара.

— Чудесно.

В бара беше по-сумрачно, но аз успях да разгледам високия сикх, докато си поръчвах джин с тоник, а той — само тоник. В гласа му се долавяше ехото на годините, прекарани в Англия, но не провлаченото произношение на Оксфорд, а отсечената точност на Сандхърст^[3] или някоя от другите академии. Мъжът беше облечен в добре скроен бежов костюм, който много приличаше на униформа. Тюрбанът беше виненочервен.

Външният му вид потвърди малкото неща, които знаех за сикхите. Малцинствена религиозна общност, те вероятно съставляваха най-войнствената и съзидателна част от индийското общество. Бяха техничари по душа и макар че повечето живееха в Пенджаб, се срещаха почти навсякъде из страната — караха например таксита или управляваха сложна апаратура. Бащата на Амрита ми беше споменавал, че деветдесет на сто от неговите водачи на булдозери са били сикхи. Пак сикхите преобладаваха в горните ешелони на въоръжените сили и полицията. Според разказите на Амрита само сикхите успели да се възползват от Зелената революция и съвременната селскостопанска техника, които приложили в огромните си кооперативи в Северна Индия.

Пак сикхите носели отговорност за много от кланетата на цивилни мюсюлмани по време на размириците между двете религиозни общности.

— Наздраве — каза следователят сикх и отпи от тоника.

В масивния му ръчен часовник изтрака метална гривна. Тя олицетворяваше вярата му, точно както брадата и малкият обреден кинжал, който той вероятно носеше. В четвъртък един мъж от охраната на летището в Бомбай беше попитал сикха пред нас на опашката дали носи друго оръжие освен сабята. Всички бяхме претърсени, а сикхът само изсумтя, че не носи оръжие, и беше пуснат да мине.

— С какво мога да бъда полезен, господин следовател?

— Можете да ни съобщите дали знаете къде се намира поетът М. Дас.

— Дас е изчезнал преди много време, господине. Изненадан съм, че още се интересувате.

— Случаят му се разследва и досега, уважаеми господине. През 1969 година следователите са стигнали до извода, че той вероятно е

станал жертва на престъпление. Във вашата държава делата за убийства имат ли давност?

— Не, според мен няма — отговорих аз. — Но в Щатите трябва да се открие труп, за да се обяви, че става дума за убийство.

— Точно така. Затова ще ви бъдем признателни за всичко, което можете да ни съобщите. М. Дас е оставил мнозина влиятелни приятели, господин Лучак. Днес, осем години след изчезването на поета, доста от тях са се издигнали и се радват на още по-голямо уважение. Всички ще изпитаме облекчение, ако случаят бъде приключен.

— Добре — казах аз и му обясних какво ми е възложено от „Харпърс“ и каква е уговорката със Съюза на бенгалските писатели.

Подвоумих се дали да му разказвам за Кришна и Муктанандаджи, после реших, че такива небивалици само ще създадат на полицаите излишни усложнения.

— Значи нямате друго потвърждение, че М. Дас е жив, освен поемата, която ще получите или няма да получите чрез Съюза на писателите? — попита Сингх.

— Това и писмото, което Майкъл Ленард Чатерджи прочете на заседанието на Изпълнителния съвет — казах аз.

Сингх кимна, сякаш знаеше много добре за писмото. Попита:

— И смятате утре да вземете ръкописа, така ли?

— Да.

— Къде ще стане това?

— Не знам. Още не са ми казали.

— По кое време.

— И това не са ми съобщили.

— Ще се срещнете ли с Дас?

— Не. Поне аз не мисля, че ще се срещнем. Не, сигурен съм, че няма да го видя.

— Защо?

— Ами защото всичките ми молби да се срещна с великия творец и да се убедя, че е жив, се натъкнаха на каменна стена.

— На каменна стена ли?

— На отрицателен отговор. На категоричен отказ.

— О! А не смятате ли да се видите с него след това?

— Не. А ми се искаше. Щеше да бъде хубаво към статията ми да има и интервю. Но да ви призная, господин следовател, ще се радвам да го взема този проклет ръкопис, утре сутринта да си тръгна заедно с жена ми и с детето от Калкута и да предоставя на литераторите да преценят дали поемата е писана от М. Дас.

Сингх кимна, сякаш смяташе подхода ми за доста разумен. После си записа набързо нещо в малък бележник на спирала и си допи тоника.

— Благодаря ви, господин Лучак. Помогнахте ми много. Още веднъж извинете, че ви наруших съботната вечер.

— Не се притеснявайте.

— А, да — допълни той, — и още нещо.

— Да?

— Утре, когато отидете да вземете ръкописа, за който се твърди, че е на Дас, нали нямате нищо против полицаи от Градското управление да ви следват незабележимо? Това може да помогне на разследването.

— Да ме следят ли? — повторих аз.

Допих джина с тоник. Ако възразях, можех да си навлека главоболия, а и полицаите сигурно пак щяха да ни следят. Освен това, ако знаех, че някъде наблизко има полицаи, това сигурно щеше да поразсее тревогата, която ме бе обзела за срещата.

— По-добре не казвайте на колегите си — допълни Сингх.

Аз кимнах. Беше ми все тая дали Чатерджи, Гупта и целият Съюз на писателите ще си имат неприятности.

— Добре — казах аз. — Нямам нищо против. Щом ще помогне на разследването. Лично аз нямам представа дали Дас наистина е жив. С удоволствие ще ви съдействам.

— Прекрасно. — Следователят Сингх се изправи и най-после двамата се ръкувахме. — Приятно пътуване, господин Лучак. И творчески успехи.

— Благодаря ви, господин следовател.

Цяла вечер не спря да вали. Дори и с Амрита да смятахме да прекараме съботната вечер навън в града, беше достатъчно да дръпнем завесите и да надзърнем през прозореца, за да се откажем от такива мисли при вида на калта, пороя и загнездилата се навсякъде беднотия. Тропическият здрач се свеждаше до кратък преход между сивия

дъждовен ден и черната дъждовна нощ. В другия край на наводнения площад мъждукаха няколко фенера.

Виктория беше уморена и нервна, затова я сложихме рано в гнездото ѝ върху леглото. После се обадохме в румсървиса и чакахме цял час вечерята. Накрая тя все пак се появи, но се свеждаше главно до урок никога да не поръчвам в индуистка държава сандвичи с печено. Примолих се на Амрита Да ми даде малко от вкусната си китайска храна.

В девет часа, докато тя си взимаше душ преди лягане, на вратата се почука. Едно момче носеше плата от магазина за сарита. Беше мокро до кости, но платът беше добре опакован в голям найлонов плик. Дадох му бакшиш от десет рупии, момчето обаче настоя да съм ги сменял с две банкноти от по пет рупии. Банкнотата от десет рупии беше леко скъсана и в Индия явно не приемаха пари, ако са повредени. Тази размяна ми развали настроението, после пък Амрита излезе в копринения халат от банята, надзърна само веднъж в плика и оповести, че това не е нейният плат. В магазина бяха разменили нейната поръчка с поръчката на Камахия. Цели дващест минути търсихме в указателя телефона на младата жена, но „Бхарати“ се срещаше точно толкова често, колкото името „Джоунс“ в телефонния указател на Ню Йорк, а и Амрита подозираше, че семейството на Камахия вероятно няма телефон.

— Чудо голямо! — казах аз.

— Лесно ти е на теб. Не си обикалял цял час, докато намериш плата, който ти трябва.

— Камахия сигурно ще ти донесе твоя.

— Дано го направи утре, щом ще пътуваме рано в понеделник сутринта.

Легнахме си рано. Виктория се събуди веднъж, разплакана от нещо в невръстния си сън и понеже размахваше ръце и крака, я гушнах и тръгнах да я разхождам из стаята, докато тя не се унесе и не олигави блажено рамото ми. През следващите два часа ми се струваше, че в стаята е ту много горещо, ту студено. Стените попукваха от различни механични звуци. Имах чувството, че вътре в тях се движат множество кухненски асансьори, усърдно качвани и смъквани от вериги и макари. През няколко врати група араби крещяха и се смееха — изобщо не се сещаха да влязат вътре в апартамента и да затворят вратата.

Някъде в единайсет и половина станах от леглото с влажни чаршафи и отидох на прозореца. Дъждът още шибаше тъмната улица. Нямаше никакво движение.

Отворих куфара. Бях взел само две книги: бройка от стихосбирката си с твърди корици, която беше излязла съвсем наскоро, и стихосбирка на М. Дас с меки корици, издание на „Пенгуин“, която бях купил от една книжарница в Лондон. Седнах на стола при вратата и щракнах нощната лампа.

Признавам си, първо разлистих собствената си книга. Тя се разгърна на краткото стихотворение „Зимни духове“. Опитах се да го прочета от началото до края, но яркият образ на старицата, която се разхожда из ферма във Върмънт и общува с приятелски настроените домашни духове, а снегът се сипе по нивите наоколо, някак не се връзваше с горещата нощ в Калкута и звука на бездушния проливен дъжд, който блъскаше по рамките на прозорците. Взех другата книга.

Поезията на Дас ме грабна веднага. От кратките стихотворения в началото най-много ми хареса „Семеен излет“ с неговия развеселен, но не и снизходителен поглед върху необходимостта да се отнасяме търпеливо към чудачествата на своите близки. Човек разбираше, че става дума за Източна Индия само по казаното някак между другото „на залива Бенгалски сините води, без облаци над тях, без дим на кораби далечни и платна“ и по лаконичното описание на „храма махабалипурамски, пясъчник, лъснат от времето морско, от молитви горещи, сега играчка в ъгъл далечен за деца, на колене покатерени, и в снимките на чичо Нани“.

Погледнах с други очи на неговата „Песен за Майка Тереза“. Сега академичните отгласи от влиянието на Тагор в темата за надеждата не ми се сториха толкова очевидни, по-силно впечатление ми направиха недвусмислените думи за „смърт, която те застига на улицата, на ъгъла те застига, сред отчаяние и сред немара тя се движи — молба детинска за подкрепа и за обич, към яловата гръд на този град студен отправена“. Запитах се дали някога епичният разказ на Дас за младата монахиня, която е чула отправления към нея призив на път за поредната мисия и е дошла в Калкута, за да помогне на страдащите множества, ако не с друго, то поне като им осигури място, където да умрат в мир, ще бъде признат някога за класическа творба на състраданието, както я възприемах аз.

Затворих книгата и погледнах задната корица, където беше снимката на М. Дас. Тя ми вдъхна увереност. Високото чело и тъжните влажни очи напомняха фотографии на Джавахарлал Неру. Лицето на Дас се открояваше със същата патрицианска изтънченост и достойнство. Само устата с прекалено пълните устни, извити нагоре, съдържаха намек за чувствеността и леката егоцентричност, толкова необходими на един поет. Стори ми се, че виждам откъде Камахия Бхарати е наследила чувствената си красота.

Когато изключих лампата и се пъгнах под завивките до Амрита, се чувствах по-спокоен за утрешния ден. Дъждът навън продължаваше да блъска и да шиба по притихналия град.

[1] Здравейте (хинди). — Б.пр. ↑

[2] Учтиво обръщение към европейец в колониална Индия. — Б.пр. ↑

[3] Градче, където се намира Кралската военна академия. — Б.пр.

↑

10.

Калкута, повелителко на дръзките, защо да ме сломиш ти искаш? Ето кон имам и вечно убежище, в родния си град се прибирам.

Пранабенду Дас
Гупта

В неделя сутринта тръгнахме доста странна компания за срещата, на която трябваше да получа ръкописа. Гупта се беше обадил в девет без петнайсет. Бяхме станали преди два часа. Докато закусвахме в кафенето в градината, Амрита ми съобщи, че е решила да дойде с мен, а аз не успях да я разубедея да не идва. Да си призная, ми олекна.

Гупта започна телефонния разговор в неподражаемия стил на телефонните комуникации в Индия.

— Ало. — казах аз.

— Ало, ало, ало.

Сякаш си говорехме по две празни консервени кутии, свързани с няколко километра връв. Линията непрекъснато пукаше и трещеше.

— Господин Гупта?

— Ало, ало.

— Как сте, господин Гупта?

— Много добре. Ало, господин Лучак? Ало!

— Да.

— Ало. Уредихме... ало! Господин Лучак? Ало?

— Да. Тук съм.

— Ало! Уредихме всичко. Ще дойдете сам, днес в десет и половина сутринта ще минем да ви вземем от хотела.

— Съжалявам, господин Гупта. Ще дойде и жена ми. Решихме, че...

— Какво? Какво? Ало!

— Казах, че ще дойде и жена ми с детето. Къде ще ходим?

— Не, не, не. Всичко вече е уточнено. Ще дойдете сам.

— Да, да, да — казах аз. — Ако не дойде семейството ми, аз също няма да ходя никъде. Да ви призная, господин Гупта, вече се поуморих от тези глупости в стил Джеймс Бонд. Дошъл съм от двайсет хиляди километра, за да взема едно литературно произведение, а не да се промъквам сам из Калкута. Къде е срещата?

— Не, не. По-добре елате сам, господин Лучак.

— Защо? Ако е опасно, искам да знам...

— Не! Разбира се, че не е опасно.

— Къде е срещата, господин Гупта? Наистина нямам време да си играя на криеница. Ако се прибера с празни ръце, все ще напиша някаква статия, но вие сигурно ще си имате работа с адвокатите на списанието.

Това си беше съвсем голословна заплаха, но тя предизвика мълчание, накъсвано само от обичайните за връзката пукот, съскане и кухо трополене.

— Ало! Ало, господин Лучак?

— Да.

— Чудесно. Жена ви, разбира се, е само добре дошла. Срещата с представителя на М. Дас ще се състои в дома на Тагор...

— В дома на Тагор ли?

— Да, да. Там има музей, нали знаете.

— Прекрасно! — възкликнах аз. — Надявах се да успея да го разгледам. Отлично.

— Ние с господин Чатерджи ще бъдем пред хотела в десет и половина. Ало, господин Лучак?

— Да.

— Дочуване, господин Лучак.

Гупта и Чатерджи се появиха чак в единайсет и нещо, но когато слязохме във фойето, там ни чакаше Кришна. Беше облечен в същата захабена риза и намачкан панталон. Държеше се така, сякаш си умира от радост, че ни вижда: поклони се на Амрита, разроши рядката косица на Виктория и два пъти ми стисна ръката. Както обясни, бил дошъл, за да ми съобщи, че с щедрия ми подарък, нашият общ приятел господин Муктанандаджи се бил прибрал в родното си село Ангуда.

— Нали каза, че нямало да се връща там?

— Ааах — отвърна Кришна и сви рамене.

— Е, сигурно и той, и Томас Улф са грешали — рекох аз.

Кришна ме погледа-погледа и избухна в такъв гръмогласен смях, че Виктория се заплака.

— Получихте ли поемата на Дас? — попита той, когато и неговият смях, и плачът на Виктория позагълхнаха.

Отговори Амрита:

— Не, точно отиваме да я вземем.

— Ах — усмихна се Кришна и аз забелязах как очите му блясват.

Нещо ме прихвана и го попитах:

— Не искате ли да дойдете с нас? Сигурно ще ви бъде интересно какъв ръкопис ще представи труп, разплут от водата.

— Боби! — спря ме Амрита.

Кришна само кимна, но ухилената му уста приличаше повече от всякога на паст на акула.

Гупта и Чатерджи не останаха в див възторг от размера на групата ни. Сърце не ми даде да им съобщя, че с нас ще дойдат и неизвестен брой полицаи от управлението в Калкута, все сикхи.

— Господин Гупта — подхванах аз, — това е жена ми Амрита. — Размениха се любезности на хинди. — Господа, а това е нашият... екскурзовод господин П. З. Кришна. Той също ще дойде с нас.

Двамата кимнаха притеснено, затова пък Кришна направо грееше.

— Вече се познаваме! Не ме ли помните, господин Чатерджи?

Майкъл Ленард Чатерджи се свъси и си намести очилата.

— Явно не. И вие май не ме помните, господин Гупта. Преди няколко години, след като се завърнах от прекрасната страна на господин Лучак. Подадох молба за членство в писателския съюз.

— А, да — рече Чатерджи, макар и да личеше, че изобщо не помни.

— Да, да — усмихна се Кришна. — Беше ми отговорено, че на прозата ми й „липсват зрелост, стил и съдържаност“. Излишно е да казвам, че не бях приет в писателския съюз.

Всички се свъсиха притеснени — без Кришна. И без мен. Аз вече се забавлявах. Не съжалявах, че съм поканил и Кришна.

Малкият автомобил марка „Премиер“ беше натъпкан до пръсване, когато поехме на изток от хотела. Гупта, Чатерджи и шофьорът му в ливрея се бяха сместили на предната седалка. Поне доколкото виждах, шофьорът беше сложил едната си ръка върху смъкнатия прозорец, с другата току наместваше фуражката си и явно караше колата с колене. Ефектът не беше по-различен от обикновено.

Аз се бях сбутал отзад между Кришна и Амрита, която държеше върху коленете си Виктория. Всички бяхме плувнали в пот, но Кришна очевидно бе започнал по-рано от нас, останалите.

Беше невероятно горещо. След като излязохме от хотела с климатична инсталация, обективът на фотоапарата на Амрита и стъклата на очилата на Чатерджи се изпотиха. Беше най-малко четирийсет градуса и памучната риза веднага се залепи за гърба ми. На осеяния с какви ли не боклуци площад срещу хотела се бяха събрали четирийсетина-петдесетина мъже, които бяха наклеявали с кокалести колене, стърчащи над брадичките им, и с мистрии, дъски за хоросан и водопроводни тръби на настилката пред тях. Очевидно бяха дошли тук, за да търсят работа. Попитах Кришна защо са на площада, той сви рамене и отвърна:

— Неделя сутрин е.

Всички явно останаха удовлетворени от този отговор, достоен за Делфийския оракул, и аз си замълчах.

На Чоурингхи завихме надясно пред Радж Бхаван, старата сграда на правителството, и поехме на юг по Дхарамтала. Въздухът, който влизаше през отворените прозорци, не ни носеше прохлада, обратно, дращеше по кожата ни като гореща шкурка. Сплъстената коса на Кришна се вееше като преплетени на кълбо змии. Пред всеки пътен знак или регулировчик шофьорът гасеше двигателя и ние седяхме в потно мълчание, докато автомобилът не потеглеше отново.

На околоръстното поехме на изток, после завихме по Раджа Динендра, път с много завои успоредно на изкуствения канал. Застоялата вода миришеше на нечистотии. В кафявите плитчини се плискаха голи деца.

— Погледнете насам — заповяда Чатерджи и посочи надясно. — Храмът на джайните. Много интересно.

— Свещениците на джайните не убиват живи твари — обясни Амрита. — На излизане от храма карат някой от прислужниците да

помете пътеката, за да не настъпят неволно някое насекомо.

— Ходят с хирургически маски — допълни Чатерджи, — за да не погълнат случайно някоя жива твар.

— Не се и къпят — намеси се и Кришна — от уважение към бактериите по телата си.

Кимнах и се запитах наум дали и Кришна не спазва тази заповед на джайните. Идваше ми в повечко да съм вместен между обичайната смрад на улиците в Калкута, вонята на нечистотии и Кришна.

— Тяхната религия им забранява да ядат неща, които са били живи — оповести щастливо Кришна.

— Ама как така! — възкликнах аз. — Значи не трябва изобщо да ядат. От какво живеят?

— Ох — усмихна се Кришна. — Уместен въпрос!

Продължихме нататък.

Домът на Рабиндранат Тагор се намираше в Читпур. Оставихме колата в тясна пресечка и през портичката отидохме в още по-тесен двор, после оставихме в малкото преддверие обувките си и влязохме в двуетажната сграда.

— От уважение към Тагор домът му се смята за храм — заяви тържествено Гупта.

Кришна изхлузи с небрежно движение сандалите.

— Рано или късно всеки паметник в страната ни се превръща в храм — засмя се той. — Във Варанаси държавата построи сграда специално за голяма релефна карта на Индия — невежите ни селяни да се образуват за националната география. Сега това е свещен храм. Виждаш как хората, които се молят в него. Дори си има храмов празник. Заради една релефна карта, моля ви се!

— Тихо — прекъсна го Чатерджи.

Той ни поведе нагоре по тъмно стълбище. В стаите на Тагор нямаше покъщнина, но по стените бяха накачени снимки и витринки, в които беше наслагано какво ли не — от оригинални ръкописи, които сигурно струваха цяло състояние, до кутийки с любимото енфие на Учителя.

— Май тук няма друг освен нас — отбеляза Амрита.

— Да, сами сме — потвърди Гупта. Когато се усмихна, писателят заприлича още повече на гризач. — В неделя музеят обикновено не

работи. Имаме привилегията да сме тук, защото успяхме да го уредим.

— Страхотно — казах аз напосоки.

Изведнъж от високоговорителите по стените се чува записи на Тагор, който с висок писклив глас зачете свои стихотворения, после чухме и някои негови балади.

— Прекрасно.

— Представителят на М. Дас трябва да дойде всеки момент — каза Чатерджи.

— Не бързае — вметнах аз.

Имаше големи маслени картини на Тагор. Като стил напомнях на Н. К. Уайът^[1] — илюстраторска разновидност на импресионизма.

— Бил е удостоен с Нобелова награда — напомни Чатерджи.

— Да.

— Написал е националния ни химн — допълни Гупта.

— Точно така. Бях забравил — отвърнах аз.

— Написал е и много велики пиеси — добави Гупта.

— Основал е прочут университет — каза Чатерджи.

— Умрял е ето тук — намеси се Кришна.

Всички спряхме и погледнахме накъде сочи показалецът му. Ъгълът беше празен, ако не броим няколкото клъбца прах.

— През 1941 година — продължи Кришна. — Старецът е берял душа, гаснел е като ненавит часовник. Неколцина от учениците му се събрали тук. После дошли още. И още. Не след дълго всички стаи се напълнили с хора. Някои изобщо не познавали поета. Дните отминавали. Старецът гаснел и гаснел. Накрая си направили купон. Някой отскочил до щабквартирата на американците... в града вече имало войници... и се върнал с прожекционен апарат и няколко ролки филми. Насъбрали се си пуснали „Лоуръл и Харди“ и анимационни филмчета за Мики Маус. Старецът лежал в кома — напълно забравен в ъгъла. От време на време излизал от предсмъртния си унес като риба на повърхността на водата. Представяте ли си колко объркан е бил! Погледнал е през гърбовете на приятелите си и главите на някакви непознати и е видял върху стената мигащи изображения!

— Ето я писалката, с която Тагор е писал прочутите си пиеси — оповести на висок глас Чатерджи в опит да ни откъсне от Кришна.

— Посветил е на това и стихотворение — не се даде Кришна. — Как е умрял, докато са прожектирали „Лоуръл и Харди“. През онези

последни дни е слагал дата на стиховете си, знаел е, че всеки от тях може да бъде последен. После, в кратките промеждутъци между състоянието на кома, е записвал и часа. От сантименталния му оптимизъм не е останала и следа. Както и от благото добродушие, с което са белязани много от известните му творби. Защото, нали разбирате, сега между стиховете е гледал в лицето черната Смърт. Бил е уплашен. Но стиховете... ах, господин Лучак... тези предсмъртни стихове наистина са красиви. И изпълнени с болка. Като смъртта на стареца. Тагор е гледал кадрите върху стената и се е питал: „Всички ли сме илюзия? Сенки, мернали се за миг върху бялата стена — за безсмислено забавление на отегчени богове? Това ли е всичко?“ А после е издъхнал. Направо тук. В ъгъла.

— Елате насам — тросна се Гупта. — Имаме да видим още много неща.

И наистина беше така. Имаше фотографии на приятели и съвременници на Тагор, някои, например снимките на Айнщайн, на Дж. Б. Шоу и съвсем младия Уил Дюрант^[2], бяха с автографи.

— Учителят е оказал силно влияние върху господин У. Б. Йейтс^[3] — каза Чатерджи. — Знаете ли, че „свирепият звяр“ от „Второто пришествие“ — лъвът с човешка глава е взет от описание, което Тагор прави за Йейтс на петия аватар на Вишну?

— Не, не знаех — признах си аз.

— Точно така — потвърди Кришна. Той прокара длан по стъклото на прашна витрина и се усмихна на Чатерджи. — А когато Тагор му е пратил издание на стиховете си на бенгалски с твърди корици, знаете ли какво е станало? — Кришна не обърна внимание на Гупта и Чатерджи, които се бяха свъсили. Приклезна и размаха с двете си ръце невидимо оръжие. — Йейтс се завтекъл към другия край на хола си в Лондон, грабнал голям самурайски меч, който му бил подарък, и съсякъл книгата на Тагор ето така... Аййй!

— Наистина ли? — учуди се Амрита.

— Да, наистина, госпожо Лучак. После Йейтс изкрещял: „Проклет да е Тагор! Пее за мир и любов, а отговорът е кръв!“

Най-неочаквано записът с музика на Тагор заглъхна. Всички се обърнахме и видяхме как в стаята влиза бедно облечено момче на около осем години. Носеше платнена торба, но тя бе прекалено малка

и крива, за да побере ръкопис. Хлапакът ни изгледа един по един, докато очите му не спряха върху мен.

— Вие ли сте господин Лучак?

Думите прозвучаха така, сякаш са били наизустени и момчето не знае английски.

— Да.

— Елате с мен. Ще ви отведа при М. Дас

На двора чакаше рикша. До момчето имаше място да се сместим тримата с Амрита и Виктория. Гупта и Чатерджи забързаха към колата, за да тръгнат след нас. Кришна явно бе изгубил интерес и стоеше при вратата.

— Няма ли да дойдете? — провикнах се аз.

— Сега не — отвърна той. — Ще се видим по-късно.

— Утре сутрин си тръгваме — извика Амрита.

Кришна сви рамене. Момчето каза нещо на човека, който теглеше рикшата, и ние се понесохме по улицата. Автомобилът на Чатерджи потегли след нас. На половин пресечка иззад ъгъла се показва малка сива кола. След нея се клатушкаше волска каруца с петимашестима дрипави души в нея. Развеселих се при мисълта, че човекът, който караше каруцата, е полицай от градското управление, пратен да ни следи. Момчето изкрещя нещо на бенгалски, а мъжът, който теглеше рикшата, му извика и забърза.

— Какво каза? — попитах аз Амрита. — Къде отиваме?

— Момчето нареди: „Побързай“ — усмихна се Амрита. — А човекът с рикшата му отговори, че американските свине били много тежки.

— Хммм.

Минахме по моста Ховра заедно с толкова много превозни средства, че в сравнение с тях бледнееха всички задръствания, които бях виждал дотогава. Пешеходците не бяха по-малко от колите и двете равнища на моста бяха натоварени до краен предел. Сложната плетеница от сиви подпори и метални жици се бе разпростряла на около половин километър над мътната река Хугли. Мостът приличаше на сложна детска играчка и аз взех от Амрита фотоапарата, за да щракна една снимка.

— Защо го правиш?

— Обещал съм на баща ти.

Момчето ми замаха с две ръце и заповтаря гневно и припряно нещо.

— Какво казва?

Амрита се свъси.

— И аз не съм сигурна, говори на диалект, но май че е забранено да снимаш моста.

— Кажу ми, че всичко е наред.

Тя заговори на хинди, хлапакът се смръщи и ѝ отвърна на бенгалски.

— Каза, че не било наред — обясни Амрита. — Каза ние, американците, да сме оставели сателитите да ни вършат шпионската работа.

— Господи.

Рикшата спря пред безкрайна тухлена сграда — железопътна гара Ховра. В бъркотията от превозни средства, слизаци от моста, нямаше и следа от автомобила на Чатерджи и от сивата малка кола.

— Сега какво? — попитах аз.

Момчето се обърна към мен и ми връчи платнената торба. Бях изненадан от тежестта ѝ. Разхлабих връвта в горния край и надзърнах вътре.

— Мили боже — възкликна Амрита. — Монети.

— Не просто монети — отвърнах аз и извадих една. — Монети от половин долар с образа на Кенеди. Сигурно са петдесет-шейсет.

Момчето посочи входа на гарата и каза нещо на скоропоговорка.

— Той помоли да влезем вътре и да ги дадем — преведе Амрита.

— Да ги дадем ли? На кого?

— Някой щял да ги поиска.

Момчето кимна, явно беше доволно, после бръкна в торбата, грабна четири от монетите, изскочи от рикшата и се сля с тълпата.

Виктория също се пресегна към монетите. Аз стегнах здраво връвта в горния край на торбата и погледнах Амрита.

— Е — рекох ѝ. — Трябва да решим какво да правим.

— Тръгвай, аз след теб, драги ми господине.

Като малък не си представях по-голяма сграда от „Мърчъндайз Март“^[4] в Чикаго. После, в края на шейсетте, имах възможност да

видя отвътре производствените халета към космическия център „Кенеди“. Приятелят, който ме развеждаше, ми обясни, че в някои дни в халето се образували облаци.

Железопътната гара Ховра бе по-внушителна.

Беше построена наистина с голям размах. Още щом влязохме вътре, видяхме десетина коловоза, пет спрени локомотива, няколко, които бълваха пушек, множество търговци зад колички с какви ли не неща по тях, над които на струйки се виеше пара, хиляди плувнали в пот, блъскащи се хора, други хиляди, които бяха насядали, спяха или готвеха — живееха там, и невъобразима какофония, толкова оглушителна, че човек, и да изкрещеше, не можеше да се чуе, камо ли да мисли. Ето какво представляваше железопътната гара Ховра.

— Майко мила! — възкликнах аз.

На няколко метра от главата ми имаше подпора със самолетно витло, което размърдваше бавно задушния въздух. Десетки такива вентилатори добавяха тътена си към морето от шумове.

— Какво? — извика Амрита.

Виктория се сгуши до гърдите на майка си.

— Нищо!

Тръгнахме безцелно, като си проправяхме път през навалищата. Амрита ме подръпна за ръкава и аз се наведох, за да чуя какво ми говори.

— Дали да не изчакаме господин Чатерджи и господин Гупта?

Поклатих глава.

— Нека сами си намерят монети от половин долар с образа на Кенеди.

— Какво?

— Нищо.

При нас дойде ниска жена. Върху гърба ѝ имаше нещо, което може би ѝ беше съпруг. Гръбнакът му беше жестоко изкривен, едното му рамо стърчеше от средата на гърбица, краката му приличаха на пипала без кости, които се губеха в гънките на сарито на жената. Към нас се протегна черна ръка, в която имаше повече кости, отколкото плът, и дланта се разтвори.

— Баба, баба!

Поколебах се за миг, после бръкнах в торбата и му подадох една монета. Жена му ни погледна с широко отворени очи и двете ѝ ръце се

стрелнаха към нас.

— Баба!

— Дали да не им дам цялата торба? — извиках аз на Амрита, но още преди тя да ми е отговорила, към лицето ми се устремиха десетки ръце.

— Баба! Баба!

Опитах да се дръпна назад, но в гърба ми се опряха още умоляващи ръце. Започнах да раздавам бързо монетите. Дланите сграбчваха среброто, изчезваха в бъркотията и пак се протягаха за още пари. Зърнах на три-четири метра от мен Амрита и Виктория и бях доволен, че между нас има известно разстояние.

Множеството набъбваше като с вълшебна пръчка. В един миг около мен имаше десетина-петнайсет души, които крещяха и протягаха ръце, в следващия те нараснаха до трийсет, после — до петдесет. Имах чувството, че съм на празника Все светии, сред дегизирани хора, и раздавам бонбони на децата, но безобидната заблуда се стопи, когато от навалицата се показва разядена от проказа ръка с криви пръсти, които ме заудряха по лицето.

— Ей! — провикнах се аз, но звукът бе твърде тих в олелията на множеството.

В плътния обръч, в средата на който бях притиснат, сигурно имаше стотина души. Натискът ме стресна. Една от протегнатите ръце неволно раздра ризата ми и остави върху гърдите ми успоредни белези. Отстрани по главата ме удари лакът и аз щях да се свлека, ако напорът на телата не ме задържа прав.

— Баба! Баба! Баба!

Цялата гълпа се придвижваше към края на перона. До металните релси имаше към метър и осемдесет-два. Жената с недъгавия върху гърба си изпищя, когато мъжът бе изтръгнат и повален в краката на напирещото множество. Един човек до мен се разкрещя и заудря отстрани с дланта си друг по лицето.

— Писна ми — казах аз и метнах във въздуха платнената торба с монетите.

Тя се завъртя, описа ленива дъга и избълва монетите над насъбралите се и над един продавач на ориз, който крещеше. Писъците станаха още по-оглушителни и трескавото множество се дръпна от края на перона, преди това обаче чух как някой или нещо пада тежко

на релсите. Една жена се разпищя на сантиметри от лицето ми и ме напръска със слюнка. После усетих в гърба си силен удар, залитнах напред, вкопчих се в сарито на една жена и се свлякох на колене.

Тълпата около мен продължаваше да се блъска и за миг аз се уплаших до смърт и покрих главата си с ръце. Видях пред лицето си мръсни крачоли и остри колене в дрипи. Някой се препъна в мен и за миг тълпата затисна с цялата си тежест гърба ми, аз паднах по лице и усетих как ме премазват. В далечината, в животинския рев на множеството чух виковете на Амрита. Отворих уста да изкрещя, но точно тогава в лицето ме изрита мръсен бос крак. Някой стъпи отзад на крака ми и в мускула на прасеца ме прониза остра болка.

За миг потънах в мрака на блъскащите се тела, после видях мъждивата светлина, процеждаща се през остъкления покрив високо горе, и над мен се надвеси Амрита — в лявата си ръка държеше Виктория, а с дясната разтикваше последните блъскащи се просяци. После тълпата се изнесе встрани, а Амрита ми помогна да седна на мръсния перон. Сякаш от дън земя се бе появила приливна вълна, която се беше плиснала, беше изгубила силата си и сега се отдръпваше към хаотичното хорско море и езерцата от сгушени семейства. Съвсем наблизо някакъв старец се беше надвесил над голямо канче вряла вода, която като по чудо не се беше разплискала в суматохата.

— Извинявай, извинявай — заповтарях отново и отново на Амрита, щом си поех дъх.

Сега, след като опасността беше отминала, Амрита започна ту да хлипа, ту да се смее: прегръщаше ме и ми помагаше да се изправя на крака. Проверихме дали по Виктория няма драскотини и цицини, а бебето избра точно този миг, за да се разпищя толкова силно, че се наложи и двамата да го успокояваме с прегръдки и целувки.

— Извинявай — казах аз още веднъж. — Беше ужасно глупаво.

— Виж — рече Амрита.

Там, до краката ми, лежеше най-обикновено кафяво куфарче. Вдигнах го и тръгнахме да излизаме през навалищата, покрай групички мъже с рикши, които предлагаха услугите си. Намерихме място на улицата, което не беше чак толкова оживено, и заобиколени от човешкия поток, се облегнахме на един тухлен стълб. Отново проверих дали Виктория е добре. Нямаше й нищо, тя мигаше срещу по-силното слънце и очевидно се двоумеше дали да не ревне отново.

Амрита ме хвана за китката.

— Дай да видим какво има в куфарчето и да се махаме оттук — каза тя.

— Ще го отворя по-късно.

— Отвори го сега, Боби — настоя Амрита. — Ще се чувстваме последни глупаци, ако след всичко, което преживя, се окаже, че сме взели обета на някой бизнесмен.

Кимнах и отворих рязко куфарчето. Вътре нямаше обяд. Ръкописът лежеше на купчина от неколкостотин страници. Някои бяха написани на машина, други — на ръка върху поне пет-шест вида хартия, различна на цвят и размери. Разлистих страниците, за да се уверя, че на тях има стихове и ръкописът е на английски.

— Добре — казах аз. — Да се махаме оттук.

Затворих куфарчето и тъкмо се обърнахме да спрем такси, когато колата на Чатерджи удари със скърцане спирачки и той изскочи заедно с господин Гупта — крещеше развълнувано нещо.

— Здравейте — поздравих уморено аз. — Защо се забавихте?

[1] *Н. К. Уайът* (1882—1945), американски художник и илюстратор, автор на рисунки към такива книги като „Островът на съкровищата“, „Робинзон Крузо“ и „Последният мохикан“. — Б.пр. ↑

[2] *Уилям Дюрант* (1885—1981), американски философ, историк и писател, известен най-вече със своята „История на цивилизацията“ (в съавторство с жена си Ариел Дюрант). — Б.пр. ↑

[3] *У. Б. Йейтс* (1865—1939), ирландски поет и драматург, носител на Нобелова награда. — Б.пр. ↑

[4] Най-голямата търговска сграда в света. — Б.пр. ↑

11.

*С плътта, с душата си мисля аз за жените
на Калкута.*

Ананда Багчи

Привидението в огледалото изглеждаше ужасно. Косата му беше разрошена, ризата му беше разкъсана, белият памучен панталон бе мръсен, отпред по гърдите се червенееха следи от нокти. Свъсих се на себе си и метнах раздраната риза на пода. Пак се свъсих, докато Амрита промиваше драскотините по гърдите ми.

— Разочарова господин Чатерджи и господин Гупта — отбеляза тя.

— Какво съм виновен аз, че няма ръкопис и на бенгалски?

— Искаше им се да поразгледат английския превод, Боби.

— Да. Ще видят в „Харпърс“ откъси от него или ще изчакат пролетния брой на „Други гласове“. Ако консултантите на Мороу потвърдят, че това наистина е ръкопис на Дас. Лично аз се съмнявам.

— Няма ли да го прочетеш днес?

— Не. Ще го прегледам утре в самолета и ще го проуча по-подробно, когато се приберем.

Амрита кимна, беше приключила с промиването на раните ми.

— Няма да е зле доктор Хайнц да те погледне, щом се върнем у дома.

— Хубаво.

Отидохме в другата стая и седнахме на леглото. Заради режима на тока нямаше електричество, климатикът не работеше и стаята приличаше на парна баня. И да отворехме прозорците, от улицата долу само нахлуваха шум и смрад. Виктория седеше върху юрганчето си направо на пода. Беше само по памперс и гумени гацета и се бореше с голяма топка със звънчета. Топката беше върху нея и явно взимаше връх.

Дори аз бях изненадан, че не съм седнал веднага да чета ръкописа. Никога не съм се славел с това, че умея да потискам любопитството си, а и всичко останало. Но бях уморен и потиснат и изпитвах силно, необяснимо нежелание дори да поглеждам ръкописа, докато тримата не се изнесем здрави и невредими от тази страна.

„Къде бяха полицаите?“ Повече не бях видял сивата кола и сега се съмнявах, че изобщо е тръгнала след нас. Е, нищо в Калкута не работеше както трябва. Защо полицията да бъде изключение?

— И така, какво ще правим днес?

Свлякох се отново на леглото и взех туристическия справочник.

— Можем да разгледаме внушителния Форт Уилям, прелестната джамия Находа, която между другото е съвсем същата, само че в уголемен вид, както гробницата на Акбар, който и да е този Акбар, после да прекосим отново реката и да се разходим из ботаническата градина.

— Ужас! Колко е горещо! — възкликна Амрита.

Беше се преоблякла в къси панталони и тениска, отпред пишеше: „МЯСТОТО НА ЖЕНАТА Е В ПАЛАТА... И В СЕНАТА“. Запитах се какво ли ще си помисли Чатерджи, ако я види в тези дрехи.

— Можем да отидем до мемориала „Виктория“.

— Обзалагам се, че там нямат дори вентилатори заяви Амрита.
— Къде ли е малко по-прохладно?

— В някое кафене?

— Неделя е.

— А, да. Тъкмо смятах да те питам. Защо в индуистка страна всичко е затворено в...

— В парка! — възкликна Амрита. — Можем да се поразходим в градската градина при хиподрума, който видяхме от таксито. Там сигурно подухва ветреца.

Аз въздъгнах.

— Да опитаме. При всички положения е по-прохладно, отколкото тук.

Там не беше по-прохладно. Отвсякъде към нас на малки групички се стичаха просяци, които ни напомняха болезнено за безумието от сутринта. Те не се обезсърчаваха дори от това, че от време на време плисваше проливен дъжд. Отдавна бях из празнил

джобовете си от дребни монети, но те само ставаха още по-настойчиви и гръмогласни. Платихме две рупии, за да се спасим в зоологическата градина в парка. Там по клетките имаше само няколко животни, които, изплезили от жегата езици, окаяно клатеха насам-натам опашки, за да отпъдят рояците насекоми. Миризмата на зоологическата градина се сливаше с възладката воня на нечистотии откъм един от притоците на реката, който течеше покрай парка. Посочихме на Виктория един уморен тигър и няколко намусени маймуни, но бебето не искаше друго, освен да се сгуши до влажната ми риза и да поспи. Когато отново плисна дъжд, се скрихме в малък павилион и там заварихме шест-седемгодишно момченце, което наглеждаше пеленаче, сложено направо върху напукания камък. Малчуганът махаше от време на време с ръка, за да разгони мухите, кръжащи над лицето на бебето. Амрита се опита да го заговори, но той продължи да клечи мълчаливо и да я гледа, вторачено с големите си кафяви очи. Тя сложи в дланта му няколко рупии и една химикалка, после си тръгнахме.

Бяха пуснали тока в хотела, но климатикът, който се задъхваше, не бе охладил кой знае колко стаята. Амрита си взе първа душ, а аз точно бях свалил подгизналата си риза, когато на вратата се почука силно.

— Ах. Господин Лучак! Namastey!

— Namastey, господин Кришна.

Продължих да стоя на вратата — да не би той да влезе.

— Успешно ли приключи начинанието?

— Да, благодаря.

Гъстите вежди се извиха на дъги.

— Но не сте чели поемата на господин Дас, така ли?

— Още не.

Приготвих се Кришна да ми поиска да му дам за малко ръкописа.

— Да, да. Не искам да ви притеснявам. Искам да ви дам това преди срещата ви с господин М. Дас.

Кришна ми подаде намачкан книжен плик.

— Нямам намерение да се срещам с...

— Да, да. — Индиецът сви рамене така, че се загъна от кръста нагоре. — Но знае ли човек? Довиждане, господин Лучак.

Стиснах протегнатата му ръка. Още преди да съм погледнал в плика, Кришна тръгна, свираукайки, към асансьорите.

— Кой беше? — извика от банята Амрита.

Седнах на леглото.

— Кришна — отговорих и отворих плика.

Вътре имаше нещо, увито на хлабав вързоп от парцали.

— Какво иска?

Втрених се в нещото в ръцете си. Беше автоматичен пистолет: метален, хромиран, мъничък и лек като пистолетчетата с кабзи, с които съм си играл като дете. Но цевта си изглеждаше съвсем истинска и когато разбрах как да махам малката пачка патрони, видях, че и те са съвсем истински. По дръжката със ситни букви пишеше: „ДЖУЗЕПЕ. 25-и КАЛИБЪР“.

— Да го вземат мътните — изругах тихо.

— Попитах: „Какво иска?“ — извика Амрита.

— Нищо! — изкрещях аз и се огледах. С четири крачки се озовах при гардероба. — Просто да се сбогува.

— Какво ми каза сега?

— Нищо.

Пъхнах поотделно пистолета и пачката в плика, омотах ги здраво в парцалите и метнах плика чак в дъното на рафта над закачалките.

— Промърмори нещо — каза Амрита, след като се появи от банята.

— Просто се опитвах да те накарам да побързаш — отговорих аз и облякох зелена тениска и бежов панталон, които извадих от гардероба, после затворих вратата.

Поръчахме за пет без петнайсет сутринта такси, което да ни откара на летището, после си легнахме рано. Лежах буден с часове и след като зрението ми свикна с тъмнината, наблюдавах как от нея бавно изникват очертанията на мебелите.

Меко казано, не бях доволен от себе си. Лежах в задушната нощ на Калкута и си давах сметка, че откакто съм в града, всичките ми действия са били или безсмислени, или колебливи, или и двете. През половината време се бях държал като безмозъчен турист, а през другата половина бях позволил на местните хора да се отнасят с мен като такъв. За какво, да го вземат мътните, щях да пиша? Как съм допуснал един град да ме уплаши ей така, без причина? Страхът...

безименният упорит страх беше направлявал постъпките ми повече, отколкото всеки опит за здрав разум.

Кришна! Ама че тъпанар! За какво ми беше тоя пистолет? Опитах се да си втъпя, че подаръкът, който ми е направил, не е нищо повече от поредното му безсмислено мелодраматично действие, но и се запитах дали това не е някаква сложна мръсна игра? Ами ако Кришна се обадише в полицията и кажеше, че американецът носи незаконно оръжие? Седнах в леглото, бях плувнал в пот. Не. Какво щеше да спечели Кришна? И дали в Калкута е незаконно да носиш пистолет? Доколкото знаех, тук имаше големи оръжейни заводи.

Някъде около полунощ станах и включих мъничката нощна лампа. Амрита се размърда, но не се събуди. Виктория спеше, навирила дупе под тънкото одеяло. Ключалките на куфарчето изщракаха тихо в тишината.

Страниците бяха пожълтели, опърпани и напъхани набързо в куфарчето, но и бяха номерирани с широк почерк с писалка и само за няколко минути успях да ги подреда. Бяха над петстотин — доста поезия. Усмихнах се тъжно, след като си представих как американските издатели на списания ще реагират при вида на петстотин страници стихотворения.

Нямаше титулна страница, нито заглавие, нямаше придружително писмо или име на автора. Ако не знаех, че това обемисто произведение се приписва на М. Дас, едва ли щях да се досетя само по ръкописа.

Първата страница беше втори екземпляр, направен с изхабено индиго. Наведох се към светлината ѝ зачетох.

*И излезе демонът Махишасура
от гнусното си леговище,
и призова безчисленото си войнство,
и Деви, Бхавани, Катияани.
В мантия загърната, Парвати
сбогува се с Шива и се понесе
към битката сетна с враговете си.*

В още няколко строфи от този доста недодялан стих се описваше мрачният образ на демона Махисасура, всемоуен злодей, заплаха дори за боговете. После, на трета страница, стъпката и „гласът“ се промениха рязко. В полето беше драенато: „Калидаса: Кумарамбхава, IV в. от н.е., нов превод“.

*Страховит рояк от хищни птици,
предвкусащи радостта
да изкълат войнството демонско,
врълхлетя връз боговете, слънцето затули.*

*Змейове, по-черни и от стрити сажди,
препечиха пътя на Парвати,
отрова забълваха,
страх всяха.*

*Надяна слънцето наметало зловещо
от змейове страховити, на кълбо нагънати,
да се възрадва решило
на смъртта на бог или демон.*

Прозинах се. „Страховит рояк от хищни птици.“ Господ да ми е на помощ, когато дам това на Чет Мароу. Виж, едва ли нещо ще ми помогне, ако покажа на Ейб Бронстийн тези стихове като „новия епос на Дас“, Разлистих още няколко страници — същите високопарни излияния. Не оставих листовете само по една причина — заради някакво смъртно любопитство как все пак Парвати ще сломи наглед непобедимия демон Махисасура. Строфа след строфа се описваше началото на битката между богове и демони. Личеше силното влияние на Омир, пречупено през Род Маккюън^[1].

*И небосводът безоблачен
от край до край бе разцепен
от светкавица огнена,
с тътен сърцето пронизала,*

ужас вселила.

*Войнството вражеско беше отхвърлено,
слоновете страшни се свлякоха,
коне се препънаха,
пешаци от ужас се струпаха вкупом,
земя се разтресе, море се надигна
и планините разтърси.*

*И пред войнството на враговете божии
псета муцуни навириха, слънцето да погледнат,
после завиха, пронизително заскимтяха
и подплашени се разбягаха.*

Това ми беше достатъчно. Но продължих да чета. Нещата не вървяха на добре за богинята Парвати. Дори да ѝ помогнеше великият бог Шива, тя пак не можеше да сломи могъщия Махишасура. Парвати се преражда като войнствената богиня Дурга, размахваща в десетте си ръце бойно оръжие. Битката бушува хилядолетия наред, а Махишасура все не може да бъде победен.

*Чак пред слънцето кръгло
чакалите вият зловещо,
чакат стръвно кръвта да оближат
на богове най-могъщи, в битка повалени.*

Боговете се оттеглят от полесражението, за да преценят възможностите си. Обикновените простосмъртни ги умоляват да не изоставят земята в ръцете на безпощадния Махишасура. Взето е страшно решение. Волята на всички богове е престъпена в името на зловеща цел. От челото на Дурга изскача богиня, по-скоро демон. Тя е самото възплъщение на могъществото, олицетворение на насилието, смъкнала е оковите дори на времето, които възпират другите богове и обикновените хора. Шества по небесата, обвита в мрак, по-

непрогледен и от нощта, и сее страх в сърцата дори на боговете, благодарение на които се е появила.

Призована е за битка. Откликва на призива. Но преди да се опълчи срещу Махишасура и разлютената гмеж на демоните, богинята иска своя принос, И той е ужасен. Пред ненаситната богиня са изправени мъже и жени, млади и стари, девствени и покварени от всеки град и село на младата земя. В полето Дас бе отбелязал съвсем нечетливо: „Бхавабхути Малатимадхава“.

*Вдигни на крак напастите на тия земи, обсадени
от врагове свирепи и безпощадни, пламъците
на клади погребални ще лумнат с бледа светлина,
на плътска плячка отражение, и здрача
плашещ ще разсее тя. Призраци бели
с таласъми зловеци танцуват и веселбата им
шумлива с писъци оглася всичко.*

*Всички славят века на Кали,
векът на Кали е започнал.
Всички славят века на Кали,
Песента на Кали се пее сега.*

Това сигурно щеше да ми бъде достатъчно за тази нощ, ако следващият ред не ме беше задържал на стола. Примигах и зачетох:

*До: Централното строително управление
От: „А. Топф и синове“, Ерфурт
Във връзка с: Крематориуми 2 и 3*

*Уведомяваме ви, че сме получили
платежното нареждане
за поръчаните от вас пет тройни пещи,
както и за двата електрически асансьора,
които да вдигат трупове,
и за един резервен асансьор.*

*Поръчана е и инсталация
за съхраняване на въглищата,
както и инсталация за превоз на прахта.
Гарантираме ефективността
на гореспоменатите пещи,
както и трайността им,
използването на възможно най-добри материали
и безупречната подготвеност
на нашите работници.*

*В очакване да ни потърсите,
на вашите услуги
„Й. А. Топф и синове“,
Ерфурт*

После, точно толкова внезапно, отново се появи стилът на шамбхава от V век:

*Бликнаха от небето потоци нажежена
до алено пепел,
с кръв примесена и с кости човешки,
докато пламналите ръбове на небесата
с дим не се напълниха,
сива, помръкнала като врат на осел.
Слава, слава! Камунда-Кали,
богиньо всесилна, слава!
Теб славим, теб и танца ти,
с радост изпълнил двора на Шива,
крака ти — шпора в кълбото земно,
мрака, обгърнал те като с наметало, стъпката ти
лека, що се люшка назад-напред, ноктите хищни
в дъгата на твоята вежда се впиват, от окото ти
сладък нектар потича и черепите, в наниза ти
нанизани, смеят се — всеки с ужасен живот:
Векът на Кали е започнал,
сега твоята Песен се пее.*

Това беше само въведението — поемата се разтваряше като черен цвят пред мен. Мощният поетичен глас на Дас изникваше от време на време, та пак да бъде изместен от класическите веци, от новина, изникнала от архивите, или от баналните тонове на журналистиката. Но песента беше същата.

Преди всички векове боговете се наговорили да озаптят тази черна сила, които сами са сътворили. Впримчили я, ограничили я и я скрили в пантеона, но нямало как да скрият истинската ѝ същност. И тази същност — богинята — сама набирала мощ, докато другите божества се заличавали в паметта на смъртните, понеже единствена тя носела в себе си тъмната опака страна на изначално добрия всемир: всемир, чиято истина била изкована през хилядолетията от съзнанието и на богове, и на човеци.

Тази богиня обаче не била рожба на съзнанието. Тя била средище, остатък от всички атавистични пориви и постъпки, които осъзнатите пориви от десет хилядолетия се били надявали да изкоренят.

Поемата се разгръщаше чрез безброй кратки разкази, случки и приказки. И всички съдържаха вкуса на истината, който трудно може да се опише. Всеки разказ отразяваше пролука в тъканта на истината, притъпяваща сетивата, пролука, през която Песента на Кали се чуваше съвсем тихо. Хората, местата и точките във времето се превръщаха в проводници, в отворстия, през които се изливаха мощни енергии.

През този век Песента на Кали се е превърнала в хор. Пушекът от жертвоприношенията се издигаше до обвитото в облаци обиталище на Кали *и богинята се пробуждаше, за да чуе песента си.*

Страница след страница. Срещаха се цели редове, съдържащи безразборен брътвеж, сякаш някой е блъскал с юмрук по пишещата машина. Имаше и цели страници на английски, които изобщо не се четяха. Насред съвсем ясни откъси изникваха редове на санскритски и бенгалски, които плъзваха и по полетата. Но произволните образи се повтаряха.

— На улица „Шудер“ една проститутка е убила любовника си и в името на любовта е изяла стръвно тялото му.

Започна векът на Кали.

— От мъртвите утробы на милионите, изклани в наше време, се изтръгват писъци — хор на негодуванието от масовите гробове, които оплодяват века ни.

Сега се пее Песента на Кали.

— Сенките на играещи деца са се запечатали за вечни времена върху разрушената стена, когато светлината от бомбата в миг е прогорела до черно бетона.

Започна векът на Кали.

— Бащата изчакал търпеливо от училище да се прибере и последната от четирите му дъщери. Допрял леко револвера до слепоочието ѝ, стрелял два пъти и сложил топлото ѝ тяло до труповете на майка ѝ и на сестрите ѝ. Полицаяте го заварват да тананика едва чуто приспивна песен на притихналите тела.

Сега се пее Песента на Кали.

Отказах се чак когато ми оставаха само сто страници за четене. Очите ми се затваряха, на два пъти се унасях и когато се будех, виждах, че съм опрял брадичка в гърдите си. Напъхах набързо ръкописа в куфарчето и си погледнах ръчния часовник върху нощното шкафче.

Беше четири без петнайсет призори. След няколко минути будилникът щеше да иззвъни и ние трябваше да се приготвим за летището. Предстоеше ни дълъг полет, двацет и осем часов маратон, ако включим и престоя в Лондон.

Простенах от изтощение и се промъкнах до Амрита. За пръв път в стаята ми се стори приятно прохладно. Завих се с чаршафа и само за няколко минути затворих очи. Само за няколко минути — колкото да подремна, докато не иззвъни будилникът, после трябваше да се обличаме.

Само за няколко минути.

Събуждам се на друго място. Някой ме е пренесъл. Тъмно е, но аз веднага разбирам къде съм.

В храма на Кали.

Пред мен стои богинята. Кракът ѝ е вдигнат във въздуха. И четирите ѝ ръце са празни. Не виждам лицето ѝ, защото лега на пода отстрани на идола.

Не ме е страх.

Забелязвам, че съм гол. Какво пък! Под мен има рогозка, усещам с кожата си, че е хладна. Статуята е осветена от няколко свещи. Във въздуха се стеле миризмата на мускус и благовония. Някъде тихо пеят мъже с пискливи гласове. Или може би това е просто звукът на течащата вода. Не е важно.

Идолът се раздвижва.

Извърща се и ме поглежда.

Усещам само изумление. Смаян съм от красотата на богинята. Лицето ѝ е заоблено, съвършено, поруменяло. Устните ѝ са пълни и влажни. Тя ми се усмихва.

Изправям се. Чувствам под босите си стъпала вътъка на рогозката. Излиза лек ветрец, от който голите ми слабини и стомах настръхват.

Кали се раздвижва. Пръстите ѝ мърдат. Ръцете ѝ се извиват, за да запази равновесие. Стъпалото ѝ опира пиедестала и Кали застава леко на два крака. Вперила е в мен блеснали очи.

Аз притварям клепачи, но видението не изчезва. Виждам по плътта ѝ меката светлина. Гърдите ѝ са стегнати и налети, натежали от обещание. Зърната върху бледите кръгове са набъбнали. Кръстът ѝ е висок и невероятно тънък, надолу се разширява в налети бедра, създадени да поемат като в люлка напирания мъжки член. В долния край коремът ѝ наподобява леко издаден полумесец, хвърлящ сянка върху черното петно на космите между краката. Бедрата на танцьорката не се докосват, само се извиват чувствено навътре там, където се съединяват. Ходилата ѝ са мънички, с високи сводове. Около глезените ѝ са нанизани тежки гривни. При всяко движение на богинята те подрънкват. Краката ѝ се раздалечават и аз виждам гънките в триъгълника на сянката, нежната, извита навътре вдлъбнатина.

Членът ми се размърдва, втвърдява се и щръква в нощния въздух. Тестисите ми се опъват и аз усещам как през мен се плисва мощ, която се насочва натам.

Кали слиза леко от своя пиедестал. Нанизът ѝ потраква тихо, гривните по глезените ѝ подрънкват, а босите ѝ стъпала издават по каменния под нежни звуци като от гола плът.

Тя е на пет крачки от мен. Ръцете ѝ се раздвижват и огъват — чувствени тръстики, разлюлени от непочувстван ветреца. Цялото ѝ тяло се люшва в пулсиращия ритъм на плискащата се река и лявото ѝ коляно се вдига, вдига се, докато не докосва лакътя на огънатата ѝ ръка. От намазаната ѝ с благовония плът се надига миризмата на жена, която ме обгръща.

Искам да отида при нея, а не мога да се помръдна. Туптящото ми сърце изпълва гърдите с тътена на песента. Хълбоците ми започват да се движат сами и неволно да се издават напред. Цялото ми съзнание е насочено към основата на пулсиращия ми член.

Кали завърта ляв крак и го пуска надолу.

Пристъпва към мен. Гривните по глезените ѝ дрънчат.

„Unnala-nabhi-ramke-ruha“, пее реката и аз я разбирам напълно.

Четири ръце на богинята се люшват в безмълвен танц. Пръстите ѝ се гънат, върховете им се докосват, движат се грациозно през сладостния въздух към мен. Гърдите ѝ подскачат натежало.

„Победа пред лицето на Дъщерята на планината.“

Тя прави още една крачка напред. Пръстите ѝ се пресягат, милват ме по бузата, плъзгат се леко по рамото ми. Главата ѝ е отметната назад, от страст очите ѝ са затворени. Аз усещам съвършенството на чертите, поруменелите страни и трепетната уста.

„Камахия?“

„Iva yenavabhati Sambhur api.

Jayati purusayitayas tadanam Saila-kanyayah.“

При следващата стъпка на Кали ръцете ѝ вече са около мен. Дългата ѝ коса се спуска по раменете като ручейчета по заоблен хълм. Лъскавата ѝ кожа ухае леко, в меката долинка между гърдите ѝ проблясва пот. Две от дланите ме държат над лактите, третата ме гали нежно по бузата. Другата ръка се надига, за да обхване полека тестисите ми. Меките ѝ пръсти се движат от единия до другия край на втвърдения ми член, събират се около лъскавата глава.

„Аз съм Шамбху-Шива, явил се като Вишну.

Лотосът и стъблото му се надигат от моя пъп.“

Не се сдържам и простенвам. Набъбналият ми член докосва Кали по извивката на корема. Тя поглежда надолу, после красивите ѝ очи с гъсти мигли се извърщат разпътно към мен. Меките къдрави косми по *mons veneris*^[2] се допират в мен, от дръпват се, пак ме докосват.

Накрая мога да се движа. Ръцете ми веднага прегръщат Кали, докато тя ме притегля. Усещам върху кожата си нежни гърди. Нагоре-надолу по гърба ми се плъзгат длани. Десният крак на Кали се вдига, обхваща хълбока ми, пръстите го насочват и Кали ме възсяда. Сплита глезени зад таза ми, който се движи на мощни тласъци.

„Kali, Uali, balo, bhai“

Песента изпълва света с ритъма на нашите движения. Топлината на Кали ме пърли. Тя отваря до врата ми влажна уста, търси езика ми. Аз я сграбчвам, вдигам я. Гърдите се движат на възглавница пот по кожата ми. Ходилата ми са се извили на дъга, прасците ми са се напрегнали от усилието да проникна по-надълбоко в Кали.

Вселената се е съсредоточила в кръг от огън, който се разширява вътре в мен, надига се, взривява се.

*„Аз съм Шива,
Kali, Uali, balo, bhai,
Kali, kali balo bhai,
Kali bai are gate naj,
аз съм бог.“*

— Господи!

Седнах в леглото. Чаршафите бяха наквасени потта ми, долнището на пижамата ми беше влажна от разширяващото се петно на еякулацията.

— О, Боже!

Хванах се за главата, която щеше да се пръсне, и се заклатих напред-назад. Амрита я нямаше. През завесите нахлуваше силна слънчева светлина. Часовникът показваше единайсет без дванайсет.

— Да го вземат мътните.

Отидох в банята, пъхнах пижамата в плика с мръсни дрехи, пуснах силно душа и се изтърках под него. Когато след петнайсет минути излязох изпод водата, ръцете и краката ми още трепереха. Главата ме цепеше така, че с периферното си зрение виждах точки.

Облякох се набързо и глътнах четири аспирина. По бледите ми бузи се тъмнееше четина, но аз реших да не се бръсна. Излязох от банята точно когато Амрита се върна с Виктория.

— Къде беше? — подвикнах аз.

Тя се вцепени, усмивката ѝ бавно застина. Виктория ме погледна така, сякаш ме вижда за пръв път.

— Е?

Амрита изправи гръб. Гласът ѝ беше безизразен.

— Върнах се в магазина за сари, за да взема адреса на Камахия. Опитах се дай звънна, но не вдигна никой. Щом ще останем и днес, реших да разменя платовете. Не си ли видял бележката, която ти оставих?

— Вече би трябвало да приближаваме Лондон. Какво се е случило?

Гласът ми беше дрезгав, но вече не бях толкова ядосан.

— В какъв смисъл, Боби? Кажи, де!

— В смисъл какво се е случило със скапания будилник, с таксито, което поръчахме, с полета на „Бритиш Еървейс“? Ето в какъв смисъл.

Амрита отиде бързо да остави детето. Прекоси стаята, застана при прозореца, дръпна завесите и кръстоса ръце.

— „Скапаният будилник“ извъня в четири. Аз станах. Ти отказа да се събудиш, въпреки че те разтресох. Накрая, когато все пак успях да те накарам да седнеш в леглото, ми заяви: „Хайде да почакаме още един ден“. И то само защото си будувал цяла нощ и си чел.

— Аз ли ти го казах?

Поклатих глава и седнах на леглото. Още ме мъчеше най-ужасният махмурлук на света, гадеше ми се. „Махмурлук от какво?“

— Аз ли ти го казах?

— Да, ти.

Гласът на Амрита беше студен. През годините, откакто бяхме женени, почти не се беше случвало да ѝ подвиквам.

— По дяволите. Извинявай. Не съм бил буден. Проклетият ръкопис.

— Нали каза, че ще изчакаш и ще го прочетеш в самолета?

— Да, така казах.

Амрита отпусна ръце и отиде пред огледалото, за да прибере кичур коса, който беше паднал върху лицето ѝ. Устните ѝ си възвръщаха цвета.

— Не се притеснявай, Боби. Нямам нищо против да останем и днес.

На гърлото ми заседна буца. Гласът ми прозвуча така, сякаш го чувах за пръв път.

— По дяволите, затова пък аз съм против. Вие с Виктория няма да стоите тук и ден повече. В колко е полетът на „Еър Индия“ за Делхи?

— В девет и половина и в един. Защо?

— Ще се качите на самолета в един часа и в Делхи ще се прехвърлите на вечерния самолет на „Пан Ам“.

— Боби, това означава, че... В какъв смисъл „вие“? Ти защо няма да дойдеш с нас? Нали ръкописът е у теб?

— Вие двете заминавате. Още днес. Аз имам да върша нещо, свързано с тъпата статия. За един ден ще приключа.

— Ах, Боби, не ми се пътува сама с Виктория...

— Знам, моето момиче, но това е положението. Дай да приготвим отново багажа.

— Не съм го разопаковала.

— Добре. Пригответи Виктория и саковете. А аз ще сляза да уредя такси и носач.

Целунах я по бузата. Тя обикновено се сърди, ако се опитвам дай се налагам, но този път явно долови нещо в гласа ми.

— Добре тогава. Но ти побързай. Знаеш, че в Индия не можеш да запазиш билети по телефона. Трябва да отидем по-рано и да се наредим на опашка.

— Да. Връщам се веднага.

— Господин Гупта?

Телефонът във фойето работеше.

— Ало. Да. Ало!

— Господин Гупта, обажда се Робърт Лучак.

— Да, господин Лучак. Ало!

— Вижте какво, господин Гупта, уредете ми среща с М. Дас На четири очи. Само ние двамата с него.

— Какво? Какво? Не е възможно. Ало!

— Направете да е възможно, господин Гупта. Използвайте връзките си и предайте на Дас, че искам да се срещна с него днес.

— Не, господин Лучак. Вие не разбирате. М. Дас не е позволявал на никого...

— Да, чух вече. Но с мен ще се срещне, сигурен съм. Постарайте се да го уредите, господин Гупта, и то бързо.

— Съжалявам много, но...

— Вижте какво, драги ми господине, ще ви обясня за какво става въпрос. След няколко минути жена ми и бебето си тръгват от Калкута. Аз заминавам утре. И да си тръгна, без да съм се видял с Дас, пак трябва да напиша статията за „Харпърс“. Искате ли да чуете какво ще се казва в нея?

— Разберете, господин Лучак, невъзможно е да ви уредим среща с М. Дас. Ало!

— В статията ми ще се казва, че по причини, известни само на тях, членовете на Съюза на бенгалските писатели са се опитали да пробутат най-голямото литературно менте от времето на Клифорд Ървинг^[3]. По причини, известни само на тях, те са взели пари в замяна на ръкопис, за който твърдят, че е дело на човек, починал преди осем години. И което е по-лошо...

— В това няма нищо вярно, господин Лучак! И твърденията ви са подсъдни. Ще предявим съдебен иск. Нямаме доказателства.

— И което е по-лошото, тези хора са осквернили името на великия поет с порнографско хвалебствие на една тяхна богиня. Според достоверни източници в Калкута Съюзът на писателите вероятно го е направил заради връзките си с така нареченото братство на капаликите — незаконна секта, забъркана с престъпния свят в града и славеща се с това, че принася живи хора в жертва на малоумната си богиня. Дотук харесва ли ви, господин Гупта? Ало, господин Гупта! Ало?

— Да, господин Лучак.

— Какво ще кажете, господин Гупта? Това ли да пусна или да взема интервю от М. Дас?

— Ще го уредим. Звъннете, ако обичате, след три часа.

— О,... господин Гупта!

— Да.

— Вече пратих по пощата на издателя в Ню Йорк екземпляр от... а... от първата статия с указания да я отвори само ако се забавя и не се върна навреме. Надявам се да не се налага да пускат този вариант. Предпочитам да разкажа за М. Дас.

— Няма да се наложи, господин Лучак.

Шофьорите на всички таксите за и от летище „Дум-дум“ бяха ветерани от войната между Индия и Пакистан през 1971 година. Нашият беше с огромен нагънат белег върху дясната буза и голямо черно парче плат върху окото, заради което, докато лъкатушихме през задръстването по шосето, някак между другото се запитах какво е да си едноок и как възприемаш света.

Отново валеше. Всичко беше с цвят на кал: облаците, пътят, накамарените едно върху друго бедняшки жилища от брезент и ламарина, заводите в далечината. Единствените цветни петна в пейзажа бяха червено-белите ивици около фикусовите дървета, които се мяркаха тук-там покрай пътя. В покрайнините се строяха нови жилищни комплекси. Но това, че са нови, личеше само по бамбуковите скелета около блоковете и по булдозерите, спрени в калта наблизко, а самите сгради изглеждаха занемарени и порутени както най-древните развалини в центъра на града. Зад булдозерите се мержелееха навеси, под които се бяха сгушили хора. Дали това бяха семействата на строителните работници или новите жители, които чакаха да се нанесат в блоковете? По всяка вероятност колибите просто бяха ядро на новозараждащ се бордей, разрастващата се периферия на бедняшки град, разпрострял се на цели шейсет и шест квадратни километра площ.

Вляво се появи бялата табела, която бях зърнал през нощта. От тази страна пишеше:

КАЛКУТА ВИ ПОЖЕЛАВА
ДОВИЖДАНЕ.
БЪДЕТЕ ЗДРАВИ

В калта до табелата беше приклепнала жена с тигани и голяма пиринчена кана на главата си.

Летището бе пълно с народ, но не в налудничавата степен, както в нощта, когато пристигнахме. Полетът за Делхи вече бе обявен, но имаше закъснение. Да, самолетът на „Пан Ам“ излитал от Делхи в седем вечерта, Можело да купим билети.

Предадохме багажа и влязохме в залата за заминаващи. Нямахме свободни столове и се наложи да търсим доста дълго спокоен ъгъл, където да сменим памперса на Виктория. После отидохме в малко кафене да пийнем нещо безалкохолно.

Почти не разговаряхме, Амрита изглеждаше погълната от мислите си, мен пък още ме болеше неописуемо глава. От време на време си спомнях откъслечи от съня и мускулите в слабините ми се свиваха от напрежение и притеснение.

— Ако, не дай си Боже, изпуснеш самолета на „Пан Ам“, можеш да пренощуваш у леля си в Делхи — казах аз.

— Да.

— Или отседни в някой добър хотел на летището.

— Да, мога да направя и така.

В кафенето влезе туристическа група белгийци, които едвам се сместиха. Една от жените — невероятно грозна, в трикотажен панталон, носеше голяма гипсова статуя на бога със слонска глава Ганеша, Всички се смееха гръмогласно.

— Щом се прибереш в Бостън, звъни на Сан и Барб — продължих със съветите аз.

— Добре.

— Би трябвало да се върна един ден след теб. Ей, а ще се обадиш ли на вашите от „Хийтроу“?

— Боби, наистина нямам нищо против да остана още един ден. Може би ще имаш нужда от помощ... с превода. Заради ръкописа е, нали?

Поклатих глава.

— Вече е късно, моето момиче. Багажът ти е натоварен. Сигурно ще се справиш и без дрехите, но сме направо обречени без памперсите на бебето.

Амрита не се усмихна.

— А ако говорим сериозно — рекох аз и поклатих глава, — налага се да проверя нещо с Гупта и ония палячовци. Просто нямам достатъчно материал за статията. Един ден ще ми стигне.

Амрита кимна и почука с пръст по халката ми.

— Добре, но се пази. Не пий вода от чешмата. И ако Камахия намине да смени платовете, се постарай да ти даде само плата...

Усмихнах се.

— Добре.

— Боби, защо не пусна камериерката?

— Моля?

— Защо не я пусна да почисти стаята. Точно преди да излезем, ѝ каза да почака до утре.

— Заради ръкописа на Дас — побързах да кажа аз. — Не искам да се навъртат около него.

Амрита кимна. Допих топлата фанта, погледах как едно гущерче се стрелка по стената и се опитах да не мисля за автоматичния пистолет върху рафта на гардероба в хотелската стая.

Самолетът беше готов за излитане и аз тъкмо целунах за довиждане Амрита и Виктория, когато Амрита се сети нещо.

— О, ако Камахия не дойде в хотела, нали ще наминеш у тях, за да вземеш плата?

Тя затърси в дамската си чанта.

— Толкова ли е важно?

— Не, но ще ти бъда признателна, ако го донесеш.

— Защо просто не го смени в магазина?

— Беше отрязан от топа. А и бях сигурна, че ще видим още веднъж Камахия. Ужас! Бях сигурна, че листчето е някъде тук. Както и да е. Помня адреса. — Амрита извади кутийка кибрит, която беше взела от стаята в хотела, и драсна адреса откъм вътрешната страна на капачето. — Само ако ти остане време — каза тя.

— Добре.

Нямаше да ми остане време. Отново се целунахме. Виктория се промуши между нас, объркана от навалицата и шума. Обхванах с длан главицата ѝ и усетих неописуемата мекота на косата ѝ.

— На добър път! След ден-два ще се видим.

На летище „Дум-дум“ няма ръкави. Пътниците отидоха по мокрия асфалт при стълбата на чакащия самолет на „Еър Индия“. Амрита се обърна и размаха пълничката ръка на Виктория, после се скри в реактивния самолет, френско производство. При обичайни обстоятелства сигурно щях да ги чакам да излетят.

Но сега си погледнах часовника и след като се върнах в сградата на летището, отидох при телефонните кабинки. Гупта вдигна след петото позвъняване.

— Уредено е, господин Лучак. Запишете адреса...

Затърсих бележника, но накрая извадих кибрита, който Амрита ми беше дала. Драснах до адреса на Камахия номера на улицата.

— А, да... господин Лучак...

— Да!

— Този път елате сам.

Когато слязох от таксито, вече не валеше. От улиците се вдигаше пара, която се носеше между старите сгради. Нямах представа къде съм. Адресът, който Гупта ми беше дал, беше на кръстовище в старата част на града и докато пътувахме насам, не видях познати знаци, по които да се ориентирам.

След проливния дъжд улиците и тротоарите се пълнеха с хора. Покрай мен се плъзгаха велосипеди с дрънчащи звънци. Изпаренията във въздуха се сгъстяваха още повече от отработените черни газове на мотоциклетите. Насред оживената улица се беше проснал стар вол с разранен гръб. Движението го заобикаляше.

Заставах на тротоара и зачаках. Всъщност не беше тротоар, а широка метър и двайсет ивица изровена кал между канавката и стените на старите сгради. Между постройките имаше разстояние около един метър и след като ме блъсна някаква ужасна смрад, отидох и надзърнах в едно от тесните отвори.

Там на двуметрова купчина бяха струпани какви ли не отпадъци и боклуци. Личеше, че от доста години жителите ги изхвърлят от горните прозорци. Сред вонящите купове мърдаха черни сенки. Дръпнах се бързо от процепа и заставах край потока дъждовна и отпадъчна вода, където свършваше тротоарът и започваше улицата.

Взирах се във всяко лице сред движещата се тълпа. Както във всеки голям град и тук пешеходците бяха надянали маската на забързана раздражителност. Много от мъжете бяха облечени в тесни

полиестерни ризи и полиестерни панталони с разширяващи се в долния край крачоли. Недоумявах как така в държава, произвеждаща едни от най-качествените и евтини памучни облекла, признак на благополучие при средната класа беше по-скъпият запарващ полиестер. От време на време към мен поглеждаше някое потно лице под намазана с брилянтин коса, но не спираше никой, ако не броим няколкото хлапета по мръсни къси панталонки, които известно време подскачаха около мен с виковете „Баба! Баба!“ и се кикотеха. Не им дадох монети и след малко те хукнаха, разплисквайки водата в канавката.

— Вие ли сте Лучак?

Аз подскочих. Докато бях наблюдавал уличното движение, отзад се бяха приближили двама мъже. Единият беше облечен в обичайния полиестер, но другият бе в захабените светли панталони до коленете на обслужващите класи. И двамата не изглеждаха особено умни и приятни. Високият и тънък, в щампована риза, беше със скулесто лице с остри черни и тънки устни. Човекът в панталон до коленете бе понисък и набит и по-тъп на вид от приятеля си. Погледът му беше сънен и презрителен, както на всички наемни биячи, които съм срещал през живота си.

— Да, аз съм Лучак.

— Елате.

Тръгнаха много бързо и се наложи да подтичвам, за да не изоставам. Зададох няколко въпроса, но мълчанието на мъжете и тътенът по улицата ме убедиха, че е по-добре да не говоря и просто да крача след тях.

Вървахме близо час. Още в началото не знаех къде се намирам, а сега съвсем не можех да се ориентирам. Заради вездесъщите облаци не виждах и слънцето, поне да разбере посоката. Крачехме по оживени пресечки, тесни като пътеки, после по истински пътеки, задръстени с хора и боклуци. На няколко пъти двамата ме преведоха през къси безистени в дворовете на жилищни блокове. Навсякъде имаше деца, които тичаха, пищяха или клечаха. Жените прикриваха' със саритата лицата си и ни наблюдаваха с черни подозрителни очи. Други безистени извеждаха в други дворове. По ръждиви железни парапети седяха старци, които ни гледаха с безизразни лица. Ревяха пеленачета.

По циментовите площадки горяха огньовете, на които се готвеше нещо, в маранята се стелеше пушек.

Поредният къс безистен ни изведе на пресечка, която беше доста дълга и по-оживена от повечето главни улици в Щатите. Озовахме се на пущинак със съборени сгради, но между купчините остатъци от постройки се виждаха палатки и набързо сковани навеси. Един голям ров, вероятно мазе в някакви предишни времена, се беше напълнил с дъждовна и отпадъчна вода. В нея с крясъци се плискаха цели рояци мъже и момчета, други пък скачаха в кафявия гьол направо от прозорците на втория етаж на сградите наоколо. Наблизо двама голи малчугани се заливаха от смях, докато ръчкаха с пръчки нещо, което приличаше на удавен издут плъх.

После излязохме от жилищните комплекси и се озовахме в бордей, сред струпани набързо каменни стени, жилища от зебло и „къщи“ на няколко равнища, сковани от стари пътни табели и реклами, листовце ламарина и избелял шперплат. На един пущинак бяха налякали двайсетина-трийсетина мъже, които се облекчаваха по голяма нужда. По-нататък няколко малки момичета седяха на каменната площадка и внимателно пощеха сплъстените коси на помалките си братя и сестри. Докато вървахме, покрай нас от време на време се стрелкаха изпосталели псета, но тук явно никой не притежаваше инстинкт за територия. От здрача по вратите на колибите ни наблюдаваха човешки очи. Случваше се да притича някой малчуган с протегната ръка, който обаче се връщаше след крясъка на невидим възрастен.

Изведнъж въздухът се изпълни с миризмата на благовония, от която ми засмъдя в очите. Излязохме при порутена зелена сграда, която, ако се съди от звуците на звънчета и атоналното пеене във вътрешния двор, създаваше впечатление за храм. Пред зеления храм седеше старица, заедно с внучката си тя вадеше от голяма кошница купчинки кравешки тор, които оформяше на кръгли пити — за вечерния огън. На девет метра височина стената на храма беше покрита с редици такива пити кравешки тор, по които личаха следи от пръсти. От другата страна на улицата — разкаляна пътека — няколко мъже работеха върху бамбуково скеле, вдигнато около колиба с размерите на малка палатка. Те си подвикваха добродушно, но после замълчаха и ни изгледаха мълчаливо. Дори и още да имах някакви

съмнения, че двамата ми водачи са капалики, те бяха разсеяни от мълчанието, настъпващо веднага щом се появяхме.

— Много ли още остава?

Пак беше започнало да вали, а бях оставил чадъра хотела. Белите ми панталони бяха изцапани с кал чак до коленете. Бежовите ми мокасини нямаше да бъдат същите никога повече. Спрях. Попитах:

— Много ли още остава?

Набитият мъж в бежовите панталони се обърна и поклати глава. Посочи рязко с пръст стената от сиви промишлени сгради, които се виждаха точно зад морето от бедняшки колиби. За последните стотина метра трябваше да изкачим разкалян склон и аз на два пъти паднах на колене. Билото на хълма се охраняваше от висока телена мрежа с увиснала отгоре бодлива тел. Погледнах през нея и видях между сградите ръждиви бидони от нафта и празни коловози.

— И сега какво?

Обърнах се да се полюбувам на гледката с бордеите. Ламаринените покриви бяха затиснати с безброй камъни, черни и сиви. Тук-там през отворените врати се виждаха пламъците на огньовете. В посоката, откъдето бяхме дошли, докъдето поглед стига се простираха жилищни квартали, забулени в ръмящия дъжд. От стотици източници се издигаше дим, който се сливаше със сиво-кафявото небе.

— Елате.

Тънкият мъж с изсеченото лице беше отместил малко от телената мрежа.

Поколебах се. Сърцето ми биеше като обезумяло не само от това, че бяхме изкачили хълма. Бях изпълнен с шеметната лекота, от която те присвива под лъжичката — както когато стъпиш в края на висок трамплин за скокове във вода.

Кимнах и се пъгнах в дупката в оградата.

Районът на завода беше притихнал. Дадох си сметка до каква степен съм свикнал с постоянните звуци на разговори, на движение... на хора в този пренаселен град. Сега, докато се движехме по една пътека, после по друга, тишината ни затисна като влажния въздух. Не можех да повярвам, че заводът още работи. Бурените и пълзящите растения се извисяваха почти на височината на схлупените тухлени постройки. Високо на една от стените имаше прозорец, който навремето се е състоял от стотици стъклени квадрати, а сега

непокътнати бяха останали само десетина-дванайсет. Останалите представляваха назъбени черни дупки, през които от време на време влитаха и излитаха птички. Навсякъде се въргаляха празни бидони от нафта — преди яркочервени, жълти, сини, а сега разядени от грапава ръжда.

Влязохме в още по-тясна уличка, беше задънена. Спрях рязко. Ръката ми се плъзна в един от долните десни джобове на ризата, към тежкия камък с размерите на дланта ми, който бях взел от склона. Колкото и да е невероятно, сега, когато бях тук, изпитвах не страх, а само остро любопитство какво ще направят двамата мъже. Погледнах през рамо, за да съм сигурен, че тилът ми е защитен, и наум си представих как бягам през плетеницата от улички, после пак се извърнах към двамата капалики. „*Дръж под око набития*“, предупредих се аз.

— Там.

Мъжът в панталони до коленете посочи тясна външна стълба, скована от дъски. Вратата в горния ѝ край се падаше малко по-високо от обичаен втори етаж. По тухлената стена се виеше бръшлян. Прозорци нямаше.

Аз не се помръднах. Стиснах камъка. Двамата мъже почакаха-почакаха, после се спогледаха, обърнаха се на пети и поеха в посоката, откъдето бяхме дошли. Долепих гръб до стената и ги изчаках да се отдалечат. Виждах, че не очакват да тръгна след тях. Известно време се чуваше как чакълът под краката им скърца, после остана само звукът на запъхтяното ми дишане.

Погледнах към стръмната стълба. От високите стени и тясната ивица небе получих лек световъртеж. Изневиделица от тъмно отверстие в стрехите шеметно изхвърча цяло ято гълъби, които закръжиха в натежалото небе и запляскаха с криле така, сякаш се стреля. Уж беше три и половина следобед, а беше много тъмно.

Върнах се там, където уличките се пресичаха, и погледнах и в двете посоки. Поне на стотина крачки не се виждаше нищо. Камъкът в ръката ми беше хладен и доста тежък — оръдие на пещерен жител. По него още имаше полепнала червена глина. Вдигнах камъка до лицето си и пак погледнах вратата на около девет метра нагоре по обраслата с бръшлян стена. Беше остъклена, но стъклото отдавна беше покрито с боя.

Затворих за миг очи и задишах по-спокойно. После пуснах камъка в джоба на ризата си и се качих по прогнилата стълба, за да се срещна с каквото ме чакаше там.

[1] Род Маккюън (р. 1933), нашумял американски поет, композитор и певец. — Б.пр. ↑

[2] Венерин хълм (лат.). — Б.пр. ↑

[3] Клифорд Ървинг (р. 1930), американски писател, известен най-вече като автор на „автобиографията“ на Хауард Хюс, която се оказва фалшификат. — Б.пр. ↑

12.

*Ти, кучко Калкута,
жълта проказа пикаеш,
като на болен от жълтеница,
като велика прелестна фреска...*
Тушар Рой

Стаята беше много малка и много тъмна. В средата на квадратната дървена маса имаше газеник с пламък, който пращеше над езерце гранясала лой, но и малкото светлина, която излъчваше, изчезваше в опърпаните черни завеси, наслагани и от четирите страни. Помещението приличаше не толкова на стая, колкото на обвита в черна плащаница крипта. При масата чакаха два стола. Върху напуканата е повърхност беше оставена книга със заглавие, което не се четеше в мъждивата светлина. Но не се налагаше да чета заглавието, за да разбере коя е книгата. Беше моята стихосбирка „Зимни духове“.

Зад входната врата имаше коридор, толкова тесен и тъмен, че почти се усмигнах — бях се сетил за залата на смеха в лунапарк „Ривървю“ в Чикаго. Раменете ми опираха в олющената мазилка и от двете страни. Носеше се тежката миризма на прогнило дърво и мухъл, събудила детските ми спомени от времето, когато се пъхах зад решетката под предната веранда, за да си играя с влажната пръст и тъмнината отдолу. Нямах да отида в тясното антре, ако не се виждаше слабото сияние на газеничето.

Докато влизах в стаята, в лицето ме удари завесата от черен тюл точно зад прага. От допира ми тя веднага се отмести като изоставена паяжина.

Ако екземплярът от моята стихосбирка бе предназначен да ме заинтригува, целта беше постигната. Ако пък трябваше да ме предразположи, не успя.

Продължих да стоя на метър-метър и нещо от масата. Камъкът отново беше в ръката ми, но ми се стори жалка работа, детинска реакция. Пак се сетих за залата на смеха в лунапарк „Ривървю“ и този път неволно се подсмихнах. Ако от мрака зад завесите нещо изскочеше и ми се нахвърлеше, щях да го фрасна с гранита по лицето.

— Ей!

Черните завеси погълнаха вика ми точно толкова бързо, както и светлината. От течението пламъкът на газеничето затанцува.

— Ей! Стига с тия криеници. Играта свърши! Покажи се!

Идеше ми да прихна, толкова нелепо беше всичко. Но ми идеше и да закрещя.

— Добре де, така да бъде, ще поиграем още малко — казах аз, после пристъпих напред, издърпах стола и седнах на масата.

Сложих; върху стихосбирката си камъка, все едно затискам с тежест листове. След това кръстосах ръце, притихнах и изправих гръб като ученик в първия учебен ден. Минаха няколко мига. Нищо не нарушаваше тишината. Беше толкова горещо, че от брадичката ми капеше пот, която образуваше кръгчета върху прашната маса. Чаках.

После пламъкът се огъна от почти недоловим повей.

Някой минаваше през черните завеси.

Покрай мрежестия тюл се плъзна висок силует, който поспря в здрача и после тръгна колебливо и бавно към светлината.

Най-напред видях очите — влажни и умни, смекчени от времето и от дълбокото познание за човешките страдания. Не можеше да има и съмнение. Очите бяха на поет. Аз гледах М. Дас. Той се приближи още малко, а аз трескаво се вкопчих в ръба на масата.

Гледах нещо, излязло от гроба.

Фигурата беше в сиви дрипи, може би останки от плащаница. При неволната ѝ усмивка лъснаха зъби — устните бяха изгнили и се бяха запазили само грапавите полипи на месеста плът. Носа почти го нямаше, явно беше нагрисан до влажната туптяща ципа на оголената тъкан, която не прикриваше двойните отворстия в черепа. Някога внушителното чело бе пощадено от опустошението, поразило долната част на лицето, но скалпът беше прорязан от люспести петна с неравни очертания и кичурчета бяла коса, щръкнали под различни ъгли. Лявото ухо се беше превърнало в безформена пихтия.

М. Дас издърпа другия стол, за да седне, и на мен ми направи впечатление, че два от пръстите на дясната му ръка ги няма до средната става. Около онова, което бе останало от ръката, беше омотан парцал, който обаче не прикриваше разядената плът на китката, изпод която се виждаха мускули и сухожилия.

Той седна тежко на стола. Огромната глава се клатушкаше, сякаш тънкият врат едвам я крепеше, а парцалите около горната част на гръдния кош се издигаха и после бързо се снишаваха. Помещението се изпълни със звука на накъсаното ни дишане.

— Проказа — прошепнах аз, но все едно го изкрещях.

Пламъчето затрепка трескаво и още малко, да угасне. Иззад газеника ме погледнаха влажни кафяви очи и сега аз видях, че клепачите също са отчасти разядени.

— Господи — пророних. — О, мили Боже. Дас, какво са направили с вас? Проказа.

— Дааа...

Не съм в състояние да опиша този глас. Заради разядените устни някои звуци не се чуваха, Други бяха придружени от съскане и фъфлене всеки път, когато езикът се опираше в оголените зъби. Не си представям как той изобщо е могъл да говори. Мигът ставаше още по-налудничав от това, че в едвам изречените, съскащи изречения още се долавяха оксфордският акцент и изисканият синтаксис. Слюнката навлажняваше оголените зъби и хвърчеше към газеничето, но аз разбирах думите. Не можех да се помръдна, не можех да извърна поглед.

— Даааа — каза поетът М. Дас, — проказа. Днес обаче, господин Лучак, се казва болест на Хансен.

„Днееейс, гусшин Лушшак.“

— Да, разбира се. Извинявайте.

Кимнах, примигах, но пак не успях да извърна очи. Забелязах, че още стискам края на масата. Кой знае защо, ми се струваше, че напуканото дърво ме свързва някак с действителността.

— Господи — повторих глухо, — защо се е получило така? Как мога да помогна?

— Прочетох стихосбирката ви, господин Лучак — изсъска М. Дас — Сантиментален поет сте.

— Откъде я взехте?

„Глупак. Я се стегни!“

— Исках да кажа — защо смятате, че стиховете са сантиментални?

Дас примига бавно. Разядените клепачи се спуснаха като опърпани по краищата щори и така и не покриха докрай бялото на очите. След като потули интелигентния си поглед, привидението пред мен стана хиляди пъти по-ужасно. Едвам устоях на желанието да побягна — затаих дъх, докато Дас отново ме погледна.

Гласът му звучеше тъжно.

— Наистина ли във Върмънт вали толкова много сняг, господин Лучак?

— Какво? О, в смисъл че... да. Да. Не винаги, но някои зими да. Особено в планините. Отбелязват пътя и пощенските кутии с пилони и оранжеви знаменца.

Говорех несвързано, но трябваше или да дърдоря нещо, или да захая кокалчетата на пръстите си, за да заглуша другите звуци.

— Ах-х-х — въздъхна Дас и това прозвуча като въздух, който излиза от издъхваща морска твар. — Жалко, че не мога да го видя. Дааа.

— Прочетох поемата ви, господин Дас.

— Така лииии?

— Да, поемата за Кали, де. Всъщност го знаете, разбира се. Нали вие ми я пратихте.

— Да.

— Защо?

— Кое защо, господин Лучак?

— Защо я пращате за издаване в чужбина? Защо я давате на мен?

— Защото трябва да се издаде. — За пръв път в гласа на Дас се долови чувство. — Не ви ли хареса?

— Не — отговорих аз. — Изобщо не ми хареса. Но има части, които са много... запомнящи се. Ужасни и запомнящи се.

— Дааа.

— Защо сте я написали?

М. Дас отново затвори очи. Страховитата глава климна напред и за миг ми се стори, че той ще заспи. В светлината на газеника раните по скалпа му бяха лъскави и сивкаво-зелени.

— Трябва да се издаде — прошепна дрезгаво Дас. — Ще ми помогнете ли?

Поколебах се. Не бях сигурен, че последното, което е казал, е въпрос.

— Добре — отговорих накрая. — Кажете ми защо сте я написали. Какво правите тук?

Дас също ме погледна вторачено и с напрежението в очите си успя някак да ми предаде, че не сме сами. Извърнах се настрани, но там имаше само тъмнина. Беше страшна жега, от бузите ми се стичаше пот.

— Какво... — Подвоумих се. — Какво ви се е случило, че изглеждате така?

— Прокажен съм.

— Да.

— И то от много години, господин Лучак. Не обръщах внимание на признаците. На люспестите петна по дланите си. На болката, след която започваше изтръпване. Дори докато давах автографи по време на обиколките и водех семинари в университета, усещах проказата в дланите и бузите си. Знаех истината много преди да се появят отворените рани, много преди онази седмица, когато заминах на изток за погребението на баща си.

— Но сега има лекарства — извиках аз. — Със сигурност сте знаели... Сега проказата е лечима.

— Не, господин Лучак, не е лечима. Дори онези, които вярват в такива лекарства, признават, че с тях симптомите просто се забавят и понякога се спират за известно време. Но аз бях последовател на Ганди и неговата философия за здравословен живот. Получех ли обриви и болки, постех, спазвах диети, правех си клизми и пречиствах и тялото, и духа си. Правил съм го дълги години. Не ми помогна. Знаех, че няма да ми помогне.

Поех си дълбоко въздух и избърсах длани о панталоните си.

— Е, щом сте знаели, че...

— Изслушайте ме, ако обичате — прошепна поетът. — Не разполагаме с много време. Ще ви разкажа една история. Беше лятото на 1969 година — сега за мен друг век, друг свят. Баща ми беше кремиран в моето родно селце. От доста седмици вече се виждаха кървавите рани. Казах на братята си, че е алергия. Търсех усамотение.

Не знаех какво да правя. По време на дългото пътуване до Калкута можех да помисля на спокойствие. Виждали ли сте болница за прокажени в Индия, господин Лучак?

— Не.

— Не ви го пожелавам. Дааа, можех да отида в чужбина. Разполагах с пари. Лекарите в такива развити държави като вашата, господин Лучак, рядко виждат болестта на Хансен в напреднал стадий. Това е заболяване на мръсотията и на боклуците, на нехигиеничните условия, забравено на запад още от Средновековието. В Индия обаче то не е забравено. Не, не е забравено в любимата ми Индия. Знаете ли, господин Лучак, че само в Бенгалия има половин милион прокажени?

— Не — отговорих аз.

— Не, И аз не знаех. Но ми казаха. Повечето прокажени умират от друго, още преди болестта да се е развила. Докъде бяхме стигнали? А, да. Вечерта пристигнах на гара Ховра. Вече бях решил какво да правя. Бях обмислял дали да не се лекувам в чужбина. Бях обмислял дали да търпя години наред, докато болестта се развива. Бях обмислял дали да се подлагам на унижението и изолацията, каквито такова лечение налагат. Бях обмислял всичко това, господин Лучак, и се бях отказал от него. И след като взех решение, бях много спокоен. Онези вечер, докато гледах от прозорците на вагона първа класа светлините на гара Ховра, аз бях в мир със себе си и с вселената. Вярвате ли в Бога, господин Лучак? Аз не вярвах. Не вярвам и сега... по-точно не вярвам в никой бог на светлината. Има... но докъде бях стигнал? Да. Когато слязох от вагона, бях много спокоен. Решението ми позволяваше да избегна болката не само от това, че съм инвалид, но и от раздялата. Поне така си мислех. Направо там, на гарата, дадох багажа си на един изумен просяк. А, да, господин Лучак, извинявайте за начина, по който вчера ви предадох ръкописа. Иронията е едно от малкото удоволствия, които са ми останали. Жалко само, че не можах да погледам. Докъде бяхме стигнали? Да, излязох от гарата и отидох на великолепното съоръжение, което наричаме моста Ховра. Видяхте ли го? Да, разбира се, че сте го видели. Какви ги говорят! Винаги, господин Лучак, съм го смятал за прекрасен образец на абстрактната скулптура, недооценен като красиво произведение на изкуството, каквото всъщност е. Онези вечер мостът бе относително празен — по него минаваха само неколкостотин души. Спрях по средата. Не се

колебах дълго, защото не исках да имам време за мислене. Да ви призная, съчиних кратък сонет, така да се каже, прощално стихотворение. Навремето и аз бях сантиментален поет. Скочих. От процепа в средата. Той се пада на около стотина метра от тъмната вода на Хугли. Сякаш падах вечно. Ако знаех, че ще чакам вечно между началото и края на това самоубийство, щях да измисля нещо друго, уверявам ви. Ако паднеш от такава височина във водата, тя ти се струва като бетон, господин Лучак. Ударът беше много силен, сякаш в черепа ми разцъфна цвете. Нещо в гръбнака и врата ми изщрака. Силно. Все едно се е счупил дебел клон. После тялото ми потъна. Казвам „тялото ми“, господин Лучак, защото в онзи миг умрях. Не се съмнявам в това. Но се случи нещо странно. Духът не те напуска веднага след смъртта, а следи като отегчен наблюдател развоя на събитията. Как иначе да опиша усещането от това, че виждам как сгърченото тяло потъва в тинята на дъното на Хугли? Или виждам как рибите се нахвърлят стръвно на очите и на меката плът? Че виждам всичко това и не изпитвам притеснение или ужас, само съвсем слабо любопитство? Такова е изживяването, господин Лучак. Такова е това ужасно действие — нашата смърт... банално като всички други неизбежни действия, от които е изтъкано окаяното ни битие. Не знам колко дълго е лежало тялото ми там, колко дълго се е сливало с речната тиня, докато приливът или водата, вдигната от някой кораб, не са изхвърлили на брега разложената ми плът. Намериха ме едни деца. Започнаха да ме ръгат с пръчки и да се смеят, когато те проникваха в плътта ми. После дойдоха капаликите. Отнесоха ме — внимателно и предпазливо, макар че по онова време тези неща вече нямаха значение за мен, — в един от многото си храмове. Събудих се в прегръдката на Кали. Тя е единствената богиня, която може да победи и смъртта, и времето. После Кали ме възкреси, господин Лучак, но само за да ѝ служа. Само за да ѝ служа. Както виждате, когато върна на тялото ми диханието, Черната майка не сметна за необходимо да го очисти от напастта, която го разяжда.

— Да ѝ служите в какво, господин Дас? — попитах аз.

Гримасата на поета без устни представляваше жестоко подобие на усмивка.

— Е, би трябвало да е очевидно за какво са отишли оскъдните ми сили — отвърна Дас. — Аз съм поетът на богинята Кали. Колкото ѝ

безполезен да съм, ѝ служа като поет, жрец и аватар.

През целия разговор съпреживявах лишения от чувства разказ на Дас. Съзнанието ми сякаш се рееше точно под тавана и наблюдаваше всичко с хладно безпристрастие, граничещо с безразличие. И същевременно ми идеше да избухна в истеричен смях, да изкрещя, да преобърна масата в бясно неверие и да избягам от този злоторен мрак.

— Такава е моята история — рече Дас. — Какво ще кажете, господин Лучак?

— Ще кажа, че от тази болест сте полудели, господин Дас.

— Така лиии?

— Или че сте напълно здрав душевно, но заради някого разигравате театър.

Дас не каза нищо, ала побърза да извърне мъртвешки поглед.

— И още нещо, което не се връзва в историята ви — продължих аз, изумен колко твърд е собственият ми глас.

— Какво?

— Ако вашият... ако трупът е бил намерен едва миналата година, се съмнявам да е останало нещо за намиране. След близо седем години.

Главата на Дас отскочи назад като на някакво кошмарно човече на пружина, В забулената с тюлени завеси тъмнина се чу драцене.

— О! Кой, господин Лучак, ви е казал, че тялото е намерено миналата година?

На гърлото ми заседна буца. Заговорих, без да се замислям.

— Според господин Муктанандаджи точно тогава се е състояло митичното възкресение.

Усетих топъл повей, който люшна пламъка, а по обезобразеното лице на Дас заиграха сенки. Ужасната му усмивка не се помръдна. В здрача пак се размърда нещо.

— А-а-а-а — въздъхна Дас. Омотаната му в парцали осакатена ръка задраска разсеяно по масата. — Дааа, даааа. От време... на време... разиграваме наново всичко.

Наведох се напред и пуснах ръката си, така че да усещам камъка. Взрях се изпитателно в човешкото същество в обвивка на прокажен от другата страна на масата. Гласът ми беше сериозен, припрян.

— Защо, Дас? За Бога, защо? Защо точно капаликите? Защо този непристоен епос за Кали, завърнала се да управлява света, или каквато там друга тъпотия сте написали? Навремето бяхте велик поет. Пеехте песни в прослава на истината и невинността.

Думите ми прозвучаха блудкаво, но не знаех как другояче да го кажа.

Дас се облегна тронаво назад. Дъхът му изхриптя в отворената уста и ноздрите. „Колко може да живее човек в такова състояние?“ Там, където плътта не беше разядена от болестта, кожата изглеждаше почти прозрачна и чуплива като пергамент. Откога ли този човек не беше виждал слънчева светлина?

— В Богинята има невероятна красота — пророни той.

— Красота в смъртта и тлението? Красота в насието? Откога, Дас, един ученик на Тагор пее в прослава на насието?

— Тагор беше сляп! — В съскация му шепот се долавяше нова сила. — Тагор не виждаше. Може би в миговете преди да издъхне. Може би. Ако тогава беше прогледнал, господин Лучак, щеше да се обърне към нея. Всички би трябвало да се обърнем към нея, когато Смъртта влиза в спалнята ни и ни хваща за ръката.

— Бягството в някаква вяра не оправдава насието възразих аз. — Няма да оправдае злото, което възпявате...

— Злото! Хааа! — Дас изплю на пода жълта хрчка. — Вие не знаете нищо. Злото. Няма зло. Няма насиение. Има само власт. Властта е единственото организиращо ръководно начало във всемира, господин Лучак. Властта е единствената истина, която съществува изначално. Всяко насиение е опит да се упражнява власт. Насието е власт. От каквото и да се страхуваме, то ни плаши, защото някаква сила упражнява върху нас властта си. Всички се стремим да се освободим от страха. Всички религии са опит да се постигне власт над сили, които биха могли да ни подчинят. Но Тя, господин Лучак, е единственото ни избавление. Само Онази, Която поглъща душите, ни носи *абхая мудра* и разсейва всеки страх, защото именно Тя държи върховната власт. Тя е самото въплъщение на властта, сила извън времето, напълно неразбираема за нас.

— Това е отблъскващо — казах аз. — Евтино оправдание на жестокостта.

— На жестокостта ли? — засмя се Дас, все едно в празна урна се търкаляха камъни. — Жестокостта? Дори един сантиментален поет, който дърдори за вечни истини, със сигурност знае, че онова, което наричате жестокост, е единствената истина, призната от вселената. Животът се крепи на насилие.

— Не съм съгласен.

— Виж ти! — Дас примига два пъти. Бавно. — Никога ли не сте вкутали от виното на властта? Никога ли не сте прибегвали до насилие?

Поколебах се. Не можех да му кажа, че почти целият ми живот се свежда до безкрайното усилие да усмирявам нрава си. Господи, за какво изобщо говорехме? Какво търсех тук?

— Не — казах аз.

— Глупости.

— Наистина, Дас. Е, да, сбивал съм се няколко пъти, но винаги съм се опитвал да избягвам насилието.

Бях на девет-десет години. Сара беше на седем-осем. В гората при резервата. „Сваляй панталонките. Бързо!“

— Не е вярно. Всеки е вкушал от кървавото вино на Кали.

— Не. Грешите.

Ударих я през лицето. Веднъж. Втори път. Бликнали сълзи, постепенно покорство. Пръстите ми оставят по тънката ѝ ръка червени следи.

— Само незначителни дребни случки. Детинщини.

— Няма незначителна жестокост — възрази Дас.

— Това е нелепо.

Ужасното вълнение, което ме обзе. Не просто при гледката на бледото ѝ голо тяло и странното сексуално напрежение. Не, не само това. А нейната пълна безпомощност. Покорството ѝ. Можех да направя каквото си поискам.

— Ще видим.

Каквото си поискам.

Дас се изправи с усилие. Аз изтиках назад стола.

— Ще издадете ли поемата?

Гласът му съскаше и пукаше като жарава в гаснещ огън.

— Вероятно не — отговорих аз. — Защо не дойдете с мен, Дас? Не сте длъжен да стоите тук. Елате с мен. Издайте сам поемата.

Веднъж, когато бях на седемнайсет години, един мой братовчед — голям малоумник, — ме накара да играя на руска рулетка с револвера на баща му. Зареди го с един патрон. Завъртя пълнителя. Помня, че в миг на невероятна безмозъчна дързост вдигнах оръжието, долепих дулото до слепоочието си и натиснах спусъка. Петлето удари празно гнездо на револвера, но от онзи ден нататък отказвам и да припаря до оръжие. Сега, в мрака на Калкута, пак изпитах чувството, че ей така, за нищо, съм доближил до слепоочието си дуло. Тишината стана тягостна.

— Не. Трябва да издадете поемата. Важжжно е.

— Защо? Защо не можете да си тръгнете оттук? Нима е останало нещо, което не са ви причинили? Елате с мен, Дас.

Очите на нещото пред мен се притвориха и то вече не приличаше на човек. Откъм дрипите ме лъхна миризмата на гробищна пръст. Зад мен в тъмнината със сигурност се чува някакви звуци.

— Предпочитам да остана тук. Но е важно да занесете в страната си „Песента на Кали“.

— Защо? — повторих аз.

Езикът на Дас приличаше на розово зверче, което докосна лъснатите зъби и пак се скри.

— То е нещо повече от последната ми творба. Смятайте го за вест. Вест за раждане. *Ще издадете ли поемата?*

Тишината се проточи десет удара на сърцето ми и ме тласна на ръба на някакъв тъмен ров, който не разбирах. Понаведох леко глава.

— Да — казах. — Поемата ще бъде издадена. Може би не цялата, но ще бъде отпечатана.

— Чудесно — каза поетът и се обърна да си тръгне. След това се поколеба и ме погледна едва ли не лукаво. За пръв път долових в гласа му следа от човешки копнеж. — И... още нещо, господин Лучак.

— Да?

— Но то предполага да се върнете тук.

Краката ми се подкосиха при мисълта, че ще се наложи да вляза отново в тази крипта, след като веднъж съм се измъкнал от нея.

— Какво?

Той махна напосоки към „Зимни духове“, които още бяха върху масата.

— Нямам какво да чета. Те... онези, които се грижат за нуждите ми... понякога ми носят книги, стига да посоча заглавията. Но често не тези, които съм поискал. А почти не познавам новите поети. Бихте ли могли... ако не ви затруднява... няколко книги по ваш избор?

Старецът се олюля и направи три крачки — за миг се ужасих, че ще стисне между разложените си длани ръката ми. Той застина напред движението, но в умоляващата си безпомощност вдигнатите превързани длани ми се сториха още по-трогателни.

— Да, ще ви взема книги.

„Но няма да се връщам тук — помислих си аз. — Ще ги пратя по приятелите ви, капаликите, и никакво връщане тук.“

Ала преди да съм изразил на глас мисълта, Дас заговори отново.

— Особено ми се иска да прочета стихосбирката на онзи нов американски поет — Едуин Арлингтън Робинсън — рече той бързо. — Чел съм само едно негово стихотворение — „Ричард Кори“, — но крайт му е толкова красив, толкова съзвучен с положението, в което съм се озовал, с моите стремежи, че постоянно си мечтая за него. Можете ли да ми донесете това произведение?

Само го погледнах изумено. „Новият американски поет ли?“ Накрая само кимнах, защото не знаех какво да кажа и се ужасих, че ще объркам нещо.

— Да — успях да изрека. — Ще се опитам.

Тъжната сгърчена форма се обърна и излезе от стаята. След секунда и аз направих същото. За миг черните завеси се омотаха около мен, сякаш не искаха да ме пуснат да избягам, после обаче бях свободен. Свободен!

Калкута ми се стори красива. Бледата слънчева: светлина, просмукваща се през облаците, тълпите от хора, метежното следобедно движение по улиците — наблюдавах всичко това с радостно облекчение, което правеше пейзажа някак си по-светъл. После си спомних последните думи на Дас и пак ме налегнаха съмнения. Не, щях да помисля за това по-късно. Засега бях свободен.

В долния край на стълбите ме чакаха двамата капалики. Услугите им като водачи ми бяха нужни само за няколко минути, докато ме

преведат през бордеа до главната улица, където успях да спра такси. Преди да ме оставят, единият ми връчи ухабено листче хартия, върху което беше драснато: „Пред Калигхат — 9:00 ч“.

— Там ли да занеса книгите? — попитах аз по-тънкия мъж.

Той ми кимна и за потвърждение, и за довиждане.

После черно-жълтото такси запъпли заедно с едва движещите се автомобили и в продължение на десет минути аз просто се наслаждавах, че съм се отърсил от напрежението. „Какво изживяване, да му се не види!“ Мороу изобщо нямаше да ми повярва. И на мен вече ми беше трудно да повярвам. Да седя там, вероятно заобиколен от ненормални улични главорези, да разговарям с онова, което беше останало от един от великите световни поети. „Какво изживяване!“

Никой нямаше да пусне подобно нещо в „Харпърс“. Може би в „Нашънъл Инкуайърър“, но не и в „Харпърс“. Засмях се на глас, а плувналият в пот дребен таксиметров шофьор се извърна на седалката, за да изгледа откачения американец. Усмихнах се и посветих няколко минути на това да измислям какво точно да включа в статията, така че тя да звучи сухо и цинично, както предпочиташе Мороу. Прекалено късно си дадох сметка, че е трябвало да внимавам откъде минаваме, но вече бяхме на километри от мястото, на което бях спрял таксито.

Накрая познах големите сгради, предвещаващи, че приближаваме центъра на града. На около две пресечки от хотела казах на шофьора да ме остави пред занемарена витрина, над която се мъдреше голяма табела: „КНИЖАРНИЦА МАНИ“. Вътре имаше плетеница от стелажи и високи купчини книги, стари, нови, някои покрити с пластове прах, повечето на английски издателства.

Отне ми половин час да намеря осем добри стихосбирки, издадени наскоро. Не открих стихосбирка на Робинсън, но в джобно издание на „Съвременна поезия“ бе включен „Ричард Кори“, както и „Тъмни хълмове“ и „Уолт Уитман“. Обърнах жълтото томче и се свъсих. Дали съм разбрал правилно Дас? Според мен да.

Тогава не взех никакво решение и все пак доста време избирах последните две книги така, че да са еднакви по размер. Докато книжарят ми връщаше рестото във вид на монети с различни форми, го попитах къде има дрогерия. Той се смръщи и поклати глава, но след няколко опита все пак успях да обясня какво търся.

— О, да, да — каза мъжът. — Аптека.

Упъти ме към магазин, който се падаше между книжарницата и хотела.

Когато се прибрах в хотел „Оберой“, приближаваше шест вечерта. Стачниците комунисти още седяха по бордюра на тротоара и си правеха чай на малки огньове. Махнах им едва ли не дружелюбно и влязох в един друг свят — сигурен, с климатична инсталация.

Лежах и дремех, а Калкута се плъзгаше бавно към вечерта. Необузданото вълнение и облекчение се бяха изпарили и бяха заменени от бремето на умората и нерешителността. Отново и отново се връщах към следобедната среща и напразно се опитвах да попритъпя невероятния ужас колко обезобразен е Дас. Колкото повече се стремях да залича образите, мяркащи се зад затворените ми клепащи, толкова по-вцепеняваща ставаше тяхната реалност.

„Толкова красив, толкова съзвучен с положението, в което съм се озовал, с моите стремежи, че постоянно си мечтая за него.“

Не се налагаше да отварям книгата с меки корици, за да видя стихотворението, за което ми беше говорил Дас.

*И прибра се една ведро лятна вечер Ричард Кори,
и си тегли куршума.*

В едно свое парче отпреди десетилетие Саймън и Гарфънкъл бяха направили този образ достъпен за всички:

Постоянно си мечтая за него.

Беше почти седем часът вечерта. Смених си панталона, измих се и слязох долу да хапна набързо. Поръчах си ориз с къри и бухти, които Амрита наричаше роогі, но които в листа с менюто бяха посочени като loochi Изпих две студени бири, бомбайско производство, и след един час, когато отново се качих в стаята, вече не се чувствах толкова потиснат. Щом излязох в коридора на етажа, ми се стори, че телефонът в стаята звъни, но докато отключа, звукът беше заглъхнал.

Кафявият плик от амбалажна хартия си лежеше на рафта в гардероба там, където го бях метнал. Автоматичният дващест и пет калибров пистолет беше по-малък, отколкото го помнех. Вероятно именно това, че приличаше на играчка, ми помогна да реша какво да правя оттук нататък.

Извадих от плика, който ни бяха дали в дрогерията, пакетчето бръснарски ножчета и тубата лепило. После проверих размера на три от по-големите книги, но само стихосбирката на Лорънс Дъръл с твърди корици като че ли ми вършеше работа. Трепнах, преди да започна: откакто се помня, се вцепенявам при мисълта, че някоя книга може да бъде повредена.

Работата ми отне четирийсет минути, през които все се притеснявах, че ще си порежа пръста, и накрая можех да кажа, че съм готов. Кошчето за отпадъци беше пълно до половината с разрязана хартия. Отвътре книгата изглеждаше така, сякаш години наред са я гризали плъхове, но малкият револвер се вместише чудесно в кухнята, която бях прорязал.

Само като го видях вътре, и сърцето ми се разтуптя. Продължих да си вгълпявам, че винаги мога да се откажа и да изхвърля книгата на някоя уличка. Тя всъщност бе хитър начин да изнеса пистолета от хотела и да се отърва от него. Поне така си внушавах.

Но пак извадих от гнездото пистолета и колебливо притиснах пълнителя, докато той не изщрака и не си легна на мястото. Проверих за предпазител, но не намерих. След това наместих пистолета обратно в книгата и внимателно залепих страниците на няколко места.

Постоянно си мечтая за него.

Поклатих глава и подредих отново книгите в плика от амбалажна хартия с надпис „КНИЖАРНИЦА МАНИ“ отстрани. Дъръл беше трети отдолу нагоре.

Беше девет без десет. Заклучих стаята и забързах по коридора. Точно тогава вратите на асансьора се отвориха и слезе Амрита, която носеше Виктория на ръце.

13.

*И в полунощ зверски писъци...
Кой на кого е враг, кой...
в кръвожадността
на този измислен град?*

Шидхесвар Шен

— Беше ужасно, Боби. Полетът в един часа беше отложен за три. Седяхме там и чакахме, почти през цялото време нямаше климатик. Стюардесата обясни, че имало техническа повреда, но бизнесменът до мен каза, че пилотът и бордовият инженер нещо се били скарали. Вече няколко седмици се случвало постоянно. После върнаха самолета от пистата и ни накараха да слезем. Виктория повърна върху мен и аз няхах време да се преоблека и да сложа блузата, която носех в ръчния багаж. О, Боби, наистина беше ужасно.

— Аха — казах аз и си погледнах часовника.

Беше точно девет.

Амрита седна на леглото, но аз продължих да стоя на отворената врата. Не можех да повярвам, че те с бебето наистина са тук. „Ужас!“ Идеше ми да сграбча Амрита и да я разтреса. От умора и объркване едвам се държах на крака.

— После ни казаха да се прехвърлим на друг самолет, който имаше междинно кацане в Беранес и Хаджурахо. Ако излетяхме навреме, щях да успея да хвана самолета на „Пан Ам“.

— Но не сте излетели — казах аз глухо.

— Ясно е, че не сме. И изобщо не прехвърлиха багажа. Въпреки това смятах да се кача на самолета в седем и половина за Бомбай и да продължа с „Бритиш Еървейс“ за Лондон, но заради светлините покрай пистата в Калкута се наложило самолетът от Бомбай да продължи за Мадрас. Отложиха полета за единайсет, но, Боби, бях кацнала от умора, Виктория не е спирала да плаче от часове...

— Ясно — прекъснах я аз.

— И, Боби, само да знаеш колко пъти ти звъних, но ти все не вдигаше. Администраторът обеща да ти предаде.

— Не ми е предал нищо — отвърнах аз. — Видях го, когато се върнах в хотела, но той не ми каза нищо.

— Матиеребец — смутолеви Амрита. — Ами обеща.

Никога не си позволяваше да ругае освен анонимно, на друг език. Беше наясно, че не зная руски. И не подозираше, че моят дядо — поляк, много обичаше тази руска ругатня и описваше с нея всички руснаци.

— Както и да е — казах аз.

„Това променя всичко.“

— Извинявай, но единственото, за което се сетих, беше да си взема студен душ, да успея да нахраня Виктория и да си тръгна заедно с теб утре.

— Разбира се — казах аз. Отидох и я целунах по челото. Не помнех да съм я виждал някога толкова разстроена. — Не се притеснявай. Утре сутрин си тръгваме, — Пак си погледнах часовника. Беше девет и осем. — Връщам се веднага.

— Наистина ли се налага да излизаш?

— Да, за няколко минути. Трябва да предам тези книги на един човек. Няма да се бавя дълго, моето момиче. — Заставах на прага, — Слушай, постарай се да е заключено и сложи веригата, чу ли? И не отваряй на никого освен на мен. Ако някой ни търси по телефона, не вдигай. Нека си звъни. Разбра ли?

— Но защо! Какво...

— Просто направи каквото ти казах, да го вземат мътните. Ще се върна след трийсетина минути. Много те моля, Амрита, направи каквото те помолих. Ще ти обясня по-късно.

Обърнах се и тъкмо да изляза, когато видях как Виктория размахва ръчички и крачета от одеялото, където Амрита я беше сложила, за да я преоблече. Прекосих стаята, грабнах бебето и го вдигнах във въздуха, после долепих устни до голото му коремче и започнах да издавам звуци. Виктория беше гола и мека и се загърчи от радост. Озари ме с усмивка и се пресегна с две пълни ръчици към носа ми. Миришеше на бебешки шампоан „Джонсън и Джонсън“, кожата й

бе невероятно нежна. Сложих я отново да легне и завъртях крачетата ѝ, все едно кара колело.

— Грижи се за майка си, докато се върна, чу ли, мъничкото ми?

Виктория спря да се гърчи и ме погледна сериозно. Пак я целунах по коремчето, докоснах Амрита по бузата и побързах да изляза.

Така и не стигнах до Калигхат. Тъкмо излязох от хотела и се замислих как да се отърва от книгата на Дъръл, когато пред мен спря черният автомобил марка „Премиер“. Зад волана седеше набитият мъж с панталоните до коленете. Задната врата ми отвори човек, когото не бях виждал.

— Качете се, господин Лучак.

Отстъпих назад и притиснах до гърдите си плика с книгите.

— Аз... трябва да отида... имам среща пред Калигхат — казах като последния глупак.

— Качете се, ако обичате.

Продължих да стоя като попарен. После огледах улицата в двете посоки. Под навеса пред хотела беше застанало младо индийско семейство, което изглеждаше доста заможно, а пиколата пренасяха багажа му от сив мерцедес.

— Ето — казах аз. — Това са нещата, които му обещах.

Прегънах плика в горния край и го подадох на мъжа на задната седалка. Той не направи усилие да вземе книгите.

— Качете се, ако обичате, господин Лучак.

— Защо?

Мъжът въздъхна и разтри носа си.

— Поетът пожела да ви види. Няма да се бавите много. Каза, че сте се разбрали.

Набитият мъж зад волана се свъси и се извърна на седалката, сякаш за да каже нещо. Човекът, който седеше отзад, го хвана леко за китката и каза:

— Поетът иска да ви даде нещо. Качете се, господин Лучак.

Изумих се от самия себе си, когато се наведох, за да се кача в автомобила. Вратата се затръшна и ние се сляхме с движението. И с нощта на Калкута.

Дъжд и пламъци. Магистрали, пресечки, улички и разкаляни коловози зад обрасли с пълзящи растения развалини. Сиянието на фенери и отразени градски светлини. И сред всичко това чаках капаликата да се обърне към мен и да поиска да прегледа книгите. Чаках да последват крясъци и юмруци.

Пътувахме в мълчание. Държах плика с книгите върху коленете си и упорито гледах през прозореца, макар че не помня да съм видял друго освен бледото си отражение, което също ме гледаше вторачено. Накрая спряхме пред висока порта от ковано желязо. Някъде наблизко два високи тухлени комина бълваха искри в нощта. Предишния път не бях дошъл по този път. В ситния дъжд излезе мъж в черно, който отвори портата и ни пусна.

Фаровете осветиха празни тухлени постройки, железопътни релси и планинка от пръст, където на една страна беше климнал изоставен камион, наполовина погребан под бурените. Накрая спряхме пред широка врата, осветена от жълта електрическа крушка. Към светлината се стрелнаха насекоми.

— Слезте, ако обичате.

Имаше врати и коридори. Към нас се присъединиха двама мъже в черно с електрически фенерчета. Отнякъде се чуваха приглушеното дрънкане на цитра и думкането на тъпан. В горния край на тясното стълбище спряхме и мъжете в черно казаха рязко нещо на шофьора. После започна претърсването.

Единият от мъжете взе плика с книгите. Стоях, без да се помръдвам, докато грубите ръце потупваха отстрани по тялото ми, бъркаха между бедрата ми и се плъзгаха бързо нагоре-надолу по краката ми. Шофьорът отвори пакета и извади първите три книги с меки корици. Разлисти едва ли не ядосано страниците, пак метна книгите в плика и извади по-голям том с твърди корици. Показа го на останалите трима. Не беше антологията на Дъръл. Мъжът в панталон до коленете пхна книгата обратно в плика, прегъна горния му край и без да казва нищо, ми го връчи.

Аз продължих да стоя, започнах и да дишам.

Капаликата в черно ми махна с електрическото фенерче и аз тръгнах след него по друга къса стълба, после вдясно по тесен коридор. Той отвори някаква врата и ме пусна да мина.

Стаята не беше по-голяма от първата, където се бяхме срещнали, тук обаче нямаше завеси. Осветяваше се от газеник, сложен на дървена полица до порцеланова чаша, няколко дървени купи, две-три книги и бронзова статуйка на Буда. Странно, аватарът на Кали да държи изображение на Буда!

Дас седеше сгърбен, с кръстосани крака на пода, до ниска маса. Разглеждаше тънка книжка, но когато влязох, вдигна очи. От по-ярката светлина заболяването му ставаше още по-очевидно.

— А, господин Лучак!

— Господин Дас!

— Много мило, че се върнахте.

Огледах тясната стая. Отзад имаше отворена врата, която водеше към мрака. Отнякъде се носеше миризмата на благовония. Дочух и съвсем тихото фалшиво дрънкане на цитра.

— Това ли са книгите? — попита Дас и посочи тромаво с ръце, омотани с няколко пласта дрипи.

— Да.

Приклеках на дъсчения под и оставих пакета на ниската маса. Дар. Газеникът изсъска. Зеленикавожълтата светлина озаряваше кръгове покрита с люспи разядена тъкан по дясната буза на поета. Върху по-тъмната кожа на черепа се белееха дълбоки гънки. Разкъсаните ноздри на Дас бяха запушени със сополи, дъхът му свистеше по-силно и от съскането на газеника.

— Аххх — въздъхна Дас. Той отпусна едва ли не благоговейно ръце върху намачканата хартия. — „Книжарница Мани“. Да, господин Лучак, навремето познавах добре Мани. През войната му продадох сбирката си от книги на поети романтици, не ми достигаха пари за наема. Той ми ги пазеше и след няколко години успях отново да ги купя. — Големите влажни очи на Дас се извърнаха и ме погледнаха. И този път бях направо смаян от познанието за болката, което се четеше в тях. — Донесохте ли книгата на Едуин Арлингтън Робинсън?

— Да — потвърдих аз. Гласът ми трепереше и аз се прокашлях грубо. — Не съм сигурен, че го ценя колкото вас. Може би ще преразгледате мнението си. „Ричард Кори“ наистина не е достойно за един поет. В него няма надежда.

— Понякога няма надежда — пророни Дас.

— Винаги има някаква надежда, господин Дас.

— Не, господин Лучак, не винаги. Понякога има само болка. И примирение с болката. И може би предизвикателно отношение към света, който изисква такава болка.

— Предизвикателното отношение е проявление на надеждата, нали, драги ми господине?

Дас ме гледа дълго. После стрелна бързо с очи тъмната стая отзад и вдигна тома, който четеше.

— За вас е, господин Лучак.

Остави го на масата, за да не се налага да го взимам от ръцете му.

Книгата беше стара, тънка, с красива подвързия и страници от плътен тежък пергамент. Прокарах длан по релефното платно на корицата и отворих книгата. Плътните страници не бяха пожълтели и не се бяха напукали от времето. Гръбчето не се беше вкоравило. Всичко в тънкия том издаваше майсторлък и внимателно отношение.

Някои от стихотворенията бяха на бенгалски, други — на английски. Веднага познах тези, които бяха на английски. Върху форзаца имаше дълго посвещение на бенгалски, но последният ред на английски беше написан със същия почерк: „На младия Дас, най-обещаващия от осмината ми избраници. С обич...“ Едва ли щях да разчета почерка, ако не го бях видял съвсем наскоро под стъкло, положен набързо под речта по случай удостояването с Нобелова награда: „Рабиндранат Тагор, март 1939 г.“

— Не мога да приема такова нещо, уважаеми господине.

Дас само ме изгледа. Очите му бяха по-стари от всички векове, тъжни и въпреки това озарени от устрем, какъвто дотогава не бях виждал. Той ме погледна и аз не продължих да споря.

Тялото на поета се разтресе от тръпка и аз си дадох сметка, че сигурно хвърля огромно усилие да говори, да се съсредоточи. Станах и понечих да си тръгна.

— Не — прошепна Дас — По-близо.

Подпрях се на едно коляно. От разлагащата се плът на клетника се носеше миризма. Настръгнах, докато се навеждах, за да го чувам по-добре.

— Днес — изхриптя той — говорих за власт. Всяко насилие е власт. *Кали* е власт. Тя не знае предели. За Нея времето не значи нищо. За нея болката излъчва сладката миризма на жертвоприношение. Това е Нейното време. Песента ѝ няма край. Нейното време дойде отново.

Той продължи на бенгалски, после на лош френски, после на порой на хинди. Бълнуваше. Очите му бяха насочени другаде, мъчителният съскащ словесен поток не отиваше никъде.

— Да — казах аз тъжно.

— Насилието е власт. Болката е власт. Сега е Нейното време. Разбирате ли? Разбирате ли? — Гласът му прерасна във вик. Искях да го спра, докато не са нахълтали капаликите, но имах сили само да стоя там на едно коляно и да го слушам. Газеникът пращеше в такт с развълнуваното му съскане. — Центърът не може да удържи нещата. Светът е зялят от анархия. Песента ѝ е започнала едва сега...

Старецът се наведе напред, от разядените му бели дробове със свистене излизаше сух дъх. После Дас като че ли започна да идва отново на себе си. Дивият, изпълнен с болка поглед напусна очите му и бе заменен от ужасна умора. Разранената от проказата ръка замилва купчината книги на масата, сякаш е котка. Когато Дас заговори, гласът му беше спокоен, почти нехаен:

— Знайте едно, господин Лучак. Това е векът на неизразимото. Ала има деяния отвъд неизразимото.

Извърнах се към него, но той вече не ме гледаше. Не гледаше нищо в стаята.

— Винаги сме можели да извършим неизразимото — прошепна Дас. — Кали може да извърши неизразимото. Сега имаме свободата да я последваме.

Дас замълча. По брадичката му беше потекла слюнка. Вече знаех, че мозъкът му е бил увреден. Тишината стана тягостна. Накрая Дас си наложи да се отърси от унеса и насочи погледа си към мен. Разложеният чукан, останал от ръката му и омотан в мръсни смрадливи дрипи, се понадигна в нещо като благословия.

— Вървете. Хайде, вървете. Вървете.

Когато излязох опипом в коридора, се тресях целият. В тъмнината към мен заподскачаха светлините на електрически фенерчета. Една груба ръка сграбчи тома на Тагор, обърна го откъм другата страна, върна ми го. Стиснах го между дланите си и тръгнах след кръга светлина по лабиринта от коридори и стълбища.

Излязохме при отворената врата, вече виждах колата и усещах мириса на дъжд, когато изневиделица екнаха изстрелите. Два кънтящи

гърмежа, почти едновременни, които прозвучаха глухо и окончателно в мрака.

Четиримата мъже застинаха, изкрещяха нещо на бенгалски и хукнаха нагоре по стълбището. Няколко секунди бях оставен сам при отворената врата. Примигах невиждащо срещу тъмнината и дъжда навън. Бях скован, бях обзет от неверие, страхувах се да предприема каквото и да било, почти не бях в състояние да мисля. После набитият мъж в панталона до коленете се завтече надолу по стълбите, сграбчи ме отпред за ризата и заедно с другите тичащи мъже ме завлече горе.

Газеникът още пращеше и разпръскваше студената си бяла светлина. Лъчите на фенерчетата подскачаха и се съединяваха. Бях изтласкан напред и през раменете и обръча от шумове се озовах в епицентъра на тишината.

Дас сякаш беше положил глава върху масата. Малкият хромиран пистолет, който той стискаше здраво в лявата си ръка, беше напъхан в отблъскващо набъбналата уста. Едното око бе почти затворено, от другото се виждаше само бялото, изскочило сякаш от огромното напрежение в натрошения череп. Вече се беше събрала локвичка тъмна кръв, която продължаваше да се стича от устата, очите и ноздрите. Във въздуха се носеше миризмата на благовония и кордит.

Чуха се викове. В стаята имаше най-малко осем-девет мъже, в тъмния коридор биха повече. Някой крещеше. Друг ме ръгна неволно в гърдите, докато размахваше ръце. Мъжът в бежовия панталон до коленете се пресегна и издърпа рязко пистолета от стиснатите челюсти на Дас, като му счупи един от предните зъби. Размаха окървавения пистолет и нададе силен писък, който можеше да е и молитва, и псувня. В стаята нахълтаха още мъже.

„Не може да е истина.“ Не усещах почти нищо. Ушите ми бучаха. Блъсканицата наоколо сякаш се разиграваше някъде в далечината и нямаше нищо общо с мен.

Влезе още един мъж. Беше по-стар, плешив и бе облечен в дхоти, с каквито ходят селяните. Но колкото и обикновено да изглеждаше, тълпата се разстъпи със страх и уважение пред него. Той погледна надолу към тялото на Дас, после докосна разядената от проказата глава леко, почти благоговейно, както поетът беше докоснал подарените му от мен книги. Извърна към мен черните си очи и пошушна нещо на насъбралите се.

В ризата и ръцете ми се вкопчиха длани и мъжете ме изведоха навън в мрака.

Не знам колко съм седял в празната стая. Зад вратата се чуваха звуци. Светеше малко газениче. Седях на пода и се мъчех да мисля за Амрита и бебето, а все не успявах. Не можех да се съсредоточа върху нищо. Болеше ме глава. След малко взех книгата, която ми бяха оставили, и прочетох няколко от стихотворенията на Тагор на английски.

След известно време при мен влязоха трима мъже. Единият ми подаде чашка с чинийка. Видях как над черния чай се издига пара.

— Не, благодаря — казах аз и пак се зачетох.

Набитият мъж отсече:

— Пий.

— Няма да пия.

Мъжът в бежово ме хвана за лявата ръка и с рязко движение на китката нагоре ми счупи кутрето. Аз изпищях. Книгата падна на пода. Хванах се за наранената ръка и от болка се заклатих напред-назад. Чаят ми беше поднесен отново.

— Пий.

Взех чашата и отпих. Горчивият чай ми изгори езика. Закашлях се и изплюх малко, но тримата продължиха да ме наблюдават, докато не изпих остатъка. Кутрето ми стърчеше едва ли не комично назад и нагоре по китката и ръката ми чак до основата на врата ме пронизваше болезнен нерв от огън.

Някой взе празната чаша и двама от мъжете излязоха. Набитият се подсмихна и ме потупа по рамото, сякаш съм дете. После ме оставиха сам с горчивия вкус на чай и на страх в устата.

Опитах се да върна кутрето на мястото му, но само от допира ревах и насмалко да припадна. От мен рукна пот, кожата ми стана студена и лепкава. Вдигнах с дясната ръка книгата, отворих я на страницата, където четях, и се опитах да се съсредоточа върху стихотворение за случайна среща във влак. Още се поклащах леко и напяха тихата песен на болката.

Гърлото ми пламтеше от онова, което бяха сложили в чая. След няколко минути думите върху страницата се плъзнаха лудешки наляво и се сляха.

Помъчих се да ги подреда отново, ала точно тогава газеничето реши да лумне в ослепителен блясък и после да угасне.

Непрогледен мрак. Болка и непрогледен мрак.

Болката ме извади от собствената ми успокоителна тъмнина и ме пренесе в не толкова дружелюбна, но точно толкова пълна липса на светлина. Лежах на нещо, което усещах като студен каменен под. Не се процеждаше и най-слаб лъч светлина. Седнах и изкрещях, тъй силна беше болката, пронизала лявата ми ръка. Тя се засилваше с всяко туптене на сърцето ми.

Затърсих опипом с дясната ръка. Нищо. Хладен камък и горещ спарен въздух. Очите ми не свикнаха с тъмнината. Бях се натъквал на такъв непрогледен мрак само веднъж — бяхме отишли с приятели да разглеждаме пещери в Мисури и бяхме угасили всички карбидни лампи. Озовахме се в клаустрофобичен, затискащ мрак. Изведнъж ми хрумна нещо и аз простенах. „Ами ако са ме ослепили?“

Но докоснах бързо клепачите си и се убедих, че всичко е наред. Никъде по лицето не ме болеше, само от изпития чай ми се гадеше и ми се виеше свят. „Не, благодаря“, бях казал. Изсмях се, но потиснах накъсания звук, докато това още беше възможно.

Притиснах лявата си ръка с туптящата в нея болка до гърдите си и запълзах. Пръстите ми се натъкнаха на стена — гладка мазилка или камък. Дали не бях под земята?

Когато се изправих, се почувствах още по-зашеметен. Облегнах се на стената и допрях буза до хладната повърхност. От един бърз допир разбрах, че са ме оставили облечен в моите си дрехи. Сетих се да видя какво имам в джобовете. В джобовете на ризата намерих квитанция от летището, по-малкия от двата си бележника, флумастер и люспи спечена глина от камъка, с който бях дошъл предния път. В джобовете на панталона бяха ключовете от стаята, портфейлът, няколко монети, листче хартия и кибритът, който ми беше дала Амрита.

„Кибрит!“

Въпреки болката успях да хвана с лявата ръка кибрита, а с дясната да драсна клечка, която захрих с длан и вдигнах.

Всъщност бях не в стая, а в ниша с три стени и черна завеса. В мен се надигна усещането, че съм го изживявал и друг път. Преди

клечката кибрит да е изгорила върховете на пръстите ми, успях да вдигна края на завесата и да усетя зад нея по-голяма тъмнина.

Зачаках и се ослушах. Почувствах върху лицето си течение. Не смеех да запаля още една клечка кибрит, да не би някой да се спотайва в по-голямото помещение. Освен запъхтяното си дишане чувах едва доловим шепот. Като диханието на великан. Или на река.

Стъпих с крак зад тежката завеса — да проверя, и излязох в огромно открито пространство. Не виждах нищо, но го *чувствах* именно като огромно. Въздухът изглеждаше малко по-хладен, усещаше се течение, което донесе до мен благовония и по-тежка и наситена миризма като от боклук, престоаял на открито една седмица.

Тръгнах с малки стъпки, като държах дясната си ръка отпред и се опитвах да не се сецам за образите, пресети през спомена за напевния английски, но въпреки това те отново и отново изникваха в съзнанието ми. Направих двайсет и пет крачки, а не докоснах нищо. Капаликите можеха да се върнат всеки момент. Можеха вече да са тук. Затичах се. Притиснал лявата ръка до гърдите си, хукнах стремглаво, с отворена уста.

Нещо ме удари по главата. Пред очите ми изникнаха въртящи се шарени точки и аз паднах, ударих се в някакъв камък и паднах още веднъж. Приземих се на лявата си ръка и ревах от болка и ужас. Кутийката кибрит се изплъзна от пръстите ми. Коленичих и я затърсих трескаво опипом, без да обръщам внимание на болката — очаквах всеки миг върху мен да се стовари втори удар.

Дясната ми ръка напипа картоненото квадратче. Тресях се целият и запалих първата клечка чак от третия опит. Погледът ми проследи светлината нагоре.

Бях коленичил в подножието на идола на Кали. Бях си ударил главата в най-ниската ѝ протегната ръка. Примигах, защото от челото ми в дясното око закапа кръв.

Изправих се въпреки ужасния световъртеж. Не можех да допусна да стоя на колене пред онова нещо.

— Чу ли, кучко? — казах на висок глас на тъмното каменно лице, което беше на около четири крачки над мен. — Няма да стоя на колене пред теб. Чу ли?

Празните очи дори не гледаха към мен. Зъбите и езикът бяха като в страшен детски комикс.

— Кучка — повторих аз точно когато клечката кибрит изгоря.

Слязох от ниския подиум и се отдалечих в черната пустота, само и само да не съм пред идола. Десет крачки, и спрях. Нямаше причина точно сега да се лутам в мрака. Не разполагах с много време. Запалих още една клечка кибрит и я държах, докато намерих квитанцията от летището. Мъничката ми факла хвърляше триметров кръг от светлина, когато я вдигнах високо и се огледах за врата или прозорец. Стоях, без да се помръдвам, докато горящата хартия не опърли ръката ми.

Идола го нямаше.

Пиедесталът и подиумът, където бях стоял допреди миг, бяха празни.

Нещо заскърца и задраци зад чезнещата светлина. Вляво от мен нещо се раздвижи, аз изпуснах запалената хартия и мракът се завърна.

Драснах още една клечка. Немошното ѝ сияние почти не ме осветяваше. От един от джобовете на ризата извадих бележника на спирала, откъснах със зъби няколко листа и преместих в другата си ръка клечката кибрит. Тя угасна. Само на два-три метра от мен нещо в тъмното издаваше звуци.

Поредната клечка кибрит. Изплюх намачканите страници, приклеках и ги запалих, докато синият пламък не е угаснал. От мъничката клада лумна светлина.

Нещото застина на място. Приклегна на шест крайника като огромен паяк без власинки, но на върха на някои крайници мърдаха пръсти, които опипваха наоколо. Вратът се изви на дъга и изпитото лице се обърна към мен. Отдолу като яйца по коремчето на насекомо висяха бозки.

„Не може да си истинска.“

Кали отвори уста и ми изсъска. Пастта ѝ зейна. Навън се плъзна аленият език, дълъг десет-двайсет сантиметра, после се загъна като кървавочервен разтопен восък, докато не докосна пода, където върхът му се изви като змия, търсеца жертва, и запълзя бързо по студения камък към мен.

Тогава аз изпищях. Изпищях още веднъж и сложих целия бележник в пламъка. След това вдигнах пламналия картон и пристъпих към съскащия кошмар.

Езикът изплющя встрани, за малко не улучи крака ми, после привидението задраска с шест огънати крайника и заотстъпва назад,

докато не се скри в мрака отвъд трепкащата светлина. Бележникът вече пърлеше пръстите ми. Метнах догарящата факла към дращенето, обърнах се и побягнах в другата посока.

Тичах с все сила, без да виждам нищо, без да чувствам нищо, с протегнати ръце и ако докато тичах, не бях запалил още една клечка кибрит, щях да се блъсна с главата напред в чакащата ме стена. Завъртях се, като палех друга клечка. Отдясно проблеснаха студени очи. Чу се звук, все едно повръщаше котка.

Отстъпих назад към дъсчената стена. Ако имаше някаква завеса или нещо, което да гори, щях да го подпаля. Предпочитах да умра в лумналия блясък на горящата сграда, отколкото сам в мрака с онова нещо.

Плъзнах се покрай стената наляво, като палех клечка след клечка, накрая ми останаха само няколко. Очите вече не се виждаха. Усетих под наранената си ръка дъски, трески и пирони, врата обаче нямаше. Нито прозорец. Дращенето се чуваше отвсякъде: хрущял, стържещ по камък или дърво. Сега усещах много по-силен световъртеж и всеки миг можех да се свлека на пода.

„Все някъде има изход.“

Спрях, вдигнах огънатата клечка, поех си въздух и запалих каквото беше останало в кутийката кибрит. В блесналия за кратко пламък видях там, върху стената, на около метър над главата си, очертанията на прозорец. Стъклата си стояха в рамката, но бяха боядисани в черно. Светлината помръкна, когато тлеещите пламъци лизнаха пръстите ми.

Пуснах горящата клечка кибрит, приклегнах и скочих. Успях да се закрепя на перваза. Опитах да се задържа с крака върху гладката стена. Изтеглих се някак и се подпрях с единия лакът върху тесния перваз, бузата ми докосна боядисаните в черно квадрати стъкло. Задържах се така с ръце, които се тресяха неудържимо, и се приготвих да избия с китка черното стъкло.

Нещо ме сграбчи за краката.

Китката ми се свлече с цялата си тежест върху счупения пръст, аз се извих за миг на дъга, залитнах назад, изгубих постигнатото с толкова усилия равновесие и се захлъзвах надолу по стената, за да се строполя върху твърдия под.

Мракът беше пълен.

Тъкмо заставах на колене, когато усетих присъствието до себе си.

Обгърнаха ме четири ръце.

Те ме вдигнаха грубо и ме понесоха нанякъде. „Духът не те напуска веднага след смъртта, а следи като отегчен наблюдател развоя на събитията.“

В далечината се чуха гласове. През клепачите ми проникна ослепителна светлина, която после угасна. Усетих върху лицето и ръцете си хладен дъжд.

„Дъжд ли?“

Пак гласове, този път по-високи и спорещи. Някъде се включи автомобилен двигател, ауспухът затрака. Под гумите запука чакъл. Челото ме болеше, дясната ми ръка от китката надолу пулсираше непоносимо, носът ме сърбеше.

„Мъртъвците едва, ли усещат такива неща.“

Звукът на четиритактовия двигател беше много силен. Опитах се да се огледам и установих, че дясното ми око не иска да се отвори. Беше се слепнало от засъхналата кръв, която се беше стекла от раната върху челото.

„Ръката на идола.“

През процепа на лявото око видях, че ме крепят, по-точно ме влачат мъжът в бежово и още един капалика. Неколцина мъже, включително плешивият в бяло, разговаряха оживено под дъжда.

„Пак можеш да заспиш.“ Не!

Дъждът, пронизваната от болка ръка и непоносимият сърбеж ми попречиха да се плъзна отново по тъмния улей на безсъзнанието. Един от мъжете, които ме държаха, се извърна към мен и аз побързах да затворя око, първо обаче успях да зърна зелен микробус с чукната врата откъм страната на шофьора и без прозорци в задната част. Плисна ме усещането за нещо познато, от което ми се повдигна.

Мъжете продължаваха да спорят на писклив, все по-висок глас. Заслушах се и изведнъж сякаш започнах да разбирам бенгалски. Бях абсолютно сигурен, че обсъждат какво да правят с тялото ми, след като изпълнят заповедите, които плешивият е дал за мен.

Накрая мъжът в бежово изсумтя и заедно с другия капалика тръгна да ме качва отзад на микробуса. Пръстите на краката ми

заораха в чакъла. Мъжете ме оставиха да се търкулна отзад в микробуса, където нямаше никакъв въздух. Главата ми се удари в стената и пак тупна на металния под. Престраших се да отворя око — видях как набитият мъж и другият капалика се качват отзад при мен, а трети скочи отпред, до мястото за шофьора, който се обърна и попита нещо. Набитият ме изрита силно в хълбока. Останах без въздух, но не се помръднах. Капаликата се засмя и каза нещо, което започваше с „Нау“.

„За втори път го правиш, тъпанар с тъпанар. Няма да ти се размине току-така.“

Гневът ми помогна. Нажеженият му огън прочисти мислите ми и разсея мъглата на ужаса, която ме беше изпълнила. Но докато микробусът потегляше и аз чувах през метала до ухото си как чакълът пука, не се сетих какво да направя. Точно на това място в хиляди филми, които бях гледал, главният герой побеждава след кървава схватка похитителите си.

А аз не можех да вляза в схватка с тези тук.

Съмнявах се, че дори ще успея да седна без чужда помощ. И се чувствах отмалял не само заради онова, което бяха сложили в чая и което ме беше упоило. И сега ме болеше. Не исках те да ми причиняват още болка.

„Той ми счупи пръста.“ Никога дотогава не си бях чупил нещо. Дори като малък. Гордеех се с това, както ученик се гордее с примерното си поведение. А сега този плувнал в пот копелдак ми беше счупил пръста нехайно, без да се замисля, както превключваме програмите на телевизора. Точно това небрежно бездушие ме убеди, че тези мъже няма просто да ме стоварят някъде и да ме оставят сам да търся пътя за хотела.

„Всяко насилие е власт, господин Лучак.“

Сигурно щях да им се примоля да Ме пуснат, ако не ме сковаваше един по-голям страх. Бях вцепенен от страшния въпрос какво ще направят оттук нататък, но някъде, точно под повърхността на паническата вихрушка от мисли, си давах сметка, че докато са насочили гнева си към мен, те няма да се занимават с Амрита и Виктория. Затова не казах и не направих нищо. Нищо освен да лежа там в задушния мрак, да вдъхвам миризмата на спечени кравешки изпражнения и на засъхнала бълвоч, която се носеше вътре в

микробуса, да слушам как четиримата капалики дърдорят и се секнат и да съм благодарен за всеки безценен миг, отминал, без да ми причиняват още болка.

Шофьорът смени скоростите и ние отпрашихме по отсечка от пътя, която беше с настилка. На няколко пъти боботенето на ауспуха отекна, явно се движехме между постройки. От време на време чувах как покрай нас профучават камиони, веднъж дори се престаших да погледна и видях, че по вътрешната страна на микробуса се отразяват мигащи правоъгълници светлина от фарове. След миг капаликата в бежово каза нещо на тих присмехулен бенгалски. Сърцето ми се разтуптя.

После спряхме. Спирачките изскърцаха и другият капалика при мен ревна ядосано, защото беше запратен напред. Шофьорът изруга силно и натисна няколко пъти с цяла длан клаксона. Чух, че отвън някой му отговаря — също с крясък. Екна плющенето на камшик, последвано от разяреното мучене на вол. Нашият шофьор продължи да ругае и да натисна с цяло тяло клаксона.

След минута чух как предните врати на микробуса се отварят и шофьорът скача заедно с капаликата до него навън, за да продължи да крещи и да се разправя. Пак се засипаха ругатни. Третият капалика се промуши между седалките и също скочи, за да се включи в невидимата караница. Така останах в микробуса само с мъжа в бежово.

„Това е моят шанс.“

Мисълта, че мога да действам, не бе достатъчна, за да се размърдам. Знаех, че трябва да се стрелна към отворената врата, да поваля мъжа, приклепнал до мен. Да направя нещо. Кой знае защо, бях убеден, че това е последният ми шанс да ги изненадам, последният ми шанс да избягам, но пак не можех да превърна мислите си в действие. Струваше ми се, че само ако продължа да лежа, са ми гарантирани още няколко минути без сблъсък. Без още болка. Още няколко минути живот.

Най-неочаквано задните врати се отвориха с трясък. Набитият мъж бе отхвърлен рязко встрани и се свлече тромаво върху пода. Някой ме сграбчи за ръката и ме изтегли силно да седна. Краката ми увиснаха навън и аз примигах от болка — дясното ми око все пак се отвори въпреки коричката спечена кръв по него.

— Хайде! Изправете се! По-бързо!

Беше гласът на Кришна. Лицето му се надвеси над мен с развята около него коса, с остри зъби, оголени в блажена маниакална усмивка. Той ме издърпа със слаба дясна ръка да се изправа и ме задържа, когато залитнах и за малко да падна ничком.

— Nahin! — изкрещя капаликата и скочи от задницата на микробуса. Беше два пъти по-широкоплещест от Кришна, а лицето му беше обезобразено от ярост. — Mute!

Лявата ръка на Кришна се стрелна нагоре и се опъна напред като на регулировчик, който спира движението. Долната част на дланта му, твърда като тухла, пресрещна лицето на мъжа, който се беше юрнал напред. Носът на капаликата се сплеска като направен на пихтия плод. Той изпищя и се изви назад, при което си удари главата в микробуса, а после се свлече на колене и климна напред. Както ме държеше здраво с дясната си ръка, Кришна бързо вдигна ляв крак и го огъна на стегната дъга, завършваща там, където пиццалът фрасна с все сила набития мъж по врата, точно под челюстта.

Чу се звук като от тънка пластмаса, която се троши, и писъкът на капаликата внезапно заглъхна.

— Хайде! Побързайте!

Кришна ме затика напред и ме задържа да се изправа, когато залитнах на една страна. Аз забързах, доколкото това беше възможно, и се опитах да запазя равновесие върху краката си, които бяха омекнали като кашкавал. Погледнах през рамо към поваления мъж, към микробуса с отворени врати, които приличаха на прекършени криле, и волската каруца отзад, препречила кръстовището и тясната улица. Тримата капалики бяха застинали до каруцата. Няколко секунди ни гледаха като попарени, после хукнаха към нас, като крещяха и размахваха ръце. Единият вече държеше нещо като дълъг нож. Волската каруца изскърца и се скри в мрака.

— Бягайте! — ревна Кришна.

Дръпна ме за ризата и тя се разпра. Щях да падна и размахвах ръце, но той ме сграбчи отзад за разкъсаната риза и пак ме изправа.

Хукнахме наляво, към уличка, където беше тъмно като в рог, после пак наляво и излязохме в окъпан в светлината на фенерите вътрешен двор. Когато се втурнахме през отворената врата, една старица вдигна очи и ни изгледа стъписано. Кришна отмести завеса от

нанизани големи мъниста, ние прескочихме няколкото тела на хора, заспали върху пода на тъмна стая, и пак излязохме навън.

Сподирени от викове и писъци, се озовахме в друг вътрешен двор. Тримата капалики изникнаха като гръм от ясно небе от друг тъмен вход точно когато ние се шмугнахме в поредния още по-тесен проход между сградите. Там боклуците ни стигаха до глезените и ние заподскачахме и зажвакахме из тях. Дори тук имаше омотани в чаршафи хора — бяха наклеявали, за да се подслонят от водата, която още капеше от стрехите и запълваше по-ниските участъци. Кришна направо скочи върху кокалестите колене на един от тях, който приличаше повече на труп, отколкото на човек.

Едвам успявах да настигна Кришна и когато се наложи да изкачим на бегом дъсчено стълбище, накрая паднах на колене на стълбищната площадка — не можех да си поема дъх. Капаликите си извикаха нещо в двора долу.

Кришна ме натика през една отворена врата. В стаята имаше десетина души, бяха насядали около огъня или се бяха сгушили покрай напуканите стени. На едно място таванът беше паднал в средата на стаята и натрошената мазилка и зидария бяха образували купчинка, върху която хората бяха запалили огъня. Димът беше окадил стените и хлътналия надолу таван.

Кришна изсъска бързо някакво изречение, в което ми се стори, че чувам думата „Кали“. Никой не ни погледна. Мъртвешки изцъклените очи продължиха да наблюдават ниските пламъци.

По стълбите се чува стъпки. Някой изкрещя. Кришна ме стисна здраво за лакътя и ме вкара в стаичка, където нямаше нищо освен няколко бакърени грънци и статуетка на Ганеша. Отвореният прозорец гледаше към тясна уличка между сградите.

Кришна се качи на прозореца и скочи. Аз стъпих на ниския перваз и се поколебах. Уличката беше широка най-много метър и половина. Трябваше да скоча най-малко от шест метра в мрака. Чух жвакане там, където Кришна се беше приземил, и нищо друго. Знаех, че не мога да скоча в този трап без светлина.

Изведнъж чух как капаликите крещят на вратата във външната стая. Някаква жена изпищя. Притиснах лявата ръка до гърдите си и скочих.

Там, където се приземих, боклукът сигурно беше висок два — два и половина метра. Затънах в него до бедрата и паднах настрани върху нещо меко и отвратително. Изцвъркаха плъхове, които се стрелнаха покрай стените. Не виждах нищо. Краката ми издаваха тихи звуци като стенание, докато се опитвах да вървя в тясното пространство. Закрачих нататък, но се уплаших не на шега, когато продължих да затъвам до над кръста в поддаващата размекната купчина с дъх на гнилоч.

— Шшшт!

Кришна ме стисна за раменете и ме спря. Правоъгълникът слаба светлина горе беше затулен от мъж, който се надвеси над улицата. После се скри обратно в стаята.

— Бързо!

Кришна ме сграбчи за ръката и ние продължихме да газим из смрадливия изкоп. Аз се блъснах в една стена, сетне пак тръгнах из размекнатите отпадъци. И двамата размахвахме ръце, за да пазим равновесие, но все едно се придвижвахме в тиня до кръста.

Най-неочаквано отзад някой застана на прозореца, откъдето бяхме скочили, с горяща дъска. Нарочно пусна факлата долу на разкаляната улица. Тя отскочи веднъж и тупна сред боклуците, като подпали няколко мазни плъха. Ние с Кришна застинахме. Бяхме се превърнали едва ли не в сенки наред купищата боклуци наоколо, но един от капаликите посочи към нас и изкрещя на другите двама.

Не знам дали мъжът с ножа е скочил или е бил избутан, но докато падаше на пресечката при нас, той нададе писък. Факлата вече тлееше сред влажните човешки отпадъци, ала заедно с пламналите плъхове хвърляше достатъчно светлина, за да различа стотици космати гърчещи се форми, някои големи колкото котки, които пъплеха към нас по купчините боклуци, за да избягат от пушека.

Кожата ми направо се нагъна от отвращение. Не знаех, че е възможна и такава физиологична реакция. Кришна скочи в посоката, откъдето бяхме дошли. Капаликата се показа като гмуркач от повърхността на езеро. Размахваше ръце, в дясната проблесна стомана. Огънят почти беше угаснал и докато се приближаваше до човека, Кришна не беше нищо повече от смътна сянка. Сумтенето на двамата почти не се чуваше, заглушено от все по-силното цвърчене на разбягалите се плъхове. По голите ръце ме докосваха тлъсти мокри

тела и аз не се сдържах, повърнах безпомощно върху купчините смрадлив мрак.

Двамата капалики горе се надвесиха и се възряха, но уличката отново бе потънала в почти пълна тъмнина. Стори ми се, че виждам как Кришна и другият мъж се боричкат в нещо като муден предпазлив танц в забавен кадър. Докато ръката с ножа на капаликата се удряше отново и отново в стената, се разхвърчаха искри. После ми се стори, че виждам как Кришна е застанал зад другия, как го дърпа за косата и му натиска лицето към поддаващата яма. Присвих очи в тъмнината и ми се стори, че виждам как Кришна е забил коляно в извития на дъга гръб на капаликата и го бутна все по-навътре и навътре... после обаче Кришна вече беше до мен, теглеше ме по-далеч от прозореца.

Двамата капалики изчезнаха от слабо осветения правоъгълник над нас. Движихме се кошмарно бавно. Често единият затъваше и се подпираше на другия, за да изгази от боклуците.

Бях се добрал почти до края на уличката, когато ми хрумна нещо, от което отново ми се повдигна. Пред нас не се виждаше светлина. „Ами ако вървим в неправилна посока, към тухлена стена, и улицата е задънена?“

Оказа се, че не е задънена. След още пет направени с много усилия крачки пресечката зави рязко надясно, тук вече нямаше толкова много отпадъци. След още петнайсет крачки се измъкнахме от нея.

Излязохме на мокра безлюдна улица. Покрай глезените ми притичваха подплашени плъхове, които разплискваха дъждовната вода, събрала се в канавките. Погледнах наляво и надясно, но не видях и следа от последните двама капалики.

— Побързайте, господин Лучак — изсъска Кришна и ние прекосихме на бегот улицата, тръгнахме припряно по тротоара с криви плочки и се сляхме с тъмните сенки под увисналите метални навеси.

Притичвахме от магазин на магазин. Тук-там в мокрите входове се мяркаха заспали хора, но никой не извика, никой не се и опита да ни спре.

Завихме по друга улица, после по къса пресечка излязохме на още по-широка улица, където покрай нас профуча камион. Тук имаше улично осветление и от много прозорци се просмукваше електрическо

сияние. Над нас от вятъра плющеше червено знаме. Чувахме тътена на движението по съседните улици.

Поспяхме пред тъмната врата на магазин със спуснати щори и решетки. И двамата дишахме запъхтяно и се свихме на две, толкова бяхме изтощени, но върху дългото лице на Кришна се беше изписала блажената радост от кървавото забавление, която бях видял и онази първа вечер в автобуса. Той понечи да каже нещо, пак си пое въздух и се изправи.

— А сега, господин Лучак, аз ще ви оставя — рече Кришна.

Погледнах го стъписан. Той допря върховете на пръстите си, поклони се леко, обърна се и тръгна. Сандалите му издаваха леки звуци из локвите.

— Чакайте! — провикнах се аз. Кришна не спря. — Чакайте малко. Ей!

Той почти се беше слял с мрака. Направих крачка напред и излязох в бледия кръг светлина от уличната лампа.

— Спрете! Спрете, Санджай!

Кришна спря. После се обърна и направи две крачки към мен. Дългите му пръсти като че ли трепереха.

— Какво казахте, господин Лучак?

— Санджай — повторих аз, но този път почти през шепот. — Прав съм, нали?

Кришна продължи да стои — базилиск с див ореол от черна коса, обрамчил ужасния му поглед. След това се появи и усмивката му, разширила се в нещо по-страшно от гримаса като на акула. Това беше усмивката на прегладнял вампир.

— Прав съм, нали, Санджай? — Замълчах, за да си поема въздух. Не знаех какво още да кажа. Но трябваше да кажа нещо — каквото и да било, — само и само да държа Кришна по-далеч. — Каква игра играете, Санджай? Какво, да го вземат мътните, става тук?

Минаха доста секунди, докато той се помръдне, а аз очаквах да се спусне тихо към мен и да протегне дълги пръсти към гърлото ми. Но той само отметна глава и се засмя.

— Да, да, да — каза Кришна. — Има много игри, господин Лучак. А тази игра още не е приключила. Довиждане, господин Лучак.

Обърна се и тръгна бавно към мрака.

14.

Калкута е ужасен камък в сърцето ми.

Сунай Гангохадхий

Ако бях намерил такси по-бързо...

Ако бях отишъл направо в хотела...

Прибирах се близо час В началото обикалях от улица на улица, поспирах в здрача, застивах, ако забележех, че някой върви към мен. Веднъж притичах през празен вътрешен двор и се озовах на по-широка улица, откъдето се чуваше звукът на автомобили.

От един тъмен вход към мен се устреми някакъв човек. Аз изпищях, отскочих назад и инстинктивно вдигнах юмруци. Изпищях още веднъж, когато кутрето ми се опита да се свие с останалите пръсти на лявата ръка. Мъжът — старец в дрипи с червена лента през челото, — понечи да ме поздрави с „Баба“, но също изпищя от страх. Двамата тръгнахме в различни посоки.

След като излязох от двора, се озовах на голяма улица, по която профучаваха камиони, автомобилите заобикаляха велосипедисти и за свое огромно удоволствие аз видях, че бавно се задава автобус от градския транспорт. Заблъсках отстрани по движещото се превозно средство, за да се кача. Шофьорът ме изгледа невярващо, когато му метнах цяла шепа монети. Освен паиси имаше и американски пари, които сигурно възлизаха на неколкодневната му надница.

Автобусът беше пълен, аз се проврях през правите пътници и се сместих на място, което не се виждаше толкова от улицата, Хванах се за металната пръчка и се увесих на нея, докато клатушкацията се автобус сменяше скоростите и се люшкеше от спирка на спирка.

Известно време ми се струваше, че съм изпаднал в унес. Бремето на онова, което бях изживял през последните няколко часа, ме бе изцедило от всичко освен от желанието да стоя там и да се чувствам в безопасност. Подминахме доста пресечки, докато не забелязах, че

около мен се е отворило широко празно пространство и другите пътници са ме зяпнали.

„Толкова ли не сте виждали американец?“, казах им наум. После се погледнах. Дрехите ми бяха мокри и воняха от неописуемите нечистотии, из които бях газил. Ризата ми беше разпорена най-малко на две места и едва ли някой щеше да се досети, че някога е била бяла. По голите ми ръце бяха полепнали какви ли не боклуци, дясната ми китка смърдеше на собствения ми бълвоч. Лявото ми кутре стърчеше под невъзможен ъгъл. Усещах, че на едната ми вежда и на челото се е появила огромна цицина, а клепахът, бузата и веждата ми са разкрасени със спечена кръв. Косата и лицето ми със сигурност изглеждаха още по-диво, отколкото при Кришна в най-дивия му вид.

— Здравейте — поздравих аз насъбралите се и им махнах сковано.

Жените закриха лицата си със саритата и заедно с мъжете се дръпнаха назад, докато шофьорът не им се разкрещя да не го блъскат.

Тогава ми хрумна нещо. Къде, да го вземат мътните, се намирах? Нищо чудно да се бях качил на нощния автобус за Делхи. При всички положения почти със сигурност не пътувах в нужната посока.

— Някой тук знае ли английски? — попитах аз.

Зяпналите ме пътници се дръпнаха още по-надалеч от мен. Аз се наведох и надзърнах през прозорците с метални пръчки по тях. Подминахме няколко пресечки и чак тогава видях осветената от неоновы надписи фасада на нещо като хотел или кафене. Отпред бяха спрели няколко черно-жълти таксита.

— Спрете! — извиках аз. — Слизам тук.

Промуших се през навалищата, която побърза да ми направи път. Шофьорът натисна скърцащите спирачки и закова наред улицата. Нямаше врата, която да отвори. Хората ме пуснаха да слеза.

Пазарих се с шофьорите доста дълго, докато си спомня, че портфейлът ми още е у мен. Тримата мъже само бяха плъзнали поглед по мен и бяха решили, че не си струва да си хабят времето. Тогава се сетих да извадя портфейла и да вдигна високо една банкнота от двайсет долара. Тримата тутакси започнаха да се усмихват, да се кланят и да отварят вратите на автомобилите. Качих се в първото такси, казах:

— Хотел „Оберой“.

После затворих очи. Потеглихме по мокрите от дъжда улици.

След няколко минути си спомних, че още съм с ръчния си часовник. Циферблатът почти не се виждаше, но когато излязохме на едно осветено кръстовище, все пак успях да го разчета. Беше единайсет и двайсет и осем... Невъзможно! Само два часа, откакто колата ме беше закарала при Дас? Сякаш беше минал цял живот. Почуках по стъклото, но стрелката за секундите продължи да си се движи равномерно.

— Побързайте! — казах аз на шофьора.

— Atcha! — извика той щастливо в отговор.

Никой от двамата не разбра другия.

Заместник-управителят ме видя, че влизам във фойето, и ме загледа ужасен. Вдигна ръка.

— Господин Лучак!

Махнах му и се качих на асансьора. Не ми се говореше с него. Адреналинът и безразсъдната еуфория ме отпускаха, за да бъдат изместени от гаденето, умората и болката. Облегнах се на стената в асансьора и притиснах лявата ръка до гърдите си. Какво щях да кажа на Амрита? Мислите ми се въртяха мудно и аз реших да ѝ обясня просто, че са ме нападнали. Някой ден щях да ѝ разкажа и останалото. Може би.

Беше полунощ, а в коридора имаше хора. Вратата на нашата стая беше отворена и вътре сякаш имаше купон. После видях ремъците на кобурите на двамата полицаи и познатата брада и тюрбан на следователя Сингх. „Амрита се е обадила в полицията. Казах ѝ, че се връщам след половин час.“

Неколцина от хората се обърнаха и загледаха как вървя към тях, а Сингх тръгна към мен. Започнах да измислям подробности за нападението — нищо сериозно, за да оставаме в Калкута още един ден! — и махнах едва ли не весело на полицаите.

— Господин следовател! И кой твърди, че точно когато ти трябва полицията, нея я няма?

Сингх не каза нищо. После изтощеното ми съзнание започна да забелязва подробностите. В коридора сновяха и други гости на хотела,

които гледаха озадачено отворената врата на стаята ни. „Отворената врата!“

Минах забързано покрай следователя и се втурнах в стаята. Не знам какво съм очаквал да заваря, но сърцето ми престана да бие така лудешки, когато видях, че Амрита седи на леглото и разговаря с един от полицаите, който си записваше нещо.

От облекчение отпуснах рамо върху рамката на вратата. Всичко беше наред. Точно в този миг Амрита ме погледна и от овладяното спокойствие върху напълно безизразното ѝ бледо лице разбрах, че все пак нищо не е наред. И може би никога отново няма да бъде.

— Отвлякоха Виктория — каза тя. — Похитиха бебето ни.

— Защо си я пуснала? Нали ти казах да не пускаш никого! Защо си я пуснала?

Вече ѝ бях задавал същия въпрос три пъти. Продължавах да седя на пода, където се бях свлякъл, с гръб, опрян в стената. Бях отпуснал китки върху вдигнатите си колене и побелялото ми кутре стърчеше. Амрита седеше с изпънат гръб в края на леглото и беше сложила едната си длан върху другата. Следователят Сингх седеше на един от обикновените столове наблизо и ни гледаше изпитателно. Вратата към коридора беше затворена.

— Тя каза, че ми носи плата — обясни Амрита. — Искала да вземе своя. Нали смятахме да пътуваме утре сутринта.

— Но... ох, Господи...

Замълчах и сведох лице.

— Не си ми казвал, Боби, да не разговарям с Камахия. Аз я познавах.

Следователят Сингх се прокашля.

— И вее пак е било много късно, госпожо Лучак. Това не ви ли озадачи?

— Да — потвърди Амрита и се извърна към Сингх. — Не магнах веригата и попитах Камахия защо е дошла толкова късно. Тя обясни... изглеждаше притеснена, господин следовател... обясни, че не е могла да излезе, докато баща ѝ е бил буден. Каза, че на два пъти се е опитала да се свърже по телефона.

— Наистина ли се е опитвала, госпожо Лучак?

— Телефонът звъня два пъти, господин следовател. Но Боби ми каза да не вдигам. И аз не вдигнах.

Двамата ме погледнаха. Аз вдигнах очи към Сингх. Не смеех да се извърна към Амрита.

— Сигурен ли сте, че не ви е необходима лекарска помощ, господин Лучак? Има дежурен в полицейския участък.

— Недейте. Сигурен съм.

След първите няколко минути Сингх ме бе попитал какво се е случило с мен и аз бях избълвал цялата история. Едва ли съм говорил много свързано, но не пропуснах нищо освен това, че именно аз съм дал на Дас пистолета. Следователят Сингх беше кимал и си беше записвал, сякаш всеки ден чува такива небивалици.

Не му направи особено впечатление.

Той се обърна към Амрита.

— Извинявайте, госпожо Лучак, че ви карам да се връщате отново към всичко това, но можете ли да прецените колко време ви е нямало в стаята?

Въпреки леденото самообладание тя потрепери леко и аз долових огромната болка и истерия, тлеещи под повърхността. Идеше ми да отида при нея и да я прегърна. Не направих нищо.

— Една минута, господин следовател. Може би и по-малко. Разговарях с Камахия, когато изведнъж ми се зави свят. Извиних се, отидох в банята да си наплискам лицето със студена вода и се върнах. Вероятно четирийсет и пет секунди.

— А детето?

— Виктория... Виктория спеше там. На леглото при прозорците. Използваме... използваме възглавниците за нещо като... тя обича да се гуши, господин следовател. Обича главата ѝ да опира в нещо. И с възглавниците не може да се претърколи.

— Да.

Изправих се и отидох в долния край на леглото, където седеше Амрита. Само и само да не виждам другото легло с празния кръг от възглавници и одеялцето в синьо и бяло на Виктория, още намачкано и влажно там, където тя го беше придърпвала насън към лицето си.

— Вече сте чули всичко това, господин следовател — намесих се аз. — Кога ще престанете да задавате въпроси и ще тръгнете да издирвате... да издирвате човека, който е похитил бебето ни?

Сингх ме погледна с черни очи. Спомних си болката в погледа на Дас и сега разбрах малко по-добре, че понякога тя наистина е безпределна.

— Издирваме го, господин Лучак. Вдигнали сме на крак цялата полиция в града. Никой в хотела не е видял да излиза такава жена. Минувачите на улицата не са забелязали човек, който да носи дете или вързоп. Пратих кола на адреса, който госпожа Лучак помни, че са й дали в магазина за платове. Както виждате, сме прокарали в съседните стаи допълнителни телефонни линии, за да имаме връзка, а вашият телефон да дава свободно.

— Да дава свободно ли? Защо?

Сингх погледна надолу, прокара палец по острия ръб на панталоните си и пак вдигна очи.

— Защото вероятно ще поискат откуп, господин Лучак. Предполагаме, че отвлечането цели и това.

— О! — казах аз и седнах тежко на леглото. Думите ме бяха прорязали като метални остриета, които трябва да бъдат преглътнати. — Ясно. Добре. — Хванах Амрита за ръката. Беше студена и безжизнена. — А капаликите? — попитах. — Ако са замесени и те?

Сингх въздъхна.

— Проверяваме, господин Лучак. Не забравяйте, че е много късно.

— Но нали ви описах района със завода, където се срещнах с Дас!

— Да, и това вероятно ще ни бъде от голяма полза. Но сигурно разбирате, че около Хугли в стара Калкута има много такива места. Стотици, ако броим и складовете, и доковете в северната част. И всички те са частна собственост. Включително на чужди фирми. Сигурен ли сте, господин Лучак, че мястото е било близо до реката?

— Не. Не съм сигурен.

— И не помните нищо, което да ни упъти? Имена на улици? Или нещо друго, което да бие на очи?

— Не. Само двата заводски комина. Имаше и бедняшки квартал...

— Личеше ли по нещо, че тези мъже живеят постоянно там?

Свъсих се. Нямахме такива знаци, ако не броим малкото лични вещи на Дас върху полицата.

— Там имаше идол — казах накрая. — Използват мястото за храм. Такъв идол трудно се мести.

— Идолът, който е вървял ли? — попита Сингх.

Въпреки счупения пръст и всичко останало щях да му се нахвърля, ако бях доловил и най-дребния намек за ехидност.

— Да.

— А ние не знаем дали те са замесени, нали, господин Лучак?

Хванах се за ръката и го погледнах.

— Тя, господин следовател, е племенница на М. Дас. Все някак е замесена.

— Не.

— В какъв смисъл „не“?

Сингх извади стара златна табакера. За пръв път виждах на живо как някой почуква с цигарата о табакерата, преди да я запали.

— В смисъл, че не е племенница на М. Дас — каза той.

Амрита простена, сякаш някой я беше ударил през лицето. Аз погледнах недоумяващо Сингх.

— Вие, госпожо Лучак, казахте, че госпожица Камахия Бхарати е племенница на поета М. Дас. Самата тя ви е обяснила, че е дъщеря на по-малката сестра на Дас. Нали така?

— Да.

— М. Дас няма сестри, госпожо Лучак. Поне такива, които да не са починали още в невръстна възраст. Има четирима братя, всички селяни, които живеят в едно и също село в Бангладеш. Разследвам вече осем години изчезването на господин М. Дас. Добре запознат съм с всички подробности от живота му. Ако по време на разговора, който проведохме, господин Лучак, ми бяхте споменали, че при вас е идвала такава жена, щях да ви уведомя за това.

Сингх издиша дима и махна от езика си парченце тютюн.

Извъня телефонът. Всички погледнахме натам. Беше от допълнително прокараните апарати. Вдигна Сингх.

— Да? — Последва дълго мълчание. — Шукрия — каза той накрая и добави: — Чудесно, сержанте.

— Кой беше? — попитах настойчиво аз.

Следователят Сингх угаси цигарата и се изправи.

— Опасявам се, че днес не можем да направим почти нищо. Утре сутринта ще дойда отново. Подчинените ми ще бъдат през цялото

време в съседната стая. Всяко обаждане във вашата стая ще се засича от полица на централата долу. Току-що се обади моят заместник. Адресът, който Камахия Бхарати е дала в магазина за платове, е фалшив, разбира се. Тя е предпочела да си прибере плата от магазина. Подчинените ми са търсили доста дълго номера на улицата, който е посочила в магазина, защото адресът е в квартал, където почти няма сгради. — Той се подвоуми, после ме погледна. — Адресът, който жената е дала, е на обществена пералня — каза Сингх. — На обществена пералня и на крематориум.

През часовете и дните след това Амрита се държа много по-храбро и умно от мен. След като Сингх си тръгна, сигурно щях да седя с часове на леглото, ако тя не беше взела нещата в свои ръце, не беше смъкнала от мен смрадливите дрехи и не беше наместила счупения ми пръст, който закрепил за дръжка от четка за зъби. Докато Амрита слагаше пръста върху нея, пак ми се повдигна, но вече нямаше какво да повръщам и сухите напъни щяха бързо да прераснат в хлипове на отчаяние и ярост, ако тя не ме беше пъкнала под душа. Водата беше хладка, а струята — слаба, но ми подежда чудесно. Стоях под душа половин час и по едно време дори се унесох, оставяйки водата да измие спомените и ужасните ми страхове. Когато нахлузих чист памучен панталон и отидох да се присъединя към мълчаливото бдение на Амрита, усещах дълбоко в себе си само пърлеца болка и объркване.

Посрещнахме изгрева във вторник все така седнали един до друг — гледахме през спуснатите завеси как слънцето хвърля над Калкута бледа сива светлина. С първите му лъчи до нас достигнаха звуците от камбаните на храмове и на трамваи, виковете на търговците и уличното движение.

— Тя ще бъде добре — повтарях аз от време на време. — Знам, че ще бъде добре, момичето ми. Тя ще бъде добре.

Амрита не казваше нищо.

Точно в пет и трийсет и пет извън телефонът. Беше апаратът в стаята. Скочих и отидох бързо да вдигна.

— Ало!

Стори ми се, че долавям някакво кухо кълтене, сякаш говорех в подземна пещера.

— Ало! Ало! Господин Лучак, ало!

— Да. Кой се обажда?

— Ало! Обажда се Майкъл Ленард Чатерджи, господин Лучак.

— Да.

„Ти ли си посредникът? И ти ли си забъркан, негодник такъв?“

— Господин Лучак, нощес в дома ми идва полиция. Казаха ми, че детето ви е изчезнало.

— Така ли?

Ако ми се обаждаше да ми изкаже съчувствие, смятах да му затворя. Но той не се обаждаше за това.

— Полицаяте ме събудиха, господин Лучак. Вдигнаха от сън семейството ми. Дойдоха в дома ми. Явно смятат, че съм замесен по някакъв начин. Разпитваха ме *посред нощ*, господин Лучак.

— Така ли? Е, и?

— Обаждам се, за да изразя силното си възмущение от тези клевети по мой адрес и от нахлуването в личния ми живот — заяви Чатерджи. Гласът му ставаше все по-висок и писклив и накрая той се разкрещя. — Не биваше да давате името ми, господин Лучак. Аз съм човек с положение в обществото. Няма да допусна, уважаеми господине, да се петни доброто ми име. Нямате право.

— Моля?

Не успях да кажа нищо повече.

— Нямате право, уважаеми господине. Предупреждавам ви: ако отправите някакви обвинения към мен, ако споменете името ми или замесите в личните си проблеми писателския съюз, аз, господин Лучак, ще упълномоща адвоката си да заведе съдебен иск срещу вас. Предупреждавам ви, господине.

Чу се кухо тракане — Чатерджи беше затворил. Още няколко секунди линията продължи да пука и да съска, после се чу втори трясък от полицаия в централата. Амрита стоеше до мен, но известно време не успях да ѝ кажа нищо. Помня, че продължих да стискам слушалката, все едно е вратът на Чатерджи, а гневът ми достигна точка, когато имаше опасност да ми се спуска кръвоносен съд или да ми се скъса сухожилие.

— Какво! — подвикна Амрита и ме стисна за ръката.

Казах ѝ. Тя кимна. Кой знае защо, телефонното обаждане ѝ вдъхна сили да действа. Първо Амрита се обади по една от допълнително прокараните линии на леля си в Делхи. Тя не познавала

никого в Бенгалия, но имала приятели, които имали приятели в едно от държавните учреждения. Амрита просто ѝ разказа за отвлечането и я помоли за помощ. Не си представях в какво ще се прояви тази помощ, но ми полекна само от това, че Амрита е предприела нещо.

След това тя се обади на чичо си, брат на баща ѝ, в Бомбай. Той също имаше строителна фирма и беше човек с влияние по западното крайбрежие на полуострова. Макар и да беше вдигнат от дълбок сън от племенница, от която вече близо десет години нямаше вести, той обеща да се качи на първия самолет за Калкута. Амрита му каза да не го прави — поне засега, — но все пак го помоли да се свърже с хора във властта в Бенгалия, които биха могли да съдействат. Той обеща да съдейства и да държи връзка.

Седях, слушах изисканите изречения на хинди и наблюдавах жена си, сякаш я виждах за пръв път. След като тя ми каза по-късно какво са говорили с леля ѝ и с чичо ѝ, се уверих, че едно дете разбира кога възрастните си говорят с други възрастни за важни неща.

Когато в осем и половина същата сутрин следователят Сингх се появи отново, Амрита вече се беше обадила в три от големите болници в Калкута. Не, през нощта не били приемали американски деца или деца с по-светла кожа, които да отговарят на описанието.

После тя звънна в моргата.

Лично аз не бих го направил за нищо на света. Едва ли бих намерил сили да стоя като Амрита с изправен гръб и да питам с уверен глас някакъв сънен непознат дали през тъмната нощ на Калкута в моргата са докарали трупа на моето дете.

Отговорът беше: не.

Чак след като Амрита благодари и затвори, аз забелязах, че краката ѝ започват да треперят, после и цялото тяло и ръцете, върху които тя захлупи лицето си. Отидох при нея и я прегърнах. Амрита пак беше много напрегната, но положи глава върху вдлъбнатината на рамото ми и без да казваме нищо, двамата се заклатихме напред-назад в споделената болка и мъка.

Следователят Сингх нямаше какво ново да съобщи.

Той седна на масичката в стаята и пи заедно с нас кафе. Влизаха и излизаха мъже в шлемове, които носеха някакви документи и получаваха указания.

Сингх ни каза, че службите на реда на летището и по железопътните гари са предупредени. Имаме ли снимка на детето? Аз имах. Беше отпреди два месеци. Тогава Виктория имаше много помалко коса. Чертите на лицето ѝ не бяха така оформени. Под пълните крачета виждах оранжевото одеяло, забравена подробност от онзи далечен безгрижен излет в Деня в памет на загиналите. Никак не ми се искаше да давам снимката.

Сингх зададе още въпроси, увери ни, че всичко ще бъде наред, и си тръгна. В стаята надникна слаб сержант, който на развален английски ни напомни, че ще бъде в съседната стая. Ние кимнахме.

Денят напредваше. Амрита поръча обяд в стаята. И двамата не се и докоснахме до него. Два пъти стоях дълго под душа, без да затварям вратата, за да чувам Амрита и телефона. Плътта ми още миришеше на нечистотиите от предната вечер. Бях капнал от умора, имах чувството, че съм загубил връзка с тялото си. Мислите ми се въртяха и въртяха като клуповете на примка.

„Ако не бях отишъл.

Ако не се бях качил в колата.

Ако се бях върнал по-бързо.“

Спрях водата и ударих с юмрук по плочките.

В три следобед Сингх се появи отново заедно с още двама полицаи от градското управление. Единият не знаеше английски. Другият бе усвоил отнякъде лондонския акцент. Докладът им не бе обнадеждаващ.

В университета нямало преподавател на име П. З. Кришна. През последните десет години там на работа са се водели петима души с името Кришна. Двама се били пенсионирали. Други двама приближавали шейсетте. Кришна се казвала и една преподавателка — жена.

Нямало данни с Американската образователна фондация в Индия да е свързан човек с такова име. Всъщност в Калкута фондацията нямала и представителство. Най-близкият клон бил в Мадрас. От полицията се били свързали по телефона с хората там и те били заявили, че не разполагат със сведения за човек на име Кришна или Санджай. Не били пращали никого да ни посреща на летището в Калкута. Във фондацията нямали и представа, че съм в Индия.

В Университета на Калкута имало много студенти на име Санджай. Засега никой от младежите, които полицията е успяла да издири, не отговарял на описанието, дадено от мен. Полицаяте продължавали издирването, но докато открият всички студенти на име Санджай, сигурно щели да минат няколко седмици. Пък и сега университетът бил във ваканция.

Било се потвърдило, че там е следвал младеж на име Джаяпракеш Муктанандаджи, той обаче бил пропуснал предишния семестър. Но един от келнерите в студентското кафене го бил виждал само преди два дни.

— Вече след срещата ни там — казах аз.

Муктанандаджи бил показал на келнера, който му бил приятел, билет за влака, който си бил купил. Обяснил, че се прибира в родното си село Ангуда. Оттогава келнерът не го бил виждал. Сингх се бил свързал с началника на полицията в Джамшедпур и той бил обещал да се обади на колегата си в Дургапур. Той щял да отскочи до Ангуда, за да издири Муктанандаджи и да го заведе за разпит в Дургапур, и най-късно в сряда вечерта щял да съобщи какво е научил.

— Утре!

— Да, господин Лучак. Селото се намира далеч.

В телефонния указател на Калкута имаше много семейства с името Бхарати. Но никой от хората, с които се били свързали от полицията, нямал дъщеря Камахия на около двацет — двацет и пет години. Името все пак било доста необичайно.

— Какво му е необичайното? — попитах аз.

— Ще ви обясня по-късно — отвърна Сингх.

От управлението се били свързали и с внедрени агенти в подземния свят. Те не знаели нищо, което да улесни разследването, но щели да бъдат нащрек. От полицията смятали да разпитат и хора от Съюза на просяците.

При тези думи ме присви под лъжичката.

— А капаликите? — попитах аз.

— Какво? — намеси се другият следовател.

Сингх му каза нещо на бенгалски и се извърна към мен.

— Разберете, господин Лучак, братството на капаликите всъщност си остава... мит.

— Глупости — избухнах аз. — Не е мит, че снощи някой се опита да ме убие. Не е мит, че невръстната ни дъщеря е отвлечена.

— Да, не е — съгласи се Сингх. — Но засега не разполагаме с безспорни доказателства, че са замесени мафията или така наречените капалики. Нещата се усложняват и от това, че различни престъпни елементи често се възползват от една изопачена разновидност на тантризма и мистицизма и от местни божества — в нашия случай Кали, — за да привлекат повече последователи или да уплашат обикновените хора.

— Аха — казах аз.

Амрита кръстоса ръце и погледна тримата мъже.

— Значи нямате никакви новини? — попита тя.

Сингх се извърна към другите двама.

— Не, засега няма напредък.

Амрита кимна и вдигна телефонната слушалка.

— Да, здравейте, обаждам се от стая шестстотин и дванайсета. Свържете ме, ако обичате, с американското посолство в Делхи. Не търпи отлагане. Благодаря ви.

Тримата мъже примигаха. Изпратих ги до вратата, а Амрита остана да чака на телефона. Другите двама се отдалечиха по коридора, а аз задържах за малко Сингх.

— Какво му е толкова необичайното на името „Камахия Бхарати“?

Сингх поглади мустаците си.

— Камахия е име... което не се среща често в Бенгалия.

— Защо?

— Защото е свързано с религията... Така се казва един от аватарите на... Парвати.

— Искате да кажете на Кали.

— Да.

— И защо името не се среща често, господин следовател? Има доста хора, които се казват Рама и Кришна.

— Така е — съгласи се Сингх и махна едно влакънце от маншета си. Металната гривна върху китката му проблесна на светлината. — Така е, но името Камахия и неговата разновидност Камакши се свързват с един особено отблъскващ аватар на Кали, който навремето са почитали в големия храм в Асам. Някои от обредите са си направо

отвратителни. Преди няколко години култът беше забранен. Сега храмът пустее.

Аз кимнах. Не реагирах по никакъв начин на новината. Върнах се в стаята и изчаках спокойно Амрита да приключи с разговора. И през цялото това време в мен се надигаше безумен смях, а писъците на гнева блъскаха по клетката, в която бяха хванати, за да излязат на свобода.

Някъде в пет следобед в онзи безкраен ден слязох във фойето. Беше ме обзело чувството за клаустрофобия и в един момент вече ми беше трудно да дишам. Но не ми олекна и във фойето. От магазина за сувенири си купих една пура, ала администраторът продължаваше да ме зяпа, а състрадателният поглед на заместник-управителя граничеше с възмущение. Стори ми се, че едно семейство мюсюлмани във фойето си шушукат нещо за мен, от кафенето в градината дойдоха няколко сервитьори, които започнаха да ме сочат и да извиват глави, и това вече не беше плод на въображението.

Побързах да се върна на шестия етаж — хукнах нагоре по стълбището, за да се поосвободя от натрупалата се енергия. Заради английския обичай вторият етаж да се нарича първи се наложи да взема на бегом още две стълбищни площадки. Когато стигнах коридора на нашия етаж, едвам си поемах въздух и бях плувнал в пот. Към мен бързаше Амрита.

— Нещо ново? — попитах аз.

— Просто си спомних нещо важно — отговори тя запъхтяна.

— Какво?

— Ейб Бронстийн! Онази първа вечер на излизане от летището Кришна спомена Ейб Бронстийн. Явно наистина е свързан по някакъв начин с Американската образователна фондация в Индия или с някого в нея.

Тя отиде да поговори със сержанта от полицията в стая шестстотин и четиринайсета, а аз помолих да ме свържат по телефона с Щатите. Въпреки че полицаят в помещението с централата ускори нещата, трябваше да чакам половин час. Направо щях да припадна, когато чух познатия провлачен глас в Ню Йорк.

— Добро утро, Боби! Откъде се обаждаш, да те вземат мътните? Имам чувството, че от Луната.

— Изслушай ме, Ейб. Много те моля.

Възможно най-кратко му разказах как Виктория е изчезнала.

— Уф, мамка му — простена Ейб. — Мамка му, мамка му, мамка му.

Въпреки че ни деляха шестнайсет хиляди километри и връзката беше лоша, долових в гласа му огромна болка.

— Слушай, Ейб, чуваш ли ме? Сред заподозрените е един тип на име Кришна... П. З. Кришна... но според нас истинското му име е Санджай или нещо от тоя род. Миналия четвъртък ни посрещна на летището. Чуваш ли ме? Добре. Та този Кришна каза, че работел в АОФИ... Американската образователна фондация в Индия, да... да... и че е дошъл да ни вземе по молба на шефа си. Дватамата с Амрита не помним името на шефа, което ни каза. Но той спомена и твоето име, Ейб. Изрично го спомена. Ало!

— Шах — каза Ейб през кухия кънтеж.

— Какво?

— Шах. А. Б. Шах. Веднага след като заминахте за Лондон, му изпратих телеграма с молба да ви помогне, ако се наложи.

— Шах — повторих аз и си записах набързо името. — Страхотно. Къде можем да го открием, Ейб? Има ли го в телефонния указател на Калкута?

— Не, Боби, той не е в Калкута. Редактор е в „Таймс ъф Индия“, но е и съветник по културните въпроси в АОФЙ в Делхи. Познавам го от едно време, когато преподаваше в Колумбийския университет. А за тоя копелдак Кришна изобщо не съм и чувал.

— Благодаря ти, Ейб, помогна ми много.

— Ужасно съжалявам, Боби. Как го понася Амрита?

— Справя се прекрасно. Твърда е като скала, Ейб.

— Ааа! Всичко ще бъде наред, Боби. Наистина. Ще ви върнат Виктория. Не се притеснявай.

— Да.

— Съобщи ми, когато нещата се уредят. Ще бъда у майка ми. Имаш номера, нали? Обади се и ако мога да помогна с нещо. Уф, да го вземат мътните. Всичко ще се оправи, Боби.

— Дочуване, Ейб. Благодаря.

Амрита не само беше съобщила на Сингх, но сега разговаряше по телефона с третия от трите големи вестника в Калкута. Даваше нареждания на властен хинди.

— Трябваше да го направим по-рано — каза ми тя, след като затвори. — А сега ще излезе чак в утрешния брой.

Беше поръчала обяви на половин страница във всеки от вестниците. От редакциите щяха да дойдат да вземат копия на снимката, която бяхме предоставили на полицията. За всякакви сведения, свързани със случая, обещавахме възнаграждение от десет хиляди долара и други петдесет хиляди — ако ни върнеха Виктория жива или ни съобщиха къде да я намерим, за да я приберем здрава и невредима, без да задаваме излишни въпроси.

— Господи — възкликнах като последния глупак, — откъде ще вземем петдесет хиляди долара?

Амрита погледна през прозореца към вечерния хаос по улицата.

— Бях готова да предложа два пъти повече — поясни тя. — Но това са близо милион рупии. Тази сума е някак си по-правдоподобна, по-привлекателна за алчните.

Поклатих глава. Не можех да мисля за нищо друго. Побързах да се обадя на Сингх и му съобщих какво съм научил за Шах. Той обеща да проучи веднага нещата.

Задрямал съм и съм спал към половин час. Унесъл съм се, без да искам. Уж седях на стола при прозореца и гледах как помръкват и последните лъчи сива светлина, а после, когато се събудих рязко, навън беше нощ и по стъклото блъскаше проливен дъжд. Звънеше една от полицейските линии. Амрита влезе от антрето, но аз я изпреварих.

— Господин Лучак? — Обаждаше се Сингх. — Успях да се свържа с господин А. Б. Шах в дома му в Делхи.

— Е?

— Наистина именно той е получил телеграмата на вашия приятел господин Бронстийн. Сподели, че го уважава много и че незабавно е пратил един свой подчинен от фондацията, младеж на име Р. Л. Дхаван, който е тръгнал, за да ви помага като екскурзовод и преводач.

— Пратил ли? Имате предвид от Делхи в Калкута, така ли?

— Именно.

— И къде е той?

— И господин Шах вече се питал. Ние също.

Поискахме много подробно описание на господина и как е бил облечен, когато са го видели за последен път.

— И?

— И, господин Лучак, както личи, господин Р. Л. Дхаван е бил през цялото време с нас. Миналия четвъртък следобед трупът му е намерен в сандък на гара Ховра.

В десет и нещо спря токът. Бурята и проливният дъжд отвън бяха навлезли в някакво царство на яростта, каквото не бях виждал никога. Светкавиците раздираха през няколко секунди небето и осветяваха стаята по-добре от двете свещи, които беше донесъл пиколото. След първоначалния потоп улиците бързо се наводниха, от час на час плашещият порой ставаше все по-силен. По Чоуриндхи не се виждаха светлини. Запитах се как ли милионите бедняци оцеляват в брезентовите си колиби в нощ като тази и какво правят хората без покрив над главата.

„Сега Виктория е някъде там.“

Простенах на глас и тръгнах да обикалям из стаята. Вдигнах слушалката на единия, после и на другия телефон, за да звънна на Сингх. Телефоните не работеха.

Заместник-управителят се качи да го обясни на сънения полицай в съседната стая и да ни се извини. Хиляди телефони в квартала били изключени. Той бил пратил човек в телефонната компания, но вече били затворили. Никой не знаел кога телефоните ще проработят. Понякога минавали дни, докато ги оправят.

След като служителят от хотела си тръгна, извадих дрехите от гардероба и ги прехвърлих върху пръчката за завесата в банята.

— Какво правиш? — попита Амрита.

Говореше неясно. От близо четирийсет часа не беше спала. Очите ѝ бяха уморени, с тъмни кръгове.

Не ѝ отговорих, само издърпах тежката кръгла пръчка за закачалките. Беше дълга близо метър и двацет и аз почувствах в ръката си тежестта ѝ. Подпрях я зад стола при вратата. Някъде наблизо падна гръм и за миг светкавицата озари всичко наоколо със стробоскопска яснота.

В единайсет и десет на вратата се почука силно. Амрита трепна и се събуди, както седеше на стола, а аз се изправих и вдигнах тежката пръчка.

— Кой е?

— Следовател Сингх.

Сикхът беше с тропическа каска и с черен дъждобран, по който се стичаше вода. В коридора стояха двама мокри до кости полицаи.

— Господин Лучак, бихме искали да дойдете с нас по важен въпрос.

— Къде, господин следовател?

Сингх изтръска водата по каската си.

— До моргата „Сасун“. — Амрита неволно си пое въздух, затова следователят побърза да добави: — Извършено е убийство. Убит е един мъж.

— Мъж ли? Това свързано ли е с... как му беше името? С Дхаван?

Сингх сви рамене. По килима закапа вода.

— Не знаем. Убийството е извършено по начин, който ни кара да смятаме, че е свързано с мафията. С капаликите, ако щете. Бихме искали да ни съдействате, докато установяваме самоличността.

— Според вас кой е убитият?

Той отново сви рамене.

— Ще дойдете ли, господин Лучак? Колата чака.

— Не — отсякох аз. — И дума да не става. Няма да оставя Амрита.

— Но за да се установи самоличността...

— Снимайте го, господин следовател. В полицейското управление има фотоапарат, нали? Ако нямате, ще чакам в сутрешните вестници снимка в едър план. Както личи, жителите на Калкута обичат да гледат снимки с трупове, точно както ние в Щатите обичаме да разглеждаме комикси.

— Боби! — спря ме Амрита. Гласът ѝ беше пресипнал. И двамата бяхме изтощени. — Господин следователят просто се опитва да помогне.

— Да — казах аз. — Лоша работа. Няма да те оставям повече сама.

Амрита взе дамската си чанта и чадъра.

— И аз ще дойда.

Ние със Сингх я погледнахме учудено.

— Телефоните не работят — обясни тя. — Не може да ни се обади никой. Минаха двацет и четири часа, а още не са поискали откуп. Изобщо не са се свързали с нас Щом това може да е от помощ, хайде да го направим още сега.

Светкавиците озаряваха закованите с дъски прозорци и двата шибани от дъжда каменни лъва, останали от по-ранна, по-невинна епоха. До входа на моргата се стигаше по заден път, криволичещ между черни мокри сгради и купчини отпадъци, които се разпадаха от проливния дъжд. Над широката врата на морга „Сасун“ имаше нагънат увиснал навес.

Посрещна ни мъж в смачкан костюм, който ни заведе в един от кабинетите до входа. Дори там из въздуха се стелеше миризмата на формалин, с каквато са просмукани гимназиалните кабинети по биология. Газениците хвърляха сенки иззад кантонерките и високите купчини папки, струпани по всички бюра. Мъжът допря върховете на пръстите си, поклони ми се леко и отправи към мокрия до кости следовател цяла тирада на бенгалски.

— Той предлага госпожа Лучак да остане тук — преведе Сингх. — Ние ще бъдем в съседната стая.

Амрита кимна и рече:

— Освен това, господин следовател, човекът каза, че на моргата й трябва генератор, който да пускат, ако спре токът. Покани политиците от кметството да си вдигнат задниците и да дойдат да помиришат розите. Нали така? Използва евфемизъм.

— Точно така — потвърди Сингх и се усмихна мрачно.

Каза нещо на служителя от моргата, дребният мъж се изчерви и ни поведе двамата със Сингх през летящата врата по облицован с плочки къс коридор.

В светлината на окачения газон фенер видяхме помещение, което вероятно се вписваше в представите на Джак Изкормвача за операциона. Беше мръсно. Навсякъде бяха разхвърляни листови хартия, чаши и различни отпадъци. По оцапаните с кръв табли и маси в безпорядък бяха наслагани ножове, скалпели и триони за кости. Огромната подвижна лампа, която сега не светеше, и лъскавата

метална маса с улеи потвърждаваха предназначението на помещението. Както и трупът върху масата.

— Ах! — каза следователят и се приближи.

Махна ми припряно да отида при него. Служителят от моргата откачи от куката върху стената газовата лампа и я сложи на поставката на лампата над операционната маса. Тя се люшна и хвърли върху лъскавия метал кръгчета светлина.

Когато бях малък, майка ми и баща ми се охарчиха и ми купиха многотомната „Картинна енциклопедия“ на Комптън. Най-любима ми беше главата за човешкото тяло. Страниците там бяха върху изрязана оризова хартия и се наслагваха една върху друга. Започваш от цялото тяло заедно с кожата и всичко останало, после отгръщаш тънките страници и навлизаш все повече в загадките вътре в тялото, където имаше какво ли не. Всичко беше показано съвсем прегледно, беше отбелязано с различен цвят и към него имаше обяснение.

Трупът пред мен беше от втората страница: „МУСКУЛИ И СУХОЖИЛИЯ“. Кожата от врата надолу беше смъкната и беше издърпана назад. Беше се нагънала под трупа като влажно намачкано наметало. Тук обаче мускулите не бяха описани, тук виждах само човешко същество, наподобяващо сурово месо с мазнини, които отразяваха светлината, с плътни бели влакна, които хлътваха в розовите гънки, и жълтеникави сухожилия, опънати като кървави ремъци.

Сингх и другият човек гледаха мен. Ако са очаквали да изкрещя или да ми прилошее, са останали разочаровани. Аз се прокашлях.

— Вече сте започнали аутопсията, така ли?

Сингх ми преведе краткия отговор на другия мъж:

— Не, господин Лучак. Донесли са го преди два часа в този вид.

Сега вече не се сдържах:

— Господи! Защо някой ще го дере, след като го е убил?

Сингх поклати глава.

— Когато са го намерили, не е бил мъртъв. Бил е на улица „Шудер“. Според очевидците е пицъл. Тичал е. Паднал е. След малко писъците са заглъхнали. Накрая някой е повикал полиция.

Отстъпих неволно две крачки назад. Сякаш чувах гласа на майка ми, която крещи от стълбищната площадка на третия етаж на Пуласки

Стрийт: „Робърт Лучак, ако не дойдеш веднага, жив ще те одера“. Оказа се, че е възможно.

— Познавате ли го? — попита нетърпеливо Сингх.

Показа с ръка да донесат още фенери. Главата на трупа беше отметната назад и бе застинала в предсмъртна агония.

— Не — процедих аз през стиснати зъби. — Чакайте.

Насилих се да направя крачка напред, към малкия кръг светлина. Лицето беше непокътнато, ако не броим изкривените черти. Познах човека и това ми подежда като удар с юмрук.

— Вие все пак го познавате — каза Сингх.

— Да.

„Споменах името му. Господи, споменах името му, докато разговарях с Дас.“

— Господин Кришна ли е?

— Не — рекох аз и се обърнах с гръб към ярко осветената маса.

„Споменах името му.“

— Няма ги очилата. Той носи очила. Казва се Джаяпракеш Муктанандаджи.

Двамата с Амрита спяхме до девет сутринта. Не сънувахме нищо. Дъждът, тътнещ зад отворения прозорец, заличаваше всички сънища. Токът явно беше дошъл някъде призори, климатичната инсталация се беше включила, но ние така и не бяхме забелязали.

В единайсет Сингх прати кола, която да ни закара в полицейското управление. Щяха да прехвърлят там разговора, ако някой ни потърсеше в хотела. Отведоха ни в поредното прилично на пещера тъмно помещение в поредната тъмна сграда с вид на лабиринт. Бюрата бяха отрупани с огромни камари папки и пожълтели книжа, от които почти не се виждаха лицата на мъжете, сгърбени над пишещи машини явно още от времето на кралица Виктория. Часове наред ние с Амрита разглеждахме огромни албуми със снимки. След стотици женски лица започнах да се питам дали, ако видя Камахия Бхарати, изобщо ще я позная. „Да, ще я позная.“

Открихме само едно нещо. След като дълго се вирах в тъмната излияла снимка на набит мъж в затворническо облекло, все пак разпознах мъжа в бежово, който ми беше счупил пръста.

— Но не сте сигурен, така ли? — попита Сингх.

— Не. Онзи беше по-възрастен, по-набит, с по-дълга коса.

Сингх изсумтя и връчи снимката на един от подчинените си, на когото нареди нещо. Така и не ми съобщи как се казва мъжът и защо навремето е лежал в затвора. „Звукът на тънка пластмаса, която се троши.“

В ранния следобед се върнахме в хотела и с изумление установихме, че на полицейския номер, който бяхме посочили във вестникарската обява, са се обадили над сто души. Никой не беше предоставил достоверни сведения. Полицията била поставила под наблюдение няколкото души, съобщили, че са видели на едно или друго място детето, но сержантът беше песимистично настроен. Според него били се обадили главно мъже и жени, които искали да ни продадат срещу сумата за наградата дете.

Затръшнах вратата, легнахме заедно с Амрита на леглото и зачакахме.

Не помня почти нищо от късните часове на онази сряда. В съзнанието ми ясно са се врязали образите, но те като че ли нямат нищо общо помежду си. Не мога да отделя някои от тях от сънищата, които ме преследват след онези дни.

Някъде в осем вечерта станах, целунах за довиждане Амрита, която се унасяше, и излязох от хотела. Изведнъж видях ясно какъв е изходът от положението. Смятах да тръгна из Калкута, да намеря капаликите, да им се извиня, да им кажа, че ще направя каквото искат, стига после да ми върнат бебето. Беше просто.

Ако не успеех, щях да издиря оная кучка, богинята Кали, и да я убия.

Помня, че вървах дълго пеш, после по някое време се озовах в такси и загледах лицата на минувачите по тротоара, сигурен, че само след миг ще зърна Камахия. Или Кришна, Или Дас.

После таксито спря под фикусовото дърво и зачака, зачака, а аз се прекатерих през острите шипове на оградата от ковано желязо и задебнах, приклепнал зад цветята покрай алеята. В къщата не светеше. Започнах да блъскам по щорите и вратите.

— Чатерджи! — крещях.

В къщата не светеше.

По едно време тръгнах покрай реката. В последните предзалезни лъчи над мен се извиси мостът Ховра. Улиците с настилка отстъпиха място на разкаляни пресечки и потънали в мрак бедняшки къщи. Около мен заподскачаха деца. Хвърлих им всички монети по джобовете си. Помня, по едно време се обърнах и видях не орляк малчугани, а няколко мъже, които вървяха след мен. Устата им мърдаха, но аз не чувах нищо. Мъжете застанаха на полукръг и с леко вдигнати ръце тръгнаха предпазливо към мен.

— Капалики? — казах обнадежден. Поне си мисля, че съм го казал. — Вие капалики ли сте? Кали? Капалики?

Те се поколебаха и се спогледаха — да си вдъхнат смелост. Взрях се в дрипите и изпосталелите им от глад тела — мускули, опънати в очакване, — и разбрах, че това не са никакви капалики. Или главорези. Или мафиоти. Това са най-обикновени прегладнели бедняци, готови да убият чужденец, за да му вземат парите.

— Добре! — провикнах се аз тогава.

Ухилих се. Не можех да спра да се хиля, макар и да усещах, че нещо остро пробива дупка вътре в мен. Последните няколко дни, нощта, Виктория — всичко се сливаше в някаква чиста радост.

— Добре! — извиках. — Елате насам. Елате насам, де.

Разперих ръце. Бях готов да ги прегърна. Бях готов да ги притисна в потните си обятия и с радост да разкъсам със зъби гърлата им с изопнати жили.

Мисля си, че бях готов да го направя. Не знам. Мъжете пак се спогледаха, започнаха да отстъпват назад и се скриха в потъналите в здрач улички. След като си тръгнаха, ми се доплака.

Не знам кога съм се озовал в малкия храм, дали преди или след срещата си с мъжете. Там имаше недодялана статуя на коленичила черна крава с червенобял гердан около врата. В мрака се стелеше дим, вътре имаше мъже, които клечаха, плюеха и ме гледаха ужасени. Някакво грохнало старче засочи краката ми и ме сграбчи. Май искаше да ми изуе обувките.

— Майната му — казах спокойно. — Чудо голямо. Просто им предайте, че са победили. Предайте им, че ще направя каквото кажат. Чухте ли? Обещавам. Наистина. Заклевам се в Бога. Честна скаутска.

Струва ми се, че после се разплаках. При всички положения загледах през призмата на сълзите как един беззъб старец ми се хили

безучастно, как ме потупва по рамото и се клатушка напред-назад на слабите си крака.

Под дъжда, докдето стига поглед, се бе ширнал пущинак, осеян с бедняшки бараки и автомобилни гуми, и аз вървах и вървах много километри към високите комини и огньовете, които обагряха в алено всичко и които се отдалечаваха от мен, колкото и да се мъчех да скъся разстоянието. Мисля, че мястото си беше съвсем истинско. Не знам. От толкова време това е пейзажът на моите сънища.

Намерих момиченцето, когато започна да се развиделява. Лежеше на улицата, по-точно, на калната пътека, която служеше за улица. Беше най-много на пет години. Дългата му черна коса беше сплъстена, детето се беше свило под тънко светло юрганче, още мокро от проливните дъждове през нощта. Към момиченцето ме привлече нещо в несъзнателната отдаденост, с която то се беше оставило във властта на съня. Подпрях се на коляно върху тясната кална пътека. Вече се бяха появили хора и велосипеди, които ни заобикаляха.

Момиченцето беше стиснало някак съсредоточено очи, устата му беше леко отворена. Бе допряло юмруче до бузата си. Не след дълго трябваше да се събуди, да стъкми огъня, да помогне на мъжете, да се погрижи за по-малките деца и да се изправи пред края на детството, каквото всъщност едва ли бе изживяло. Не след дълго щеше да стане собственост не на баща си, а на друг мъж и в този ден щеше да получи обичайната за индусите благословия: „Да ти се родят осем синове!“ Засега обаче от момичето не се искаше друго, освен да спи, свило юмруче, допряло мургава бузка до пръстта, стиснало силно очи, за да не му блести утринната светлина.

Поклатих глава и се огледах. Почти се беше съмнало. Дъждът бе прочистил въздуха и се носеше мъчително съвършената миризма на свежи пъпки и влажна пръст.

Помня добре рикшата, с която се прибрах в хотела. Звучите и цветовете бяха толкова ясни, че направо връхлетяха върху сетивата ми. Съзнанието ми също беше ясно. Ако, докато ме е нямало, се е случило нещо... ако Амрита се е нуждаела от мен...

Тъкмо се беше развиделило, а тя ме пресрещна в коридора. Размахваше радостно ръце, за пръв път, откакто бе започнало всичко това, в очите ѝ имаше сълзи.

— Боби, о, Боби — каза тя. — Току-що се обади Сингх. Идва да ни вземе. Ще дойде всеки момент. Ще ни закарат на летището. Намерили са я, Боби. Намерили са я.

Потеглихме с бясна скорост по безлюдната магистрала. От наситените лъчи хоризонтална светлина всичко се открояваше като на барелеф, а сянката на колата бързаше след нас по мокрите ниви.

— Сигурни ли сте, че тя е добре? — попитах аз.

— Да, да — потвърди от предната седалка Сингх, без да се обръща, — Обадиха ни се само преди двацет и пет минути.

— Сигурни ли сте, че е Виктория? — допита и Амрита.

И двамата се бяхме надвесили и се бяхме подпрели на облегалката на предната седалка. Амрита сгъваше и разгъваше инстинктивно хартиената салфетка, която държеше.

— Според човека от охраната е тя — потвърди Сингх, — Затова задържахме семейството, което се е опитвало да мине през проверката с бебето. Всъщност те не знаят, че са задържани. Шефът на охраната им е казал, че има някаква нередност с визите и трябва да изчакат да им сложат печат.

— Защо просто не сте ги арестували? — учудих се аз.

— По обвинение в какво? — попита Сингх. — Докато не се установи по безспорен начин самоличността на детето, единственото, в което можем да ги обвиним, е, че се опитват да хванат самолета за Лондон.

— Кой е видял Виктория? — попита Амрита.

— Човекът от охраната, за когото ви споменах — отвърна Сингх и се прозина. — Прочел е във вестника обявата ви.

В гърления му глас прозвуча едва доловим укор.

Хванах Амрита за ръката и загледахме как вече познатият пейзаж се изнизва покрай нас. И двамата се опитвахме наум да накараме малкия автомобил да се движи по-бързо. По едно време на пътя се изпречи овчар със стадо овце и ние изкрещяхме в един глас на шофьора да натисне клаксона или да се промуши. После сменихме скоростта, подминахме клатушкаща се каруца, натоварена с тръстика, и отново се озовахме в лявото платно. Отдясно се стрелкаха боядисани в ярки цветове камиони, които се бяха отправили към града и от които с мургави ръце ни махаха мъже в бели ризи.

Насилих се да се облегна и да си поема няколко пъти дълбоко въздух. По всяко друго време щях да се люблювам на красивия изгрев. Дори празните олющени високи жилищни блокове и бедняшките колиби сред разкаляните полета сякаш бяха пречистени от благословията на слънцето. Жени, носещи високи пиринчени делви, хвърляха в злачните канавки триметрови сенки.

— Сигурен ли сте, че тя е добре? — попитах аз отново.

— Още малко и сме там — каза Сингх.

Завихме шеметно по кръглата алея пред входа, като подминахме жълто-черните таксита с проблясващи капчици дъжд по покривите и шофьори, из легнали се да подремнат на предните седалки. Автомобилът още не беше спрял, когато отворихме вратите.

— Накъде?

Сингх заобиколи колата и посочи към входа на летището. Влязохме, без да губим и миг. Подхванат от нетърпеливата навалица, Сингх започна да заобикаля със забързана стъпка заметнатите с чаршафи хора, които спяха направо върху облицования с плочки мръсен под.

— Елате — подкани той и отвори издраскана врата с табелка „СЛУЖЕБЕН ВХОД“ на английски и бенгалски.

В коридора беше приклепнала жена, която метеше прахта и хартийките. След петнайсет крачки вече бяхме в голямо помещение, разделено на по-малки с гишета отпред. Чух тракането на телетипи и пишещи машини.

Видях веднага двойката индийци, сгушени в далечния ъгъл — младата жена притискаше бебето до гърдите си. Не ги познавах, самите те бяха почти деца. Мъжът беше нисък, с шарещи очи. Час по час вдигаше дясна ръка и подръпваше неуспешния си опит за мустаци. Момичето беше още по-младо и от мъжа и обикновено на вид, направо грозновато. Шалът, който носеше, не скриваше рядката му права коса и размазаната червена точка по средата на челото.

Но докато стояхме на три-четири метра от тях, ние с Амрита не забелязвахме друго освен стегнатия вързоп, който жената люшкеше бързо. Лицето на детето не се виждаше. Подаваше се само крайчето на бузата.

Приблжихме се. Някъде под диафрагмата ми се надигна остра болка, която заседна като буца на гърлото ми. Не й обърнах внимание.

Сингх махна с ръка на униформения мъж от охраната, който каза набързо нещо на младежа и той стана от пейката и тръгна нервно към гишетото. Докато се изправяше, момичето се премести, за да не му пречи, и ние зърнахме за миг лицето на бебето между плътните гънки на шала.

Беше Виктория. Спеше, беше толкова пребледняла, че кожата ѝ сякаш бе станала прозрачна, но със сигурност беше тя.

Точно тогава Амрита нададе писък и тутакси всички се размърдаха. Младежът явно се беше опитал да избяга, защото мъжът от охраната и някакъв друг човек му извиха ръцете зад гърба. Момичето се плъзна по пейката в ъгъла и притисна силно бебето до гърдите си, като го люшкаше и пееше нещо като приспивна песен. Ние с Амрита и следователят побързахме да се приближим, сякаш за да ѝ отрежем пътя за бягство, но тя само се извърна към зелената стена и зави още по-високо.

Сингх се опита да спре Амрита, тя обаче пристъпи, дръпна рязко косата на жената назад и с лявата ръка грабна Виктория.

Всички крещяха. Кой знае защо, аз отстъпих няколко крачки назад, когато Амрита вдигна високо дъщеря ни и започна да размотава мръсния морав шал, с който тя беше повита.

Първият ѝ писък заглуши всички останали шумове и в помещението се възцари тишина. Аз продължих да отстъпвам, докато не се опрях в едно от гишетата. Когато Амрита продължи да пици, се обърнах бавно и допрях лицето и стиснатите си юмруци върху прохладния плот на гишетото.

— Ааааа! — казах. Издадох този тих звук, дошъл от най-ранното ми детство. — Аааа! — ето какво казах. — Аааа, не, моля ви.

Притиснах буза до гишетото и си запуших с юмруци ушите, но чух съвсем ясно как писъците на Амрита се превръщат в стонове.

Още пазя някъде преписа от доклада, който Сингх е пратил в Делхи. Както всичко останало в Индия, хартията е евтина, с ниско качество. Лентата на машината е толкова избеляла, че текстът почти не се чете — представата на глуповато дете за тайно съобщение. Но все едно. Не е нужно да гледам доклада, за да си спомня какво точно се казва в него.

В 04.28 ч НА 21.УП.1977 г. СЛУЖИТЕЛЯТ ОТ ОХРАНАТА ДЖАГМОАН (ЯШПАЛ, СЛУЖБА ОХРАНА НА Л-ЩЕ ДУМ-ДУМ 1113) Е ЗАДЪРЖАЛ СЕМЕЙСТВО, ПО ДОКУМЕНТИ ШУГАТА И ДЕВИ ЧОУДУРИ, КОЕТО Е ОТИВАЛО С МАЛКО ДЕТЕ НА ПОЧИВКА В ЛОНДОН, ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО. СЛУЖИТЕЛЯТ Е АРЕСТУВАЛ ДВАМАТА ПРИ ПАСПОРТНАТА ПРОВЕРКА, ГИШЕ Б-11, ПО ПОДОЗРЕНИЕ, ЧЕ ДЕТЕТО Е АМЕРИКАНСКАТА ГРАЖДАНКА ЛУЧАК, ОТВЛЕЧЕНА НА 18.УПД977 г. (ДЕЛО + 117 ОТ 18.УП.1977 г. (С. Р. 50, СИНГХ). В 05.41 ч НА 21.УП.1977 г. СЛЕДОВАТЕЛЯТ ЯШВАН СИНГХ И СЕМЕЙСТВО ЛУЧАК (РОБЪРТ Ч. И АМРИТА Д.) СА СЕ ЯВИЛИ ДА ПОТВЪРДЯТ САМОЛИЧНОСТТА. УСТАНОВЕНО Е ПО БЕЗСПОРЕН НАЧИН, ЧЕ ДЕТЕТО НАИСТИНА Е ВИКТОРИЯ КАРОЛИН ЛУЧАК, РОД. НА 22.1.1977 г. ПРИ ОГЛЕДА МАЙКАТА НА ДЕТЕТО УСТАНОВЯВА, ЧЕ НЕВРЪСТНАТА ВИКТОРИЯ К. ЛУЧАК Е МЪРТВА ОТ НЯКОЛКО ЧАСА. ВПОСЛЕДСТВИЕ СЕМЕЙСТВО ШУГАТА И ДЕВИ ЧОУДУРИ СА ЗАДЪРЖАНИ ПОД СТРАЖА И СА ОТКАРАНИ В ПРЕДВАРИТЕЛНИЯ АРЕСТ В ПОЛИЦЕЙСКОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОУРИНДГИ ПО ОБВИНЕНИЕ В ОТВЛИЧАНЕ, В УБИЙСТВО И В ОПИТ ЗА ПРЕНАСЯНЕ ПРЕЗ ГРАНИЦАТА НА КРАДЕНИ ВЕЩИ. ПРИ АУТОПСИЯТА (ЛУЧАК — ПОЛ. У-НИЕ, КАЛКУТА, МЕД. ЕКСПЕРТИЗА 2671067/21.VII. 1977 г.) Е ПОТВЪРДЕНО,

313

314

ЧЕ НЕВРЪСТНАТА ЛУЧАК Е БИЛА МЪРТВА НАЙ-МНОГО ОТ ПЕТ (5) И НАЙ-МАЛКО ОТ ДВА (2) ЧАСА И ЧЕ ТРУПЪТ НА ВЪПРОСНОТО ДЕТЕ Е БИЛ

ИЗПОЛЗВАН ЗА УКРИВАНЕТО НА КРАДЕНА СТОКА:
ВИЖ ПРИЛОЖЕНИЯ СПИСЪК И ПРИБЛИЗИТЕЛНАТА
СТОЙНОСТ.

РУБИНИ (6) 1 115 000 рупии

САПФИРИ (4) 762 000 рупии

ОПАЛИ (4) 136 000 рупии

АМЕТИСТИ (2) 742 000 рупии

ТУРМАЛИНИ (5) 380 000 рупии

ЗА ПОВЕЧЕ ПОДРОБНОСТИ СЕ ОБРЪЩАЙТЕ
КЪМ СИНГХ (ЯШВАН, ПОЛ. У-НИЕ, КАЛКУТА 26774).
КРАЙ НА ДОКЛАДА.

15.

Калкута ме уби.

Кабита Синха

Калкута отказваше да ни пусне. Още два дни градът ни държа в зловонната си прегръдка.

Ние с Амрита не искахме да оставяме Виктория сама с тях. Дори по време на аутопсията в полицията и после в погребалния дом седяхме в съседното помещение.

Сингх ни съобщи, че се налага да останем в Калкута още няколко седмици, поне до края на предварителното следствие. Аз му казах, че няма да стане. И той, и ние депозирахме заявленията си при отегчения стенограф.

Пристигна човек от американското посолство в Делхи. Беше досаден сухар на име Дон Уордън. Според него трябваше да се извиняваме непрекъснато на неотзивчивите индийски бюрократи. Постоянно ни обясняваше колко сме усложнили нещата с настояването си да прекараме толкова бързо трупа на детето в Щатите.

В събота тръгнахме за последно към летището. Ние с Уордън и Амрита се бяхме сместили на задната седалка на взет под наем стар шевролет. Валеше като из ведро, вътре в колата беше горещо и много задушно. Аз не обръщах внимание. Имах очи само за малката бяла линейка пред нас. Въпреки задръстванията не бяха пуснали сирената. Не бързахме за никъде.

На летището пак имаше усложнения. При нас заедно с Уордън дойде служител от летището. Двамата клатеха глави.

— Какво има? — попитах аз.

Индиецът приглади захабената си бяла риза и каза по дразнено и бързо нещо на хинди.

— Какво? — попитах аз.

Амрита ми преведе. Беше толкова изтощена, че не вдигна глава и гласът ѝ почти не се чуваше.

— Служителят каза, че ковчегът, който сме купили, не може да се качи на самолета — рече тя уморено. — От летището са предоставили метален ковчег, но документите за превоза на... на тялото... трябвало да се подпишат в съответната служба. В понеделник трябвало да отидем в общината.

Аз се изправих.

— Уордън? — казах.

Мъжът от посолството сви рамене.

— Длъжни сме да спазваме законите и културните им ценности — рече той. — Още от самото начало съм на мнение, че щеше да стане много по-лесно, ако се бяхте съгласили тялото да бъде кремирано тук, в Индия.

„Кали е богиня на всички крематориуми.“

— Елате с мен — отсякох аз.

Поведох двамата мъже към помещението, където беше положено тялото на Виктория. Индиецът изглеждаше отегчен и припрян. Хванах Уордън за ръката и го дръпнах в ъгъла.

— Господин Уордън — казах му тихо. — Сега ще отида в съседното помещение и ще прехвърля тялото на дъщеря си в металния ковчег, както го изискват от летището. Ако дойдете с мен или ми попречите по някакъв начин, ще ви убия. Разбрахте ли?

Уордън премига няколко пъти и кимна. Аз отидох при служителя от летището и му обясних как стоят нещата. Говорех тихо и го докосвах с пръсти по гърдите, той обаче ме гледаше в очите и явно видя там нещо, накарало го да мълчи и да не се помръдва, а когато спрях да говоря, отиде през летящата врата в слабо осветената стая, където чакаше Виктория.

Помещението беше дълго и почти празно, ако не се броят няколкото кашона и непотърсения багаж. В единия край, до лентата за пренасяне на багажа, беше сложен летищният метален ковчег. В дъното, на пейка до товарната рампа, лежеше сивият ковчег, който бяхме купили в Калкута. Приближих се и без колебание махнах капака.

В нощта, когато се роди Виктория, имаше една част от подготвяния ритуал, заради която се притеснявах от доста седмици. Знаех, че в болницата в Ексетър насърчават младите бащи да пренесат

новородените си деца от родилното отделение до съседното помещение, където задължително ги мереха, преди да ги върнат отново на майките. От известно време това ме тревожеше. Страхувах се да не изпусна Виктория. Реакцията ми беше смешна, но дори след вълненията и радостта от раждането установих, че сърцето ми ще се пръсне от притеснение, когато лекарят вдигна Виктория от корема на Амрита и попита дали ще пренеса по коридора малкото си момиченце. Помня, че кимнах, усмихнах се и изпаднах в ужас. Помня, че обгърнах с длан малката ѝ главица, поех още влажното телце, допрях го до гърдите и рамото си и все по-уверен и радостен, направих трийсетте крачки от родилното отделение до съседното помещение. Виктория сякаш ми помагаше. Помня как се ухилих тъпо при внезапно обзелото ме усещане, че нося своето дете. Това и досега си остава най-щастливият спомен в живота ми.

Този път не бях притеснен. Вдигнах внимателно дъщеря си, обхванах с длан главата ѝ, притиснах я, както толкова пъти досега, до гърдите и рамото си и направих трийсетте крачки до летищния метален ковчег с малкото копринено легълце в него.

Докато излетим, няколко пъти съобщавах, че самолетът има закъснение. Чакахме час и половина и през цялото време се държахме с Амрита за ръце, а когато накрая боингът 747 излетя, не погледнахме към илюминаторите. Мислехме за малкия ковчег, който бяхме видели как товарят на самолета. Самолетът започна да се извисява, а ние мълчахме. Не погледнахме навън и когато облаците затулиха последната панорама от Калкута. Взехме нашето бебе и се прибрахме вкъщи.

16.

Ясно е, че откровението е близо.

Уилям Бътлър Йейтс

Погребението на Виктория беше във вторник, 26 юли 1977 година. Тя беше погребана на малкото католическо гробище на хълма над Ексетър.

Мъничкият бял ковчег сякаш грееше на яркото слънце. Аз не го погледнах. По време на краткото опело се бях вторачил в късчето синьо небе точно над главата на отец Дарси. Виждах в пролуката между дърветата тухлената кула върху една от старите сгради на Академията. По едно време в парчето лятно небе се извисиха ято гълъби, които започнаха да кръжат. Точно преди края на опелото екна хор от детска гълчава и смях, но веднага щом ни забелязаха, малчуганите замълчаха, а ние с Амрита се извърнахме и загледахме няколкото младежи, които въртяха яростно педалите на велосипедите и се приближаваха към полегатия наклон.

Амрита смяташе през есента да се върне да преподава в университета. Три дни, след като се прибрахме, тя изчисти стаята на Виктория и накрая я превърна в помещение за шиене. Но нито веднъж не отиде да работи там, а аз изобщо не съм стъпвал в стаята.

Когато накрая реших да изхвърля някои от дрехите, с които се бях върнал от Калкута, все пак се сетих да проверя джобовете на разкъсаната мръсна риза, с която бях облечен вечерта на срещата с Дас. Кутийката кибрит я нямаше. Кимнах доволен, но след миг намерих в друг джоб малкия си бележник. Може би онази нощ съм носел със себе си и двата бележника.

В края на октомври Ейб Бронстийн дойде да ни погостува един ден. Беше идвал и за погребението, но не бяхме разговаряли, ако не се брои дежурният обред по съболезнованията. Бях го чувал само веднъж — късно една вечер, след като бях пил доста, му се обадох по телефона и двамата проведохме несвързан разговор. Ейб ме беше слушал близо час и накрая бе проронил тихо:

— Лягай си, Боби. Отивай да спиш.

Тази октомврийска неделя седнахме в хола да обсъдим на чаша бяло вино как да запазим „Други гласове“ и новата енергийна програма на Картър, нагърбил се да решава проблема с недостигация бензин. Амрита кимаше любезно, сегиз-тогиз се усмихваше и през цялото време беше на хиляди километри от нас.

Ейб предложи да се поразходим в гората зад къщата. Аз примигнах. Той мразеше движението от всякакъв вид. В този хубав есенен ден беше облечен във вечния си измачкан сив костюм и беше с тънка вратовръзка и с черните обувки с перфорация отстрани, които не сваляше от краката си.

— Разбира се — отвърнах аз не особено въодушевено, после двамата тръгнахме по пътеката към езерото.

Гората беше неописуемо красива. Пътеката беше застлана с жълтеникаво-кафяви листа, накапали от брястовете, и на всеки завой пред нас изникваше огненочервеното на кленовете и смрадликата. Редицата глогове ни предложиха не само бодли, но и ситни есенни плодчета: Една бреза се открояваше на фона на съвършеното синьо небе. Ейб извади от джоба на самото си недопушена тънка пура и свел глава, продължи тромаво нататък, като дъвчеше разсеяно края й.

Бяхме изминали две трети от двукилометровата пътека, която описваше окръжност, и приближавахме билото на възвишението над пътя, когато Ейб седна на една повалена бреза и се зае старателно да изтръсква камъчетата и клечките от обувките си. Аз седнах недалеч от него и се извърнах да погледна езерото, което бяхме заобиколили при залива.

— Ръкописът на Дас още ли е у теб? — попита внезапно Ейб.

— Да.

Ако го беше поискал, за да го пусне — със или без договор — в „Други гласове“, приятелството ни щеше да приключи.

— Хмммм — прокашля се Ейб и се изплю. — От „Харпърс“ правят ли ти въртели, задето не си написал статията?

— Не. — Чух някъде зад пътя кълвач. — Върнах им аванса. Настояха да покрият пътните и дневните. Мороу ги напусна, знаеш.

— Да. — Ейб запали пурата. Миризмата се вписваше чудесно в свежия есенен въздух. — Реши ли какво ще правиш с тъпата поема?

— Не.

— Не я публикувай, Боби. Никъде. Никога.

Той метна още пушещата клечка кибрит в купчината листа. Аз я вдигнах и я стиснах между пръстите си.

— Няма — отвърнах.

Известно време мълчахме. Излезе прохладен ветрец, сухите листа изшумолиха. Някъде на север една катерица се караше на някого, че е навлязъл в територията ѝ.

— Знаеш ли, Боби, че в холокоста съм изгубил почти всичките си роднини? — попита най-неочаквано Ейб, без да ме поглежда.

— Не. Не знаех.

— Да. Мама се е спасила, защото двамата с Ян бяха в Лондон, щяха да ми идват на гости. Ян се върна, за да се опита да измъкне Моше, баба и останалите. Повече не го видяхме.

Не казах нищо. Ейб издиша към небето тютюневия дим.

— Говоря ти за това, Боби, защото после всичко ни се струваше *неизбежно*. Все си мислиш, че си могъл да промениш нещо, а не си го направил, например пропуснал си да направиш нещо и после всичко се е разиграло като по часовник. Нали разбираш?

— Да.

— Е, не е *неизбежно*, Боби. Просто е лош късмет, нищо повече. Никой няма вина. Никой освен гадните копелета, които се хранят от тези неща.

Мълчах дълго. Около нас се въртяха листа, които добавяха тъжната си хубост към килима по земята.

— Не знам, Ейб — казах накрая. На гърлото ми беше заседнала буца, беше ми трудно да продължа. — Аз съм виновен, как да не съм виновен. Заведох ги там. Не си тръгнах, когато видях колко налудничаво е всичко. Не отидох да проверя дали самолетът им е излетял. И изобщо не разбирам за какво става въпрос. Кой го е извършил? Кой са тези хора? Кой е Кришна? Какво спечели

Камахия?... Къде се вписва тя? И най-вече, защо допуснах тъпата грешка да занеса на Дас пистолета, когато...

— Два изстрела — прекъсна ме Ейб.

— Моля?

— Каза ми, че вечерта, когато си ходил там, си чул два изстрела.

— Оръжието беше автоматично.

— И какво от това? Може би смяташ, че след като си пръснеш черепа, натискаш отново спусъка — за всеки случай? Така ли?

— За какво намекваш, Ейб?

— Ти, Боби, не си убил Дас. И Дас не е убил Дас. Някой от онези приятелчета, капаликите, вероятно е имал сметка да извърти нещата така. Онова копеле Кришна... Санджай... както и да се казва... може би е искал и той да бъде за кратко поет лауреат?

— Защо... — Замълчах и загледах как една чайка пикира над нас.

— Но какво общо има с всичко това Виктория? О, Ейб, за Бога... какво е спечелил онзи, който я е убил? Не разбирам.

Ейб се изправи и отново се изплю. По костюма му бяха полепнали парченца кора.

— Хайде да се прибираме, а, Боби? Трябва да хвана автобуса за Бостън, а после проклетия влак.

Тръгнах пръв надолу по хълма, но Ейб ме сграбчи за ръката. Беше се вторачил в мен.

— Трябва да знаеш едно, Боби. Не е нужно да разбираш. Няма да разбереш. Няма и да забравиш. Не си мисли, че ще успееш... няма да успееш. Но трябва да продължиш нататък. Чу ли? Да живееш ден за ден може би, но да продължиш. В противен случай ония копелдаци ще победят. Не можем да го допуснем, Боби, Разбираш ли?

Кимнах, после се обърнах бързо и тръгнах по пътеката, която почти не личеше.

На втори ноември получих кратко писмо от следователя Сингх. Той ми съобщаваше, че заподозреният — Шугата Чоудури, няма да се изправи пред съда. Докато лежал в предварителния арест в „Хугли“, някой си бил разчистил сметките с него. Докато той спял, му натикал в устата хавлиена кърпа. До края на месеца жената — Деви Чоудури, щяла да бъде съдена. Сингх обещаваще да ме държи в течение. Повече не получих вест от него.

В средата на ноември, малко след като падна първият голям сняг от онази мразовита зима, прочетох отново ръкописа на Дас, включително последните сто страници, които не бях довършил в Калкута. Дас се оказа прав в краткото си обобщение: това беше вест за раждането на нещо. За да получите представа, ви препоръчвам „Второто пришествие“ на Йейтс Йейтс е бил по-добър поет.

После ми хрумна, че въпросът ми какво да правя с ръкописа на Дас прилича странно на въпроса, който парсите — бързо топящо се малцинство в Индия — си задават за умрелите. За тях земята, въздухът, огънят и водата са свещени и те не искат да ги скверният с телата на покойниците. Намерили са хитро решение. Преди години Амрита ми беше разказвала за Кулата на мълчанието в един парк в Бомбай, над която лешоядите кръжат търпеливо.

Отказвах да изгоря ръкописа, защото не исках димът да се издигне като жертвоприношение в прослава на онова тъмно нещо, което дебнеше зад крехките стени на моя разсъдък.

Накрая решението ми се оказа по-делнично от Кулата на мълчанието. Накъсах на малки парченца неколкостотинте страници, при което ме лъхна смрадта на Калкута, после ги напъхах в черен найлонов пазарски плик, в който сложих и развалени зеленчуци — да не би някой да тръгне да вади листовите. Отидох с колата на сметището, което се намираще на доста километри от нас, и загледах как черният плик подскача по стръмната купчина отпадъци и се скрива в езерцето воняща пихтия.

Докато се прибирах, разбрах, че може и да съм се отървал от ръкописа, но това не е попречило на Песента на Кали да кънти в съзнанието ми.

Ние с Амрита продължихме да обитаваме същата къща. Трябваше да изтърпим от приятелите си какви ли не съвети и състрадание, но с напредването на суровата зима се виждахме все по-рядко с други хора.

Амрита беше решила да довърши докторската си дисертация и започна да става рано, да отскача за лекциите до университета, да ходи в библиотеката, вечерта да проверява писмени работи, пак да работи върху дисертацията и да си ляга рано. Аз пък ставах много късно,

често вечерях навън и вечер ме нямаше вкъщи. След като Амрита освободеше към десет вечерта кабинета, се настанявах в него и четях до среднощ. През онези лишени от слънце месеци четях какво ли не: Шпенглер, Рос Макдоналд, Малкълм Лаури, Хегел, Стенли Елкин, Брус Катън, Йън Флеминг и Синклер Луис. Четях класика, която от десетилетия си стоеше недокосната по рафтовете, купувах и нови бестселъри. Четях всичко наред.

През февруари един приятел ми предложи да преподавам временно в малък колеж северно от Бостън и аз приех. В началото пътувах всеки ден, но не след дълго наех малък обзаведен апартамент недалеч от колежа и се прибирах в Ексетър само за събота и неделя. Често не се връщах и тогава.

Ние с Амрита нито веднъж не отворихме дума за Калкута. Не споменавахме името на Виктория. Амрита се окопаваше все по-надълбоко в света на теорията на числата и на Булевата алгебра. Той явно ѝ носеше утеха — в него правилата се спазваха и таблиците с истината можеха да се изведат по логичен път. Аз бях оставен извън него и не разполагах с нищо друго освен с неподатливите сечива на езика и неподлежащата на поправка, лишена от здрав разум машина на действителността.

Преподавах в колежа вече четири месеца и сигурно нямаше да се върна в Ексетър, ако един приятел не ми се обади да ми каже, че Амрита е в болница. Лекарите ѝ бяха сложили диагноза: остра пневмония с усложнения заради изтощението. Тя лежа в болницата осем дни, после още една седмица вкъщи — беше толкова изнемоощяла, че не можеше да става от леглото. През това време си стоях у дома и докато се грижех за Амрита, започнах да усещам отгласи от някогашната ни нежност, после обаче тя оповести, че се чувства по-добре, и в средата на юни отново седна на компютъра, а аз се върнах в апартамента. Чувствах се нерешителен и объркан, сякаш вътре в мен беше зейнала огромна черна дупка, която ме всмукваше.

Именно онзи юни купих люгера.

През април Рой Бенет, дребничък мълчалив преподавател по биология, с когото се бях запознал в колежа, ме покани в оръжейния си клуб. Години наред бях подкрепял законите за ограничаване на носенето на оръжие и изобщо мразех оръжията, но в края на онази учебна година прекарвах повечето съботи заедно с Бенет на

стрелбището. Струваше ми се, че дори децата там са усвоили стойката от филмите да държиш оръжието с две ръце и с разкрячени крака. Когато някой ходеше да смени мишената, всички смъкваха с усмивки пистолетите и се отдръпваха назад. Много от мишените бяха във формата на човешки тела.

Когато подметнах, че ми се иска да си купя оръжие, Рой се усмихна с тихата радост на мисионер, който е постигнал успех, и ме посъветва като начало да си взема дващсет и две калибров пистолет. Кимнах и на другия ден си купих срещу доста солена сума отличен лугер 7,65 милиметра. Жената, която ми го продаде, обясни, че вече покойният ѝ мъж много се е радвал и гордял с автоматичното си оръжие. Включи в цената и красив кобур.

Така и не усвоих предпочитаната стойка, при която пистолетът се държи с две ръце, затова пък се научих доста добре да правя от дващсет метра мишената на решетото. Нямам представа какво са чувствали и какво са си мислели останалите, докато гърмяха в онези вечери с издължени сенки, но всеки път, когато вдигах смазаното и балансирано оръжие, усещах как насъбралата се в него сила се плисва в жилите ми като глътка силно уиски. Докато натисках бавно и внимателно спусъка, след което гърмваше изстрелът и аз усещах с изопнатата си ръка отката, в мен се надигаше нещо като екстаз.

Една събота, след като Амрита вече беше оздравяла, занесох лугера в Ексетър. Късно вечерта тя слезе долу и ме завари да въртя в ръцете си току-що смазания и зареден пистолет. Не каза нищо, но ме гледа дълго, после се качи отново горе. На сутринта и двамата не отворихме дума за оръжието.

— В Индия е излязла нова книга. Истински фурор. Май епична поема. Пак за Кали, тяхната богиня покровителка — започна да обяснява търговецът.

Бях дошъл в Ню Йорк за празненство в „Дъбълдей“, привлечен най-вече от пиенето на аванта, отколкото от нещо друго. Бях на балкона и умувах дали да си наляя четвърто уиски, когато чух търговеца, който разговаряше с двама разпространители. Отидох при него и след като го хванах за ръката, го заведох в другия край на балкона. Току-що се беше върнал от панаир в Делхи. Не знаеше кой

съм. Обясних му, че съм поет, който се интересува от съвременна индийска литература.

— Опасявам се, че не мога да ви кажа много за тази книга — рече ми той, — Споменах я, защото ми се стори неправдоподобно да се радва на такъв успех там. Някаква си дълга поема. Доколкото разбрах, индийските интелектуалци са в див възторг. Ние, разбира се, не проявяваме интерес. Тук поезията никога не е вървяла добре, особено пък ако е...

— Какво е заглавието? — прекъснах го аз.

— Сигурно ще ви се стори странно, но съм го запомнил — отвърна мъжът. — „Калисамбвха“ или „Калисавба“, нещо от този род. Запомнил съм го, защото навремето работех с едно момиче, казваше се Кели Съмърс, и ми направи впечатление, че...

— Кой е авторът?

— Авторът ли? Съжалявам, но не помня. Запомнил съм книгата само защото издателят бе наел огромен щанд, но без нищо по него. Само голяма купчина книги. Виждах синята корица по всички книжарници в хотелите в Делхи. Ходили ли сте в Индия?

— Дас?

— Моля?

— Авторът Дас ли се казваше? — попитах аз.

— Не, не беше Дас — отговори мъжът. — Поне според мен. Май някакво индийско име, трудно за произнасяне.

— А малкото име Санджай ли беше? — продължих да упорствам аз.

— Съжалявам, но нямам представа — отвърна търговецът. Вече се дразнеше. — Толкова ли е важно?

— Не — рекох аз, — не е важно.

Оставих го и отидох да се облегна на перилата на балкона. Продължавах да стоя там и след два часа, когато луната изгря над нащърбените зъби на града.

Получих снимката в средата на юли.

Още преди да видя пощенската марка, знаех, че писмото е от Индия. От тънкия плик ме лъхна миризмата на страната. Пощенското клеймо беше от Калкута. Застанах в края на алеята пред нас, под голямата бреза, и отворих плика.

Първо видях написаното върху обратната страна на снимката: „Дас е жив“, нищо повече. Самата снимка беше черно-бяла, върху зърнещата хартия, от бликовете хората на преден план почти не се виждаха, а отзад се мержелееха само силуети. Затова пък веднага познах Дас. Лицето му беше издълбано от белези, носът беше изкривен, но проказата не личеше чак толкова, както при срещата ни. Той беше облечен в бяла риза и бе протегнал ръка, сякаш обясняваше нещо важно на студенти.

И осемте мъже на снимката бяха насядали на възглавници около ниска маса. Светкавицата беше открила олющената боя по стената зад Дас и една много мръсна чаша на масата. Добре осветени бяха лицата на още двама от мъжете, но аз не ги познавах. Очите ми се насочиха към силуета на мъжа отдясно на Дас. Беше тъмно, чертите на лицето не личаха, но профилът все пак се виждаше донякъде и аз различих носа като хищен клюн и косата, щръкнала на черен ореол.

В плика нямаше нищо друго освен снимката.

„Дас е жив.“ Как се очакваше да го тълкувам? Че М. Дас е бил възкресен за пореден път от оная проклета богиня? Пак погледнах снимката, после започнах да удриям с нея по пръстите си. Нямаше как да разбере кога е правена. Дали силуетът в здрача беше Кришна? Според мен да, ако се съди от войнствеността, с която човекът се беше навел напред.

„Дас е жив.“

Обърнах се и от алеята отидох в гората. В глезените ми се вкопчваха храсти. Вътре в мен имаше някаква въртяща се, климнала празнота, която застрашаваше да зейне като черна бездна. Знаех, че отвори ли се мракът, за мен няма да има надежда да избягам.

Някъде на петстотин-шестстотин метра от къщата, недалеч от мястото, където потокът се разширяваше в мочурище, приклекнах и разкъсах снимката на парченца. После преобърнах голям камък, пуснах късчетата върху изсветлялата пръст с преплетени коренчета в нея и отново сложих камъка на място.

Докато вървях към нас, още виждах пред себе си влажните бели твари, които се гърчеха трескаво, за да избегнат светлината.

Онази вечер, докато си приготвих багажа, в стаята при мен дойде Амрита.

— Трябва да поговорим — каза тя.

— След като се върна — отвърнах ѝ.

— Къде отиваш, Боби?

— В Ню Йорк — казах аз. — Само за ден-два.

Сложих още една риза над мястото, където бях пъхнал люгера и шейсет и четири патрона.

— Важно е да поговорим — настоя Амрита.

Докосна ме по ръката. Отдръпнах се и плъзнах ципа, за да затворя куфара.

— След като се върна — повторих аз.

Оставих колата у нас, взех влака за Бостън, спрях такси, което да ме откара на международното летище „Логан“, и се качих на самолета на „Ти Дъбъл Ю Ей“ за Франкфурт, откъдето щях да продължа за Калкута.

17.

*Дойде най-сетне и часът
на звяра страшен,
и пълни той сега към своето
рождество витлеемско.*

Уилям Бътлър Йейтс

Слънцето изгря, когато наближихме крайбрежието на Англия, но въпреки че върху коленете ми падаха слънчеви лъчи, се чувствах хванат като в капан в нощ, която сякаш нямаше свършек. Треперех, усещах остро, че съм затворен в тази крехка фуния с въздух под налягане, увиснала на хиляди километри от морето. Още по-страшен беше натискът вътре в мен, който ставаше все по-голям, в началото мислех, че е клаустрофобия, после обаче осъзнах, че е нещо съвсем друго. Виеше ми се свят, сякаш климвах на една страна и в мен се е размърдала някаква могъща твар.

Стисках страничните облегалки и гледах как героите върху екрана пред мен мърдат беззвучно устни, а през това време под нас се носеше Европа. Спомних си предсмъртните мигове на Тагор. Донесоха ни храна, която беше надлежно изядена. После се опитах да поспя. И през цялото време празнотата и световъртежът се засилваха. В ушите ми сякаш жужаха насекоми. Постоянно бях на ръба на съня, колкото да трепна и да се събудя от звука на далечен подигравателен смях, Накрая се отказах от опитите да спя.

Насилих се да сляза заедно с другите пътници, докато самолетът зареждаше в Техеран. Пилотът обяви, че температурата навън е трийсет и три градуса, но чак след като ме блъсна горещият задушен въздух, схванах, че той е съобщил градусите по Целзий, а не по Фаренхайт.

Беше късно, някъде към полунощ, но горещият въздух вонеше на дебнещо насилие. Навсякъде из кънтящото, ярко осветено летище,

което приличаше на хамбар, бяха накачени портрети на шаха, из помещението обикаляха мъже от охраната и войници, извадили ей така, без причина, оръжието. Из зелената флуоресцентна празнота като призраци се носеха забулени мюсюлманки. Старци спяха по пода или бяха коленичили на тъмни молитвени килимчета, разстлани сред фасовете и целофановите опаковки, а само на хвърлей от тях едно американче на около шест години — руса коса и червена раирана ризка, която биеше на очи сред тъмните цветове, — бе приклекло зад един от столовете и обстрелваше гишето на митническата проверка с детско автоматче.

По високоговорителите съобщиха, че след петнайсет минути трябва да се качим на самолета. Препънах се в старец с червена чалма и се озовах в тоалетната. Вътре беше много тъмно, единствената светлина идваше от голата електрическа крушка пред вратата. В здрача се движеха тъмни очертания. За миг се запитах дали случайно не съм влязъл в дамската тоалетна и не виждам в мрака забулени жени, после обаче чух мъжки гласове, които разговаряха с гърлени срички. Чуваше се и как капе вода. Точно тогава ми се пригади повече от всякога, затова се надвесих над една от азиатските тоалетни и повърнах — спазмите продължиха дълго след като се бях отървал и от последните остатъци от самолетната храна.

Свлякох се отстрани и се проснах върху покрития с плочки под. Сега празнотата вътре в мен бе почти пълна. Треперех, по мен се стичаше пот, която се сливаше със солта на сълзите ми. Несекващото жужене като от криле на насекоми се бе извисило до кресчендо и аз чувах в далечината гласове. Песента на Кали беше много силна. Дадох си сметка, че вече съм прекосил границите на новите й владения.

След няколко минути се изправих в тъмното, поизмих се на единствената мивка и отидох бързо при зелената светлина, за да се присъединя към другите и да се кача на самолета за Калкута.

Излязохме от облаците, направихме кръг и в три и десет след полунощ кацнахме на летище „Дум-дум“ в Калкута. Наредих се на опашката от хора, които слизаха по стълбичката към мокрия асфалт. Градът сякаш гореше. Ниските мусонни облаци връщаха обратно оранжевата светлина, червените лампички по кулите се отразяваха в безброй локви, яркото сияние на прожекторите зад летището

засилваше илюзията. Докато вървах бавно заедно с останалите към митническата проверка, не чувах други звуци освен напевния хор от пискливи гласове.

Преди година тримата с Амрита и Виктория се бяхме забавили повече от час, докато ни проверят на митницата в Бомбай. Този път минах за по-малко от пет минути. Изобщо не се притеснявах, че ще отворят багажа ми. Дребният мъж в захабена бежова униформа драсна едно „X“ върху куфара ми, точно над външния джоб, където бях скрил люгера и боеприпасите, после влязох в самото летище и се отправих към изхода.

„Някой ще ме чака. Сигурно Кришна-Санджай. Преди да умре, ще ми каже къде да намеря оная кучка Камахия.“

Наближаваше три и половина след полунощ, а на летището пак беше голяма навалица, както предишните пъти, когато бях идвал тук. В болнавата светлина на пукащите флуоресцентни лампи хората крещяха и се блъскаха, но аз почти не чувах шума, докато прекрачвах „завитите с чаршафи мъртъвци“ на Киплинг и почти не се стараех да не стъпвам върху заспалите по земята. Оставих се тълпата да ме носи. Имах чувството, че ръцете и краката ми са под упойка и мърдат тромаво като кукла на конци с некадърен кукловод. Затворих очи, за да чуя песента и да усетя силата на оръжието само на сантиметри от дясната ми ръка.

„Чатерджи и Гупта също трябва да умрат. Колкото и малка да е ролята им в съзаклятието, те също трябва да умрат.“

Вървах бавно заедно с множеството като човек, застигнат от ужасна вихрушка. Шумът, миризмата, блъсканицата се вписваха съвършено във все по-голямата празнота вътре в мен, за да образуват черно цвете, което се разтваряше бавно в съзнанието ми. Сега вече смехът беше много силен. Зад стиснатите си клепачи виждах лицето ѝ, виждах как Тя направлява все по-силния хор, виждах как ръцете ѝ се движат в такт с ужасния танц.

„Щом отвориш очи, ще видиш човек, когото познаваш. Не се налага да чакаш. Нека всичко започне тук.“

Наложих си да не отварям очи, но стиснах куфара с две ръце и го вдигнах до гърдите си. Усещах как тълпата ме тласка към отворените врати. Сега вече долових ясно виковете на носачите и възсладката миризма на нечистотии, толкова присъща на Калкута. Усетих как

дясната ми ръка започва да отваря ципа на външния джоб на куфара, където бях скрил заредения пистолет.

„Нека всичко започне тук.“

Както стоях със затворени очи, видях следващите няколко минути, които се разтвориха пред мен като чакащата врата, като паглата на този огромен звяр — града, и аз усетих как черното цвете вътре в мен се разтваря широко, и как после смазаното съвършенство на люгера се вдига, и после свещенодействието ще започне, и после мощта ще се стече нагоре по ръката ми и ще влезе в мен, а от мен ще излезе на избълвани в нощта пламъци, и тичащите силуети ще се свлекат, и аз ще презаредя пистолета с галещото слуха „щрак“ на новия пълнител, който се намества, и болката и силата ще изтекат от мен, и тичащите силуети ще се свлекат, и от удара плът ще се разхвърчи от плътта, и пламъците над комините ще осветят небето, и в червеното им сияние аз ще открия пътя през улици, пресечки и преки, и ще намеря Виктория — сега вече навреме, ще намеря Виктория навреме и ще убия онези, които ми я отнеха, и ще убия онези, които ми застават на пътя, и ще убия всеки, който...

„Нека всичко започне сега.“

— Не! — изпищях и отворих очи.

Крясъкът ми заглуши песента само за секунда-две, но през това време аз извадих ръка от отворения джоб на куфара и се обърнах рязко наляво. Вратата беше само на десет крачки от мен, тълпата се носеше неумолимо към нея и сега напредваше по-бързо и съсредоточено. Зърнах зад нея мъж в бяла риза, който стоеше до малък синьо-бял автобус. Косата му стърчеше като шипове черно електричество.

— Не!

Използвах куфара за нещо като таран, за да си проправя път до стената. Някакъв висок мъж от навалищата ме блъсна и аз го заудрях по гърдите, докато той не ме пусна да мина. Сега вече бях само на три крачки от отворената врата, а с движението си тълпата ме носеше нататък безотказно, както взрив от въздух се носи към вакуум.

„Нека всичко започне сега.“

— Не!

Не знам дали съм го извикал на глас. Метнах се напред, започнах да разбутвам тълпата, все едно газех до кръста в река, и с лявата ръка се хванах за дръжката на странична врата без надпис, водеща към

служебните помещения на летището. Успях някак си да задържа куфара, докато човешките форми се тикаха в мен и в блъсканицата ме докосваха неволно по лицето.

Натиснах вратата и хукнах, куфарът се удряше в десния ми крак, служителите от летището отскачаха изненадани встрани. Песента гърмеше по-силно от всякога и от нея ме болеше толкова, че стиснах очи.

„Нека всичко започне тук. Нека всичко започне сега.“

Спрях насред крачката, блъснах се в стената и от силата на удара отхвърчах назад. Ръцете и краката ми се тресяха и гърчеха като в епилептичен пристъп. Направих две крачки назад към залата за пътниците.

— Мамка ти! — изкрещях — струва ми се, че изкрещях — и успях да се дръпна при стена, при врата, след която се озовах на четири крака в дълго тъмно помещение.

Вратата се затвори, спусна се тишина. Истинска тишина. Бях сам. Помещението беше дълго, слабо осветено и празно, ако не броим няколкото кашони и непотърсени куфари. Седнах на циментовия под и се огледах, все по-стъписан от мисълта, че вече съм бил тук. Погледнах надясно и видях олющения плот, където беше чакал металният ковчег.

Песента беше заглъхнала.

Няколко минути седях на пода и се мъчех да си поема дъх. Сега празнотата вътре в мен беше едва ли не приятна — липса на нещо черно и отровно.

Затворих очи. Спомних си как съм държал Виктория в нощта, когато тя се е родила, другите пъти, миризмата ѝ на мляко и на бебе и трийсетте крачки, които бях извървял от родилното отделение до съседното помещение.

Без да отварям очи, стиснах дръжката на куфара, изправих се и го запокитих към другия край на дългото помещение. Той отскочи о прашния рафт и падна в купчина кашони.

Излязох от помещението, направих двайсет крачки по някакъв безлюден коридор, отидох в помещението за пътници и на единственото гише, където имаше човек, си купих билет за следващия полет.

Самолетът на „Луфтханза“ за Мюнхен нямаше закъснение и когато след двама минути се издигна над пистата, в него имаше само още десет пътници. Дори не ми хрумна да погледна навън и да видя за последно Калкута. Заспах още преди колесникът да се вдигне.

На другия ден следобед се приземих в Ню Йорк и хванах самолета за Бостън. Там ме напуснаха и последните остатъци от енергия, а когато се обадох на Амрита и я помолих да мине да ме вземе, се задавих от сълзи.

Докато тя дойде с червеното пинто, вече се тресях и не знаех къде точно се намирам. Амрита искаше да ме откара в болница, но аз се свлякох върху седалката с изкуствена тапицерия и казах:

— Карай. Много те моля, карай.

Отправихме се по магистралата на север заедно с вечерното слънце, което хвърляше върху линията между платната дълги сенки. Наскоро беше валяло и нивите бяха мокри. Зъбите ми тракаха почти неудържимо, но аз упорито продължавах да говоря. Амрита шофираше, без да казва нищо, само от време на време ме поглеждаше с дълбоките си тъжни очи. Не ме спря дори когато започнах да пелтеча.

— Разбрах, че те искат да направя точно това. Че Тя го иска от мен — казах аз, когато приближихме границата на щата. — Не знам защо. Може би е искала да заема неговото място, както той е заел мястото на Дас. Или Кришна може би ме е спасил, защото е знаел, че някой ден ще ме накарат да се върна отново там за някакво друго безумие. Не знам. И ми е все тая. Разбираш ли кое наистина е важно в случая?

Амрита ме погледна и не отговори. От залезната светлина мургавата ѝ кожа изглеждаше златиста.

— Обвинявах се всеки Божи ден и знаех, че ще се обвинявам, докато съм жив. А сега виждам, че ти си обвинявала себе си.

— Ако не я бях пунала в стаята... — подхвана Амрита.

— Да! — казах аз. Почти изкрещях. — Знам. Но трябва да прекратим всичко това. Ако не го преодолеем, ще се унищожим не само един друг и самите себе си, ще унищожим и онова, което значехме ние тримата. Ще се превърнем в част от мрака.

Амрита спря на една отбивка недалеч от разклона за универсалния магазин. Свали ръцете си от волана. Седяхме доста време, без да продумваме.

— Виктория ми липсва — казах аз накрая. За пръв път след Калкута изричах името на детето ни на глас — Нашето бебе ми липсва. Виктория ми липсва.

Амрита положи глава върху гърдите ми. Почти не разбирах какво ми казва — от ризата и сълзите, избили в очите ѝ, гласът ѝ звучеше приглушено. После я чух ясно.

— И на мен, Боби — рече Амрита. — Виктория ми липсва и на мен.

Седяхме прегърнати, а покрай нас във вихрушка от вятър и шум профучаваха камиони и последните коли от вечерното задръстване изпълваха платното с окъпани от слънцето цветове и звука на автомобилни гуми върху пътна настилка.

18.

*И след всичко това,
след като цялата омраза се е отляла,
душата своята невинност
изначална си възвръща
и научава най-накрая,
че сама на себе си радост може да
доставя,
да се успокоява, страховете да си дава,
и волята ѝ блага е воля и на Небесата,
че отвъд свъсеното лице,
отвъд воя на мразовитата пустош,
отвъд спуканите мехове
пак може да бъде щастлива.*

„Молитва за дъщеря
ми“,
Уилям Бътлър Йейтс

Сега живеем в Колорадо. През пролетта на 1982 година ме поканиха да водя скромнен семинар в един планински колеж там и после се върнах на Източното крайбрежие само за да взема със себе си Амрита. След престоя решихме да се установим горе-долу за постоянно в Колорадо. Дадохме под наем къщата в Ексетър заедно с мебелите и всичко останало, но осемте картини са окачени тук, върху грубото дърво на бунгалото, а малкото маслено платно на Джейми Уайът, което купихме през 1973 година, улавя най-добре богатата игра на светлината през прозореца. Именно тази особена светлина ни обсеби през първите месеци тук и ние с Амрита се опитахме — в началото плахо — да рисуваме с маслени бои.

По бостънските представи колежът си е направо първобитен, заплатите ни са ниски, но навремето в къщата ни е живял лесничей и

от големия прозорец виждаме заснежени върхове на двеста километра северно от нас. Светлината е толкова ярка и чиста, че чак причинява болка.

Почти през цялото време ходим по дънки, а Амрита се учи да управлява в калта и снега джипа. Океанът ни липсва. И още по-лошо, липсват ни някои от приятелите и преимуществата на крайбрежната цивилизация. Най-близкият град е долу в полите на планината, на шестнайсет километра от университета, и дори в разгара на сезона през лятото населението му наброява някакви си седем хиляди жители. Най-добрият ресторант се казва „La Cochina“, понякога вечеряме и в закусвални или в денонощното ресторантче към мотела, където отседат тираджии. През лятото се храним най-често в „Тейсти Фрийз“^[1]. Докато построят новия Градски център, библиотеката се помещава в каравана. Денвър отстои почти на три часа път, а през зимата и двата планински прохода са затворени с дни.

Но тук въздухът изглежда особено чист и сутрин се чувстваме някак по-леки, сякаш надморската височина предполага и да се отърсим отчасти от земното притегляне, налагащо волята си на останалия свят. И денем светлината тук е нещо повече от приятно явление — за нас тя е разновидност на яснотата. Яснота, която изцелява.

Ейб Бронстийн почина миналата есен. Тъкмо беше приключил подготовката на зимния брой, същия, в който е включен разказ на Ан Бийти, когато на път за метрото получил инфаркт.

Ние с Амрита се качихме на самолета и се върнахме за погребението му. После, по време на помена в малката къща, където той бе живял с майка си, старицата повика мен и Амрита в стаичката на Ейб.

Тя изглеждаше още по-малка от лавиците от пода до тавана по трите стени. Госпожа Бронстийн беше на осемдесет и шест години и изглеждаше твърде немощна, когато приседна в края на леглото. В стаята миришеше на марката пури, която Ейб обичаше, и на книги с кожени подвързии.

— Заповядайте — каза старицата. Колкото и да е учудващо, ръката ѝ дори не трепна, когато тя ми подаде малкия плик. — Ейбрахам е помолил да ви предам това, Робърт. — Навремето ниският

й глас сигурно е бил красив и вълнуващ. Сега беше само красив, докато отмерваше думите с ясното произношение на усвоен чужд език. — Каза да ви го предам лично, дори и — както се изрази самият той — да се наложи да отида пеш до Колорадо.

По всяко друго време щях да се усмихна при мисълта как тази немоцна старица върви пеш през прерията. Сега само кимнах и отворих писмото:

9 АПРИЛ 1983 Г.

БОБИ,

Щом четеш това писмо, значи и двамата не сме особено радостни от последния развой на събитията. Токущо се връщам от лекаря. Той не ми каза да не си купувам дългосвиреещи плочи, но не се опита и да ми пробута и отстъпки за здравните осигуровки.

Дано на теб (на вас) с Амрита не ви се е наложило да отлагате нещо важно. Ако изобщо има важни неща в онзи забравен от Бога пущинак, който наричаш свой дом.

Наскоро направих ново завещание. Сега седя в парка, пуша си пурата и гледам едни момичета по потници и къси панталони, които се опитват да си внушат, че наистина е пролет. Денят е топъл, но не чак толкова, та да не личи, че са настръхнали.

Ако мама още не ви е казала, в новото си завещание оставям всичко на нея. Всичко без първите издания на Пруст, папките с кореспонденцията ми с писателите в касата и авторските права, скромната банкова сметка и мястото на главен редактор на „Други гласове“. Тях завещавам на теб, Боби.

Само не бързай. Не искам да ме обвиняват, че съм окачил воденичен камък на твоя безгрижен полски врат. Чувствай се свободен да се отървеш от списанието, както сметнеш за добре. Ако решиш, че някой друг може да

поеме отговорността по издаването му, добре. Давам ти пълно право да постъпиш според твоя преценка.

Само помни, Боби, какво мечтаехме да бъде списанието. Не го преотстъпвай на някоя шибана издателска групировка, която ще го издава колкото да си смъкне данъците и ще назначи някой смотаняк, който не прави разлика между добра проза и вчерашна пикня. Нямам нищо против и ако предпочетеш по-скоро да не го издаваш, отколкото да смъкнеш летвата.

Ако, от друга страна, решиш да продължиш да го издаваш — чудесно! Ще се изненадаш колко преносимо може да бъде списание като „Гласове“. Занеси го накрай света, където си решил да живееш. (Милър така и така се канеше да ни вдигне наема.) Ако все пак решиш да го издаваш, не се притеснявай, не си прави труда да продължаваш „старата издателска политика на Ейб“. Ейб не е имал издателска политика! Просто издавай хубавите неща, Роберто. Следвай инстинктите си.

И още нещо. Не всички добри неща трябва да са „Нов гол обяд“. Повечето неща, които ще постъпват, направо ще ти разкатаят фамилията. Ако са добри, си заслужава да ги издадеш, но има място и за творби, които съдържат някаква надежда за човечност. Поне според мен такава надежда има. Ти го знаеш по-добре от мен, Боби. Бил си по-близо до пламъците и си успял да се върнеш.

Трябва да вървя. Едно ченге ме държи под око, май ме е причислил, и то с основание, към дъртите мръсници.

Можеш да прочетеш писмото на мама — тя няма да те остави на мира, докато не го направиш, но все пак пропусни „вчерашната пикня“ и „шибана“ пред „издателска групировка“, чу ли? Първата работа, която ти възлагам като редактор.

Поздрави от мен Амрита.
Ейб

Ейб беше прав. Списанието се оказа съвсем преносимо. В колежа се зарадваха много, че в адреса на „Други гласове“ ще стои номерът на пощенската им кутия, и ми намалиха броя на лекциите, без да ми смъкват заплатата. Подозирам, че ще ми плащат да не преподавам, само и само да задържат Амрита в математическия факултет. Амрита пък се радваше, че има свободен достъп до компютъра на колежа, свързан в мрежа с някакъв чудовищен компютър „Крей“ в Денвър. Наскоро отбеляза, че „това място е в крак с последните достижения“. На път за сградата на математическия факултет явно не е забелязала общежитията с вид на хангари, сградите от тухли, направени от сгурия, и мъничката библиотека.

За мен се оказа сравнително лесно да издавам свързано с Източното крайбрежие литературно списание от върха на планина в Колорадо, макар че все пак се налага пет-шест пъти в годината да отскачам до там, за да се пазаря с печатарите и да разговарям с някои писатели и спонсори. Амрита също се запали и се оказа изключително прозорлива читателка. Твърди, че познанията ѝ по лингвистика и математика са създали у нея символично равновесие — каквото и да означава това. Но именно по нейно настояване започнах да включвам в списанието и писатели от Запада, например Джоан Гринбърг и така наречените „поети каубои“.

Резултатите бяха насърчителни. Напоследък все повече хора се абонират за списанието, в няколко книжарници имаме свой щанд, а старите читатели са ни все така верни. Ще видим.

Не пиша поезия. Нито един стих след Калкута.

Песента на Кали продължава да звучи като фонова фалшива музика, долитаща от лошо настроен радиоприемник.

И досега сънувам как прекосявам мътна вода, където газя омотани в сиви чаршафи трупове, а комините в далечината бълват пламъци, които лижат ниските облаци.

Понякога нощем излиза вятър, аз ставам от леглото, отивам на предния прозорец, вирам се в непрогледния мрак и чувам как отвън по камъните дращят шест крайника. И започвам да чакам, но изпитото лице с ненаситна паст и жадни очи продължава да се спотайва в тъмнината, възпирано от... от какво? И аз не знам.

Ала Песента на Кали пак се пее.

Наскоро недалеч от нас една по-възрастна жена заедно с Голямата си дъщеря — и двете се описват като „праведни християнки“ — опекла във фурната внука си, за да прогони нечистите сили, карали го нощем да плаче.

Един от студентите ми тук е далечен роднина на гимназист от Калифорния, който наскоро изнасил и убил приятелката си, а после, в продължение на три дни, водил четиринайсет от приятелите си да гледат трупа. Едно от момчетата пуснало отгоре тухла — да провери дали момичето наистина е мъртво. На никого от младежите не му хрумнало да съобщи на полицията.

Сред новите печатари, с които преди месец се запознах в „Адамсънс“ в Ню Йорк, е и Сием Рай, четирийсет и две годишен бежанец от Пномпен. Имал печатница и преди няколко години успял с подкупи да избяга в Тайланд, после в САЩ. Издигнал се в „Адамсънс“, но тръгнал от помощник-печатар. След няколко чашки Рай ми разказа как жителите на града са били принудени да се евакуират и по време на осемдневния поход родителите му са починали. Шепнешком ми разказа и за трудовия лагер, където е умряла жена му, и за сутринта, когато се е събудил и е видял, че трите му деца са отведени в „образователен лагер“ в другия край на страната. Рай ми описа и нива, където се е спънал и е паднал, докато е бягал. По думите му на площ от два декара е имало еднометрови купчини наредени един върху друг човешки черепи.

„Векът на Кали започна.“

Миналата седмица отидох в караваната, служеща за библиотека, и прочетох всичко, което намерих за така наречената Черна дупка в Калкута. Дотогава това бе за мен само гола фраза. Историческите подробности не бяха толкова важни. Същността се свеждаше до това, че Черната дупка представлява помещение без въздух, където по време на едно от многобройните въстания от деветнайсети век са били струпани прекалено много хора.

Но фразата и досега ме преследва. Разработих цяла теория за Калкута, въпреки че думата „теория“ е прекалено високопарна за такова породено от интуицията мнение.

Смятам, че черни дупки има и в живота ни. В човешкия дух. И в места, където заради пренаселеност, заради бедност или най-обикновена човешка извратеност тъканта на нещата просто се разпада и черното ядро вътре в нас поглъща всичко останало.

Чета вестниците, оглеждам се около себе си и имам вледеняващото чувство, че тези черни дупки стават все по-големи, че се срещат все по-често и се хранят от собствената си покварена ненаситност. Тях ги има не само в чужди градове и далечни страни.

Без да обяснявам на Амрита всичко това, наскоро я помолих да ми разкаже за черните дупки в астрономията. Тя ми даде дълго обяснение въз основа главно на трудовете на човек на име Стивън Хокинг, което в голямата си част беше тясно специализирано и неразбираемо за мен. Но две-три неща, които тя спомена, ми се сториха интересни. Първо, Амрита каза, че светлината и други уловени енергии очевидно все пак могат да заобиколят астрономическите черни дупки. Забравил съм подробностите от обяснението ѝ, но останах с впечатлението, че макар и да е невъзможно да се измъкне от черната дупка, енергията е в състояние да се „пренесе“ в друго пространство и време. Второ, Амрита ми каза, че дори цялата материя и енергия във Вселената да бъдат погълнати от черните дупки, това само гарантира, че общата им маса ще доведе до следващия Голям взрив, който ще породи, както го нарече Амрита, съвсем нова вселена с нови закони, нови форми и бляскави нови галактики от светлина.

Може би. Седя на върха на планината и тъка неубедителни метафори, а през цялото време виждам пред очите си набързо мярнала се бледа бузка зад мръсен шал. Понякога се докосвам по дланта в опит да си припомня усещането, когато съм държал последния път в ръката си главицата на Виктория. „Грижи се за майка си, докато се върна, малкото ми, чу ли?“

А навън излиза вятър и звездите блестят в мразовитата нощ.

Амрита е бременна. Още не ми е казала, но знам, че преди два дни е ходила да потвърди при лекаря си. Струва ми се, че се притеснява как ще посрещна новината. Излишно е да се притеснява.

Преди месец, точно преди началото на семейства през септември, ние с нея отидохме с джипа в края на стар миньорски път, после вървахме пеш около пет километра по хребета. Не се чуваше

нищо освен вятъра в боровете долу. В долините там никога не са живели хора, а и да са живели, са се изнесли, след като са закрили рудниците. Разгледахме някои от тях, после се прехвърлихме от другата страна на хребета, откъдето видяхме заснежените върхове, разпрострели се във всички посоки, чак до извивката на планетата и отвъд нея. Спряхме да погледаме как един ястреб кръжи и кръжи тихо на около седемстотин метра от нас.

Онази нощ опънахме палатката край високо езеро, малък съвършен кръг болезнено студена вода, събрала се от разтопения сняг. Някъде в полунощ изгря нащърбена месечина, която хвърли бледо сияние върху хълмовете наоколо. Преспите сняг, останали по скалистия склон наблизно, отразяваха лунната светлина.

Онази нощ ние с Амрита се любихме. Не беше първият път след Калкута, но бе първият път, когато забравихме всичко освен самите себе си. После Амрита заспа с глава, положена върху гърдите ми, а аз продължих да лежа и да гледам как падащите метеори си прорязват път през августовското нощно небе. Преди да се унеса, преброих двайсет и осем.

Амрита е на трийсет и осем години, скоро ще стане на трийсет и девет. Сигурен съм, че лекарят ѝ ще препоръча амниоцентеза. Смятам да я убедя да не се подлага на това. Амниоцентезата помага главно когато родителите искат да махнат зародиша, в случай че има генетично заболяване. При нас едва ли има такова нещо. Чувствам, чувствам много силно, че всичко ще бъде наред.

Най-добре този път да ни се роди момче, но и момиче да е — чудесно! С бебе в къщата ще има мъчителни спомени, но ще ни боли по-малко, отколкото ни боли сега — вече толкова време!

И досега смятам, че на някои места има прекалено много нечестивост, за да ги изстрадваме. Понякога сънувам атомни гъби, които се издигат над града, и човешки силуети, танцуващи на фона на пламтящата клада, каквато навремето е била Калкута.

Някъде има черни хорове, готови да възвестят Века на Кали. Сигурен съм. Както съм сигурен и че Кали винаги ще има покорни слуги.

„Насилието е власт, господин Лучак.“

Детето ни ще се роди през пролетта. Искам то да вкуси от всички радости на хълмовете под ясното небе, на топлото мляко с какао в

зимните утрини, на смеха сред тревата на неделния летен следобед. Искам детето ни да чува приятелските гласове на добрите книги и още по-приятелското мълчание в компанията на добрите хора.

Не съм писал поезия от години, но наскоро си купих голяма тетрадка с твърда подвързия и бели страници, където пиша всеки ден. Не е поезия. Не е за издаване. Това е разказ — всъщност поредица от разкази за приключенията на няколко приятели, които са твърде различни един от друг. Има говореща котка, безстрашно оправно мишле, галантен, но самотен кентавър и суетен ястреб, който се страхува да лети. Това е разказ за храбростта и приятелството, за кратки пътешествия до интересни места. Сборникът е да си го четеш преди лягане.

Песента на Кали е заедно с нас. И то от много отдавна. Хорът ѝ става все по-силен и силен, и силен.

Но има и други гласове, които могат да се чуят. Има и други песни, които могат да се пеят.

[1] Верига от заведения за обществено хранене с маси главно на открито. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.